

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2023

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2023

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

Innhold

Del I	Innledende del	7	Kap. 141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	67
1	Innledning	9	Kap. 144	Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)	69
2	Effektiv drift og forvaltning av utenriksstjenesten	12		<i>Programkategori 03.10</i>	
3	Oppfølging av anmodningsvedtak	16		<i>Utviklingssamarbeidet</i>	72
4	Tabelloversikter for budsjettforslaget	17	Kap. 150	Humanitær bistand	81
5	Utenriksministerens og utviklingsministerens ansvarsområder	21	Kap. 151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	88
6	Oversikt ansatte	23	Kap. 152	Menneskerettigheter	101
Del II	Budsjettforslag	25	Kap. 153	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn	107
7	Budsjettforslaget	27	Kap. 159	Regionbevilgninger	111
Programområde 02	Utenriksforvaltning	27	Kap. 160	Helse	130
	<i>Programkategori 02.00</i>		Kap. 161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid	138
	<i>Administrasjon av utenrikspolitikken</i>	27	Kap. 162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	149
	Kap. 100 Utenriksdepartementet	30	Kap. 163	Klima, miljø og hav	159
	Kap. 3100 Utenriksdepartementet	33	Kap. 164	Likestilling	164
	Kap. 103 Regjeringens representasjon	34	Kap. 170	Sivilt samfunn	169
	Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	35	Kap. 171	FNs utviklingsarbeid	172
	<i>Programkategori 02.10 Utenriksformål</i>	36	Kap. 172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	176
	Kap. 115 Næringsfremme, kultur og informasjon	37	Kap. 179	Flyktningiltak i Norge	188
	Kap. 116 Internasjonale organisasjoner	42	Del III	Spesielle tema	191
	Kap. 117 EØS-finansieringsordningene	45	8	Nordområdepolitikken	193
	Kap. 118 Utenrikspolitiske satsinger	49	9	Bærekraft og 2030-agendaen i utenriks- og utviklingspolitikken	200
Programområde 03	Internasjonal bistand	62	10	Rapport om norsk utviklingssamarbeid 2021	211
	<i>Programkategori 03.00</i>		11	Sektorovergrepene miljø- og klimapolitikk	217
	<i>Forvaltning av utviklingssamarbeidet</i>	63	12	Kvinnens rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken	220
	Kap. 140 Utenriksdepartementet	64	13	Likestilling og ikke-diskriminering i utenriksstjenesten	225
	Kap. 3140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	67			

14	Redegjørelse for likestilling og ikke-diskriminering som offentlig myndighet	230
15	Omtale av lederes ansettelsesvilkår i statlige foretak under Utenriksdepartementet	235
Forslag	237

Vedlegg		
1	Bilateral bistand i 2021	247
2	Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser i 2021	251
3	Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner og stiftelser i 2021	252
4	Bistand gjennom multilaterale organisasjoner i 2021	253
5	Største mottakerland av bilateral bistand i 2021	254
6	Bistand som andel av BNI i OECD/DAC-land 2021	255
7	Utviklingsbankene	256

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2023

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 23. september 2022,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

Del I
Innledning del

1 Innledning

Det er krig i Europa. Med det står vi i en ny tid. Russlands ulovlige krigføring i Ukraina innebærer et geopolitisk vannskille og utfordrer de bærende prinsippene for fredelig sameksistens i Europa, ikke minst respekten for andre staters suverenitet. Krigen har også konsekvenser for Norges sikkerhet generelt og forholdet til vårt naboland Russland spesielt. Det er et før og et etter 24. februar 2022.

Europa er vårt kontinent. Europas sikkerhetspolitiske arkitektur er i sterk endring som følge av krigen. Sverige og Finland har søkt om medlemskap i NATO. Finsk og svensk medlemskap vil styrke NATO. Tydeligere rammer og økt forutsigbarhet vil bidra til stabilitet og sikkerhet i våre nærområder. Alle de nordiske landene i samme militærallianse innebærer også betydelige muligheter for mer nordisk samarbeid.

Energikrisen i Europa er en felles utfordring som må møtes av en samlet, solidarisk og koordinert innsats. Vi må forberede oss på konsekvenser av energimangel kommende år, i form av økonomiske nedgangstider og misnøye og uro i mange land. Norges rolle som stabil og forutsigbar leverandør av olje og gass til Europa blir verd satt. Samtidig styrker krigen og krisen argumentene for en kraftfull og rask grønn omstilling til en energiforsyning i Europa som er mer klimavennlig og kutter avhengigheten av Russland.

Vi må trappe opp innsatsen for å holde avtalene og samarbeidet med EU i hevd. Norge utvikler også samarbeidsformer med EU i deres prosesser for grønn omstilling og oppbygging av egen kapasitet innen strategiske produkter og råvarer. Dette stiller krav til å knytte sammen politikk, eksportinnsats og ressurser på en ny måte.

Regjeringens utenriks- og utviklingspolitikk er rettighetsbasert. Russlands angrep på Ukraina er et klart brudd på folkeretten. Vi har de seinere år sett en bekymringsfull utvikling i retning av sterkere autoritære trekk i en rekke stater – også på vårt eget kontinent. Sentrale rettsstatsprinsipper undergraves, rettigheter knyttet til seksuell og reproduktiv helse svekkes, presse- og ytringsfrihet innskrenkes og sivilsamfunnsorganisasjoners handlingsrom innsnevres. Regjeringen legger

menneskerettighetene til grunn for all sin innsats og det å motvirke enhver tendens til svekking av disse har høy prioritet.

Så lenge krigshandlingene pågår, er Ukrainas mest akutte behov våpenstøtte, slik at landet kan forsvare sin frihet og suverenitet. Videre er det enorme humanitære behov. Dessuten trenger Ukraina støtte til å holde statsapparatet og kritisk infrastruktur i gang. Gjenoppbyggingsfasen etter de omfattende krigsødeleggelsene vil også kreve store ressurser av det internasjonale samfunnet. Regjeringen er innstilt på å bidra til dette. For 2023 foreslås det 2 mrd. kroner i bistand til Ukraina, i tillegg til militær støtte som ligger under Forsvarsdepartementet.

Mer enn sju millioner mennesker har flyktet fra Ukraina. Ytterligere millioner er fordrevet internt i landet. Flyktningestrømmen har også nådd Norge. For regjeringen er det høyt prioritert å legge til rette for at vi kan ta imot de ukrainske flyktningene på en god måte.

Europa, USA og en rekke andre land har møtt den russiske aggresjonen med sanksjoner som savner sidestykke i moderne historie. Sanksjonene er vårt viktigste pressmiddel overfor russiske beslutningstakere.

Vi ønsker fortsatt lav spenning i det høye nord. Vi skal opptre som en forutsigbar nabo til Russland. Men vi kan ikke fortsette som før med dagens regime i Moskva. Samarbeidet med Russland på en lang rekke områder er suspendert.

Krigen har dramatiske følger globalt for alt fra energiforsyning til matvarepriser. Siden krigsutbruddet 24. februar har Russlands krig mot Ukraina – og krigens direkte og indirekte konsekvenser verden over – vært det dominerende temaet i nær sagt alle internasjonale fora der Norge deltar.

For regjeringen er det samtidig viktig å opprettholde politisk oppmerksomhet om de mange andre pågående krisene i verden. Sentralt i dette arbeidet står vårt medlemskap i FNs sikkerhetsråd.

Verden har bare sju år igjen for å nå FNs bærekraftsmål. De pågående krisene har gjort arbeidet langt mer krevende. Internasjonal inn-

sats for sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft har ikke blitt mindre viktig, snarere tvert imot. Regjeringen foreslår et bistandsbudsjett på 43,8 mrd. kroner for 2023. Det er en økning på 2,5 mrd. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Veksten i anslått brutto nasjonalinntekt (BNI) er imidlertid eksepsjonelt høy, og til tross for økningen representerer regjeringens forslag om offisiell utviklingsbistand (ODA) 0,75 pst. av anslått BNI, noe som er lavere enn i 2022. Regjeringen vil fortsette å øke bistanden i årene fremover med et mål om å bruke 1 pst. av BNI til internasjonal innsats for å oppnå FN-målene om sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.

I et lengre perspektiv er klimatrusselen vår store generasjonsutfordring. Klimaendringene truer klodens livsgrunnlag. Hvis vi ikke når målene i Parisavtalen, vanskeliggjøres alt annet vi forsøker å få til gjennom vår internasjonale innsats.

Regjeringen arbeider på bred front i utenriks- og utviklingspolitikken for å sikre norske interesser og bidra til å løse de mange krisene og utfordringene som preger samtiden.

Vi opplever at den globale tilliten og internasjonalt samarbeid er sterkt preget av den geopolitiske situasjonen i skyggen av Ukraina-krigen. Norge har interesse av å bygge global tillit og å motvirke blokkdannelser og internasjonal polarisering. Også fordi håndteringen av fellesgoder – alt fra klima til helse til økonomi – avhenger av at vi får med så godt som alle.

Dialogen i internasjonale organisasjoner må være relevant også for utviklingsland. Norge kan bidra til global tillit blant annet gjennom å være en forutsigbar samarbeidspartner i vårt utviklings-samarbeid.

Fred- og forsoningsarbeid er i Norges interesse. Beltet av ustabilitet fra Sahel til Afghanistan truer også vår sikkerhet. Det er i vår interesse å bidra til å finne løsninger og støtte opp humanitært i Europas nærområder og de stedene i Asia og Latin-Amerika der vi har jobbet over lang tid.

I Hurdalsplattformen har regjeringen gjort arbeidet med matsikkerhet til en sentral prioritering. Allerede ved regjeringens tiltredelse i fjor, var internasjonale matvarepriser på et rekordnivå. Krigen i Ukraina har drevet prisene ytterligere opp, både på mat, energi og mineralgjødsel. Ifølge Verdensbankens beregninger vil matprisene kunne stige så mye som 37 pst. i 2022. Bankens beregninger viser også at for hver prosentenhets stigning, vil ytterligere ti millioner mennesker skyves ut i ekstrem fattigdom.

Det afrikanske kontinentet har potensial til å fø seg selv. Likefullt importerer kontinentet matvare for mer enn 35 mrd. USD hvert år. Samtidig er det her vi finner de gjentatte, store og langvarige sultkatastrofene. Sult omtales som verdens største løsbare problem. Underernæring og feilernæring hemmer utviklingspotensialet for hele generasjoner i utviklingsland. Det ligger også et enormt potensial i økonomisk utvikling og jobbskaping gjennom utvikling av primærnæringene i lavinntektsland.

Gjennom en spisset innsats vil regjeringen bidra til å styrke produktiviteten hos småskalaprodusenter i lavinntektsland, og bygge lokale verdikjeder som skaper både økt matsikkerhet og økt økonomisk vekst lokalt. Regjeringen vil høsten 2022 legge fram en strategi for denne innsatsen.

Globalt er covid-19 ikke over. Den utgjør fortsatt en betydelig helsemessig trussel, i tillegg til omfattende sosiale og økonomiske skader. Ifølge Verdensbanken har pandemien forårsaket den største økonomiske tilbakegangen i verden på mer enn 100 år.

Ulikhet, i og mellom land, har økt sterkt. Samtidig har tiltak for å motvirke krisen ført til at et allerede i utgangspunktet høyt gjeldsnivå i lavinntektsland, har økt ytterligere.

Gjennom effektivt internasjonalt samarbeid har man lyktes med å sikre tilgang til vaksiner raskere enn under noen annen tilsvarende helse-trussel. Norge spiller en sentral rolle i dette arbeidet, bl.a. gjennom vårt medlederskap i den globale pandemikoalisjonen ACT-A. Likevel er vaksinasjonsgraden fortsatt svært lav i mange lavinntektsland. Dette skyldes manglende infrastruktur for å distribuere og sette vaksinene, ikke manglende tilgang på vaksiner. Regjeringen vil fortsette å innta en internasjonal lederrolle i arbeidet med pandemibekjempelse og -beredskap, og bidra i arbeidet for å bygge globale systemer som gjør oss bedre rustet ved framtidige kriser.

Vi har gjennom flere år sett at kvinners rettigheter og retten til selv å bestemme over egen kropp (seksuell og reproduktiv helse og rettigheter) utfordres kraftig i enkeltland og i internasjonale fora. Regjeringen vil være en tydelig røst internasjonalt på dette området, og vil prioritere støtte til både det normative arbeidet og til å styrke menneskers tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter i utviklingsland.

Norge har forpliktet seg til Parisavtalens mål, inkludert målet om å gjøre finansieringsstrømmer forenlige med en klimarobust lavutslippssut-

vikling og klimatilpasning. Bistand er en del av disse finansieringsstrømmene.

Å løfte sikkerhetsaspektene knyttet til klimakrisen er en av regjeringens hovedprioriteringer i arbeidet i FNs sikkerhetsråd.

Regjeringen vil forene klima- og utviklingspolitikken. Det gjør vi bl.a. gjennom en målrettet satsing på fornybar energi i utviklingsland.

To tredeler av de globale klimagassutslippene kommer fra produksjon eller bruk av energi. Det afrikanske kontinentet står for kun tre prosent av de energirelaterte utslippene av klimagasser. Det er også i Afrika man finner de fleste av de over 700 millioner menneskene i verden helt uten tilgang til elektrisitet. Å styrke tilgangen til fornybar energi på det afrikanske kontinentet er avgjørende både for fattigdomsbekjempelse og for å forhindre framtidige klimautslipp.

Klimainvesteringsfondet er et nytt og viktig verktøy i regjeringens klimainnsats. Gjennom investeringer i fornybar energi vil regjeringen bidra til å unngå etableringen av nye utslippskil-

der og redusere eksisterende. Fondet vil bidra til å øke mobiliseringen av privat kapital til fornybarinvesteringer i utviklingsland. Videre har regjeringen utvidet ordningen med garantier for risikoavlastning for kommersielle investeringer i fornybar energi i utviklingsland.

På samme måte som regjeringen vil arbeide for det grønne skiftet nasjonalt, vil vi bidra i det globale grønne skiftet. Regjeringen vil lede an på felt der vi har spesielle forutsetninger. Dette gjelder bl.a. viktige områder som karbonfangst og -lagring, fornybar energi og grønn skipsfart og andre havbaserte løsninger. Her ligger det også store muligheter for norsk verdiskaping. Regjeringen vil styrke arbeidet med næringsfremme, og se arbeidet med eksportfremme og grønn omstilling i sammenheng med resten av næringspolitikken. Med nysatsingen *Hele Norge eksporterer* vil regjeringen gi kraft til en målrettet satsing der næringsliv og virkemiddelapparat går sammen med sikte på å øke norsk fastlandseksport med 50 pst. innen 2030.

2 Effektiv drift og forvaltning av utenriktjenesten

Utenriksdepartementet har gjennom egne virksomhetsstrategier – Strategi 2017, Strategi 2021 og Strategi 25 – systematisk over tid og med konkret oppfølging, gjennomført tiltak for samhandling, modernisering og effektivisering av utenriktjenesten.

UD 2025

Utenriksdepartementet er engasjert i flere reformløp for å fremme norske interesser på en enhetlig og effektiv måte i en mer krevende situasjon. Reformene skjer både i Utenriksdepartementets egen og i fellesdepartemental regi. De spenner fra klarere prioriteringer, økt delegering og mer effektive beslutningsprosesser, til innføring av flere fellesdepartementale tjenester og tilpasning av utenriktjenesten for bedre å understøtte hele sentralforvaltningens internasjonale arbeid. For å sikre at reformene gjennomføres på en god og samstemt måte, er de samlet under overbygningen UD 2025.

Områdegjennomgangen av utenriktjenesten

En viktig del av UD 2025 er områdegjennomgangen av utenriktjenesten, som ble gjennomført i 2021. Den skal bidra til en mer formåls- og kostnadseffektiv utenriktjeneste, tilpasset de internasjonale utfordringene Norge står overfor i årene framover. Regjeringen har vedtatt ulike oppfølgingstiltak, som følges opp i en gevinstrealiseringsplan hvor innsparinger ses i sammenheng med øvrige reformprosesser i utenriktjenesten og sentralforvaltningen.

Strukturendringer

Den endrede politiske- og sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa innebærer behov for et styrket diplomatisk nærvær i EU, NATO og i utvalgte europeiske land. Endringene skal også bidra til å gjøre utenriktjenesten bedre i stand til å støtte norsk næringsliv, både i og utenfor Europa. Ambassadene i Bucuresti, Kyiv og Vilnius, samt EU-delegasjonen og NATO-delegasjonen i Brus-

sel vil styrkes med flere norske diplomater i 2023, i tillegg til flere lokalt ansatte medarbeidere på enkelte utenriksstasjoner. I tillegg styrkes ambassadene i New Delhi og Mumbai, samt generalkonsulatet i San Francisco med utsendte diplomater.

For å tilpasse utenriktjenesten til budsjetttrammen, samt bidra til handlingsrom for de nødvendige styrkinger, har utenriksministeren besluttet avvikling av ambassadene i Bratislava, Colombo, Pristina, ambassadekontoret i Antananarivo og generalkonsulatet i Houston. Utenriksstasjonene vil stenges i 2023. I land der ambassader legges ned videreføres kontakten gjennom akkreditering fra annen ambassade i regionen eller gjennom en ambassadør basert i Oslo. På det konsulære området blir dette ivaretatt i samarbeid med andre nordiske land eller gjennom nettverket av honorære konsulater. Endringene får ingen konsekvenser for representasjonsavtalene for Schengenvisum Norge har med de nordiske land i disse landene.

Fornye, forenkle, forbedre

Effektiv og kompetent forvaltning av tilskuddsmidler

Utenriksdepartementet har et felles system for tilskuddsforvaltning som dekker både programområde 02 *Utenriksforvaltning* og programområde 03 *Internasjonal bistand*, og gjelder for departementet, utenriksstasjonene, Norad og Norec. Systemet skal sørge for at Stortingets bevilgningsvedtak iverksettes som forutsatt, at tilskuddsmidler forvaltes i henhold til relevant regelverk og gjeldende føringer fastsatt i det digitale verktøyet for tilskuddsforvaltning «Grant Management Assistant». Systemet skal sikre ensartet forvaltningspraksis og at tiltakene gir resultater. Hensiktsmessig forvaltning innebærer at avtalene med de ulike tilskuddsmottakerne tilpasses risiko og gir tilstrekkelig kvalitetssikring, kontroll og nødvendig fleksibilitet. Det jobbes kontinuerlig med å styrke og effektivisere forvaltningen.

Endringer i budsjettstruktur

I 2023-budsjettet foreslår regjeringen å opprette et nytt kapittel, kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og*

vertssamfunn. Dette er som oppfølging av Hurdalsplattformens mål om å bygge opp en solidaritetspott innenfor bistandsbudsjettet på minst 5 mrd. kroner for å bedre forholdene for mennesker på flukt og lokalsamfunnene som mottar flyktningene.

Under kap. 159 *Regionbevilgninger* foreslår regjeringen å opprette en ny post 73 *Ukraina og naboland*, som samler regjeringens innsats for Ukraina.

Videre foreslås det å opprette to nye 50-poster for bevilgninger til Norges forskningsråd. Postene opprettes under kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger* for programområde 02 og under kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid* for programområde 03. Omleggingen innebærer at bevilgningene til Forskningsrådet flyttes fra flere tilskuddsposter de hittil har vært budsjettet under.

Utlendingsfeltet

Det er i dag 22 utenriksstasjoner som behandler utlendingssaker. Disse er knutepunktstasjoner som har ansvar for utlendingssaker fra landene i sin region. Søknadene fremmes til knutepunktstasjonen via en ekstern tjenesteyter som tilbyr oppmøtesteder i 130 byer fordelt på 56 land.

Utenriksstasjonene fatter førsteinstansvedtak i nær alle visumsaker hvor Norge er hovedreisemål i Schengen-området. I de sakene stasjonene ikke selv fatter vedtak, hovedsakelig i arbeids- og oppholdssakene, forbereder de saker for vedtak i Utlendingsdirektoratet ved å innhente og verifisere opplysninger, intervjuer søkere og gjennomføre DNA-tester. I et normalår tar utenriksstasjonene imot rundt 220 000 søknader om visum og oppholdstillatelser. Grunnet covid-19 har stasjonene mottatt et redusert antall søknader siden 2020. Samtidig økte kompleksiteten i saksbehandlingen da utenriksstasjonene i sin behandling måtte ta hensyn til de enhver tid gjeldende innreiserestriksjonene til Norge. Selv om det ligger an til å bli færre søknader enn normalt også i 2022 og i 2023, forventes det at antall saker fortsetter å øke.

Utenriktjenesten har som mål å være en effektiv og serviceorientert førstelinje for utlendingsforvaltningen. Tjenesten skal legge til rette for ønsket besøk og innvandring til Norge, særlig for familie, turister, forretningsreisende og kvalifiserte arbeidstakere. Samtidig vil utenriktjenesten videreføre det særskilte fokuset på ID-kontroll i visum- og oppholdssaker ved utenriksstasjonene.

Eiendom

UDs eiendomsportefølje i utlandet består av tre hovedkategorier:

- kanselli (kontorlokaler)
- embetsbolig (representasjonsareal, samt stasjonssjefens privat bolig)
- tjenesteboliger for øvrig utsendt personell

Eiendommene er leid fra lokale utleiere eller fra Statsbygg, og det arbeides kontinuerlig med effektiviseringstiltak for å finne kostnads- og arealeffektive løsninger for eiendomsporteføljen i utlandet. Samarbeidet med Statsbygg er ytterligere styrket i forbindelse med eie/leievurdering der målet er å finne den mest kostnadseffektive løsningen for staten.

Utenriksdepartementets eiendomsstrategi ligger til grunn for arbeidet med langsiktig, proaktiv og kostnadseffektiv forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av eiendomsporteføljen i utlandet. Det er et mål å sikre gode og effektive bygg til lavest mulig kostnad, og å fremme miljøvennlige og energieffektive løsninger. Representasjonsarealer skal også gis en norsk identitet og fremme norsk arkitektur, kultur, design og næringsliv.

Det benyttes et spesialutviklet nettbasert program for å legge til rette for god, strategisk og kostnadseffektiv styring av eiendomsporteføljen. Målet er å gjøre nødvendig styringsdata lettere tilgjengelig for å kunne gjøre riktig prioritering av eiendomsprosjekter i utlandet.

De nordiske og baltiske landene fortsetter å arbeide for et enda mer effektivt samarbeid også på eiendomssiden, for eksempel gjennom ulike modeller for samlokalisering. Det er inngått en nordisk/baltisk samarbeidsavtale for tettere samarbeid på eiendomssiden.

Universell utforming i utenriktjenesten

Statsbygg har gjennomført og planlegger å gjennomføre ytterligere tiltak for universell utforming (UU-tiltak) iht. norske forskrifter på eiendommer de eier i utlandet, herunder eiendommer som disponeres av utenriktjenesten. Universell utforming av eiendom som leies av Utenriksdepartementet (både kansellier, embetsboliger og tjenesteboliger), reiser noen særskilte utfordringer med hensyn til lokalt regelverk og utleiers tilnærming. UU-tilpasninger er imidlertid en del av vurderingsgrunnlaget når utenriktjenesten inngår nye avtaler for leie av kansellier og embetsboliger.

Nulltoleranse for økonomiske misligheter

Utenriksdepartementet har nulltoleranse for økonomiske misligheter og annet misbruk av skattebetalernes penger. Nulltoleransen innebærer at Utenriksdepartementet vil reagere på et hvert avvik fra de forutsetninger som ligger til grunn for bruk av departementets midler, herunder avtaler knyttet til drift og tilskuddsmidler. Nulltoleranse gjelder for alle midler, også de som forvaltes av Norad, Norec, Norfund, Norges forskningsråd og for midler som er delegert til andre departementer og virksomheter.

Norsk bistand til utviklingsformål og andre tilskuddsordninger er eksponert for risiko, særlig i omgivelser preget av korrupsjon, svakt styresett, ekstrem fattigdom og i noen tilfeller også krig og konflikt. Utenriksdepartementet tilstreber å redusere risikoen gjennom gode forvaltningssystemer, kvalitetssikring og systematisk oppfølging og kontroll av midlene.

Mistanke om økonomiske misligheter skal rapporteres skriftlig og uten ugrunnet opphold til Sentral kontrollenhet i Utenriksdepartementet eller annen utpekt institusjon (eksempelvis Internrevisjonen i Norad). Tilskuddsmottakere har selv ansvar for å undersøke avvik i forvaltningen av midler, men Sentral kontrollenhet og Internrevisjonen i Norad kan bistå i slike undersøkelser, og kan selv beslutte granskning. Alle avvik skal følges opp på en systematisk og forholdsmessig måte. Dette arbeidet legges til grunn for viktige forbedringstiltak.

Retningslinjene for nulltoleranse åpner for at midler som har kommet på avveier kan betales tilbake til prosjektet i stedet for til Utenriksdepartementet eller Norad. På den måten oppmuntres samarbeidspartnere til å sørge for gode rutiner for risikohåndtering og til selv å avdekke og rapportere avvik og misligheter.

Også ved norsk støtte gjennom multilaterale organisasjoner forventes nulltoleranse for økonomiske misligheter. Utenriksdepartementet forventer at organisasjonene har gode rutiner for risikohåndtering, internkontroll og rapportering. Ansvar for å forebygge, avdekke og håndtere økonomiske misligheter ligger hos de multilaterale organisasjonene selv. Gjennom deltakelse i styrende organer og på andre måter arbeider Norge for å styrke multilaterale organisasjoners arbeid for nulltoleranse.

I 2021 la en intern arbeidsgruppe fram en rapport om praktisering av nulltoleranseprinsippet. Rapporten anbefaler ulike tiltak og endringer ved praktisering av nulltoleranseprinsippet. Tiltakene

skal øke fokus på forebygging av avvik, oppnå en mer effektiv implementering av nulltoleranseprinsippet, samt styrke tilskuddsmottakers rolle ved oppfølgingen. Oppfølgingen av rapportens anbefalinger er under arbeid og relevante tiltak vil deretter bli iverksatt fortløpende.

Tiltak mot seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering

Utenriktjenesten har i en årrekke hatt nulltoleranse for mobbing og annen utilbørlig atferd. #metoo-kampanjen forsterket oppmerksomheten om seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering, i egen organisasjon, hos tilskuddsmottakere og for Utenriksdepartementet i internasjonalt utviklingsamarbeid spesielt.

Både i utenriktjenesten og hos departementets samarbeidspartnere skal det være kultur for å varsle om og følge opp saker om seksuell trakassering, misbruk eller utnyttelse. Utenriksdepartementet forventer at samarbeidspartnere har etiske retningslinjer og gode systemer for å forebygge, varsle og håndtere disse sakene, og følger dette opp med partnere og tilskuddsmottakere på ulike måter. Organisasjonene som mottar tilskuddsmidler skal varsle Utenriksdepartementet ved Sentral kontrollenhet når det er mistanke om seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering i utviklingssamarbeidet, enten direkte eller via ekstern varslingskanal, hvor det også kan varsles anonymt.

I forbindelse med oppfølging av departementets interne rapport fra 2021 om praktisering av nulltoleranse, skal arbeidet med å forebygge seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering styrkes ytterligere. Nulltoleranse for manglende forebygging, avdekking og reaksjoner på slike handlinger vil forankres i tilskuddsavtalene og i interne regler og retningslinjer hos våre partnere, og følges opp overfor partnerne. Departementet har oppdaterte retningslinjer for håndtering av varsler om seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering hos tilskuddsmottakere. Saker som gjelder seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering blir hovedsakelig vurdert på samme måte som varsler om økonomiske misligheter.

Budsjettgevinster fra endrede jobbreisevaner

Pandemien har ført til endrede jobbreisevaner. Redusert reiseaktivitet vil både redusere reiseutgifter i virksomhetene og spare reisetid for de ansatte. Selv om reiseaktiviteten er høyere nå enn under pandemien, vil nivået på reiseaktiviteten trolig være varig redusert. I saldert budsjett for

2022 ble det lagt til grunn et gevinstuttak på om lag 7 pst. av reiseutgiftene før pandemien. I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2022 ble gevinstuttaket økt til om lag 14 pst. i andre halvår

2022. Det vises til omtale under kap. 100 og 140, postene 01 *Driftsutgifter*, vedrørende gevinstuttak av reiseutgifter.

3 Oppfølging av anmodningsvedtak

Nedenfor gis en oversikt over oppfølging av anmodningsvedtak under Utenriksdepartementet. Oversikten inkluderer alle vedtak fra stortingssesjonen 2021–2022, samt de vedtakene fra tidligere stortingssesjoner som kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 141 S (2021–2022)

mente ikke var kvittert ut. I tabellen nedenfor angis det også hvorvidt departementet planlegger at rapporteringen knyttet til anmodningsvedtaket nå avsluttes eller om departementet vil rapportere konkret på vedtaket også i neste års budsjettproposisjon.

Tabell 3.1 Oversikt over anmodnings- og utredningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtaks nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2021–2022	838	Øremerking til norske organisasjoner som arbeider med nedrustning	Ja
2020–2021	585	Demokratisk forankring av Norges arbeid i FNs sikkerhetsråd	Ja

Stortingssesjon 2021–2022

Øremerking til norske organisasjoner som arbeider med nedrustning

Vedtaks nr. 838, 17. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen sikre støtte til norske organisasjoner som arbeider med nedrustning og bidrar til offentlig debatt om atomvåpen i Norge ved å øremerke organisasjonsstøtte på 2,5 mill. kroner til Nei til atomvåpen, 3 mill. kroner til Norske leger mot atomvåpen (som også administrerer ICAN i Norge), 1,8 mill. kroner til Norges Fredsråd, og 1,6 mill. kroner i prosjektstøtte til Norsk Folkehjelp».

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av Innst. 450 S (2021–2022). Organisasjonene vil i 2022 motta organisasjonsstøtte i tråd med anmodningsvedtaket. Departementet er i dialog med Norsk Folkehjelp om innretning av prosjektstøtten. Departementet anser med dette at vedtaket er fulgt opp.

Stortingssesjon 2020–2021

Demokratisk forankring av Norges arbeid i FNs sikkerhetsråd

Vedtaks nr. 585, 9. februar 2021

«Stortinget ber regjeringen, ut over den faste årlige utenrikspolitiske redegjørelse for Stortinget, om å avholde en åpen redegjørelse som omhandler norske satsingsområder og sentrale saker som har vært og kan antas å komme til behandling i Sikkerhetsrådet i den tiden Norge er medlem av rådet. Det bes også om at disse tema inngår i den faste årlige utenrikspolitiske redegjørelse.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av Innst. 178 S (2020–2021). Utenriksministeren tok initiativ til en separat redegjørelse om det norske sikkerhetsrådsmedlemskapet. Denne ble avholdt 5. januar 2022. Arbeidet i FNs sikkerhetsråd var også omtalt i den regulære utenrikspolitiske redegjørelsen 22. mars 2022. Det legges opp til at utenriksministeren gir Stortinget en ytterligere redegjørelse om Norges medlemskap i Sikkerhetsrådet første kvartal 2023.

Departementet anser med dette at vedtaket er fulgt opp.

4 Tabelloversikter for budsjettforslaget

Programområder under departementet

(i 1 000 kr)				
Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
Programområde 02 Utenriksforvaltning	7 791 750	9 609 206	9 709 969	1,0
Programområde 03 Internasjonal bistand	36 853 278	38 116 118	40 591 356	6,5
<i>Sum utgifter</i>	<i>44 645 028</i>	<i>47 725 324</i>	<i>50 301 325</i>	<i>5,4</i>
Programområde 02 Utenriksforvaltning	176 801	228 358	245 058	7,3
Programområde 03 Internasjonal bistand	4 161			0,0
<i>Sum inntekter</i>	<i>180 962</i>	<i>228 358</i>	<i>245 058</i>	<i>7,3</i>

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)					
Kat.	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2023
02.00	Administrasjon av utenrikspolitikken	2 435 041	2 521 564	2 517 264	2 569 479
02.10	Utenriksformål	5 356 709	7 087 642	6 748 842	7 140 490
	<i>Sum programområde 02</i>	<i>7 791 750</i>	<i>9 609 206</i>	<i>9 266 106</i>	<i>9 709 969</i>
03.00	Forvaltning av utviklingssamarbeidet	2 144 195	2 367 645	2 321 145	2 489 525
03.10	Utviklingssamarbeidet	34 709 083	35 748 473	42 108 973	38 101 831
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>36 853 278</i>	<i>38 116 118</i>	<i>44 430 118</i>	<i>40 591 356</i>

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
Administrasjon av utenriks- politikken					
100	Utenriksdepartementet	2 370 123	2 455 468	2 505 993	2,1
103	Regjeringens representasjon	62 374	55 591	52 830	-5,0
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	2 544	10 505	10 656	1,4
<i>Sum kategori 02.00</i>		<i>2 435 041</i>	<i>2 521 564</i>	<i>2 569 479</i>	<i>1,9</i>
Utenriksformål					
115	Næringsfremme, kultur og informasjon	48 878	69 335	70 976	2,4
116	Internasjonale organisasjoner	1 276 147	1 477 200	1 419 002	-3,9
117	EØS-finansieringsordningene	3 668 521	5 120 000	5 246 000	2,5
118	Utenrikspolitiske satsinger	363 163	421 107	404 512	-3,9
<i>Sum kategori 02.10</i>		<i>5 356 709</i>	<i>7 087 642</i>	<i>7 140 490</i>	<i>0,7</i>
<i>Sum programområde 02</i>		<i>7 791 750</i>	<i>9 609 206</i>	<i>9 709 969</i>	<i>1,0</i>
Forvaltning av utviklings- samarbeidet					
140	Utenriksdepartementet	1 700 437	1 847 197	1 904 428	3,1
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	319 577	332 162	346 198	4,2
144	Norsk senter for utvekslings- samarbeid (Norec)	124 181	188 286	238 899	26,9
<i>Sum kategori 03.00</i>		<i>2 144 195</i>	<i>2 367 645</i>	<i>2 489 525</i>	<i>5,1</i>
Utviklingssamarbeidet					
150	Humanitær bistand	6 256 665	6 338 789	4 331 289	-31,7
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	2 080 100	2 149 277	1 387 987	-35,4
152	Menneskerettigheter	788 369	868 617	908 617	4,6
153	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn			2 759 504	100,0
159	Regionbevilgninger	4 802 903	5 112 421	6 569 421	28,5
160	Helse	6 061 685	4 157 797	4 027 797	-3,1
161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid	2 708 898	2 578 858	2 146 358	-16,8
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	3 472 118	5 357 854	5 471 154	2,1

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
163	Klima, miljø og hav	1 484 994	1 821 398	1 938 098	6,4
164	Likestilling	1 235 713	873 219	893 219	2,3
170	Sivilt samfunn	2 037 119	2 480 665	2 480 665	0,0
171	FNs utviklingsarbeid	940 284	1 029 099	866 099	-15,8
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	2 366 796	2 407 450	2 697 647	12,1
179	Flyktningtiltak i Norge	473 439	573 029	1 623 976	183,4
	<i>Sum kategori 03.10</i>	<i>34 709 083</i>	<i>35 748 473</i>	<i>38 101 831</i>	<i>6,6</i>
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>36 853 278</i>	<i>38 116 118</i>	<i>40 591 356</i>	<i>6,5</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>44 645 028</i>	<i>47 725 324</i>	<i>50 301 325</i>	<i>5,4</i>

Inntekter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2023
02.00	Administrasjon av utenrikspolitikken	176 801	228 358	194 658	245 058
	<i>Sum programområde 02</i>	<i>176 801</i>	<i>228 358</i>	<i>194 658</i>	<i>245 058</i>
03.00	Forvaltning av utviklingssamarbeidet	4 161			
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>4 161</i>			

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
Administrasjon av utenriks- politikken					
3100	Utenriksdepartementet	176 801	228 358	245 058	7,3
	<i>Sum kategori 02.00</i>	<i>176 801</i>	<i>228 358</i>	<i>245 058</i>	<i>7,3</i>
	<i>Sum programområde 02</i>	<i>176 801</i>	<i>228 358</i>	<i>245 058</i>	<i>7,3</i>
Forvaltning av utviklings- samarbeidet					
3140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	4 161			0,0
	<i>Sum kategori 03.00</i>	<i>4 161</i>			<i>0,0</i>
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>4 161</i>			<i>0,0</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>180 962</i>	<i>228 358</i>	<i>245 058</i>	<i>7,3</i>

5 Utenriksministerens og utviklingsministerens ansvarsområder

Utenriksministeren har det administrative ansvaret for Utenriksdepartementet og utenriksstjernen, herunder ansvaret for lønns- og driftsbudsjettet for Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene.

Utenriksministeren har i tillegg ansvaret for tilrettelegging, samordning og iverksettelse av norsk utenrikspolitikk, herunder samordning av EØS-saker og forholdet til EU, samt internasjonale

forhandlinger, prosesser og globale samarbeidsstrukturer, herunder norsk FN-politikk.

Utenriksministeren har også ansvaret for utviklingssamarbeidet i OSSE-området, Midtøsten, Nord-Afrika og Afghanistan, arbeidet for sikkerhet, fred, forsoning og menneskerettigheter, også på landnivå. Utenriksministeren har i tillegg ansvaret for humanitær bistand samt flyktninger, fordrevne og vertssamfunn.

Tabell 5.1 Utenriksministeren har ansvar for følgende kapitler og poster på Utenriksdepartementets budsjett:

Programområde 02 Utenriksforvaltning

Kap. 100	Utenriksdepartementet
Kap. 103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon
Kap. 104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet
Kap. 115	Næringsfremme, kultur og informasjon
Kap. 116	Internasjonale organisasjoner
Kap. 117	EØS-finansieringsordningene
Kap. 118	Utenrikspolitiske satsinger
Kap. 3100	Utenriksdepartementet

Programområde 03 Internasjonal bistand

Kap. 140	Utenriksdepartementet, post 01 og 45
Kap. 150	Post 70 Nødhjelp og humanitær bistand
Kap. 151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid
Kap. 152	Menneskerettigheter
Kap. 153 (nytt kapittel)	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn
Kap. 159	Regionbevilgninger, post 70 Midtøsten og Nord-Afrika, post 71 Europa og Sentral-Asia, post 72 Afghanistan og ny post 73 Ukraina og naboland.
Kap. 3140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen

Utviklingsministeren har ansvaret for utviklingssamarbeidet i Afrika sør for Sahara, Asia og Latin-Amerika og Karibia, utviklingssamarbeidet med FN-systemet, Verdens matvareprogram, Verdens-

banken, de regionale utviklingsbankene og øvrige globale fond og programmer, samt Norad, Norec og Norfund.

Tabell 5.2 Utviklingsministeren har ansvar for følgende kapitler og poster på Utenriksdepartementets budsjett:

Programområde 03 Internasjonal bistand

Kap. 140	Utenriksdepartementet, post 21
Kap. 141	Direktoratet for utviklingssamarbeidet (Norad)
Kap. 144	Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)
Kap. 150	Post 71 Verdens matvareprogram (WFP)
Kap. 159	Regionbevilgninger, post 75 Afrika, post 76 Asia og post 77 Latin-Amerika
Kap. 160	Helse
Kap. 161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid
Kap. 162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi
Kap. 163	Klima, miljø og hav
Kap. 164	Likestilling
Kap. 170	Sivilt samfunn
Kap. 171	FNs utviklingssamarbeid
Kap. 172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette
Kap. 179	Flyktningtiltak i Norge

6 Oversikt ansatte

	Antall ansatte 2021	Årsverk 2021
Utenriksdepartementet (i Oslo)	815	804
Utenriksdepartementet (utsendte ved utenriksstasjonene)	612	612
Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	280	273
Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)	41	40

Kilde: SSB, tabell 12623: Ansatte i staten.

1192 lokalt ansatte ved utenriksstasjonene og 119 ansatte i Norfund kommer i tillegg til oversikten ovenfor.

Del II
Budsjettforslag

7 Budsjettforslaget

Programområde 02 Utenriksforvaltning

Programområder under departementet

(i 1 000 kr)				
Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
Programområde 02 Utenriksforvaltning	7 791 750	9 609 206	9 709 969	1,0
<i>Sum utgifter</i>	<i>7 791 750</i>	<i>9 609 206</i>	<i>9 709 969</i>	<i>1,0</i>
Programområde 02 Utenriksforvaltning	176 801	228 358	245 058	7,3
<i>Sum inntekter</i>	<i>176 801</i>	<i>228 358</i>	<i>245 058</i>	<i>7,3</i>

Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken

Utgifter under programkategori 02.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
100	Utenriksdepartementet	2 370 123	2 455 468	2 505 993	2,1
103	Regjeringens representasjon	62 374	55 591	52 830	-5,0
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	2 544	10 505	10 656	1,4
	Sum kategori 02.00	2 435 041	2 521 564	2 569 479	1,9

Utenrikspolitikkenes hovedoppgave er å fremme og ivareta norske interesser internasjonalt, yte service overfor norske borgere og fremme norsk næringsliv og kultur i utlandet. Utenrikstjenesten er navet i det samlede arbeidet for å fremme norske interesser globalt, i nært samarbeid med øvrige departementer og etater. En stor del av utenriksstasjonenes arbeid utføres for andre offentlige virksomheter og privat sektor. Om lag 1/6 av de utsendte ved utenriksstasjonene er spe-

sialutsendinger fra til sammen vel 30 andre departementer og etater. Om lag halvparten av utsendingene dekker fagområder innenfor justissektoren og integrering.

Utenrikstjenesten opplever stor pågang fra norske borgere som ønsker bistand, og håndterer disse lokalt ved utenriksstasjonene og i Norge. Utenriksdepartementet håndterer også kriser i utlandet som berører norske borgere. Departementets kriseorganisasjon kan mobiliseres i kri-

ser som berører et stort antall norske borgere i utlandet.

Utenriksstjenesten tar videre imot et stort antall søknader om visum og oppholdstillatelser fra utenlandske borgere som ønsker å reise eller flytte til Norge, og legger med dette til rette for ønsket innvandring til Norge.

Mål 2023

Bevilgningene skal bidra til å nå følgende mål:

- Norske interesser er ivaretatt gjennom bilaterale forbindelser og medlemskap i multilaterale organisasjoner.
- Utenriksstjenestens funksjon som tilrettelegger for enhetlig fremme av norske interesser i samspill med den øvrige sentralforvaltningen er videreført og styrket.
- Arbeidet med sikkerhet, beredskap og krisehåndtering ute og hjemme er videreført og styrket.
- Norsk næringsliv og norske borgere i utlandet har tilgang til tjenester av høy kvalitet.
- Forvaltningen er effektiv og av høy kvalitet.
- Det er nulltoleranse for økonomiske misligheter.
- Behandlingen av saker på utlendingsfeltet er effektiv og forsvarlig.

Prioriteringer 2023

Hurdalsplattformen trekker opp prioriteringene for regjeringens utenrikspolitikk.

Endringene i Norges internasjonale rammebetingelser innebærer økte krav til prioriteringer. Utenriksstjenestens nye virksomhetsstrategi, Strategi 25, setter føringer for hvordan utenriksstjenesten best kan svare på samfunnsoppdraget fram mot 2025. Overordnede mål og langsiktige prioriteringer for ivaretagelse av norsk interessefremme overfor utlandet skal utvikles, og det skal utarbeides mekanismer for å ytterligere sikre tverrgående styring og effektiv samhandling i departementsfellesskapet. Interne forbedringer i utenriksstjenesten skal bidra til å understøtte kravene til økt effektivitet, modernisering og prioritering.

Det vil i 2023 bli gjort nødvendige omprioriteringer i Utenriksdepartementet og ved utenriksstasjonene for å legge til rette for en effektiv og god ressursutnyttelse.

Arbeidet med et godt og inkluderende arbeidsliv gis fortsatt samme høye prioritet. Departementet vil i 2023 vektlegge arbeidet med helse, miljø og sikkerhet (HMS) samt arbeidsmiljørettede til-

tak, og vil fortsatt arbeide aktivt for å rekruttere medarbeidere med minoritetsbakgrunn.

Rapport 2021

Utenriksdepartementet og Norges utenriksstasjoner har fulgt opp de overordnede prioriteringene i 2021 gjennom spesifiserte leveranser i virksomhetsplaner.

Norske interesser er ivaretatt gjennom bilaterale forbindelser og medlemskap i multilaterale organisasjoner

Norge trådte 1. januar 2021 inn som valgt medlem av FNs sikkerhetsråd for perioden 2021–2022. Folkeretten er bunnplanken for alt Norge gjør i Sikkerhetsrådet, og i det første året av medlemskapet har Norge arbeidet systematisk for å følge opp fire hovedprioriteringer: 1) kvinner, fred og sikkerhet, 2) beskyttelse av sivile, 3) klima og sikkerhet, og 4) fredsdiplomati. I 2021 spilte Norge bl.a. en sentral rolle for at rådet enstemmig vedtok resolusjoner som sikret fortsatt humanitær bistand til Syria og forlenget FNs politiske oppdrag i Afghanistan etter Talibans maktovertakelse, samt en helt ny resolusjon om beskyttelse av utdanning i konfliktområder. I tillegg har Norge spilt en aktiv rolle for å bidra til at Sikkerhetsrådet skal respondere på akutte krisesituasjoner, som under opptrappingen av den palestinsk-israelske konflikten og i forbindelse med konfliktene i Myanmar og i Tigray, Etiopia.

Arbeidet med å tilrettelegge for å få flere norske borgere inn i internasjonale organisasjoner ble styrket i 2021 gjennom opprettelse av et eget prosjekt.

Arbeid med sikkerhet, beredskap og krisehåndtering ute og hjemme er videreført og styrket

Utenriksstjenestens arbeid med sikkerhet, beredskap og krisehåndtering var også i 2021 preget av håndteringen av pandemien. Håndteringen skjedde langs flere spor og på ulike nivåer, som bistand til nordmenn i utlandet, bistand til andre sektorer i det norske samfunnet samt oppfølging av egne ansatte, hovedsakelig i utlandet der inngripende smitteverntiltak fortsatt var utbredt. Lokale smitteverntiltak i vertslandet har gjort det krevende å gjennomføre normal, diplomatisk aktivitet og i enkelte land truet sikkerhet og beredskap for våre ansatte og deres familier. Dette gjelder særlig i områder med streng nedstenging og steder der flyforbindelser har vært vanskelig tilgjengelig.

Utenriksdepartementet har imidlertid jobbet målrettet for å sikre best mulig drift av utenriksstasjonene under hele pandemien. At utenriksstasjonen er kontinuerlig tilstede og kan bistå norske borgere og andre sektorer i Norge er et viktig element i den nasjonale krisehåndteringen.

Som følge av utstrakt bruk av hjemmekontor, både i departementet og ved utenriksstasjonene, har det i stor grad vært nødvendig å legge til rette for bruk av ulike mobile digitale løsninger. Departementet har arbeidet målrettet for å opprettholde informasjonssikkerhet og motstå etterretningstrusselen i en situasjon med utstrakt bruk av mobile digitale løsninger. Dette innebærer både opplæring av egne ansatte og investeringer i nye tekniske løsninger.

Utenriksstasjonen har et komplekst risikobilde med tilstedeværelse i land med meget høy risiko. I 2021 gjennomførte Utenriksdepartementet nedstenging og evakuering av ambassaden i Kabul, med støtte fra blant andre Forsvaret og justismyndighetene. Nedstengning skjedde i tråd med relevante instruksjoner og våre verdier ble beskyttet. Deler av personellet ved ambassaden i Addis Abeba ble midlertidig flyttet ut av Etiopia som følge av den militære trusselen mot hovedstaden. Deler av personellet i Yangon ble midlertidig flyttet ut av Myanmar som følge av kuppet der. Personellet i Khartoum ble værende gjennom militærkuppet i Sudan.

Systemet for høygradert kommunikasjon mellom Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene er gammelt og har lenge vært planlagt erstattet av nytt Nasjonal Hemmelig Nett (NHN) levert av Forsvarsdepartementet. Utrulling av det nye systemet er forsinket og ble ikke implementert i 2021.

Lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven) trådte i kraft 1. januar 2019, og alle sektorer arbeider med å implementere loven. Formålet med loven er å trygge de nasjonale sikkerhetsinteressene våre og å forebygge, avdekke og motvirke sikkerhetstruende virksomhet. De nasjonale sikkerhetsinteressene blir beskyttet ved at departementene identifiserer grunnleggende nasjonale funksjoner (GNF) innenfor sine ansvarsområder, virksomheter av avgjørende betydning for GNF underlegges sikkerhetsloven, og nødvendige sikringstiltak for skjermingsverdige verdier gjennomføres. For å ivareta lovens formål, vil GNF-prosessen være en kontinuerlig prosess. Prosessen kan føre til endringer når det gjelder identifiserte funksjoner og skjermingsverdige verdier, hvilke virksomheter som er av vesentlig og avgjørende betydning, og i hvilken grad en virksomhet

er avhengig av eksterne ressurser (andre virksomheter). Hva som kreves for å oppnå et forsvarlig sikkerhetsnivå, kan også bli endret.

Utenriksdepartementet har identifisert følgende grunnleggende nasjonale funksjoner i egen sektor: «UD GNF 1: Norsk utenriksstjeneste» omfatter departementets rolle i å ivareta og fremme Norges interesser overfor andre stater og internasjonale organisasjoner slik at Norges suverenitet, territorielle integritet, demokratiske styreform og andre nasjonale sikkerhetsinteresser trygges. «UD GNF 2: Utenriksdepartementets virksomhet, handlefrihet og beslutningsdyktighet» omfatter departementets rolle i å opprettholde ministrenes virksomhet og handlefrihet samt opprettholde beredskap og kriseledelse.

Utenriksdepartementet legger stor vekt på å styrke og videreutvikle det nordiske samarbeidet innen sikkerhet, beredskap og krisehåndtering. Dialogen med de nordiske landene er tett og inkluderer operativt samarbeid innen hele bredden av feltet. Det holdes ukentlige digitale møter på saksbehandlernivå om konsulær krisehåndtering, beredskap og reiseråd. I tillegg holdes det jevnlig møter på ledernivå.

Norsk næringsliv og norske borgere i utlandet har tilgang til tjenester av høy kvalitet

Covid-19 preget norske borgere på reise også i 2021. Det globale pandemirelaterte reiserådet ble avvirket i oktober 2021. Utenriksdepartementet fulgte opp løpende endringer fram til det.

Selv om antallet reisende var lavere enn før pandemien håndterte utenriksstasjonen et stort antall konsulære saker i løpet av 2021, mange av dem kompliserte enkeltsaker.

Behovet for reiseinformasjon og veiledning fra utenriksstasjonen krevde mye kapasitet. Utenriksdepartementet lanserte applikasjonen «Reiseklar» i september 2021 med reiseinformasjon, reiseråd, annen informasjon om sikkerhet på reise og reiseregistrering.

2021 var preget av omfattende og utfordrende internasjonale kriser. Håndteringen av krisen i Afghanistan og evakueringen fra Kabul var en svært kompleks krisehåndtering som involverte store deler av statsforvaltningen. Den konsulære krisestaben ledet arbeidet med bistand til norske borgere i Afghanistan under evakueringen. Departementet startet forberedelsene til mulig konsulær krisehåndtering i forbindelse med den russiske styrkeoppbyggingen på grensen til Ukraina på tampen av 2021.

Forvaltningen er effektiv og av høy kvalitet

Tilskuddsforvaltningen ble styrket gjennom oppdatert veiledningsmateriale, kompetanseheving og bedre sammensetning av prosjektporteføljer.

Det er nulltoleranse for økonomiske misligheter

I 2021 registrerte Sentral kontrollenhet i Utenriksdepartementet 97 nye saker hvor det var mistanke om økonomiske misligheter, inkludert saker behandlet av Norad og Norec. Av disse ble 49 avsluttet med reaksjon. Det ble tilbakebetalt i underkant av 17 mill. kroner, herunder 2,6 mill. kroner som ble tilbakebetalt til prosjekt. Vi viser for øvrig til omtale i Del I, kap. 2 Effektiv drift og forvaltning av utenriktjenesten og kvartalsvis rapportering på regjeringen.no med oversikt over saker der det er varslet mistanke om økonomiske misligheter.

Behandling av saker på utlendingsfeltet er effektiv og forsvarlig

Etter knutepunktorganisering har utenriktjenesten 22 knutepunktstasjoner som arbeider med utlendingssaker. Det er en reduksjon fra 63 stasjoner før 2018. Organiseringen har medført etablering av sterkere fagmiljøer og bidratt til økt likebehandling av søknadene. Samtidig har dette muliggjort en reduksjon av antall lokale stillinger på fagfeltet. Tjenesteutsetting av mottak av søknader har gitt søkerne flere oppmøtesteder, 130 byer fordelt på 56 land. Departementets erfaring er at knutepunktorganiseringen er en robust organisasjonsmodell som har gjort det mulig å opprettholde tilnærmet normal drift selv under svært vanskelige og skiftende arbeidsforhold gjennom pandemien.

Kap. 100 Utenriksdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	2 307 627	2 386 875	2 430 172
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	22 440	43 422	39 868
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	33 361	23 424	34 166
70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	5	1 186	1 220
71	Hjelp til norske borgere i utlandet	19	201	207
89	Valutatap (disagio)	5 163		
90	Lån til norske borgere i utlandet	1 508	360	360
Sum kap. 100		2 370 123	2 455 468	2 505 993

Utenriksdepartementet forvalter to programområder, programområde 02 *Utenriksforvaltning* og programområde 03 *Internasjonal bistand*. Hvert av disse programområdene har egne driftsbudsjetter. I Utenriksdepartementet jobber om lag 60 pst. av utenriktjenestens ansatte under programområde 02, der lønns- og driftsutgiftene bevilges under kap. 100 *Utenriksdepartementet* og kap. 117 *EØS-finansieringsordningene*, mens om lag 40 pst. av de ansatte jobber under programområde 03, der lønns- og driftsutgiftene bevilges under kap. 140 *Utenriksdepartementet*.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker den delen av utenriktjenestens lønns- og driftsutgifter, hjemme og ute, som er knyttet til arbeidet med utenriksforvaltningen og arbeidet med å gjennomføre regjeringens mål og prioriteringer i utenrikspolitikken. Om lag 63 pst. av bevilgningen gjelder lønn og særavtale, 17 pst. av bevilgningen gjelder husleie og 20 pst. av bevilgningen gjelder andre driftsutgifter som IKT, drift og vedlikehold av utenriksstasjoner mv.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 2 430,2 mill. kroner i 2023.

Det er en samlet økning på 43,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022, som hovedsakelig skyldes pris- og valutakursjustering.

Det foreslås å rammeoverføre 10,3 mill. kroner fra Kunnskapsdepartementets kap. 288 *Internasjonale samarbeidstiltak*, post 21 *Spesielle driftsutgifter* til denne posten for opprettelse av tre stillinger som spesialutsendinger på kunnskapsfeltet ved ambassadene i Berlin, London og Seoul.

Posten foreslås redusert med 23,5 mill. kroner som oppfølging av områdegjennomgangen av utenriksstjenesten. Redusert reisevirksomhet utgjør 9,6 mill. kroner, reduksjoner i eiendomsporføljen utgjør 6,4 mill. kroner og 7,5 mill. kroner gjelder effektivisering av arbeid/stillinger mv. Videre foreslås posten redusert med 26,2 mill. kroner grunnet avslutning av norsk medlemskap i FNs sikkerhetsråd.

3,9 mill. kroner rammeoverføres tilbake til Jus- og beredskapsdepartementet grunnet avvikling av spesialutsending for utlendingsfeltet i Addis Abeba.

Det vises også til vedtak under romertall II om fullmakt til overskridelse av bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3100, post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker bl.a. midler til utredninger, opplæring og kompetansebygging. Den dekker også diverse EØS-tiltak og internasjonale tiltak. Bevilgningen kan også omfatte utgifter til internasjonal tvisteløsning der Norge er part.

Arbeidet med en ny EØS-notatbase dekkes under denne posten. Arbeidet startet i 2022, og er et digitaliseringstiltak som skal bidra til effektivisering og vil være en digital samarbeidsplattform for å sikre gode prosesser mellom berørte parter i forvaltningsprosessen. Notatbasen skal bidra til at departementenes forpliktelser etter utredningsinstruksen oppfylles. Ny EØS-notatbase vil oppfylle de politiske ambisjonene for EØS-arbeidet ved å legge til rette for tidlig involvering og påvirkning, effektiv, korrekt og rettidig gjennomføring av EØS-regelverk i norsk rett, korrekt og relevant informasjon til Stortinget, gode og effektive arbeidsprosesser, og god informasjon om EØS til norsk næringsliv og norske borgere.

Et latvisk rederi og dets direktør fremmet i 2020 en internasjonal voldgiftssak ved Internatio-

nal Centre for Investment Disputes (ICSID) mot Norge, basert på den bilaterale investeringsbeskyttelsesavtalen med Latvia. Saken gjelder fangst av snøkrabbe på norsk kontinentalsokkel. Internasjonale investeringstvister er svært ressurskrevende å føre, og kostnadene har så langt vært betydelige. Det forventes at kostnadene også vil bli store i tiden framover. Som saksøkt i et svært viktig spørsmål om marin ressursforvaltning har imidlertid Norge ikke annet valg enn å forsvare sine interesser. Begge parter har levert inn flere skriftlige innlegg til voldgiftsribunalet, og det er planlagt muntlige høringer i saken i november 2022. Dom i saken kan tidligst ventes i 2023.

Posten omfatter utgifter til Norges kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv. Alle medlemsland i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) er forpliktet til å ha et nasjonalt kontaktpunkt. Kontaktpunktet bistår norske myndigheter i arbeidet med å fremme OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, håndterer enkeltsaker om etterlevelse av retningslinjene og samarbeider internasjonalt. Kontaktpunktet tilbyr dialog og mekling til partene i enkeltsaker, holder kurs om ansvarlig næringsliv og informerer bedrifter og ulike aktører om OECDs retningslinjer. Kontaktpunktet vil prioritere veiledning og faglig rådgivning knyttet til aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv i 2023.

Bevilgningen dekker også midler til ordinært skjøtselsarbeid på grensen mot Sverige og Finland, samt en helhetlig grenseoppgang av riksgrensen både mot Sverige og Finland. Oppgangen av riksgrensen mot Sverige og Finland skal i henhold til våre folkerettslige forpliktelser gjøres hvert 25. år og kom i gang i henholdsvis 2020 og 2022. Hver av disse grenseoppgangene har en varighet på ca. fire år.

I tråd med Hurdalsplattformen er det nedsatt et offentlig utvalg som skal utrede erfaringene med EØS-avtalen de siste 10 årene. Utvalget skal legge fram sin rapport i form av en NOU ved utgangen av 2023.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 39,9 mill. kroner i 2023.

Det foreslås å rammeoverføre 4,7 mill. kroner til kap. 702 *Beredskap*, post 21 *Spesielle driftsutgifter* under Helse- og omsorgsdepartementet. Den tverrsektorielle beredskapsordningen NOR EMT som inngår i EUs sivile beredskap for helsekriser, i samarbeid med WHO, gjøres permanent i 2023. Det er Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) som har ansvar for å forvalte og

vedlikeholde NOR EMT. Som ledd i etableringen av NOR EMT som permanent ordning overføres ansvaret for midler til DSBs drift og utvikling av NOR EMT fra Utenriksdepartementet til Helse- og omsorgsdepartementet.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til større anskaffelser i eiendomsprosjekter, herunder til innredningsarbeider i nye lokaler, rehabiliterings- og vedlikeholdsarbeider i eksisterende lokaler, samt fysiske sikringstiltak ved utenriksstasjonene og i Utenriksdepartementet. Bevilgningen dekker også investeringer i graderte kommunikasjonssystemer som setter utenriksstasjonene i stand til å sende og motta informasjon som skal beskyttes i henhold til Sikkerhetsloven.

Rapport 2021

I samsvar med prioriteringer og eksterne rammebetingelser gjennomførte Utenriksdepartementet i 2021 flere effektiviseringstiltak i eiendomsporteføljen i utlandet. Utenriksstasjonene i Washington, Paris og Bern flyttet inn i nye moderne kontorlokaler, og kontorer og boliger i Riyadh gjennomgikk en total rehabilitering. Den pågående pandemien medførte imidlertid forsinkelser og utsettelse i enkelte prioriterte prosjekter grunnet pålagte lokale restriksjoner.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 34,2 mill. kroner i 2023. Dette er en økning på 10,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Økningen vil hovedsakelig bli benyttet til utrulling av nytt system for høygradert kommunikasjon mellom norske utenriksstasjoner og sentralforvaltningen.

Post 70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader

Bevilgningen dekker erstatning av eventuelt skadeverk på utenlandske representasjoner i Norge. Erstatning gis i henhold til Norges folkerettslige forpliktelser på området.

Rapport 2021

For 2021 ble det utbetalt kr 4 613 i erstatning.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 1,2 mill. kroner i 2023.

Post 71 Hjelp til norske borgere i utlandet

Bevilgningen dekker uforutsette utgifter i forbindelse med bistand til nordmenn i utlandet.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 207 000 kroner i 2023.

Post 89 Valutatap

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. Det kan også gjøres føringer i løpet av året. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om videreføring av samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 89 *Valutatap*. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3100, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Post 90 Lån til norske borgere i utlandet

Bevilgningen dekker lån til nordmenn i utlandet forutsatt at kriteriene for nødlidenshetslån er til stede. Tilbakebetaling av nødlån føres under kap. 3100, post 90 *Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet*.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 360 000 kroner i 2023.

Det vises også til forslag til vedtak under romertall III, pkt. 1 om fullmakt til å overskride bevilgningen ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land.

Kap. 3100 Utenriksdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene	21 381	25 200	29 700
02	Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene	95 091	157 800	170 000
05	Refusjon spesialutsendinger mv.	55 506	45 040	45 040
89	Valutagevinst (agio)	3 513		
90	Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet	1 310	318	318
	Sum kap. 3100	176 801	228 358	245 058

Post 01 Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene

Bevilgningen dekker hovedsakelig gebyrer for konsulære tjenester i utlandet og gebyrer for pass. Bevilgningen omfatter også bl.a. gjenerverv av statsborgerskap og brukerbetaling for tjenester som utenriksstasjonene utfører for næringslivet. I et normalår mottar stasjonene litt over 20 000 søknader om pass. Covid-19 førte til reduksjon i antall søknader, men det antas at det vil øke til et nivå nært siste normalår med omtrent 21 000 søknader om pass i 2023. Det er usikkert i hvilken grad leveringsproblemer for pass vil vedvare og hvilken innvirkning dette vil ha på bevilgningen.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 29,7 mill. kroner i 2023. Dette er en økning på 4,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Post 02 Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene

Bevilgningen dekker visumgebyrer og behandlingsgebyrer for oppholds- og arbeidstillatelser, og fornyelse av slike tillatelser. Det forventes at utenriksstasjonene i 2023 fortsatt vil motta færre utlendingssaker enn før pandemien, men at det vil bli en moderat økning i antall søknader sammenlignet med 2022. Det er spesielt konsekvenser av fortsatte restriksjoner i Kina og Russland, og av krigen i Ukraina som fører til at antall søkere fortsatt er lavere enn før 2020.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 170 mill. kroner i 2023. Det er en økning på 12,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Økningen skyldes hovedsakelig oppdaterte anslag for visum og utlendingssaker.

Post 05 Refusjon spesialutsendinger mv.

På denne posten føres refusjoner Utenriksdepartementet mottar fra andre departementer til dekning av utgifter for spesialutsendinger ved utenriksstasjonene. Lønns- og driftsutgifter for disse spesialutsendingene belastes kap. 100, post 01, jf. omtale under programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 01 *Driftsutgifter*, mot tilsvarende merinntekt under post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*, jf. forslag til vedtak under romertall II.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 45 mill. kroner i 2023.

Post 89 Valutagevinst

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. Det kan også gjøres føringer i løpet av året. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuell kursgevinst under kap. 3100, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 318 000 kroner i 2023.

Post 90 Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet

Posten omfatter tilbakebetaling av nødlån gitt til nordmenn i utlandet, jf. ordning omtalt under kap. 100, post 90.

Kap. 103 Regjeringens representasjon

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	62 374	55 591	52 830
	Sum kap. 103	62 374	55 591	52 830

Bevilgningen dekker regjeringens fellesrepresentasjon for offisielle besøk på stats-, regjeringssjefs- og utenriksministernivå. Forvaltningen av bevilgningen skjer på grunnlag av beslutninger fattet i regjeringens representasjonsutvalg. Hoveddelen av bevilgningen dekker drift av statsministerboligen og regjeringens representasjonsanlegg i Oslo. Betaling for VIP-tjenester ved Oslo lufthavn for offisielle besøk fra utenlandske gjester belastes også posten.

Utenriksdepartementet har ansvaret for planleggingen og gjennomføringen av offisielle besøk til Norge, og har budsjettansvar for regjeringens fellesrepresentasjon. Dette gjelder også de delene av utgiftene ved statsbesøk som ikke dekkes av Det kongelige hoff.

Det planlegges for økt internasjonal reise- og besøksvirksomhet i 2023. Den samlede virksomheten forventes det neste året å være tilbake på samme nivå som før pandemien. Det forventes økt besøksvirksomhet inn til Norge i 2023.

Rapport 2021

Den nasjonale 10-årsmarkeringen av 22. juli var det største arrangementet i regi av regjeringen i

2021. Det var statsbesøk fra Nederland til Norge. Tysklands president var på offisielt besøk. Utenriksministrene fra Jordan, Slovenia og Jemen, samt leder for demokratibevegelsen i Belarus Svjatlana Tsikhanovskaja, var på offisielt besøk. Utenriksministrene fra de nordiske land og Russland deltok på møte i Tromsø i regi av Barentsrådet. Flere arrangementer våren 2021 foregikk digitalt, slik som frigjøringsmarkeringen 8. mai (som var utsatt fra 2020) og urfolkstoppmøtet i juni.

Bruken av Regjeringens representasjonsanlegg (RRA) til å gjennomføre offisielle arrangementer for norske og utenlandske gjester er videreført. Som følge av smitteverntiltak har antall gjester per arrangement til tider vært redusert og det har bl.a. blitt lagt til rette for at en rekke digitale arrangementer med internasjonalt fokus har blitt gjennomført i RRA.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 52,8 mill. kroner i 2023. Det er en reduksjon sammenlignet med saldert budsjett for 2022 som skyldes utfasing av midler til prinsesse Ingrid Alexandras myndighetsdag.

Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	2 544	10 505	10 656
	Sum kap. 104	2 544	10 505	10 656

Utenriksdepartementet har ansvar for budsjett, planlegging og gjennomføring av kongehusets offisielle besøk til utlandet. Forvaltningen skjer på bakgrunn av vedtak i Samordningsutvalget, som består av hoffsjefen, regjeringsråden, utenriksråden, og med protokollsjefen i Utenriksdepartementet som sekretær. Bevilgningen dekker utgifter til kongefamiliens offisielle besøk og oppdrag i utlandet. Næringslivets økte behov etter pandemien, og andre utenrikspolitiske prioriteringer legges til grunn for planlegging og gjennomføring av kongelige besøk framover.

Rapport 2021

Grunnet pandemien ble det gjennomført et stort virtuelt kongelig besøk av Kronprinsen til Califor-

nia i april, med bred deltakelse fra norsk næringsliv og tre statsråder, der norske interesser ble profilert.

Kronprinsen deltok digitalt på en stor havkonferanse i Tyskland i mai og på en havkonferanse i regi av FN i juni. Kronprinsessen deltok digitalt på det internasjonale litteraturarrangementet «Lillehammer Rights». I desember foretok Kronprinsen et bredt anlagt besøk til New York og Washington DC, ledsaget av utenriksministeren, næringsministeren og olje- og energiministeren.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 10,7 mill. kroner i 2023.

Programkategori 02.10 Utenriksformål

Utgifter under programkategori 02.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
115	Næringsfremme, kultur og informasjon	48 878	69 335	70 976	2,4
116	Internasjonale organisasjoner	1 276 147	1 477 200	1 419 002	-3,9
117	EØS-finansieringsordningene	3 668 521	5 120 000	5 246 000	2,5
118	Utenrikspolitiske satsinger	363 163	421 107	404 512	-3,9
	Sum kategori 02.10	5 356 709	7 087 642	7 140 490	0,7

Programkategorien omfatter kultur- og informasjonsformål, næringsfremme, pliktige bidrag og kontingenter til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av, samt EØS-finansieringsordningene. Den omfatter også andre utenrikspolitiske satsinger som nordområdetiltak, globale sikkerhetsspørsmål, nedrustning og ikke-spredning, klima og miljøtiltak, forskning og dialog- og menneskerettighetsiltak.

Målstruktur

I budsjettet for 2023 viderefører Utenriksdepartementet et målhierarki for postene under program-

kategori 02.10 *Utenriksformål*. Avhengig av formålet, vil ulike bærekraftsmål være førende for alle budsjettpostene.

Hver post henviser derfor både til hvilke(t) bærekraftsmål bevilgningen på posten støtter særlig opp under, i tillegg til postens mål for 2023. Postens mål er målet bevilgningen skal bidra til å nå og som det skal rapporteres på. Mange av postene kan støtte flere bærekraftsmål.

Resultatinformasjonen i rapportdelen hentes fra mottakernes egne resultatrapporter, og fra organisasjonenes årsrapporter, gjennomganger og evalueringer.

Tabell 7.1 Bærekraftsmålene for postene under 02.10 Utenriksformål

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
115		<i>Næringsfremme, kultur og informasjon</i>	
	70	Kultur- og informasjonsformål	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst
	71	Næringsfremme	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst
116		<i>Internasjonale organisasjoner</i>	
	70	Pliktige bidrag	17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
117		<i>EØS-finansieringsordningene</i>	
	77 og 78	EØS-finansieringsordningen 2014–2021 Den norske finansieringsordningen 2014–2021	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 10 – Mindre ulikhet 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
118		<i>Utenrikspolitiske satsinger</i>	
	70	Nordområdene, Russland og atomsikkerhet	16 – Fred og rettferdighet 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
	71	Globale sikkerhetsspørsmål	16 – Fred og rettferdighet
	72	Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv.	16 – Fred og rettferdighet
	73	Klima, miljøtiltak og hav mv.	13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 15 – Liv på land
	74	Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene

Kap. 115 Næringsfremme, kultur og informasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70 og 71</i>	11 242	13 454	23 809
70	Kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	33 818	37 051	27 803
71	Næringsfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	3 818	18 830	19 364
	Sum kap. 115	48 878	69 335	70 976

Fremme av norsk nærings- og kulturlivs internasjonale muligheter, norske synspunkter og samfunnsinteresser er en integrert del av utenrikspo-

litikken og blant utenriktjenestens viktigste oppgaver.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70 og 71

Bevilgningen dekker spesielle driftsutgifter til Utenriksdepartementets virksomhet i inn- og utland for kultur- og næringsfremme. Dette omfatter driftsutgifter som påløper når andre departementer, etater eller fagmiljøer forvalter tilskuddsmidler eller utfører oppgaver på vegne av Utenriksdepartementet. Videre dekker bevilgningen utgifter til profilering av satsinger og arrangementer der Norge er vertskap. Den dekker også andre tiltak som bidrar til kultur- og næringsfremme, bl.a. analyser, møter, konferanser og andre arrangementer.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 23,8 mill. kroner i 2023. Dette er en økning på 10,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Av dette er 5 mill. kroner nye midler som tilføres posten og 5 mill. kroner flyttes til denne posten fra kap. 115 *Næringsfremme, kultur og informasjon*, post 71 *Næringsfremme*.

Økningen vil bli benyttet til å styrke utenriksstasjonene for å gjøre dem bedre rustet til å fremme norsk næringsliv. Dette blir enda viktigere i lys av dagens situasjon i Europa, herunder det raske tempoet i energiomstillingen og det grønne skiftet. Midlene vil kunne gå til lønn av lokalt ansatte og ekstern innleid kompetanse.

Post 70 Kultur- og informasjonsformål, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker støtte til tiltak for å fremme norsk kultur i utlandet, kultureksport og til informasjon om norske forhold. Regjeringens overordnede kulturpolitiske mål i Hurdalsplattformen er «Ein kultur å leve av og for». Bransjenes og fagmiljøenes prioriteringer skal ligge til grunn for et internasjonalt løft for norsk kultur, og arbeidet skjer i tett kontakt med norsk kulturliv, herunder kulturinstitusjonene og Kultur- og likestillingsdepartementet.

Arbeidet med internasjonaliseringen av norsk kulturliv er en integrert del av norsk utenrikspolitikk.

Regjeringen ser ulike felt – politikk, økonomi og kultur – i sammenheng, og internasjonaliseringen bidrar på alle disse feltene. Den videreutvikler norsk kunst og kultur, øker norsk kultureksport, bygger internasjonal anerkjennelse for norsk kulturliv og for Norge, og bidrar til gode relasjoner til

våre viktigste samarbeidsland. Samtidig skal tiltakene i økt grad sette søkelys på demokratiske verdier.

Samarbeidet mellom Utenriksdepartementet, utenriksstasjonene og organisasjonene i nettverket Norwegian Arts Abroad (NAA) står sentralt. NAA består av Danse- og Teatersentrum (DTS), Design og arkitektur Norge (DOGA), Music Norway (MN), Norsk Filminstitutt (NFI), Norwegian Crafts (NC), Norwegian Literature Abroad (NORLA) og Office for Contemporary Art Norway (OCA).

På vegne av Utenriksdepartementet administrerer organisasjonene i NAA søknadsbaserte reise støtteordninger for kunstneres profesjonelle oppdrag i utlandet. Organisasjonene tildeles også prosjektmidler for internasjonale aktiviteter og kompetansehevende tiltak med mål om å bidra til norsk kultureksport og norsk kulturlivs internasjonale muligheter.

Utenriksstasjonene forvalter tilskudd til viktige internasjonale kulturarenaer og toneangivende aktører som presenterer norsk kunst og kultur. Stasjonene forvalter også tilskudd til presse- og ekspertreiser for at relevante aktører i utlandet skal kunne delta på norske festivaler, utstillinger og kulturelle begivenheter, herunder bidra til at de norske kulturinstitusjonene får utnyttet internasjonale muligheter. Presse- og ekspertreiser er viktige verktøy for å bygge nettverk og kunnskap, styrke forbindelser og skape langsiktige resultater. Reisene bidrar til å øke norsk kulturlivs synlighet og muligheter gjennom omtale av norsk kunst og kultur i internasjonale media, profilere sentrale politikkområder og synliggjøre norske samfunnsforhold.

Kulturdimensjonen er en integrert del av regjeringens nordområdesatsing, som også dekkes av bevilgningen. Her har det norsk-russiske samarbeidet vært viktig. Russlands angrepskrig i Ukraina gjør at Norge ikke lenger kan videreføre kontakten med russiske myndigheter som vanlig. Folk-til-folk-samarbeidet i nord videreføres i den grad det er mulig.

Mål 2023

Bevilgningen støtter bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norsk kulturliv har fått flere internasjonale muligheter og bredere internasjonal kontaktflate.

- Norsk kultureksport har økt.
- Relevante målgrupper har fått mer kunnskap om Norge, norske synspunkter og forhold.

Prioriteringer 2023

Regjeringen vil prioritere en spisset internasjonal innsats. Det skal satses på de viktigste internasjonale kulturarenaene og med toneangivende aktører, med sikte på økt samarbeid og flere internasjonale oppdrag. En innsats for de kreative næringene inngår i dette. Geografisk satses det i de viktigste markedene og arenaene, som er Tyskland, Norden, Frankrike, USA, Japan, Italia og Storbritannia, samt i land med stor utenrikspolitisk betydning, slik som USA, Polen, Kina og India.

Kultursamarbeidet i nord vektlegger samisk kunst og kultur. Folk-til-folk-samarbeid i nord er utenrikspolitisk viktig og vil også bli prioritert, så fremt dette er mulig.

Rapport 2021

Norsk kulturliv har fått flere internasjonale muligheter og bredere internasjonal kontaktflate

Internasjonaliseringen av norsk kultur ble betydelig påvirket av pandemien også dette året. En god del aktiviteter ble enten avlyst, utsatt eller gjennomført digitalt eller kombinert digitalt/fysisk. Utenriksdepartementet tilpasset støtteordningene og vektla en tett dialog med organisasjonene i NAA-nettverket for å sørge for best mulig kontinuitet og fleksibilitet i arbeidet med kulturfremme. De ulike virkemidlene og tiltakene for kulturfremme bidro likevel til etterspørselen etter norske kulturuttrykk.

På vegne av Utenriksdepartementet innvilget Music Norway reisetilskudd til over 1 100 internasjonale konserter med norske utøvere, som var under halvparten av antallet i 2019. 13 norske musikkfestivaler fikk støtte til å invitere internasjonale delegater til Norge, noen av dem digitalt. Oslo World Music Festival og Ultima hadde besøk av delegater fra en rekke land, som resulterte i flere presseoppslag og solid nettverksbygging for norske bransjeaktører. På filmfeltet ble seks festivaler gjennomført med målrettede digitale eller hybride arrangementer for internasjonal filmbransje med støtte fra Utenriksdepartementet. 374 bransjefolk fra rundt 30 nasjoner deltok på det lukkede markedet New Nordic Films under Den norske filmfestivalen i Haugesund. Dette resulterte i god etterspørsel og presseoppmerksomhet om norsk film internasjonalt. Samtidig fikk den norske filmbransjen utvidet sine internasjonale

nettverk. Litteraturbransjen, ved NORLA og utenriksstasjoner, organiserte sammen 21 digitale bransjetreff, samt et bransjetreff i New York. Dette førte til salg av flere norske bokrettigheter internasjonalt.

På scenekunstheltet er norske gjestespill, som det nesten ikke har vært mulig å arrangere under pandemien, et viktig ledd i norsk kultureksport og profilering. Gjennomføringen av dans- og framføringsfestivalen DepARTures i München var derfor viktig. Fem produksjoner og fagprogram fra Norge deltok, og bidro til økt oppmerksomhet om scenekunst fra Norge. Innen kunsthåndverk har innsats på digitale flater resultert i flere invitasjoner til utstillinger, samarbeid og økt gallerirepresentasjon for norgesbaserte kunsthåndverkere. Også innen norsk visuell kunst og norske kunstnerskap ble presse- og ekspertbesøk erstattet av bl.a. digitale møter, filmproduksjoner og arbeidsseminarer på nett. Erfaringene har vært gode for de fleste arrangementene, men etterspørselen etter digitale presentasjoner nådde også et metningspunkt. Det er også vanskelig å fastslå om de ulike promoteringsprosjektene faktisk nådde et stort og relevant publikum. Åpningen av det nye Munchmuseet i Bjørvika ble promotert bredt overfor utenlandsk presse, kuratorer og museumsfolk. Arbeidet her ga meget god uttelling i form av svært mange internasjonale presseoppslag om museet og Oslo som kunstdestinasjon, inkludert i ledende internasjonal kunstpresse.

Design- og ferdigvareindustrien er en viktig eksportsektor for Norge, og USA er nå det største markedet for norsk møbel- og interiøreksport. Eksporten økte betydelig i 2021 og ble et rekordår med over 36 pst. eksportøkning til USA. Ambassaden i London og Design og arkitektur Norge (DOGA) samarbeidet om utstillingen Connecting People & Nature – The Ripple Effects of Inclusive Design, til London Design Biennale 2021. Fem norske design- og arkitekturprosjekter ble her vist digitalt og fysisk. Utenriksdepartementet støttet også DOGAs Norwegian Presence (møbel- og produktdesign) digitale plattform, som fikk mye oppmerksomhet internasjonalt, og nådde både et større og bredere publikum enn det en fysisk utstilling ville gjort. Dette bidro til at DOGA utvidet sitt nettverk internasjonalt, og skapte nye muligheter for norske designere og produsenter som deltok. Til London Design Festival, en av de viktigste internasjonale designsamlingene i verden, ble det produsert en digital plattform med departementets støtte. Plattformen hadde over 55 000 besøk fra 56 land. Norsk Industri og designindustrien arrangerte også en pop-up-utstilling

med åtte norske designbedrifter i ambassadørens residens over tre dager i oktober 2021. Prosjektet lyktes med å trekke inn kommersielle nøkkelaktører. Bedrifter som Hadeland Glassverk, Lundhs Realstone og Eikund har i etterkant åpnet egne visningsrom i London.

Relevante målgrupper har fått mer kunnskap om Norge, norske synspunkter og norske forhold

Dette arbeidet ble betydelig påvirket av pandemien, og mange av aktivitetene ble gjennomført på sosiale medier. Blant aktivitetene som ble gjennomført var promotering av nordiske pappapermisjonsordninger på sosiale medier i Tyrkia. Dette var et fellesnordisk prosjekt med støtte fra Nordisk ministerråd.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 27,8 mill. kroner i 2023. Det er en reduksjon på 9,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Post 71 Næringsfremme, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker støtte til tiltak som fremmer norske næringsinteresser og kunnskapsmiljøer i utlandet. Lanseringen av regjeringens eksportreform *Hele Norge eksporterer* i mars 2022 markerte starten på et prosjekt som skal føre til minst 50 pst. økning i norsk eksport, unntatt olje og gass, innen 2030. Bevilgningen skal fremme norske næringsinteresser i utlandet med mål om størst mulig bærekraftig verdiskaping i norsk økonomi. Innsatsen utformes i tett samarbeid med næringslivet og det øvrige virkemiddelapparatet, for å sikre god forankring i behovene til norsk næringsliv. Nasjonalt Eksportråd – et nyopprettet og nyskapende verktøy for offentlig-privat samarbeid – står her sentralt som regjeringens rådgivende organ.

Eksport og handel over landegrensene er avgjørende for verdiskapingen i Norge. Etterspørselen har tatt seg opp på mange områder etter pandemien, men det er fortsatt store utfordringer i leverandørkjeder som norske bedrifter er avhengige av. Næringsfremme og bistand til norsk næringsliv er en helt vesentlig oppgave for utenriksstjenesten, og norske utenriksstasjoner bidrar til å koble konkurransedyktig norsk næringsliv med konkrete muligheter i verdensmarkedet. Arbeidet skjer i nært samarbeid med virkemiddelapparatet/Team Norway, både hjemme og ute.

Team Norway er et nettverksbasert samarbeid mellom ulike offentlige og private aktører som arbeider for norskbasert næringsliv internasjonalt. Utenriksstasjonene forvalter tilskuddsmidler til en rekke næringsfremmeformål, herunder fagseminarer knyttet opp mot politiske eller andre besøk, profileringstiltak i forbindelse med viktige internasjonale konferanser, sektorspesifikke rapporter/studier, mv.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- Norsk næringsliv og kunnskapsmiljøer har fått større muligheter til å lykkes internasjonalt.
 - Norsk fastlandseksport har økt.

Prioriteringer 2023

Økende oppmerksomhet om grønn omstilling og digitalt skifte, både i Norge, Europa og i verden for øvrig, skaper et mulighetsrom for Norge og norsk næringsliv. Med lanseringen av *Hele Norge eksporterer* og utviklingen av strategiske satsingsområder i prioriterte markeder, styrker regjeringen arbeidet med eksportfremme. Nasjonalt Eksportråd skal bidra til å identifisere strategiske eksportsatsinger mot internasjonale markeder i sterk vekst. Støtten vil hovedsakelig gå til prosjekter som er forankret i Team Norway-samarbeidet. Team Norway-nettverkene i utlandet ledes av utenriksstasjonene. Virkemiddelaktører som Innovasjon Norge, Eksportfinansiering Norge, Norges sjømatråd og Norges forskningsråd inngår i Team Norway, sammen med bedriftssammenslutninger som NORWEP (Norwegian Energy Partners) og lokale handelskamre. Formålet med samarbeidet er å bidra til økt verdiskaping i norsk økonomi gjennom mer effektiv og koordinert innsats. Samarbeidsprosjekter i markeder som er særlig interessante for norsk næringsliv og sektorer hvor Norge har særlige fortrinn og utenrikspolitiske interesser, skal vektlegges i tråd med strategiske satsingsområder i prioriterte markeder under *Hele Norge eksporterer*. Kreative næringer vil også bli prioritert.

Rapport 2021

Covid-19 førte også i 2021 til at svært mange utenriksstasjoner brukte mye tid og ressurser på å

bistå norsk næringsliv med informasjon, problemløsning og tilrettelegging i krevende situasjoner. Planlagte aktiviteter ble ofte utsatt eller avlyst. Digitale flater kunne kompensere for noe av dette, og ga også muligheter for å nå et større publikum. Reiserestriksjonene medførte at utenriksstasjonene ivaretok en stor del av nettverksfunksjonen overfor både myndigheter og næringsliv lokalt.

Norske bedrifter og kunnskapsmiljøer har fått større muligheter til å lykkes internasjonalt

Bevilgningen bidro til å skape møteplasser hvor norsk næringsliv og kunnskapsmiljøer kunne presentere norske løsninger, med særlig vekt på grønne løsninger, havrelatert kompetanse, teknologi og innovasjon. Utenriksstasjonene har gjennom aktiviteter og arrangementer bidratt til å spre kunnskap om norske løsninger, kompetanse og prioriteringer. Dette er viktig for å bidra til markedsadgang for norsk næringsliv.

India har bestemt seg for å satse tungt på hydrogen som energibærer. Dette har ført til stor interesse fra internasjonale aktører. Gjennom en samlet innsats fra norsk næringsliv, Innovasjon Norge, ambassaden i New Delhi og generalkonsulatet i Mumbai, i samarbeid med indisk næringsorganisasjon, klarte Norge å markere seg som et foregangsland på hydrogen, foran tunge land som Tyskland og USA. Norge lykkes med dette gjennom å mobilisere aktører på tvers av hydrogen-verdikjeden og fokusere på konkurransefortrinn som erfaring og teknologi, sterke industriklynger, konkrete industriprosjekter og evne til å samarbeide og levere integrerte tjenester.

Smittevernsrestriksjoner globalt skapte nye, alternative og digitale møteplasser. Eksempelvis ble det for første gang arrangert et virtuelt kongelig besøk av HKH Kronprinsen til California med over 1 200 påmeldte fra Norge og USA. Det ble også gjennomført et digitalt næringslivsbesøk til Norge og et virtuelt Norgesbesøk for delstatsmyndigheter fra New York. Kronprinsen gjennomførte også et fysisk besøk til New York mot slutten av året. Disse besøkene beredte grunnen for norsk næringsliv, særlig innen havvind og energi.

Som følge av et målrettet Team Norway-arbeid over flere år – herunder en signert intensjonsavtale i forbindelse med statsbesøket til Norge i 2019 – er Norge blant landene som Sør-Korea har valgt ut for strategisk samarbeid på energifeltet. I 2021 ble det undertegnet en intensjonsavtale om hydrogen mellom Innovasjon Norge og H2Korea,

som har resultert i samarbeid om bedriftsmøter, besøk og workshops, og bidrar til å fremme norsk næringsliv. I tillegg har flere norske aktører innen offshore vind etablert seg i det sørkoreanske markedet, som er ventet å vokse betydelig de neste årene.

Ambassaden i Tokyo på sin side har ferdigstilt en rapport om «Norway – Japan: Creating values together for a sustainable future». Rapporten peker særlig på områder hvor Norge og Japan kan samarbeide for å nå sine ambisjoner om å utvikle fremtidens lavutslippsløsninger. Den anbefaler bl.a. at Norge og Japan styrker de bilaterale næringsrelasjonene innenfor marine og maritime næringer og fornybar energi, særlig offshore vind, hydrogen og batteriproduksjon, i tillegg til innovasjon og entreprenørskap samt forskning og utdanning.

Norske bedrifter og kunnskapsmiljøer er attraktive samarbeidspartnere, og Norge er et attraktivt land å handle med og investere i

Energi og grønn omstilling har stått sentralt også i utenriksstjenestens arbeid med næringsfremme. Eksempelvis gjennomførte ambassaden i Berlin i samarbeid med Gassnova en parlamentarikerreise til Norge om karbonfangst og -lagring, der også deltakere fra næringslivsorganisasjoner og offentlig forvaltning deltok. Reisen bidro til utstrakt nettverksbygging og kontaktskaping mellom norske og tyske nøkkelaktører på feltet, og til økt kompetanse hos de tyske deltakerne. Ambassaden fulgte opp med en pressereise om karbonfangst og -lagring for utvalgte journalister, også dette i samarbeid med Gassnova og Innovasjon Norge. Besøket utløste stor og bred pressedekning.

Ambassaden i Madrid og Team Norway Spania organiserte, i samarbeid med Sverige, Finland, Danmark og Latvia, en felles nordisk-baltisk paviljong under Smart City Expo World Congress (SCEWC), som er verdens største smartby-konferanse. Satsingen passet spesielt godt inn i skjæringsflaten mellom innovasjon, næringsutvikling og digitalisering, og la til rette for å trekke på det sterke omdømmet Norge og de nordiske land har rundt samfunnsmodell og bærekraftige høyt teknologiske løsninger. Smart City-konseptet gir markedsmuligheter for norske selskap i Spania og internasjonalt, samtidig som det tilrettelegger for offentlig/privat samarbeid.

Egyptiske myndigheter satser offensivt på fornybar energi. Scatec ASA har fått bistand fra Utenriksdepartementet og utenriksstjenesten til dialo-

gen med egyptiske myndigheter. Scatec vil, i samarbeid med egyptiske partnere, bygge og drifte et produksjonsanlegg for grønn hydrogen i Egypt. Dette er positivt for vårt bilaterale forhold med Egypt og for videre samarbeid innen grønn teknologi opp mot FNs klimakonferanse COP27 i Egypt i november 2022.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 19,3 mill. kroner i 2023.

Det foreslås en økning på 5 mill. kroner til mer spissede prioriterte satsinger i viktige markeder, i

samråd og samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet, det øvrige virkemiddelapparatet og norsk næringsliv. Målet med satsingen er å øke eksporten fra norske næringer, eksklusiv olje og gass. Satsingen skal også benyttes til å styrke arbeidet med de kreative næringene i relevante markeder.

Det foreslås videre å flytte 5 mill. kroner fra denne posten til kap. 115, post 21 *Spesielle driftsutgifter*, for å styrke arbeidet ved utenriksstasjonene med å fremme norsk næringsliv.

Kap. 116 Internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Pliktige bidrag	1 276 147	1 477 200	1 419 002
	Sum kap. 116	1 276 147	1 477 200	1 419 002

Kapitlet dekker pliktige bidrag til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av. Tabellen under viser anslag for bidragene i 2023. Anslagene er usikre av flere grunner. De fleste bidragene betales i utenlandske valutaer og vil derfor

være avhengig av valutakursen ved utbetaling. Budsjett for 2023, og dermed fordelingen av de pliktige bidragene mellom medlemslandene, er heller ikke vedtatt ennå for mange av organisasjonene.

Post 70 Pliktige bidrag

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
Nordisk ministerråd	370 932	370 500	372 850
FNs fredsbevarende operasjoner	247 658	427 600	352 600
EFTA-sekretariatet, EFTA-domstolen og ESA	308 746	324 000	325 900
FN – regulært bidrag	99 260	92 800	87 700
NATO – Atlanterhavspaktens organisasjon	47 131	53 570	63 980
Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)	39 675	39 600	42 200
Europarådet (regulært bidrag, Europarådets utviklingsbank og Venezia-konvensjonen)	32 960	32 535	37 385
Internasjonalt energisamarbeid (IAEA, IEA, IRENA, NEA og ECT)	25 173	26 015	25 575
FNs særorganisasjoner (FAO, ILO, WHO)	24 601	24 400	24 320
Den internasjonale straffedomstol	21 289	21 650	23 100
Internasjonale nedrustningsorganisasjoner (CTBTO, OPCW, JCG, OSCC, BTWC og NTP-avtalen)	14 644	14 880	14 425
Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	12 141	12 240	12 300
Verdens handelsorganisasjon (WTO)	11 688	13 800	11 900
Arktisk råd	4 651	6 320	7 420
FNs internasjonale straffedomstoler	5 069	5 000	4 690
Det internasjonale Barentssekretariatet	2 595	3 870	3 255
Østersjørådet	2 073	2 100	2 040
Kommisjonen for bevaring av marine levende ressurser	1 472	1 480	1 730
Arktisk råds urfolkssekretariat	1 132	1 340	1 395
Havrettsdomstolen	897	900	1 230
Den internasjonale havbunnsmyndigheten	643	625	700
Plantetraktaten (ITPGRFA)	519	600	600
Sekretariatet for Antarktistraktaten	513	500	565
Hybridsenteret i Helsinki ¹	-	-	402
Den internasjonale organisasjonen for tropisk tømmer (ITTO)	327	360	370
Multilaterale eksportkontrollfora (Wassenaar)	190	200	200
Den internasjonale kaffeorganisasjon	169	315	170
Sum post 70	1 276 147	1 477 200	1 419 002

¹ Flyttet til posten fra 2023, tidligere finansiert over kap. 118, post 71

Internasjonalt samarbeid er avgjørende for Norges sikkerhet, økonomi og velferd. Det er i Norges interesse å bidra til samarbeid om å løse felles utfordringer som klimaendringene, å underbygge folkeretten, statenes sikkerhet og suverenitet, å sikre respekt for menneskerettighetene, å fremme fred og forsoning og å oppnå bærekraftsmålene. Å arbeide for en friere verdenshandel og økonomisk vekst er også i Norges interesse.

Bevilgningen dekker pliktige bidrag og kontingenter til internasjonale organisasjoner som Norge er medlem av, jf. tabellen over.

Dette inkluderer Norges pliktige bidrag til FN og FNs særorganisasjoner, inkludert Norges bidrag til FNs fredsbevarende operasjoner. Bevilgningen dekker også Norges bidrag til viktige europeiske og nordiske organisasjoner som Europarådet, Det europeiske frihandelsforbund (EFTA), Østersjørådet og Nordisk ministerråd. Bevilgningen dekker også Norges pliktige bidrag til NATO.

Pliktige bidrag til internasjonale nedrustningsforhandlinger, internasjonalt energisamarbeid og multilaterale eksportkontrollfora er dekket under denne posten. Bevilgningen dekker møter og forhandlinger om global og regional nedrustning, ikke-spredning og rustningskontroll. Dette gjelder støtte til det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA), møter innenfor Avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen (NPT), Kjemivåpenkonvensjonen (CWC), Biologivåpenkonvensjonen (BWC), Prøvestansavtalen (CTBT) samt konvensjonell rustningskontroll i regi av Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE). I tillegg dekkes det norske bidraget til en rekke andre organisasjoner over denne posten, jf. tabellen.

I henhold til utviklingskomitéen (DAC) i OECD klassifiseres en andel av de pliktige bidragene til enkelte av de ovennevnte organisasjonene som offisiell utviklingshjelp (ODA). Disse bidragene foreslås bevilget under kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 74 *Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.*, under programområde 03. Andelen gjelder deler av Norges regulære bidrag

til FN, FNs fredsbevarende operasjoner, Europarådet, FNs ernærings- og landbruksorganisasjon (FAO), IAEA, Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO), OSSE og Verdens helseorganisasjon (WHO).

Det vises til omtale av flere av organisasjonene under andre poster.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det multilaterale systemet er effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert.

Rapport 2021

De pliktige bidragene for 2021 ble utbetalt i henhold til regnskapstall i tabellen over. Norges bidrag til de internasjonale organisasjonene bidro til å videreutvikle det multilaterale systemet. Målet om at det multilaterale systemet skal være effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert ble også ivaretatt gjennom Norges deltakelse i styrever og arbeidsgrupper. For mer detaljert rapportering for organisasjonene Norge er medlem av, vises det til omtale under relevante budsjettposter.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 1 419 mill. kroner i 2023. Det er en reduksjon på 58,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Reduksjonen skyldes at bidraget til FNs fredsbevarende operasjoner blir 75 mill. kroner lavere etter forhandlinger i FN. I tillegg er det flere endringer for andre organisasjoner, særlig pga. utviklingen i valutakursene. Posten foreslås også økt 0,4 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon på kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger*, post 71 *Globale sikkerhetsspørsmål* for Norges medlemskap i hybridsenteret i Helsinki. Se omtale under kap. 118, post 71.

Kap. 117 EØS-finansieringsordningene

(i 1 000 kr)

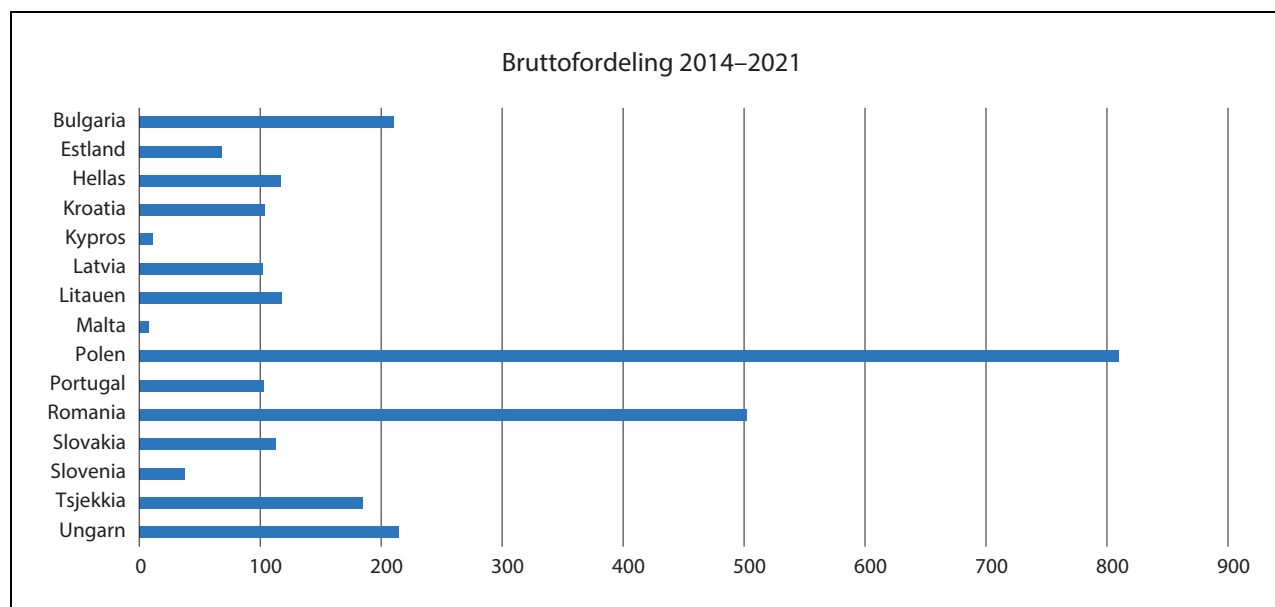
Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
77	EØS-finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	2 107 762	2 745 000	2 437 000
78	Den norske finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	1 560 759	2 375 000	2 809 000
	Sum kap. 117	3 668 521	5 120 000	5 246 000

Bevilgningene under dette kapittelet dekker EØS-finansieringsordningene, som er Norges frivillige bidrag til sosial og økonomisk utjevning i Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS). Norge har siden etableringen av EØS i 1994 bidratt til slik sosial og økonomisk utjevning. Fra 2004 er støtten samlet i to ordninger som til sammen utgjør EØS-midlene. Den ene ordningen er finansiert av Norge alene (Norway Grants), mens den andre ordningen (EEA Grants) også inkluderer bidrag fra Island (om lag 4 pst.) og Liechtenstein (om lag 1 pst.) og er basert på fordelingsnøkkelen for EFTA/EØS.

3. mai 2016, med et samlet beløp for de tre giverlandene på 2,8 mrd. euro. Hvilke land som mottar EØS-midler bestemmes ut fra EUs fordelingsnøkkel for samhørighetspolitikken, hvilket betyr at land med bruttonasjonalinntekt (BNI) per innbygger under 90 pst. av EU-gjennomsnittet mottar EØS-midler. Det er undertegnet avtaler med 15 mottakerland: Bulgaria, Estland, Hellas, Kroatia, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn. Fordelingen av midler innenfor den enkelte mottakerstat er basert på framforhandlede, flerårige rammeavtaler mellom giverlandene og EU.

EØS-finansieringsordningene 2014–2021

Avtalene mellom EU og giverlandene Norge, Island og Liechtenstein ble undertegnet i Brussel

Figur 7.1 Fordeling av midler i mill. euro per mottakerland for 2014–2021-ordningene.

Rammeavtalene med Ungarn som ble inngått 21. desember 2020 var betinget av enighet om en uavhengig fondsforvalter av fondet for sivilt samfunn. Giverlandene og Ungarn klarte ikke å enes om en slik fondsoperatør innen fristens utløp i juli 2021. Det framgår da av rammeavtalene at ingen programmer vil bli gjennomført med Ungarn i inneværende finansieringsperiode av EØS-midlene. Ungarn inkluderes derfor ikke videre i omtalen av innsatsen under EØS-finansieringsordningene nedenfor.

Finansieringsordningene er i gjennomføringsfasen og samtlige av de 97 signerte programmene er igangsatt i mottakerlandene. Første utbetaling fant sted i 2016, og siste bevilgningsår er 2025. Den største utbetalingen forventes i 2023.

EØS-finansieringsordningene 2009–2014

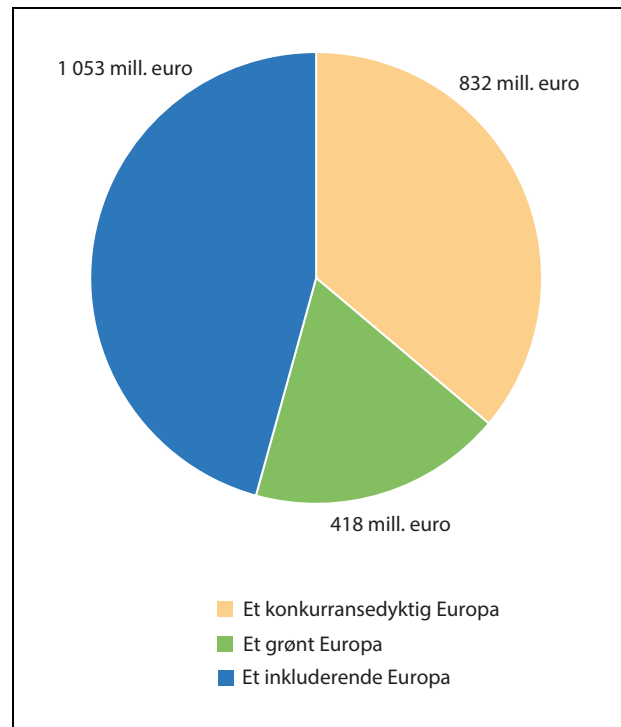
De siste bevilgningene under kap. 117, post 75 og post 76 var i 2017, jf. Prop. 1 S (2016–2017) og Innst. 8 S (2016–2017). Totalt ble det inngått 150 programavtaler og gjennomført 7 133 prosjekter. Endelig absorberingsrate (pst. regnskapsført i forhold til budsjetterte midler for hvert land) for perioden var 86,1 pst. Ordningene ble formelt avsluttet i 2021.

Post 77 EØS-finansieringsordningen 2014–2021, kan overføres

Post 78 Den norske finansieringsordningen 2014–2021, kan overføres

De to finansieringsordningene under postene omtales nedenfor under ett på grunn av store likheter mellom de to ordningene.

Formålet med EØS-midlene er å bidra til å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området og styrke de bilaterale forbindelsene mellom Norge og mottakerlandene. De tre hovedpilarene for støtten er utviklingen av et grønt, konkurransedyktig og inkluderende Europa, og er fordelt som følger:

Figur 7.2 Fordeling av programmidler delt inn i et grønt, et konkurransedyktig og et inkluderende Europa

Mål 2023

Bevilgningene skal bidra til å støtte bærekraftsmålene og har indikatorer knyttet til følgende mål:

- Bærekraftsmål 3 – God helse
- Bærekraftsmål 4 – God utdanning
- Bærekraftsmål 5 – Likestilling mellom kjønnene
- Bærekraftsmål 7 – Ren energi for alle
- Bærekraftsmål 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst
- Bærekraftsmål 9 – Innovasjon og infrastruktur
- Bærekraftsmål 10 – Mindre ulikhet
- Bærekraftsmål 11 – Bærekraftige byer og samfunn
- Bærekraftsmål 12 – Ansvarlig forbruk og produksjon
- Bærekraftsmål 13 – Stoppe klimaendringene
- Bærekraftsmål 14 – Liv under vann
- Bærekraftsmål 15 – Livet på land
- Bærekraftsmål 16 – Fred og rettferdighet
- Bærekraftsmål 17 – Samarbeid for å nå målene

Bevilgningene skal bidra til å nå følgende mål:

- Sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området er redusert.
- Bilaterale forbindelser mellom Norge og mottakerlandene er styrket.

Prioriteringer 2023

Hovedprioriteringen for arbeidet med EØS-midlene i 2023 er å sikre at midlene oppnår resultater som støtter opp under målene om å bidra til å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området, samt å styrke de bilaterale forhold mellom Norge og mottakerlandene. Fokus for innsatsen vil være konsentrert om de tre hovedpilarene: et grønt, inkluderende og konkurransedyktig Europa:

Programmene under «Et grønt Europa» skal fremme god miljøforvaltning, tilpasning til klimaendringer og økt bruk av fornybar energi. Effektiv og bærekraftig bruk av naturressurser, energisikkerhet, redusert sårbarhet for klimaendringer og en overgang til lavkarbonøkonomi er viktig for økonomisk og sosial utjevning i Europa. Dette er også i tråd med regjeringens prioriteringer i Hurdalsplattformen for klimapolitikken som har som mål å bidra til å skape og bevare jobber, sikre rettferdig fordeling, et sterkt eierskap til naturressurser og et aktivt internasjonalt samarbeid om energi og klima.

Programmene under «Et konkurransedyktig Europa» skal bidra til vekst ved å støtte utviklingen av kunnskapsbaserte økonomier. Tiltakene skal investere i kunnskap, forskning, innovasjon og sysselsetting, samt understøtte mottakerlandenes komparative fortrinn.

Programmene under «Et inkluderende Europa» skal støtte sosial inkludering og styrking av sårbare grupper, lik tilgang til utdanning, arbeid og helsetjenester, og utvikling av kompetente og ansvarlige offentlige institusjoner. Dette har som mål å bidra til å oppnå bærekraftig vekst, og styrke balansen mellom økonomisk vekst og sosial utvikling.

God risikostyring, herunder forebygging, avdekking og oppfølging av eventuelt misbruk av finansieringsordningene er en viktig prioritering for hele finansieringsperioden. Risikohåndtering er en hovedoppgave for EØS-midlenes sekretariat i Brussel (Financial Mechanism Office, FMO), som har ansvaret for den tekniske gjennomføringen og den daglige forvaltningen av EØS-midlene.

I lys av covid-19 og krigen i Ukraina vil det fortsatt være viktig å sikre god framdrift i programmene, med rom for å utvise fleksibilitet i hvordan midlene brukes innenfor de rammene som regelverket setter.

Forhandlinger med EU om en ny periode med EØS-midler som startet før sommeren 2022, vil fortsette i 2023. EØS-midlene skal fortsatt rettes inn mot områder som bygger på felles interesser, baseres på erfaringer fra tidligere perioder og for-

bedringer av systemene der dette er mulig og hensiktsmessig. Det er også avgjørende for Norge at EØS-midlene bygger på grunnleggende verdier som demokrati, rettsstat og vern av menneskerettigheter, og at støtten til sivilt samfunn økes i neste periode. Bidrag for å nå målene i Europas grønne giv vil videre tillegges stor vekt. Parallelt med forhandlinger om ny finansieringsperiode for EØS-midler skal det også forhandles med EU om markedsadgang for fisk og marine produkter. En avtale om nye EØS-midler forutsetter en tilfredsstillende avtale om markedsadgang for fisk og marine produkter.

Rapport 2021

I 2021 var gjennomføringen av finansieringsordningen 2014–2021 godt i gang, hvor det meste av arbeidet gjaldt utlysning av midler, inngåelse av prosjektavtaler og gjennomføring av prosjektsamarbeid. Totalt ble det utbetalt om lag 368,5 mill. euro som utgjør 13,2 pst. av det totale avtalte beløpet under ordningene. Norges andel i 2021 utgjorde 359,1 mill. euro. I 2021 ble det signert én ny programavtale, gjennomført 140 utlysninger, og inngått 2 462 prosjektsamarbeidsavtaler.

Covid-19 fortsatte å begrense møte- og reisevirksomheten, noe som påvirket gjennomføringstakten for flere av programmene – særlig programmer for å styrke bilaterale relasjoner. I tillegg skapte forsyningsvansker, økte priser og mangel på arbeidskraft særlig utfordringer for prosjekter med infrastrukturkomponenter. Innføring av digitale løsninger, kutt i egenandeler, forlengelse av utlysningfrister, utsettelse av aktiviteter, samt omdisponering/reallokering av midler var noen av de avbøtende tiltakene som ble iverksatt for å sikre best mulig gjennomføring innen fristen for siste utbetaling av midler i april 2024. En fullstendig oversikt over resultater kan leses i FMOs resultatportal (<https://data.eeagrants.org/2014-2021>).

Sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området er redusert

Ett av de to overordnede målene for EØS-finansieringsordningene er at sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området er redusert. Det er vanskelig å isolere effekten EØS-midlene har hatt alene for eksempel på nivå av bruttonasjonalprodukt (BNP), men det er et faktum at mottakerlandene hovedsakelig har hatt en positiv BNP-utvikling over siste 20-årsperiode. Nedenfor følger noen eksempler på resultater fra EØS-midlene i 2021.

I Bulgaria er behovet for leger, sykepleiere og andre helsearbeidere stort, ikke minst i fattige områder med stor rombefolkning. Gjennom EØS-midlene bidrar Norge til at 40 medisinstudenter med rombakgrunn får økonomisk hjelp og personlig oppfølging gjennom hele studieperioden. Dette øker sjansen for at studentene fullfører studiene og vil arbeide i sine lokalsamfunn i etterkant. I tillegg til studiestøtte, legger prosjektet til rette for at studentene kan organisere eller delta i mindre helseprosjekter i områder med mange rom. Under pandemien bidro flere av studentene til å spre informasjon om smitteverntiltak i områder de selv kommer fra.

Vold mot kvinner og vold i nære relasjoner er en stor utfordring i Romania. Gjennom EØS-midlene støtter Norge gjennomføring av Europarådets standarder for arbeidet mot vold mot kvinner og vold i nære relasjoner – Istanbulkonvensjonen – i Romania. Norske samarbeidspartnere er krisesenteret i Salten og St. Olavs Hospital, avdeling Brøset. I 2021 ble det opprettet ti mottakssentre for utsatte for seksualisert vold og åtte rådgivingscentre for utøvere av vold i nære relasjoner.

Kriminalomsorgen (KDI) og Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) samarbeider med Latvia, Litauen og Bulgaria om opplæring av ansatte i fengselsvesenet og friomsorgen. Da man på grunn av covid-19 ikke kunne gjennomføre fysisk opplæring tok KDI og KRUS sammen med sine partnere i de tre landene initiativet til å produsere tre undervisningsfilmer via et profesjonelt filmselskap. Filmene er tilpasset hvert av de tre landene og fokuserer på «Dynamisk sikkerhet», «Den gode betjenten» og «Ledelse». KRUS har utviklet undervisningsmaterialet til filmene, og har sammen med andre norske partnere gjennomført to runder med fysisk opplæring av Training of Trainers i Latvia og Litauen. I underkant av 30 nasjonale instruktører har fått opplæring i å undervise i filmene, som skal rulles ut nasjonalt i hvert land.

Arbeidsledighet blant unge kvinner med barn er en utfordring i mange land i Europa. Samtidig er det en underrepresentasjon av kvinner som jobber med entreprenørskap og IKT. Prosjektpartnere i Polen, Romania, Litauen, Portugal, Kypros, Italia og Spania har derfor gått sammen om å utvikle et kursprogram om digitale ferdigheter og gründervirksomhet rettet mot unge mødre som står utenfor arbeid, utdanning og opplæring. Formålet med kurset er å styrke kvinners mulighet til å delta i arbeidsmarkedet eller starte deres egen bedrift. Prosjektet har resultert i sysselsetting for mer enn 180 unge mødre og etablering av mer

enn 80 bedrifter, som igjen har bidratt til å skape enda flere arbeidsplasser.

Bilaterale forbindelser mellom Norge og mottakerlandene er styrket

En av hovedmålene med EØS-midlene er å styrke det bilaterale samarbeidet mellom giverne og mottakerlandene. Dette støttes hovedsakelig gjennom programsamarbeid. I tillegg er det avsatt midler i et eget fond for bilateralt samarbeid. Det er en sterk oppfordring til alle mottakerland om å inkludere bilateralt samarbeid i sine programmer, og for mange programmer er slikt samarbeid også et formelt krav. Fondet utgjør minimum 2 pst. av den totale bevilgningen til hvert mottakerland. Eksempelvis utgjør dette over 16 mill. euro i Polen og 230 000 euro i Kypros. I dag deltar 18 norske fagetater som partnere i programmer i forskjellige mottakerland, og rundt 44 pst. av programmene har norsk partner. Samtlige norske fylkeskommuner er partnere i prosjekter som er støttet av EØS-midlene. De norske institusjonene bidrar med faglig ekspertise i programutviklingen for å kvalitets sikre programmene. I tillegg mobiliserer og støtter de andre norske aktører som vil engasjere seg som partnere i prosjekter under de samme programmene. Siden partnerinstitusjonene i all hovedsak er fagetater under ulike departementer, legger programsamarbeidet også til rette for relevante møteplasser på politisk nivå, noe som også bidrar til å styrke den bilaterale kontakten med mottakerlandene. Erfaringer viser at samarbeidet gir gjensidig og verdifull utveksling av kunnskap og informasjon, bygger kompetanse og utvikler nettverk på tvers av landegrensener. I tillegg får bedrifter mulighet til å utvikle sine prosjekter og får adgang til nye markeder.

Som et eksempel kan det vises til bilateralt samarbeid innen forskning. Dette samarbeidet gir både unge og erfarne forskere muligheter til å utvikle internasjonale nettverk og bygge kompetanse. 86 norske forskningsinstitusjoner og bedrifter deltar i 188 flerårige bilaterale prosjekt i Baltikum, Polen, Romania, Tsjekkia og Portugal. Dette samarbeidet gir både ny kunnskap og nye løsninger på samfunnsutfordringer i både mottakerlandene og Norge på områder som helse, miljø og sosiale forhold. Flere institusjoner ser også disse prosjektene som et steg på veien mot EU-finansierte prosjekt.

I tillegg bidrar slikt samarbeid til utvidet markedstilgang for privat sektor i Norge og mottakerlandene og resulterer i utvikling av nye løsninger og produkter. For eksempel har samarbeidet mel-

lom det estiske selskapet Antegenes og norske aktører innen kreftforskning resultert i bedre screeningprogrammer for brystkreft. Antegenes har utviklet en risikotest for brystkreft som har vist å redusere dødeligheten med 20 pst. Oslo Kreftklynge, Oslo Universitetssykehus, Kreftregisteret, Universitetet i Oslo og Vestre Viken HF samarbeider med Antegenes om en gjennomførbarhetspilot i Norge. De norske partnerne bidrar med ekspertise og tester løsningen i Norge, samtidig som Oslo Kreftklynge fungerer som et bindeledd og forbereder bruken i Norge.

EØS-midlene er således en viktig plattform for politisk samarbeid på flere nivåer, samtidig som den økonomiske, kulturelle og sosiale gevinsten i Norge er stor. En oversikt over de norske partnerinstitusjonene finnes på FMOs nettside: www.eeagrants.org.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 2 437 mill. kroner under post 77 *EØS-finansieringsordningen 2014–2021* og 2 809 mill. kroner under post 78 *Den norske finansieringsordningen 2014–2021* for 2023.

Dette er en økning på totalt 126 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Økningen skyldes at programmene nå er godt i gang.

Det er stor usikkerhet vedrørende utbetalingen til EØS-finansieringsordningene i 2023, bl.a. som følge av valutakurssvingninger og usikker framdrift i programmene, spesielt grunnet økonomiske konsekvenser av pandemien og krigen i Ukraina. Inflasjon, økte priser, forsyningsproblemer og mangel på arbeidskraft er de mest rapporterte risikofaktorene. Som følge av dette har giverlandene gitt instruks til mottakerlandene om å være fleksible i hvordan midlene brukes innenfor de rammene som regelverket setter.

Under henvisning til denne usikkerheten i utbetalinger foreslås det en fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 117 *EØS-finansieringsordningene*, post 77 og 78, jf. forslag til romertallsvedtak III, pkt. 2, med en samlet øvre ramme på 525 mill. kroner under begge postene.

I tillegg foreslås det to tilsagnsfullmakter, jf. forslag til romertallsvedtak VI Tilsagnsfullmakter, pkt. 1, på 3 424 mill. kroner under post 77 og 2 733 mill. kroner under post 78 som er det gjensstående beløpet som er Norges andel av avtalen.

Kap. 118 Utenrikspolitiske satsinger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73</i>	94 271	96 831	97 387
50	Norges forskningsråd - utenriksområdet			49 600
70	Nordområdene, Russland og atomsikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	179 088	221 771	201 533
71	Globale sikkerhetsspørsmål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	10 906	11 068	6 861
72	Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	13 390	30 273	10 518
73	Klima, miljøtiltak og hav mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	13 644	12 714	11 385
74	Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	51 864	48 450	27 228
	Sum kap. 118	363 163	421 107	404 512

Under dette kapittelet dekkes øvrige utenrikspolitiske satsinger under programområde 02.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73

Bevilgningen dekker spesielle driftsutgifter til satsingsområdene under kapittelet. Dette kan omfatte utgifter til analyser, utredninger og arrangementer i samarbeid med andre aktører. Videre dekker bevilgningen hospiteringer og sekonderinger, og andre tiltak som styrker norsk kompetanse og innsats.

Størstedelen av bevilgningen går til andre departementers og statlige etaters internasjonale oppdrag på vegne av Utenriksdepartementet. Bevilgningen går også til driftsutgifter som påløper for andre departementer eller etater som forvalter tilskuddsordninger på vegne av Utenriksdepartementet. Det planlegges bl.a. for følgende tiltak i 2023:

- NORSARs gjennomføring av Norges internasjonale forpliktelser under Prøvestansavtalen. NORSAR er en forskningsstiftelse som spesialiserer seg på seismologi og seismisk overvåking
- NorNed-samarbeidet, som er sentralt i Norges arbeid med verifikasjon av nedrustning. Dette gjøres gjennom en belastningsfullmakt til Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA). NorNed-samarbeidet består av Stiftelsen NORSAR, Institutt for energiteknikk (IFE) og Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) i tillegg til DSA.
- Arbeid som Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet utfører i egenskap av fagdirektorat for Utenriksdepartementet innenfor atomsikkerhet, ikke-spredning, nedrustning og eksportkontroll. Dette inkluderer bl.a. forvaltning av atomhandlingsplanens tilskuddsordning, rådgivning, deltakelse i internasjonale fora og internasjonalt samarbeid.
- Miljøovervåkningsarbeidet, som utføres av Klima- og miljødepartementet. Dette omfatter oppgaver som gjelder Barentssamarbeidet og Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) Svanhovd.
- Helse- og sosialsamarbeidet under Den nordlige dimensjon og Barentssamarbeidet, som utføres av Helse- og omsorgsdepartementet.
- Planlegging og gjennomføring av arrangementer og aktiviteter i forbindelse med Norges lederskap i Arktisk råd i perioden 2023–2025.
- Bidrag til, og deltakelse i, internasjonale prosesser vedrørende polarområdene, samt faglig oppfølging av norske interesser under Antark-

tistraktatsamarbeidet som utføres av Norsk Polarinstitutt.

- Faglig oppfølging av norske prioriterte områder under Kommisjonen for bevaring av marine levende ressurser i Antarktis (CCAMLR), og fremme av norske interesser som havnasjon i sør som utføres av Havforskningsinstituttet.
- Et treårig prosjekt, «Norge og EU mot 2030», med Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) som ekstern partner. Prosjektet skal bidra til kompetanseheving og politisk debatt om temaer og politikkområder der utviklingen i EU har særlig betydning for norske interesser.

Bevilgningen dekker også drift av Norsk internasjonalt pressesenter (NIPS), som er Utenriksdepartementets servicesenter for utenlandske korrespondenter i Norge.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 97,4 mill. kroner i 2023. Dette er en økning på 0,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet) har tidligere vært finansiert over denne posten, men går i 2023 inn i en ny fase med flere bidragsytere. Den nye fasen finansieres som en tilskuddsavtale. Det foreslås derfor å flytte 3,3 mill. kroner fra posten til kap. 118, post 73 *Klima, miljøtiltak og hav*.

Det foreslås å rammeoverføre til sammen 1,5 mill. kroner tilbake til Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Klima- og miljødepartementet og Olje- og energidepartementet grunnet redusert norsk bidrag til Havpanelet.

I tillegg foreslås det å rammeoverføre 3 mill. kroner fra Justis- og beredskapsdepartementet kap. 451 *Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap*, post 01 *Driftsutgifter* som følge av at øvelsen Barents Rescue i 2022 utsettes.

Post 50 Norges forskningsråd - utenriksområdet

Fra 2023 samler denne posten overføringer til Norges forskningsråd. Omleggingen skal bidra til enklere budsjettering og porteføljestyling av tildelingene Utenriksdepartementet har til Forskningsrådet. Bevilgningen dekker departementets sektoransvar for forskning innenfor utenriks- og sikkerhetsfeltet.

Mål 2023

Bevilgningen skal primært støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, bidra til tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen skal også støtte bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringen og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen bidrar også til andre bærekraftsmål.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Forskningsbasert kunnskap om utenriks- og sikkerhetspolitiske fagområder som er relevante for norske interesser globalt og i Norges nærområder er styrket.
- Langsiktig strategisk ekspertise om Russland og eksisterende norske forskningsmiljøer på feltet er styrket.
- Forskningsbasert kunnskap om utviklingen i nordområdene, og forhold av betydning for norske interesser i Arktis er styrket.
- Forskningsbasert kunnskap om europeiske og asiatiske forhold av relevans for norske interesser er produsert og tatt i bruk.

Prioriteringer 2023

Regjeringen vil i 2023 opprette et nytt forsknings-senter for maktrivaliseringen mellom stormaktene. Senteret etableres innenfor rammen av dagens instituttsektor. Senteret skal konsentrere seg om dynamikken mellom stormaktene og hvordan denne utviklingen påvirker norske interesser. Maktforholdet mellom Kina, USA, EU, Russland og andre vil vektlegges.

Regjeringen vil i 2023 prioritere forskning om Nordområdene/Arktis som sikrer forskningsbasert kunnskap om geopolitiske og utenrikspolitiske fagområder som er relevante for norske interesser. I tillegg til forskning på sikkerhets- og utenrikspolitikk i Nordområdene og Arktis legges det vekt på miljø- og naturressursforvaltning samt bærekraftig bo- og levevilkår knyttet til teknologi, miljø og grønn vekst.

Videre prioriterer regjeringen å utvikle en langsiktig strategisk ekspertise og styrke eksisterende forskningsmiljøer om Russland, både hva gjelder situasjonen innenriks i Russland og russisk utenriks- og sikkerhetspolitikk av særlig relevans for Norge.

EUs utvikling har stor betydning for Norge. Forskningsbasert kunnskap for å forstå Europas politiske, økonomiske, institusjonelle og rettslige

utvikling er avgjørende for å fatte gode politiske beslutninger, også i lys av konsekvensene av krigen i Ukraina.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 49,6 mill. kroner i 2023.

Midlene foreslås flyttet hit fra følgende poster under kap. 118:

Post 70 *Nordområdene, Russland og atomsikkerhet*: 29 mill. kroner, hvorav 24 mill. kroner er for forskningsprogrammet UTENRIKS med profil *Russlands-forskning og Nordområdene*, og 5 mill. kroner til opprettelsen av et nytt forskningssenter for maktrivalisering mellom stormaktene.

Post 74 *Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.*: 20,6 mill. kroner til europapolitisk forskning og Asia i endring.

Post 70 Nordområdene, Russland og atomsikkerhet, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen omfatter følgende tilskuddsordninger:

- Arktis 2030-ordningen og samarbeid i Antarktis.
- Russland.
- Regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø.

Russlands angrepskrig mot Ukraina og den stadig sterkere undertrykkningen i Russland har endret forutsetningene for samarbeid med russiske aktører. I lys av utviklingen er det ikke lenger grunnlag for å engasjere Russland i et bredt og dypt samarbeid. Dagens situasjon, med et sterkt autoritært russisk regime som fører en aggressiv politikk overfor naboland, kan bli langvarig. Det er likevel i Norges interesse å opprettholde og videreutvikle norske kompetansemiljøer om Russland. Regjeringen vil derfor bidra til å opprettholde kompetansemiljøer innenfor offentlig forvaltning, universitets- og høyskolesektoren og i det sivile samfunn. Videre vil regjeringen fortsette å støtte sivilsamfunnsaktører, menneskerettighetsforsvarere og frie medier i Russland, i den grad dette er mulig, og i eksil. Slike tiltak vil finansieres gjennom en ny tilskuddsordning, *Russland*.

Tilskuddsordningen *Arktis 2030* er et sentralt virkemiddel i norsk nordområdepolitikk. Ordningen er delt mellom Utenriksdepartementet og Troms og Finnmark fylkeskommune jf. omtale i Kommunal- og distriktsdepartementets Prop. 1 S. Utenriksdepartementets del av ordningen skal

bidra til å realisere utenrikspolitiske mål i regjeringens nordområdepolitikk og fremme norske interesser i Arktis og Antarktis, herunder ved å utnytte kompetansen som Norge har i begge polarområdene. Midlene skal bidra til å understøtte norsk suverenitet og Norges internasjonale engasjement som polarnasjon, og bidra til styrket samarbeid med arktiske stater og andre relevante aktører i nord. Formålet med tilskuddsordningen forblir minst like viktig i lys av en ny sikkerhetspolitisk situasjon og endrede forutsetninger for internasjonalt samarbeid i Arktis. Det er viktig for Norge og norske interesser å opprettholde internasjonale samarbeidsfora i nord. Grensekryssende utfordringer må fortsatt håndteres. Samarbeidsstrukturer og faglige nettverk som er bygd opp over flere tiår må ivaretas. Mye av det bilaterale samarbeidet med Russland i nord har funnet sted innenfor rammen av de regionale samarbeidsforaene. Det meste av aktivitetene innenfor klima, miljø og helse fortsetter nå med de øvrige aktørene i dette samarbeidet. Russland er ikke ekskludert fra Arktisk råd, Barentsrådet eller EUs nordlige dimensjon, og vil kunne gjeninntre i samarbeidet dersom situasjonen endrer seg. Norges lederskap i Arktisk råd 2023–2025 blir en hovedsatsing i nordområdepolitikken.

Det vises til del III, kapittel 8 Nordområdepolitikken for bredere omtale av regjeringens nordområdepolitikk.

Tilskuddordningen for *atomsikkerhet og miljø* bidrar til gjennomføringen av regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø (Atomhandlingsplanen). Det geografiske innsatsområdet er Ukraina og Russland, i tillegg til enkelte andre land i Øst-Europa og Sentral-Asia. Atomhandlingsplanen revideres hvert femte år og utløp i 2022. Med bakgrunn i ustabiliteten i regionen tas det sikte på å forlenge virkeperioden ut 2023, mens videre innretning av atomsikkerhetsarbeidet vurderes. De overordnede målene vil inntil videre bestå, mens tiltaksområdene justeres i tråd med gjeldende politiske føringer.

Som følge av krigen i Ukraina er prosjektmidler til Russland frosset. Samtidig er det viktig å videreføre atomsikkerhetssamarbeidet med de aktuelle landene så langt det er mulig. Atomhendelser kan raskt få internasjonale konsekvenser. Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet har ansvaret for å følge opp atomhandlingsplanen, og forvalter midlene under denne tilskuddsordningen på vegne av Utenriksdepartementet.

Mål 2023

Bevilgningen skal primært støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen skal også støtte bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen bidrar også til andre bærekraftsmål.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norske interesser i Arktis og Antarktis er ivarettatt.
- Norge har bidratt til å opprettholde og videreutvikle det internasjonale samarbeidet i Arktis og Antarktis, og mekanismene som danner rammen om dette samarbeidet, i lys av endrede forutsetninger som følge av Russlands invasjon i Ukraina.
- Norske kompetansemiljøer på Russland er opprettholdt.
- Russiske menneskerettighetsmiljøer består og fortsetter arbeidet i eller utenfor Russland.
- Risiko for alvorlige atomulykker og radioaktiv forurensning er redusert i regionen.
- Risiko for at nukleært og annet radioaktivt materiale kommer på avveier er redusert.
- Norsk og regional atomberedskap er styrket.

Prioriteringer 2023

Tilskuddsordningen *Arktis 2030* er et viktig virkemiddel i Norges langsiktige arbeid for å bidra til å opprettholde Arktis og Antarktis som fredelige og stabile regioner med fortsatt internasjonalt samarbeid.

Regjeringen vil i 2023 prioritere aktiviteter som bidrar til at prosjekter og samarbeidsstrukturer i Arktis og Barentsregionen opprettholdes, tross redusert kontakt med Russland. Nye initiativer som viser at de øvrige arktiske statene tar ansvar og ikke reduserer sine ambisjoner for samhandling i nord, vil også prioriteres. Det norske lederskapet i Arktisk råd 2023–2025 blir en hovedsatsing. Regjeringen foreslår 10 mill. kroner til arbeidet med lederskapet i 2023. Å sikre norske interesser i nordområdene er høyt prioritert. Å bevare Norges rolle som sentral aktør i Arktis krever deltakelse og engasjement i fora der arktiske spørsmål behandles. Norge skal føre et aktivt nordområdediplomati. Regjeringen vil prioritere forskning som understøtter Norges rolle og posisjon som polarnasjon og som bidrar til kunnskap om utviklingen i nord i lys av det endrede uten-

riks- og sikkerhetspolitiske bildet i Arktis og Barentsregionen.

Under tilskuddsordningen *Russland* prioriteres det å fortsatt støtte innsats for de internasjonale menneskerettighetsforpliktelsene og et styrket sivilt samfunn i Russland. Dette omfatter bl.a. støtte til dokumentasjon om, og rettsforfølgelse av, brudd på menneskerettighetene, støtte til frie medier, sivilsamfunnsaktører og til menneskerettighetsforsvarere i Russland og i eksil. Videre prioriterer regjeringen å opprettholde og videreutvikle norske kompetansemiljøer om Russland.

Atomsikkerhetssamarbeidet med Russland, Ukraina og enkelte land i Øst-Europa og Sentral-Asia gjennomføres i tråd med regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø for perioden 2018–2022 (Atomhandlingsplanen). Arbeidet med revidering av atomhandlingsplanen videreføres. I lys av den russiske invasjonen av Ukraina vil tiltakene i atomhandlingsplanen justeres i tråd med gjeldende politiske føringer. Atomsikkerhetssamarbeidet med Ukraina vil være vesentlig i 2023, jf. omtale under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 71 *Europa og Sentral-Asia*.

Den økte ustabiliteten i regionen medfører større risiko for atomhendelser som raskt kan få konsekvenser ut over nasjonale grenser. Det er viktig å videreføre et tett og langsiktig atomsikkerhetssamarbeid med relevante land så lenge det finnes atomaktiviteter og forurensningskilder som kan ramme norske og globale interesser, og utgjøre en fare for helse og miljø.

Rapport 2021

Norges rolle og posisjon i Arktis og Antarktis er ytterligere styrket

Restriksjoner som følge av pandemien bidro til at flere aktiviteter ble satt på vent, forkortet, endret eller avlyst. Flere partnere enn vanlig søkte om forskjøvet utbetaling av tilskudd. Tilskuddsordningen *Arktis 2030* bidro likevel til å fremme norske interesser og styrke Norges rolle som ansvarlig og sentral polarnasjon. Dette ble gjort gjennom en aktiv satsing på kunnskapsbasert forvaltning, forskning og opprettholdelse av internasjonalt samarbeid i Arktis og Antarktis på digitale arenaer. Målet om å løfte folk-til-folk-samarbeidet under Norges formannskap i Barentsrådet ble ikke mulig som følge av pandemibegrensningene, men formannskapet ble gjennomført på digital plattform og fullført med substansielle og verdsette resultater for rådet og samarbeidet. Flerårig satsing på internasjonalt forskningssamarbeid, bl.a. via Forskningsrådet, har bidratt til økt kunn-

skap på områder av stor betydning for norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, bl.a. forskning på endringer tilknyttet klima og miljø i Arktis, og på sentrale staters engasjement og politikk i Arktis. Denne forskningsinnsatsen har bygget, og bygger, opp om Norges rolle som troverdig og stabil kunnskapsleverandør i og om Arktis.

Aktiviteter som følger av politisk prioritert innsats i Antarktis har understøttet norske interesser og Norges posisjon som polarnasjon i sør. Havforskningsinstituttet og Norsk polarinstitutt har bidratt med avgjørende kunnskap og metodikk i pågående arbeid på marint vern og i utvikling av nye forvaltningsregimer for krillfiskeriene i Antarktis. Det tunge faglige engasjementet gjør Norge til en interessant og troverdig politisk samtalepartner bl.a. i EU-kretsen på spørsmål om hav og Antarktis.

Norges naboforhold til Russland er godt og konstruktivt

Tilskuddsordningen *Prosjektsamarbeid med Russland* hadde som mål å bidra til et godt og konstruktivt naboforhold til Russland. Miljøvernssamarbeidet med Russland i 2021 var aktivt på tross av restriksjoner som følge av koronaviruset. Høsten 2021 ble det ferdigstilt en norsk-russisk kunnskapsrapport om marin forsøpling og mikroplast i Barentshavet. Rapporten kom med anbefalinger om tiltak for å redusere plastforurensning og spredning av mikroplast. Tiltakene skulle følges opp i det bilaterale samarbeidet i 2022, men samarbeidet er stilt i bero som følge av Russlands angrepskrig mot Ukraina. Tiltakene vil i stedet bli fulgt opp i samarbeid med de arktiske landene, minus Russland. I tillegg ble det ferdigstilt en rapport med resultater fra norsk og russisk overvåking av luftkvalitet i grenseområdene fra 2016 til 2020, som var siste år med utslipp fra smelteverket i Nikel. Resultatene viser overskridelse av russiske grenseverdier for svoveldioksid på russisk side, men norsk regelverk for luftkvalitet på norsk side har vært overholdt etter 2017, på grunn av lavere utslipp fra industrianleggene i Nikel og Zapoljarnyj. Det ble også ferdigstilt en samordnet plan for grensevassdragene Pasvik og Grense Jakobselv med anbefalinger, mål og tiltak for å fremme helhetlig forvaltning av grenseelvenes nedbørsfelt i grenseområdet mellom Norge, Finland og Russland. Et planlagt prosjekt som ikke ble gjennomført, var en full oppdatering av kunnskap om miljøet i norsk og russisk del av Barentshavet. Vi har derfor ingen fullstendig status for miljøet i hele Barentshavet som er nyere enn 2016.

Aktiviteten i folk-til-folk-samarbeidet i Barents-regionen ble sterkt redusert sammenlignet med nivået før pandemien inntraff i 2020. De fleste prosjektene ble gjennomført digitalt eller som hybridarrangementer. Få nye initiativer ble iverksatt, men kontakten mellom norske og russiske samarbeidspartnere med erfaring fra tidligere samarbeid ble opprettholdt.

Videre bidro ordningen til å fremme menneskerettigheter og styrke det sivile samfunn, bl.a. gjennom folk-til-folk-kontakt og samarbeid mellom frivillige organisasjoner på tvers av grensen.

Norge har bidratt til å styrke og videreutvikle det internasjonale samarbeidet i Arktis og Antarktis, og mekanismene som danner rammen for dette samarbeidet

Arktis 2030-ordningen har bidratt til styrking av det faglige arbeidet i Arktisk råd gjennom konsistent og aktiv norsk deltakelse og bidrag i samarbeidsprosjekter under rådets seks arbeidsgrupper. Arbeidsgruppene faglige arbeid har lagt grunnlaget for at Arktisk råd i 2021 ga vesentlige bidrag til arbeidet med klima og miljø, bærekraftig utvikling og beredskap i nord, samt en strategisk handlingsplan for rådet i perioden frem til 2030. Satsingen på helse, kunnskap, ungdom og urfolk under Norges formannskap i Barentsrådet (2019–2021) bidro til å styrke fellesskap og samarbeid i Barentsregionen, bl.a. ved initiativ til fagmøter på politisk nivå med bred deltakelse fra hele regionen, samt ved tettere samarbeid med, og større engasjement fra, Barents regionale ungdomsråd. Overgangen til digitale møtearenaer og aktiviteter hadde klare ulemper for det grensekryssende samarbeidet, men åpnet samtidig opp for bredere deltakelse og møteplasser for flere aktører fra Barentsregionen. Norsk Polarinstitutt og Havforskningsinstituttets deltakelse i internasjonale prosesser vedrørende polarområdene har vært viktig for å opprettholde internasjonal samhandling og kunnskapsbasert forvaltningssamarbeid tross pandemibegrensninger. Instituttene har bl.a. bidratt med faglig oppfølging av norske interesser under Antarktistraktatsamarbeidet.

Risiko for alvorlige atomulykker og radioaktiv forurensning er redusert i regionen. Risiko for at nukleært og annet radioaktivt materiale kommer på avveier er redusert. Norsk og regional atomberedskap er styrket

Norge bidro til å redusere risikoen for ulykker gjennom videreføring av prosjekter om uttak av brukt kjernebrensel fra Andrejevbukta på Kola-

halvøya, samt tiltak for økt sikkerhet og sikring ved kjernekraftverk i Russland og Ukraina. Tiltak for å styrke grensekontrollmyndighetene i Ukraina reduserte risikoen for at radioaktivt materiale kom på avveier. Varslingsprosedyrene med Russland, Ukraina og de nordiske landene ble testet og atomberedskapsøvelser ble forberedt. I 2021 signerte Norge og Ukraina en intensjonsavtale om etablering av bilateral arbeidsgruppe for atomsikkerhetssamarbeidet. For å redusere risikoen for radioaktiv forurensning, støttet Norge kapasitetsbygging hos samarbeidslandenes forvaltnings- og tilsynsmyndigheter.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 201,5 mill. kroner i 2023.

Posten foreslås økt med 10 mill. kroner til lederskapet i Arktisk råd.

Posten foreslås redusert med 4,4 mill. kroner, som medfører at tilskuddsordningen Arktis 2030 reduseres med 2 mill. kroner og tilskuddsordningen Russland reduseres med 2,4 mill. kroner.

3 mill. kroner foreslås flyttet til kap. 118, post 74 *Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.* for støtte til deltakelse i valgobservasjoner i Europa og Nord-Amerika.

I tillegg foreslås det å flytte 29 mill. kroner til kap. 118, post 50 *Norges forskningsråd – utenriksområdet*. Se nærmere omtale under kap. 118, post 50.

Post 71 Globale sikkerhetsspørsmål, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker tiltak som styrker den norske kompetansen om, og innsatsen mot, globale sikkerhetsutfordringer, samt tiltak for styrket transatlantisk samarbeid.

Bevilgningen skal brukes til å fremme kunnskap, koordinering og kapasitetsbygging for å møte truslene fra internasjonal terrorisme og voldelig ekstremisme. Etablerte samarbeid med internasjonale og nasjonale forskningsinstitusjoner vil videreføres.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Transatlantisk samarbeid og dialog om sikkerhetspolitiske spørsmål er styrket.
- Det er fremmet politikk i NATO som sikrer alliansens politiske og militære relevans.
- Kompetanse om aktuelle sikkerhetspolitiske spørsmål og konsekvenser for norske interesser er økt.
- Kompetanse om årsakene til og effektiv bekjempelse av radikalisering, voldelig ekstremisme og terrorisme er økt.

Prioriteringer 2023

Norges sikkerhetspolitiske omgivelser er kompliserte og uforutsigbare. Krigen i Ukraina, undergraving av internasjonal rettsorden, terrorisme, grenseoverskridende internasjonal kriminalitet, piratvirksomhet og trusler i det digitale rom er krevende sikkerhetsutfordringer. Disse er dynamiske og påvirker norske interesser på måter som stiller store krav til bruken av Norges sikkerhetspolitiske virkemidler. Målrettet innsats og økt samarbeid både nasjonalt og internasjonalt blir stadig viktigere.

Det er en prioritet å fortsatt videreutvikle samarbeidet med europeiske og amerikanske forskningsinstitusjoner for å styrke transatlantisk samarbeid og dialog om sikkerhetspolitiske forhold. Støtte til transatlantisk sikkerhetspolitisk dialog skal også bidra til å opprettholde et høyt kunnskapsnivå i Norge om utviklingen i amerikansk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det skal også bidra til å øke kunnskapsnivået om norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk i viktige amerikanske miljøer. Det er en prioritet å videreføre støtten til forskning om terrorisme og voldelig ekstremisme, og bidra til å opprettholde spisskompetansen på fagfeltet i norske forskningsmiljøer.

Rapport 2021

Transatlantisk samarbeid og dialog om sikkerhetspolitiske spørsmål er styrket. Det er fremmet politikk i NATO som sikrer alliansens politiske og militære relevans. Kompetanse om aktuelle sikkerhetspolitiske spørsmål og konsekvenser for norske interesser, herunder konvensjonelle, ikke-konvensjonelle, digitale og hybride trusler er økt.

Støtte til Atlantic Council, German Marshall Fund og Centre for a New American Security bidro til å belyse viktige sikkerhetspolitiske utviklingstrekk. Støtte til NUPI bidro til å øke kompetansen om amerikansk politikk og transatlantiske relasjoner i Norge, samt til å styrke samarbeidet mellom norske og amerikanske sikkerhetspolitiske fagmiljøer.

Støtte til Multinational Force and Observers (MFO) bidro til at fredsavtalen mellom Egypt og Israel overholdes, og dermed til regional stabilitet. Støtte til Det europeiske hybridsenteret i Helsinki har bidratt til å videreutvikle analyse og håndtering av hybride trusler.

Kompetanse om årsakene til og effektiv bekjempelse av radikalisering, voldelig ekstremisme og terrorisme er økt

Tiltakene under denne posten støttet i 2021 opp under handlingsplanen mot radikalisering og voldelig ekstremisme gjennom forsknings- og informasjonsarbeid. En viktig partner var Global Center on Cooperative Security. Senterets forsknings- og formidlingsarbeid bidro til økt kunnskap om drivkreftene bak ekstremistiske organisasjoner. Støtten til Forsvarets forskningsinstitutt TERRA-prosjekt førte til økt kunnskap om islamistisk terrorisme av særlig nytte for beslutningstakere i Norge og internasjonalt. Støtte til det NUPI-ledede Konsortiet for forskning på terrorisme og internasjonal kriminalitet har bidratt til økt kunnskap om voldelig ekstremisme, inkludert høyre-ekstremisme.

Kompetanse om internasjonal organisert kriminalitet er økt, og kunnskap om hvordan bekjempe kriminalitet er styrket.

Det ble ikke støttet tiltak under dette målet i 2021, fordi det ikke var tilgjengelige midler.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 6,9 mill. kroner for 2023. Dette er en reduksjon på 3,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. I tillegg foreslås det å flytte 0,4 mill. kroner til kap. 116, *Internasjonale organisasjoner*, post 70 *Pliktige bidrag* for Norges medlemskap i hybridsenteret i Helsinki. Se omtale under kap. 116, post 70.

Post 72 Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker tiltak for nedrustning og ikke-spredning av kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen og for kjernefysisk sikkerhet. Posten skal støtte opp om det internasjonale nedrustnings- og ikke-spredningsarbeidet, og tiltak for å ivareta norske forpliktelser under Traktaten om totalforbud mot kjernefysiske prøvesprengninger.

ger (Prøvestansavtalen). Det multilaterale samarbeidet om aktiviteter i det ytre rom dekkes også under posten. Verifikasjon av kjernefysisk nedrustning er et satsingsområde for Norge som også fremmes i FN. Norge tar nå et nytt initiativ for irreversibilitet i kjernefysisk nedrustning. Dette handler om hva som kreves for å ha tillit til at en gjennomført nedrustning av kjernevåpen ikke kan reverseres. Norge fremmer arbeid med humanitære konsekvenser av kjernevåpen, og tiltak for å redusere risiko for bruk av kjernevåpen. Rustningskontroll er også et sentralt tiltak både for å begrense denne risikoen og for å berede grunnen for fremtidig nedrustning. Bevilgningen støtter også kompetanseutvikling innenfor kjernefysisk nedrustning nasjonalt og internasjonalt.

Bevilgningen dekker tilskuddsordningen som skal bidra til økt kunnskap og engasjement om nedrustning av kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, og bærekraftsmål 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Internasjonal enighet om å arbeide for nedrustning og ikke-spredning av kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen, og på sikt en verden uten slike våpen.
- Forpliktelser under Ikkespredningsavtalen (NPT), Kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og Biologivåpenkonvensjonen (BWC) er overholdt.
- Faren for kjemisk og biologisk krigføring og terrorisme er redusert.
- Styrket internasjonalt samarbeid om normer og regler i verdensrommet.

Prioriteringer 2023

Ikkespredningsavtalen (NPT) er grunnmuren i det multilaterale nedrustnings- og ikke-spredningsregimet. Det er en prioritet for Norge å arbeide for full gjennomføring av alle forpliktelser under avtalen. Norge er ett av 16 land i Stockholmsinitiativet, som fremmer konkrete tiltak for

nedrustning under NPT. Tre prinsipper for nedrustning står sentralt: åpenhet, verifikasjon og irreversibilitet. Norge tar ansvar internasjonalt for å fremme arbeidet for verifikasjon, og leder FNs andre ekspertgruppe om dette, slik vi også ledet den første gruppen. Gruppen vil rapportere om sitt arbeid til FNs generalforsamling høsten 2023. Norge har også tatt initiativ til en multilateral dialog for en felles forståelse av hva prinsippet om irreversibilitet betyr i praksis. Regjeringen mener dette er et felt hvor land kan samarbeide, hvor Norge kan bringe ny giv til arbeidet med nedrustning, og ikke minst motvirke polarisering. Norge vil fremme arbeid med humanitære konsekvenser av kjernevåpen og støtte opp om multilateralt samarbeid for å redusere risikoen for bruk av kjernevåpen.

Innsatsen i firepartssamarbeidet om verifikasjon med Storbritannia, Sverige og USA (Quad Nuclear Verification Partnership) og engasjementet i Det internasjonale partnerskapet for verifikasjon av nedrustning (IPNDV) vil videreføres. NorNed-samarbeidet bidrar med teknisk kunnskap og faglig støtte. NorNed består av Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA), Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), Institutt for energiteknikk (IFE) og stiftelsen NORSAR. DSA bidrar også med støtte til Norges arbeid i Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA). Arbeidet med kjernefysisk sikkerhet videreføres.

Norge skal fortsatt være en tydelig og prinsippfast støttespiller for Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW), som står for den daglige gjennomføringen av Kjemivåpenkonvensjonen. Covid-19 har tydeliggjort risikoen for biologiske hendelser med stort skadepotensial. Bevilgningen dekker videre arbeidet med å fremme Kjemivåpenkonvensjonen og Biologivåpenkonvensjonen.

Det er viktig å sikre fremtidig kompetanse innenfor nedrustning, spesielt av kjernevåpen. Støtten til Oslo Nuclear Project ved Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo videreføres. Prosjektet bygger norsk og internasjonal kompetanse om kjernevåpen, global nedrustning og ikke-spredning.

Verdensrommet er i økende grad blitt en arena for sikkerhetspolitikk, stormaktsrivalisering og potensiell konflikt. Norge vil derfor fortsette arbeidet for å styrke normer og regler for adferd i verdensrommet gjennom å delta i relevante prosesser, særlig i FN.

Rapport 2021

Internasjonal enighet om å arbeide for nedrustning og ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen, og på sikt en verden uten slike våpen

Det internasjonale arbeidet med nedrustning ble i 2021 hemmet av pandemien. NPTs tilsynskonferanse, som skulle vært holdt i 2020, ble derfor heller ikke gjennomført 2021. Arbeidet med verifikasjon av nedrustning ble videreført i 2021. Aktiv deltagelse i Quad og IPNDV sto sentralt selv om pandemien la en demper på flere aktiviteter. Norge startet forberedelsene til den nye mellomstatlige ekspertgruppen i FN om verifikasjon av nedrustning. Gruppen ble oppnevnt av FNs generalsekretær, og har bred geografisk deltakelse med 25 eksperter fra 25 stater. Sju av disse statene har kjernevåpen, og flere støtter Traktaten om forbud mot atomvåpen (Forbudsstraktaten).

NorNed-samarbeidet har gjennom sin tekniske kompetanse en sentral rolle i arbeidet med å skape internasjonal enighet om nedrustning og ikke-spredning. Dette mangeårige samarbeidet ble videreført i 2021. Gjennom utvikling av tekniske løsninger bidro NorNed til å fremheve betydningen av ikke-kjernevåpenstaters deltakelse i verifikasjon av nedrustning.

Støtten til Norske leger mot atomvåpen/ICAN Norge, Nei til atomvåpen og Norges Fredsråd bidro bl.a. til økt kunnskap i den norske befolkningen om masseødeleggelsesvåpens medisinske og humanitære konsekvenser. Videre bidro denne støtten til økt offentlig debatt gjennom kronikker, møter og rapporter om nedrustning, samt økt kunnskap om og engasjement for atomvåpensaken i befolkningen.

Forpliktelser under Ikkespredningsavtalen (NPT), Prøvestansavtalen (CTBT), Kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og Biologivåpenkonvensjonen (BWC) er overholdt. Arbeidet for kjernefysisk og radiologisk sikkerhet er bedret. Arbeidet for sikkerhet mot kjemisk og biologisk krigføring og terrorisme er styrket

Norges forpliktelser under Prøvestansavtalen ble overholdt. NORSAR ivaretok den praktiske gjennomføringen av forpliktelsene gjennom en oppdragsavtale med Utenriksdepartementet dekket over kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger*, post 21 *Spesielle driftsutgifter*.

Norges forpliktelser under Kjemivåpenkonvensjonen ble overholdt. Gjennom en oppdragsavtale med Utenriksdepartementet leverte Forsvarets forskningsinstitutt faglig innsikt til Norges arbeid som medlem av det styrende organet i

Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW).

Norges forpliktelser under Biologivåpenkonvensjonen er overholdt. Norge oppfordrer land som ikke har gjort det til å tilslutte seg Prøvestansavtalen (CTBT).

Styrket internasjonalt samarbeid om normer og regler i det ytre rom

Norge har bidratt til prosessen i FNs generalforsamling om å redusere romtrusler gjennom normer, regler og prinsipper for ansvarlig adferd. Norge har vektlagt betydningen av ansvarlig adferd i rommet i multilaterale fora, bl.a. gjennom innspill til FNs generalsekretærs rapport om temaet. På bakgrunn av statenes innspill og videre diskusjon vedtok generalforsamlingen høsten 2021 å opprette en åpen arbeidsgruppe om temaet som skal møtes i 2022 og 2023.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 10,5 mill. kroner i 2023. Det er en reduksjon på 20,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022 som bl.a. medfører at det ikke gjennomføres utlysning av midler under tilskuddsordningen for nedrustning av kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen i 2023.

Post 73 Klima, miljøtiltak og hav mv., kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker støtte til klima- og miljøinnsatser som ikke kun inkluderer utviklingsland, herunder tiltak som bidrar til gjennomføring av Parisavtalen og styrket kunnskap om internasjonale klima- og miljøutfordringer. Fra 2023 dekker posten deler av det norske bidraget til Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet). Støtten kan også bidra til kapasitetsbygging, kunnskaps- og kompetanseutvikling og teknologisamarbeid. Denne posten kan ses i sammenheng med bevilgningene under kap. 163 *Klima, miljø og hav* under programområde 03 *Internasjonal bistand*.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, bærekraftsmål 14 – Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling, og bærekraftsmål 15 – Beskytte, gjen-

opprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landferringelse samt stanse tap av artsmangfold.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kunnskapen om klima- og miljøutfordringer er økt.
- Oppslutning om internasjonale klima- og miljøavtaler er styrket.

Prioriteringer 2023

Et prioritert tema er arbeidet med klima og sikkerhet. Det faglige samarbeidet som er etablert med forskningsinstitusjoner vil videreføres for å styrke det faglige grunnlaget for sammenhengen mellom klimaendringer og sikkerhet. Det vil bli lagt vekt på å styrke samarbeidet med forskningsinstitusjoner i sør, spesielt i land som er hardest rammet av klimaendringer og konflikt. Andre prioriterte tema er arbeidet med reform av fossile subsidier internasjonalt, reduksjon av fakling og utslipp av gass i forbindelse med oljeboring samt hav, marin forsøpling og luftforurensning.

En viktig prioritering for Havpanelet i 2023 er å skape oppmerksomhet om sammenhengen mellom havets tilstand og globale klima- og miljøutfordringer. Panelet vil fortsette arbeidet med å få flere land til å slutte seg til den ambisiøse handlingsplanen for omstilling til en bærekraftig havøkonomi globalt.

Rapport 2021

Kunnskapen om klima- og miljøutfordringer er økt

For å styrke det faglige grunnlaget for Norges arbeid med klima og sikkerhet i FNs sikkerhetsråd er det inngått avtaler med relevante forskningsinstitusjoner. Gjennom dette arbeidet er det utviklet et sett med faktaark om sammenhengene mellom klima og sikkerhet i bl.a. Mali, Somalia, Sør-Sudan, og Sahel. Videre er det etablert et nordisk-baltisk ekspertnettverk for klima og sikkerhet.

Krig og konflikt kan få store negative konsekvenser for miljøet. Norsk folkehjelps samarbeid med Conflict and Environment Observatory (CEOBS) har systematisk dokumentert miljøødeleggelser under og etter konflikter. Det fireårige prosjektet har bidratt til å øke kunnskapen om denne utfordringen og til å sette temaet på den internasjonale dagsorden ved å fremsette en rekke studier ved bruk av satelittdata, data fra sosiale medier, medieovervåking og intervjuer i kombinasjon. I 2021 har en del av prosjektet sær-

lig sett på situasjonen i Jemen, Sør-Sudan og Tigray og på temaer som avskoging, skader på våtmark og samspillet mellom konflikter og naturbaserte løsninger. I Jemen viste studier at grunnvannet er på sitt laveste nivå siden målingene begynte i 2002, sannsynligvis som et resultat av mer utstrakt bruk av solkraft. I Sør-Sudan viste metankartlegginger at våtmarken Sudd trues av oljeindustrien, som samtidig kan være viktig for landets utvikling. Studien skisserer flere forslag til strategier for bevaring av våtmarken.

Subsidier til fossile brensler globalt anslås til totalt om lag 500 mrd. USD årlig. Gjennom støtte til Global Subsidies Initiative (GSI) har Norge bidratt til å øke kunnskapen om reform av ineffektive fossile subsidier og hvordan dette bidrar til å nå klimamålene og bærekraftsmålene. GSI ligger under International Institute for Sustainable Development (IISD), som arbeider for å kartlegge fossile subsidier, informere globalt samt rådgi og gi støtte til reformer i utvalgte land som for eksempel India, Indonesia og Sør-Afrika. IISD er også sekretariat for Vennegruppen for reform av fossile subsidier (FFFSR), som arbeider opp mot bl.a. G-20, FNs klimakonvensjon (UNFCCC) og G7 for å fremheve betydningen av at ineffektive fossile subsidier fases ut.

Norge videreførte støtten til partnerskapet med Verdensbankens Global Gas Flaring Reduction Partnership (GGFR). GGFR er et flergiverfond hvor myndigheter, industrien og multilaterale organisasjoner samarbeider om teknisk og regulatorisk bistand for å redusere fakling av gass fra oljeproduksjon globalt. Partnerskapet bidrar gjennom sine aktiviteter til økt kunnskap og bevissthet om de negative aspektene knyttet til fakling i partnerlandene.

Oppslutning om internasjonale klima- og miljøavtaler er styrket

Miljøstiftelsen Bellona og Sahara Forest Project etablerte en paviljong i forhandlingsområdet under FNs klimakonferanse i Glasgow i 2021. Dette ble gjennomført i partnerskap med andre norske aktører, og med økonomisk støtte fra Utenriksdepartementet. Paviljongen fungerte som en faglig arena for presentasjon av løsninger og ideer som bidrar til å kutte klimagassutslipp, inkludert karbonfangst og -lagring (CCS) og annen norsk klimateknologi. Paviljongen var også et sentralt møtested for norske aktører og for møter mellom internasjonale og norske aktører gjennom hele konferansen.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 11,4 mill. kroner i 2023. Det er en reduksjon på 1,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Bevilgningen reduseres med 5 mill. kroner samtidig som det flyttes 3,3 mill. kroner til posten fra kap. 118, post 21.

Det foreslås å flytte 3,3 mill. kroner til posten mot en tilsvarende reduksjon på kap. 118, post 21 *Spesielle driftsutgifter* fordi den nye fasen av Høyne-våpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet) nå skal finansieres som en tilskuddsavtale. Se omtale på kap. 118, post 21.

Post 74 Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.

Tabell 7.2 Anslagsvis fordeling 2023

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
Europarådet – støtte til Den europeiske menneskerettighetsdomstolen	8 211	8 000	8 000
EU-opplysning	5 000	7 000	4 000
Drift av Institutt for fredsforsknings senter på Kypros og dets dialogarbeid	3 743	3 800	3 800
Støtte til Det internasjonale parlamentarikernettverket for tros- og livssynsfrihet gjennom Helsingforskomiteen	2 410	3 000	2 920
NORDEM – støtte til valgobservasjon i Europa og Nord-Amerika	0	0	3 000
Oslo Freedom Forum	1 780	2 000	1 378
Fulbright - stipendordning	1 200	1 200	1 200
Arbeid mot antisemittisme. Bidrag til International Holocaust Remembrance Alliance og oppfølging i samarbeid med Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter og Falstadsenteret	998	1 000	1 080
Voksenåsen – kulturvirksomhet	750	750	750
Fremme av norsk-tysk samarbeid gjennom Willy Brandt-stiftelsen	600	600	600
Fremme av transatlantisk samarbeid gjennom Norge-Amerika Foreningen (NORAM)	950	500	500
Europapolitisk forskning ¹	16 700	15 600	0
Forskningsprosjektet «Asia i endring» ¹	5 000	5 000	0
Informasjon om europeisk og nordisk samarbeid	4 597	0	0
Sum post 74	51 938	48 450	27 228

¹ Foreslås flyttet til kap. 118, post 50 *Norges forskningsråd - utenriksområdet* for 2023.

Bevilgningen dekker tilskudd til ulike formål, herunder økt kunnskap, styrket dialog og informasjonsutveksling knyttet til europeiske og internasjonale forhold. Bevilgningen er særlig rettet mot norske og internasjonale ikke-statlige aktører som anses som sentrale bidragsytere til ett eller flere av postens mål. Posten dekker ulike enkeltstående tilskudd, inkludert tilskudd til navngitte mot-

takere, som ikke kan samles under én felles tilskuddsordning.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kunnskapen og samfunnsdebatten om sentrale europapolitiske og internasjonale spørsmål med relevans for Norge er økt.
- Kunnskapen om menneskerettigheter er økt.
- Nettverk for menneskerettighetsforsvarere og deres arbeid er videreutviklet.
- Parlamentarikernetttverk for tros- og livssynsfrihet er videreutviklet.
- Internasjonalt samarbeid mot antisemittisme er styrket.
- Europarådet er reformert, og medlemsstatene etterlever i større grad sine forpliktelser.
- Posisjonen til Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) er styrket.
- Kapasiteten i EMD til å behandle etterslepet av saker er økt.
- Det liberal demokratiet i Europa og Nord-Amerika er styrket.
- Kunnskapsnivået og dialogen om konfliktspørsmålene på Kypros er styrket.
- Transatlantiske folk-til-folk-forbindelser er styrket.

Prioriteringer 2023

Norge har et betydelig internasjonalt engasjement for menneskerettigheter og demokrati. Ytringsfrihet, beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere, tros- og livssynsfrihet, likestilling og menneskerettighetene til LHBT+-personer er en grunnleggende del av dette. Viktige virkemidler inkluderer mer forskning, støtte til nettverksbygging, deltakelse i sentrale fora og initiativ, og informasjonstiltak.

Tilskudd til Europarådet skal fremme stabilisering og respekt for det europeiske verdifelleskapet, inkludert Europarådets konvensjoner som medlemslandene er bundet av. Norge vil støtte menneskerettsdomstolens (EMD) arbeid slik at antallet saker til behandling kan reduseres.

Det liberale demokratiet har vært under press i lengre tid – også i Europa og Nord-Amerika. Demokratisk valgte flertall benytter sin flertallsposisjon til å styrke egen stilling ved å undergrave grunnleggende demokratiske prinsipper. OSSEs kontor for demokrati og menneskerettigheter (ODIHR) gjennomfører valgobservasjoner i deltakerstatene og gir råd til myndighetene om forbedringer av valglovgivning og -gjennomføring. Norge finansierer i dag norske valgobservatører for OSSE hovedsakelig i utviklingsland, under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 71 *Europa og Sentral-Asia*. På bakgrunn av den demokratiske utviklingen i mange vestlige land foreslår regjeringen å støtte deltakelse i valgobservasjoner i flere

land i Europa og i Nord-Amerika. NORDEM utdanner og sekonderer norske observatører til valgobservasjoner i regi av OSSE, Europarådet, EU m.fl. Midlene vil kanaliseres inn i Utenriksdepartementets eksisterende avtale med NORDEM.

Støtten til Institutt for fredsforskning (PRIO) senter på Kypros videreføres. Senteret har en viktig rolle som premissleverandør til politiske og internasjonale aktører og er en sentral formidler og tilrettelegger på Kypros.

Det gis også tilskudd til EU-opplysning til Europabevegelsen og Nei til EU. Støtten til Willy Brandt-stiftelsen videreføres.

Tilskuddet til arbeidet mot antisemittisme dekker Norges bidrag til International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), oppfølging av alliansen i samarbeid med Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) og Faldstadsenteret, samt utgifter til gjennomføring av den internasjonale Holocaustdagen i Oslo som HL-senteret har påtatt seg ansvaret for.

Fulbright-programmet ble etablert for å øke forståelsen mellom folk i USA og andre land gjennom utveksling av personer, ideer og kunnskaper. Tilskudd til stipender er et bidrag til å fremme det bilaterale forholdet mellom Norge og USA.

Støtten til Norge-Amerika Foreningens utvekslingsprogram skal bidra til å styrke de transatlantiske mellomfolkelige forbindelsene.

Voksenåsen er Norges nasjonalgave til Sverige som takk for svensk bistand til krigsrammede under 2. verdenskrig og er heleid av den svenske staten. Norges støtte til Voksenåsens drift er en kompensasjon for bortfallet av et tidligere moms-fritak.

Rapport 2021

Norge støtter EMD med tilskudd og personell gjennom sekonderinger. Dette bidro til å redusere antallet ubehandlede saker i EMD. I tillegg fikk norske jurister verdifull erfaring fra sekonderinger til EMD og Europarådet, som vil være nyttig i den norske justissektoren.

International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) gjennomførte høsten 2021 en større konferanse – Remember-ReAct – som munnet ut i et sluttokument der medlemsland forpliktet seg til å gjennomføre konkrete tiltak mot antisemittisme, som utvikling av nasjonale undervisningstilbud. Konferansen ga en anledning til å orientere om ny norsk handlingsplan og innovativt arbeid i skolen mot diskriminering og for toleranse. Norske fagmiljøer har bidratt sterkt til dette arbeidet.

Som en oppfølging av Stockholmserklæringen av år 2000 og norsk medvirkning i IHRA, ble det også i 2021, som i tidligere år, benyttet noen midler under denne posten til planlegging og gjennomføring av Holocaustdagen i regi av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter. Pandemien gjorde at arrangementet delvis måtte gjennomføres digitalt, likevel lyktes man å gjennomføre et verdig arrangement.

Oslo Freedom Forum ble i 2021 avholdt som et hybridarrangement som følge av restriksjoner knyttet til covid-19, med fysiske arrangementer i Oslo og Miami, og digitale sendinger. Forumet rettet søkelys mot utfordrende landsituasjoner, digitale trusler og beskyttelse av utsatte menneskerettighetsforsvarere. Forumet bidro til debatt, oppmerksomhet, nettverksbygging og kunnskapsdeling. 15 hovedtalere og 37 menneskerettighetsforsvarere fra latinamerikanske stater fikk en plattform for et globalt publikum, med flere enn 800 deltakere fysisk tilstede og mer enn 50 000 digitale videovisninger på sosiale medier.

Det internasjonale parlamentarikernettverket for tros- og livssynsfrihet (IPPFoRB) er blitt en viktig del av det internasjonale arbeidet på feltet. Midlene under denne posten ble benyttet til kompetansebygging og internasjonalt påvirkningsarbeid, samt til drift av nettverkets sekretariat i Den norske Helsingforskomité. Pandemien medførte at nettverket også i 2021 måtte bruke ressurser på å bringe aktiviteter over på digitale plattformer. Arbeidet med å mobilisere parlamentarikere globalt ble videreført. ASEAN Parliamentarians for Human Rights spiller en viktig rolle i nettverket, mens African Parliamentarians Association for Human Rights har behøvd mer støtte fra IPPFoRB sentralt for å kunne spille en aktiv rolle på feltet.

Gjennom analyser, informasjonsdeling og tilrettelegging av dialog mellom den gresk- og tyrkisk kypriotiske befolkningen, bidro Institutt for fredsforskning (PRIO) i 2021 til arbeidet for fred og forsoning på Kypros gjennom en rekke prosjekter, herunder på områder som politikkutforming, landrettigheter, religion og ungdomssamarbeid.

Ordningene Informasjon om europeisk og nordisk samarbeid, tilskudd til EU-opplysning (Nei til EU og Europabevegelsen) og tilskudd til europapolitisk forskning bidro i 2021 til å øke kunnskap, kompetanse, nettverksbygging og samfunnsdebatt om sentrale europapolitiske og nordiske spørsmål.

Støtten til Fulbright-programmet og NORAM bidro i 2021 til å videreføre disse institusjonenes arbeid med å fremme transatlantisk samarbeid innen utdanning og forskning.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 27, 2 mill. kroner for 2023.

Posten er redusert med 4,8 mill. kroner som følge av at enkelte tilskudd er redusert for å prioritere andre formål.

Tilskudd til europapolitisk forskning og forskningsprosjektet «Asia i endring» foreslås flyttet til kap. 118, ny post 50 *Norges forskningsråd- utenriksområdet*.

I tillegg foreslås det en økning på 3 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon på kap. 118, post 70 *Nordområdene, Russland og atomsikkerhet* for å finansiere deltakelse i valgobservasjoner i Europa og Nord-Amerika.

Programområde 03 Internasjonal bistand

Programområder under departementet

Betegnelse	(i 1 000 kr)			
	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
Programområde 03 Internasjonal bistand	36 853 278	38 116 118	40 591 356	6,5
<i>Sum utgifter</i>	<i>36 853 278</i>	<i>38 116 118</i>	<i>40 591 356</i>	<i>6,5</i>
Programområde 03 Internasjonal bistand	4 161			0,0
<i>Sum inntekter</i>	<i>4 161</i>			<i>0,0</i>

Norsk bistand er basert på regelverket for offisiell utviklingsbistand (Official Development Assistance, ODA), som vedtas av utviklingskomiteén (DAC) i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD). Offisiell utviklingsbistand (ODA) er OECDs betegnelse på offentlig bistand (lån, gaver og faglig bistand) som fremmer og er særskilt rettet inn mot økonomisk vekst og velferd i utviklingsland. Hvilke land som skal regnes som utviklingsland defineres av DAC og DACs regelverk ligger til grunn for norsk bistand.

Regjeringen foreslår et bistandsbudsjett på til sammen 43 780,8 mill. kroner, fordelt med:

- 40 591,4 mill. kroner på Utenriksdepartementets budsjett under programområde 03 *Internasjonal bistand*. Dette inkluderer ODA-godkjente flyktningutgifter i Norge som er anslått til 1 624 mill. kroner i 2023.
- 3 077 mill. kroner på Klima- og miljødepartementets budsjett til klima- og skogsatsingen.
- 95,7 mill. kroner på Finansdepartementets budsjett. 55,1 mill. kroner til nettoordning for merverdiavgift, 38,4 mill. kroner til bistandsprosjekter under Riksrevisjonen, og mindre

rammeoverføringer til Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, Statens innkjøpssenter og Statistisk sentralbyrå.

- 15,1 mill. kroner på Kunnskapsdepartementets budsjett for ODA-andel forskning.
- 1,7 mill. kroner på Kommunal- og distriktsdepartementets budsjett etter rammeoverføring til Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon.

Forslaget er en økning på 2,5 mrd. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2022. Veksten i anslått brutto nasjonalinntekt (BNI) er imidlertid eksepsjonelt høy, og til tross for økningen representerer regjeringens forslag om offisiell utviklingsbistand 0,75 pst. av anslått BNI, noe som er lavere enn i 2022. Regjeringen vil fortsette å øke bistanden i årene fremover med en målsetting om å bruke 1 pst. av BNI til internasjonal innsats for å oppnå FN-målene om sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.

Rapport om norsk bistand i 2021 er nærmere omtalt i eget avsnitt i del III, kapittel 10 samt i vedlegg 1–6.

Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklings samarbeidet

Utgifter under programkategori 03.00 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
140	Utenriksdepartementet	1 700 437	1 847 197	1 904 428	3,1
141	Direktoratet for utviklings samarbeid (Norad)	319 577	332 162	346 198	4,2
144	Norsk senter for utvekslingssamar- beid (Norec)	124 181	188 286	238 899	26,9
Sum kategori 03.00		2 144 195	2 367 645	2 489 525	5,1

Programkategori 03.00 *Forvaltning av utviklings samarbeidet* omfatter bevilgninger til administrasjon av offisiell utviklingsbistand.

Tilskuddsmidlene under programområde 03 *Internasjonal bistand* forvaltes av Utenriksdepartementet (herunder utenriksstasjonene), Norad og Norec.

Norfund forvalter bevilgningene under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 75, 76, 95 og 96 som også omfatter klimainvesteringsfondet. Utover dette delegeres forvaltningen av enkelte tilskuddsordninger til andre statlige aktører.

Utenriksdepartementets mål, oppgaver og administrative ansvar generelt, samt rapport på

målene for 2021, er nærmere omtalt under programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*, da disse i stor grad overlapper med hverandre. Utenriksdepartementets arbeid med å effektivisere drift og forvaltning er nærmere beskrevet i Del I, kap. 2 *Effektiv drift og forvaltning av utenrikstjenesten*.

Bevilgningene under programkategori 03.00 skal bidra til å nå følgende mål:

- Bistandsforvaltningen er effektiv og av høy kvalitet.
- Det er nulltoleranse for økonomiske misligheter.
- Bistanden er samordnet og resultatorientert.

Kap. 140 Utenriksdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelsen	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	1 581 700	1 676 320	1 732 968
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	94 823	135 583	133 383
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	16 781	35 294	38 077
89	Valutatap (disagio)	7 133		
	Sum kap. 140	1 700 437	1 847 197	1 904 428

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til administrasjon av utviklingssamarbeidet i Utenriksdepartementet og ved utenriksstasjonene. Om lag 40 pst. av utenriksstasjonens ansatte jobber med forvaltning av utviklingssamarbeidet. Dette er utgifter som kan klassifiseres som offisiell utviklingshjelp i henhold til OECDs utviklingskomité (DAC) regelverk.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 1 733 mill. kroner for 2023. Det er en samlet økning på 56,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022, som hovedsakelig skyldes pris- og valutakursjustering.

Posten foreslås redusert med 19,8 mill. kroner som oppfølging av områdegjennomgangen av utenriksstasjonen. Av dette utgjør redusert reisevirksomhet 11,2 mill. kroner.

Det vises også til forslag til vedtak under romertall II om fullmakt til å overskride bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3140, post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak innenfor utviklingssamarbeidet med mål om å styrke kvaliteten i bistandsforvaltningen. Bevilgningen går bl.a. til kjøp av eksterne faglige tjenester for å gjennomføre studier, utredninger, faglig rådgivning, program- og prosjektvurderinger, revisjoner og andre forvaltningsfaglige tjenester. En betydelig del av bevilgningen tildeles Norad.

Bevilgningen dekker også kostnader til Norges freds- og forsoningsengasjement, inkludert Oslo Forum, Giverlandsgruppen for Palestina (AHLC), samt konferanser med utviklingspolitisk og bistandsfaglig innhold.

En utvidet rammeavtale for forskning og utvikling ble iverksatt i 2021, og videreføres i 2023. Gjennomføring av kortere oppdrag for å styrke kunnskapsgrunnlaget i utviklingspolitikken støttes under denne posten. Administrasjon av Innovasjon Norge sitt humanitære innovasjonsprogram (HIP Norway), dekkes også under posten.

Bevilgningen dekker tiltak for å oppsummere læringspunkter og utarbeide forslag til anbefalinger for videre norsk engasjement for kvinner, fred og sikkerhet, samt til faglige tjenester tilknyttet arbeidet med likestilling og kvinners rettigheter.

Bevilgningen benyttes videre til å støtte opp om rekruttering av norske borgere til utviklingsrelaterte organisasjoner.

Kjøp av eksterne tjenester til digitalisering av tilskuddsforvaltningen, bl.a. utvikling av «Tilskuddsportalen», herunder utviklingen av en ny økonomimodul for å effektivisere utbetalingen av tilskudd, dekkes også under denne posten.

Regjeringen har foreslått en betydelig økning av bistanden til Ukraina i 2022 og 2023, jf. Revidert nasjonalbudsjett 2022, proposisjon lagt fram for Stortinget 30. september om bl.a. tilleggstøtte til Ukraina og naboland og forslag til bevilgning under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland* for 2023. Bistand til land i krig innebærer forhøyet risiko for at støtten ikke oppnår planlagte og varige resultater. Det er nødvendig å akseptere høy risiko, men samtidig avgjørende å gjøre alt vi kan for å unngå at bistanden forsvinner i korrupsjon eller kommer den russiske okkupasjonsmakten til gode. For å sikre

en god forvaltning av bistanden er det nødvendig å midlertidig øke kapasiteten til å forvalte midlene som foreslås bevilget i 2023, og for å følge opp midlene som er foreslått bevilget i 2022. Det kan i tillegg være behov for å sekundere norsk personell til samarbeidende institusjoner og å styrke kapasiteten ved enkelte utenriksstasjoner.

Rapport 2021

Samlet ble det brukt 94,8 mill. kroner under posten i 2021 til innkjøp av faglig rådgivning og andre utviklings- og forvaltningsfaglige oppdrag innen hele det utviklingspolitiske feltet. Det inkluderte bruk av spesialrevisjoner og granskinger, som har vært viktig for Utenriksdepartementets oppfølging av mistanke om økonomiske misligheter. Under følger en redegjørelse for de største tiltakene finansiert under posten i 2021.

Faglige rådgivningstjenester

Bevilgningen ble brukt til å dekke sekretariatstjenester for Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet). Dette bidro til økt oppmerksomhet om koblingen mellom hav og bærekraftsmålene inn i større, internasjonale konferanser. Hav ble for første gang formelt tatt inn på FNs klimaforhandlingers dagsorden under konferansen i Glasgow.

Gjennom rammeavtalen for forskning og utvikling for 2021–2024 har Utenriksdepartementet og Norad hatt enkel tilgang til eksisterende og ny forskning på de fleste områder under bærekraftsmålene. I 2021 ble det inngått om lag 25 avrop fordelt på de ti forskningsinstituttene som deltar i avtalen. Temaene spenner fra klima, skatt og økonomi til kjønn, demokrati og menneskerettigheter mv.

Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) bisto med faglig og administrativ støtte i forbindelse med utviklingen av Det nordisk-afrikanske initiativet til støtte for multilateralt samarbeid og en regelstyrt verdensorden. Grunnet pandemien var leveransene i 2021 begrenset til faglig rådgivning og nytenkning om utvikling av initiativet i lys av pandemien og geopolitiske endringer siden lanseringen i 2019. NUPI bisto også med faglige rådgivning til Norges arbeid i FNs sikkerhetsråd om beskyttelse av sivile. Videre bidro NUPI med analyser, rapportering og bidrag til strategisk tenkning rundt tematikken, inkludert beskyttelse i fredsoperasjoner, konfliktrelatert seksuell vold og barn i væpnet konflikt. I forbindelse med Norges medlemskap i FNs sikkerhetsråd i perioden 2021–

2022 leverte NUPI også faglig bistand til arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet.

Posten ble benyttet til å dekke Innovasjon Norges forvaltning av det humanitære innovasjonsprogrammet «Humanitarian Innovation Programme Norway» som omtales under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*.

Den ble også benyttet til fred og forsoningsarbeid i bl.a. Afghanistan og Venezuela, samt til kapasitetsbygging i fred og forsoningsarbeid.

Posten ble benyttet til program- og prosjektvurderinger og til midtveisgjennomganger av bistandsprosjekter, både i departementet og i Norad. Tildelingen ble benyttet til konsulent-tjenester for utviklings- og forvaltningsfaglige oppdrag, hovedsakelig innen innsatsområdene matsikkerhet, ren energi, hav og faglig samarbeid i Kunnskapsbanken. Bevilgningen bidro også til utvikling og lansering av en ny strategi for arbeidet med ytringsfrihet i utenriks- og utviklingspolitikken. Pandemien reduserte muligheten for å gjennomføre planlagte konsulent-tjenester med reiseaktivitet.

Arrangementer

På grunn av pandemien var det ikke mulig å arrangere Oslo Forum i 2021.

Den nasjonale bærekraftskonferansen ble avviklet digitalt i juni 2021 i et samarbeid mellom Kommunal- og distriksdepartementet og Utenriksdepartementet. Konferansen, som gikk over en dag, hadde til sammen 10 000 seere. Panelene var satt sammen av et bredt spekter av ulike norske aktører fra politikk, næringsliv, interesseorganisasjoner, sivilt samfunn og academia. Konferansen fokuserte på viktigheten av bærekraft i ulike virksomheter, samt felles ansvar for å nå 2030-agendaen.

Det ble også gjort et betydelig forarbeid i 2021 ifm. den internasjonale konferansen for personer med funksjonsnedsettelse Global Disability Summit (GDS), som Norge var vertskap for i februar 2022.

Posten ble også brukt til å finansiere arrangementer i forbindelse med at Norge leder giverlandsgruppen for Palestina (Ad-Hoc Liaison Committee, AHLC). Utenriksministeren ledet et virtuelt AHLC-møte 23. februar 2021, og det første fysiske AHLC-møtet på to år ble avholdt i Oslo 16.–17. november. En rekke ministre fra andre land deltok fysisk, mens andre deltok virtuelt.

Posten ble benyttet til arrangementskostnader i forbindelse med at Norge ledet Komiteen for den

menneskelige dimensjon i OSSE (Organisasjonen for samarbeid og sikkerhet i Europa). Lederskapet bygget opp om, og la føringer for, dialog om temaet i organisasjonen.

Digitalisering av bistandsforvaltningen

Arbeidet med å digitalisere tilskuddsforvaltningen fortsatte i 2021 og tildelingen ble benyttet til videre utvikling av saksbehandlerverktøyet Tilskuddsportalen.

Evaluerings tjenester

Evalueringsavdelingen i Norad ferdigstilte syv studier og evalueringer i 2021, inkludert en studie av et nytt FN-fond for covid-19-finansiering som Norge tok initiativ til å etablere. Tre lærdommer fra disse evalueringene presenteres i avdelingens årsrapport for 2020-2021; beslutningsgrunnlaget i norsk bistand må bli bedre, norsk utviklingssamarbeid må styrke sin evne til å samle inn data, analysere og evaluere underveis, og det må jobbes mer systematisk med land som rykker opp fra lavinntekts- til mellominntektsstatus. I forbindelse med at evalueringene ble ferdigstilt, ble det arrangert åtte åpne nettseminarer, bl.a. et med tittel «Hvordan bidra til bedre læring i norsk bistand?» I tillegg ble medlemskontingenten til nettverket for gjennomganger av multilaterale organisasjoner (MOPAN), dekket under posten. MOPAN gjennomgikk seks FN-organisasjoner og -enheter i 2021.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 133,4 mill. kroner for 2023. Det foreslås å øke bevilgningen med 25 mill. kroner til forvaltning og drift, jf. omtale av betydelig økt bistand til Ukraina over.

Det foreslås samtidig å redusere posten med 5 mill. kroner grunnet redusert reisevirksomhet som oppfølging av områdegjennomgangen.

Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet) har tidligere vært finansiert over denne posten, men går i 2023 inn i en ny fase med flere bidragsytere. Den nye fasen finansieres som en tilskuddsavtale. Det foreslås derfor å flytte 6,7 mill. kroner fra posten til kap. 163 *Klima, miljø og hav*, post 71 *Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling*.

Det foreslås også å flytte 2 mill. kroner for Norges kontingent til nettverket for gjennomganger av multilaterale organisasjoner (MOPAN), fra

posten og til kap. 171 *FNs utviklingsarbeid*, post 73 *FN og multilateralt samarbeid*.

Det foreslås også å flytte 13,5 mill. kroner fra posten til Norads kap. 141, post 01 *Driftsutgifter* for drift, planlegging og gjennomføring av arbeidet med å opprette en egen IKT-plattform for Norad.

Samlet foreslås det å flytte 22,2 mill. kroner fra posten.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til større anskaffelser i eiendomsprosjekter, herunder til innredningsarbeider i nye lokaler, rehabiliterings- og vedlikeholdsarbeider i eksisterende lokaler, investeringer i graderte kommunikasjonssystemer, samt fysiske sikringstiltak ved utenriksstasjonene og i Utenriksdepartementet. Bevilgningen dekker også anskaffelse av pansrede biler til særlig risikoutsatte utenriksstasjoner.

Rapport 2021

I samsvar med prioriteringer og eksterne rammebetingelser gjennomførte departementet i 2021 flere effektiviseringstiltak i eiendomsporteføljen i utlandet. Utenriksstasjonene i henholdsvis Colombo og Tbilisi flyttet inn i nye, moderne kontorlokaler, i tillegg gjennomgikk kanselli- og boligområdet i Lilongwe en total rehabilitering. Den pågående pandemien medførte imidlertid forsinkelser og utsettelse i enkelte prioriterte prosjekter grunnet pålagte lokale restriksjoner knyttet til covid-19.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 38,1 mill. kroner for 2023.

Post 89 Valutatap (disagio)

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser per 31. desember. Det kan også gjøres føringer i løpet av året. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå enten kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt valutatap på kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 89 *Valutatap*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Kap. 3140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
05	Refusjon spesialutsendinger mv.	238		
89	Valutagevinst (agio)	3 923		
	Sum kap. 3140	4 161		

Post 05 Refusjon spesialutsendinger mv.

På denne posten føres eventuelle refusjoner Utenriksdepartementet mottar fra andre departementer til utgifter for spesialutsendinger ved utenriksstasjonene som kan klassifiseres som offisiell utviklingshjelp. Lønns- og driftsutgifter for disse spesialutsendingene belastes kap. 140, post 01. Se for øvrig omtale under programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 01 *Driftsutgifter*, mot tilsvarende merinntekt under post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*, jf. forslag til vedtak under romertall II.

Post 89 Valutagevinst (agio)

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser per 31. desember. Det kan også gjøres føringer i løpet av året. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå enten kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt valutagevinst på kap. 3140 *Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen*, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	296 655	294 390	307 629
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	22 922	37 772	38 569
	Sum kap. 141	319 577	332 162	346 198

Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad) skal bistå Utenriksdepartementet med å realisere målene i norsk utviklingspolitikk.

Norad har ansvar for å forvalte en rekke tilskuddsordninger, for å gi bistandsfaglige og forvaltningsfaglige råd til Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene, og for å dele norsk kompetanse med utviklingsland gjennom bruk av norske fagmiljøer. Norad skal videre kommunisere resultater av bistanden og utviklingssamarbeidet, og initiere og gjennomføre uavhengige evalueringer.

Bevilgningene under kapittelet finansierer ordinære driftsoppgaver i Norad. I tillegg kommer midler til kjøp av eksterne, faglige tjenester som

finansieres under kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 21 *Spesielle driftsutgifter*. I saker som gjelder regjeringens klima- og skoginitiativ på Klima- og miljødepartementets budsjett, tildeles Norad bevilgninger under kap. 1482 *Internasjonale klima- og utviklingstiltak*.

Norad er lokalisert i Oslo og disponerte 258 årsverk i 2021.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter for Norad.

Posten skal fra 2023 også dekke kostnader til utvikling og drift av ny IKT-plattform. Norad har siden 2011 vært en del av Utenriksdepartementets IKT-plattform. Det skal nå etableres felles IKT-tjenester for departementene. Norad skal ikke følge med Utenriksdepartementet over på ny IKT-plattform, og etablerer derfor sin egen.

Rapport 2021

Om lag 81 pst. av driftsmidlene gikk til lønn og velferd. Driftsbudsjettet for øvrig ble hovedsakelig benyttet til faste utgifter som husleie og inngåtte avtaler til drift og utvikling av digitale verktøy. Store deler av mindreforbruket i 2021 skyldes uforutsigbarhet i gjennomføringen av planlagt aktivitet grunnet covid-19.

I 2021 forvaltet Norad, på vegne av Utenriksdepartementet og Klima- og miljødepartementet, i overkant av 20 mrd. kroner, fordelt på 31 tilskuddsposter. Dette er en økning fra 18,8 mrd. kroner i 2020. Tilskuddsmidlene har gått via globale initiativ, multilaterale organisasjoner, bedrifter og via norske, lokale og internasjonale organisasjoner og offentlige institusjoner. Rapportering for tilskuddsmidlene er beskrevet under den enkelte tilskuddspost under programkategori 03.10 *Utviklingssamarbeidet*.

Norad ga også i 2021 faglige råd til Utenriksdepartementet og bisto ambassader og delegasjoner med rådgivning og kvalitetssikring. Norad utarbeidet også norsk offisiell bistandsstatistikk, som ble publisert i mai 2021.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 307,6 mill. kroner for 2023.

Posten foreslås redusert med 3,1 mill. kroner som følge av gevinster identifisert i områdejennomgangen i form av redusert reisevirksomhet. Det foreslås videre å flytte 7,8 mill. kroner fra denne posten til kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 01 *Driftsutgifter* som følge av at ansvaret for drift og utvikling av Tilskuddsportalen flyttes fra Norad til Utenriksdepartementet. Det foreslås også å øke rammen med 8,5 mill. kroner for å dekke etableringskostnader for egen IKT-plattform for Norad og 9,8 mill. kroner for å drifte IKT-plattformen i 2023. Det foreslås rammeoverført 98 000 kroner til kap. 1605 *Direktoratet for økono-*

mistyring (DFØ), post 01 *Driftsutgifter* for å dekke restbeløp for avtalen med DFØ om fullservice tjenestemodell for lønnsområdet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Norad skal formidle kunnskap om bistand og resultater av bistand. Bevilgningen dekker utgifter til gjennomføring av Norads informasjons- og kommunikasjonsvirksomhet. Dette er bl.a. utgivelse av fagbladet *Bistandsaktuelt*.

Bevilgningen dekker også utgifter til kjøp av eksterne tjenester for evaluering, internrevisjon og til ekstern kvalitetssikring i granskninger og varslingssaker.

Rapport 2021

Norad har i 2021 bidratt til å fremme interesse for, og debatt om, utviklingsspørsmål og bærekraftsmålene. Dette er gjort gjennom rapporter, medieutspill, kronikker, podcaster og ulike arrangementer. Norad gjennomførte om lag 50 ulike arrangementer i 2021, herunder Norad-konferansen om samarbeid og polarisering. I 2021 har Norad særlig formidlet kunnskap om vaksineulikheter og konsekvensene av pandemien i Norges samarbeidsland. Andre tema var befolkningens støtte til norsk bistand, kunnskap om hvordan bistanden virker og behovet for mobilisering av privat kapital for å nå bærekraftsmålene.

Norad lanserte i 2021 en kampanje om bærekraftsmålene: *MatEffekten*. Kampanjen skal øke den norske befolkningens kunnskap om hvordan mat og matsystemer er en nøkkel for at verden sammen skal nå bærekraftsmålene. Etter tre måneder hadde nesten én av fire personer over 18 år fått med seg begrepet *MatEffekten*.

Bistandsaktuelt fortsetter veksten, spesielt i digitale kanaler.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 38,6 mill. kroner for 2023. Det foreslås å rammeoverføre 200 000 kroner til kap. 1620 *Statistisk sentralbyrå*, post 01 *Spesielle driftsutgifter* til produksjon av statistikken «Holdninger til bistand».

Kap. 144 Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	52 697	54 809	55 422
70	Uttekslingsordninger, <i>kan overføres</i>	71 484	133 477	133 477
71	Rekruttering til internasjonale organisasjoner, <i>kan overføres</i>			50 000
	Sum kap. 144	124 181	188 286	238 899

Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec) skal bistå Utenriksdepartementet med å realisere målene i norsk utviklingspolitikk. Virksomheten er bygd på gjensidighet og partnerskap. Norec forvalter tilskudd for å styrke globale partnerskap som bidrar til bærekraftig utvikling. Norec gir unge mennesker internasjonal arbeidserfaring og kompetanse innen bærekraftig utvikling, både gjennom utvekslingsordninger og gjennom rekruttering til internasjonale organisasjoner.

Gjennom rollen som kompetansesenter for utvekslingssamarbeid, har Norec også ansvar for å formidle kunnskap om og resultater av utveksling til offentlige og private aktører.

Norec er lokalisert i Førde og disponerte 36 årsverk ved utgangen av 2021.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker Norecs lønns- og driftsutgifter. I tillegg dekker posten utgifter til analyse- og resultatarbeid, kunnskapsformidling, evalueringer, risikostyring og ulike typer kurs og nettverksarrangementer.

Rapport 2021

I 2021 var Norecs drift preget av at utvekslinger ikke kunne gjennomføres i ønskelig omfang grunnet pandemien og reiserestriksjoner. Norec brukte handlingsrommet til å styrke digitale metoder for erfarings- og kompetanseutvikling i de globale partnerskapene, og å etablere et nytt system for internkontroll.

Norec overtok 1. april 2021 ansvaret for rekruttering av norske juniorekspertter til FN-organisasjonene og utviklingsbankene, FN-frivillige og stipendordningen for praktikanter til FN og andre internasjonale organisasjoner.

I rollen som kompetansesenter for utvekslingssamarbeid innhentet Norec ny kunnskap gjennom eksterne forskningsrapporter og prosjektevalueringer, samt egne gjennomganger. Funnene vil bidra til videreutvikling av metodikk for utveksling, og kommuniseres i kurs- og foredragsvirksomheten.

Gjennom deltakelse på ulike arrangementer, sosiale media og rapporter, har Norec delt sin kompetanse i aktuelle nettverk nasjonalt og internasjonalt, både innenfor og utenfor den tradisjonelle bistandssektoren. Særlig er kunnskap om Norecs modell for utvekslingssamarbeid, erfaringer med bruk av digitale samarbeidsformer under pandemien og arbeidet med sør-sør samarbeid etterspurt.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 55,4 mill. kroner for 2023. Dette er på om lag samme nivå som saldert budsjett for 2022. Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,5 mill. kroner som følge av gevinster i form av redusert reisevirksomhet.

Post 70 Utvekslingsordninger, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til partnerskap mellom virksomheter i Norge og utvalgte land i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Bevilgningen støtter både nord-sør partnerskap og sør-sør partnerskap. Støtten dekker ulike metoder for erfarings- og kompetanseutvikling, deriblant utveksling av personell, digitalt samarbeid, organisasjonsutvikling og nettverksbygging.

Ordningen gir tilskudd til aktører i offentlig, privat og frivillig sektor som arbeider med utdanning, helse, næringsliv, klima, miljø, hav, og styr-

king av sivilt samfunn gjennom utvikling av ungt lederskap. Tilskuddsordningen skal særlig rettes mot Norges partnerland for langsiktig utvikling. Tilskudd til Den afrikanske unions ungdomsutvekslingsprogram dekkes også under denne posten.

Norec bidrar med veiledning, rådgivning og kursvirksomhet til involverte organisasjoner.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. I tillegg støtter bevilgningen opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle og 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Virksomheter som mottar støtte til utvekslingsprosjekter i sine globale partnerskap har styrket sitt arbeid for bærekraftig utvikling.
- Unge mennesker har fått internasjonal arbeids erfaring og kompetanse innen bærekraftig utvikling.

Prioriteringer 2023

Norec skal utvikle en variert portefølje med prosjekter, både tematisk og med hvilke aktører som deltar, som offentlig, privat og sivilt samfunn.

Norec skal prioritere søkere som tematisk arbeider med klima og matsikkerhet, herunder klimatilpasning, sultbekjempelse, miljø og hav.

Rapport 2021

Faglig samarbeid med partnerland er styrket

Som følge av pandemien fikk færre virksomheter tilskudd i 2021 enn i tidligere år. Nedgangen var fra 228 virksomheter i 2019 til 177 i 2022. Virksomhetene som har videreført kontakten digitalt, forteller at samarbeidet har blitt betydelig styrket i perioden til tross for pandemien. Partnerne snakker oftere sammen enn tidligere, og rapporterer

at de er fornøyd med kapasitetsutviklingen i organisasjonen som følge av utvekslingen.

Norec har videreført samarbeidet med Den afrikanske union (AU) og FNs utviklingsprogram (UNDP) gjennom 2021, men med forsinket framdrift grunnet pandemien. Norec vurderer muligheten for støtte til prosjektet African Union Youth Volunteer Corps og samarbeid om forberedelsekurs for unge mennesker som skal jobbe i et annet land.

Læring og engasjement for utvikling hos utvekslingsdeltakere og prosjektpartnere har økt

For å stimulere til læring og engasjement for bærekraftig utvikling, ble det i 2021 gjennomført digitale kurs med til sammen 888 deltakere. Ifølge Norecs brukerundersøkelse mener 9 av 10 av utvekslingsdeltakerne at utvekslingssamarbeidet i seg selv bidro til læring og engasjement for utvikling gjennom å skape systemforbedring og økt effektivitet hos prosjektpartnerne, styrket teknisk kompetanse, økt kvalitet på tjenester, samt bedre planlegging og rutiner for oppfølging.

Kunnskap fra utvekslingssamarbeid er tilbakeført eget samfunn

I undersøkelsen av partnerorganisasjonene svarte 89 pst. av respondentene at de Norec-støttede prosjektene hadde påvirket lokalsamfunnet positivt. Norec har dokumentert kompetanseoverføring og kunnskapsutveksling fra partnerskapssamarbeid over lang tid. I 2021 ble det gjennomført tre eksterne prosjektevalueringer, bl.a. av Idrettens Fredskorps i regi av Norges idrettsforbund. En av konklusjonene var at instruktører og trenere fra det sørlige Afrika ble motivert for å kunne bidra i egne lokalsamfunn etter å ha vært på utveksling. Utvekslingen har gjort organisasjonene i stand til å nå ut til flere lokalsamfunn på en bedre måte. En annen konklusjon var at når utvekslingsdeltakere blir plassert i de samme lokalsamfunnene over flere år, integreres idrettsaktiviteten bedre i lokalsamfunnet.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 133,5 mill. kroner for 2023. Det er på samme nivå som saldert budsjett for 2022.

Post 71 Rekruttering til internasjonale organisasjoner, kan overføres

Bevilgningen dekker finansiering av norske juniorekspertes til FN-organisasjonene og utviklingsbankene, seniorekspertes til FN og Verdensbanken, FN-frivillige og stipendordningen for praktikanter til FN og andre internasjonale organisasjoner.

Bevilgningen er en del av departementets samlede arbeid for å få flere norske borgere inn i internasjonale organisasjoner.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Flere norske borgere er rekruttert til viktige internasjonale organisasjoner Norge samarbeider med.
- Internasjonale organisasjoner er styrket med faglige ressurser innen prioriterte områder.

Prioriteringer 2023

Arbeidet med rekruttering av norske juniorekspertes, FN-frivillige og FN-praktikanter vil bli videreført. Det gis prioritet til sentrale multilaterale organisasjoner som Norge har et nært samarbeid med.

Norec skal iverksette et program for rekruttering av seniorekspertes til internasjonale organisasjoner.

Rapport 2021

Posten er ny i 2023, og rapporten for bevilgningen i 2021 ligger under kap. 171 *FNs utviklingsarbeid*, post 73 *FN og multilateralt samarbeid*.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 50 mill. kroner for 2023. Bevilgningen er på samme nivå som ble tildelt Norec til de samme oppgavene i 2022, da bevilget over kap. 171 *FNs utviklingsarbeid*, post 73 *FN og multilateralt samarbeid*.

Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet

Utgifter under programkategori 03.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
150	Humanitær bistand	6 256 665	6 338 789	4 331 289	-31,7
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	2 080 100	2 149 277	1 387 987	-35,4
152	Menneskerettigheter	788 369	868 617	908 617	4,6
153	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn			2 759 504	100,0
159	Regionbevilgninger	4 802 903	5 112 421	6 569 421	28,5
160	Helse	6 061 685	4 157 797	4 027 797	-3,1
161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid	2 708 898	2 578 858	2 146 358	-16,8
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	3 472 118	5 357 854	5 471 154	2,1
163	Klima, miljø og hav	1 484 994	1 821 398	1 938 098	6,4
164	Likestilling	1 235 713	873 219	893 219	2,3
170	Sivilt samfunn	2 037 119	2 480 665	2 480 665	0,0
171	FNs utviklingsarbeid	940 284	1 029 099	866 099	-15,8
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	2 366 796	2 407 450	2 697 647	12,1
179	Flyktningiltak i Norge	473 439	573 029	1 623 976	183,4
	Sum kategori 03.10	34 709 083	35 748 473	38 101 831	6,6

Budsjettforslaget under programkategori 03.10 *Utviklingssamarbeidet* utgjør 38 mrd. kroner for 2023, og er om lag 2,4 mrd. kroner høyere enn i 2022. Regjeringens utviklingspolitikk er forankret i bærekraftsmålene, klimamålene og menneskerettighetene. Det legges vekt på helhetlig innsats, der humanitær og langsiktig bistand samt arbeid for fred og forsoning ses i sammenheng. Regjeringens hovedmål i utviklingspolitikken er å bidra til samfunnsendring gjennom å bekjempe ulikhet og fremme økonomisk utvikling og velferd i utviklingsland. Hovedveien ut av fattigdom går gjen-

nom bærekraftig økonomisk vekst, jobbskaping, et velorganisert arbeidsliv og rettferdig fordeling.

Utover dette har regjeringen seks satsingsområder i utviklingspolitikken:

1. Forene klima- og utviklingspolitikken.
2. Bedre matsikkerhet og redusere sult.
3. Bekjempe ulikhet.
4. Styrke kvinners rett til å bestemme over egen kropp.
5. Humanitær nødhjelp, og sikre sammenhengen med langsiktig bistand.
6. Bekjempe smittsomme sykdommer.

Regjeringens hovedprioriteringer i budsjettet er også omtalt i del I, *Innledning*, og satsingsområdene er nærmere beskrevet under den enkelte post.

Klima- og utviklingspolitikken må forenes for å oppnå bærekraftige resultater. Konsekvensene av klimaendringene ga økende sult allerede før pandemien inntraff, og truer i dag mye av det som er oppnådd i arbeidet med å bekjempe fattigdom. Dette reduserer dermed også mulighetene for mange land til å nå bærekraftsmålene. Klimaendringene rammer særlig landbruket. Landbruk er i mange land en viktig sektor for sysselsetting, ernæring og matsikkerhet. FNs klimapanel sin rapport om virkninger, klimatilpasning og sårbarhet, lansert i februar 2022, viser til at virkningene av klimarelatert ekstremvær undergraver den økonomiske utviklingen. Dette rammer sårbare samfunn og befolkningsgrupper hardest. Det haster med å legge om til en klimarobust utvikling. Regjeringens nye strategi om matsikkerhet i utviklingspolitikken, og strategien *Klima, sult og sårbarhet* skal legge grunnlaget for at disse utfordringene ses i sammenheng. Klimatilpasningstiltak i tråd med de ovennevnte strategiene vil prioriteres. Dette bidrar til å bekjempe sult, skape økonomisk vekst og gjøre samfunn mer robuste til å håndtere de utfordringene klimaendringene skaper.

Norge har forpliktet seg til Parisavtalens mål, inkludert målet om å gjøre finansieringsstrømmer forenlige med en klimarobust lavutslippsutvikling og klimatilpasning. Bistand er en del av disse finansieringsstrømmene. Norsk bistand skal i utgangspunktet være i samsvar med og støtte opp om Parisavtalens mål. Under klimaforhandlingene i Glasgow i 2021, annonserte Norge en dobling av klimafinansieringen senest i 2026. Innenfor dette målet skal støtten til klimatilpasning minst tredobles. Det er flere poster på bistandsbudsjettet som bidrar til det totale anslaget for norsk klimafinansiering.

Russlands angrepskrig i Ukraina har først og fremst dramatiske konsekvenser for ukrainere og deres land. Samtidig bidrar krigen og konsekvensene av denne til ytterligere å fordype mange av de eksisterende globale utfordringene. Verdensøkonomien er basert på globale verdikjeder og gjensidig avhengighet av tilgang til råvarer og energi. Vi ser nå en vektlegging av mer regionale verdikjeder. Russland og Ukraina står for nær 30 pst. av verdenshandelen med hvete, og prisene på hvete og andre matvarer har økt ytterligere siden krigens utbrudd. Det samme gjelder for energi, kunstgjødsel og andre råvarer som er helt nødvendige forutsetninger for økonomisk vekst. Ifølge Verdensbanken vil en økning i matvarepriser på

bare 1 pst. medføre at 10 millioner mennesker havner i ekstrem fattigdom. Store prisstigninger hemmer dessuten økonomisk vekst og gjør det vanskelig å opprettholde og øke sysselsettingen.

De siste tiårene har verden gjort solide framskritt for å nå målet om å utrydde alle former for fattigdom. Mer enn to år med pandemi har imidlertid hatt store økonomiske og sosiale konsekvenser. Veksten i verdensøkonomien ble betydelig redusert, og for første gang på flere tiår økte antallet mennesker som lever i ekstrem fattigdom. Det internasjonale pengefondet (IMF) har anslått at hele 96 millioner mennesker har blitt ekstremt fattige som følge av covid-19. Det vil antakelig ta flere år før økonomien i de fattigste landene er tilbake på nivået før pandemien. Ulikheten har økt, både innad i og mellom land.

Pandemien har også hatt konsekvenser for barn og unge som har mistet viktig skolegang og utdanning. Kvinner og jenter har blitt utsatt for mer vold, diskriminering og marginalisering. Deres seksuelle og reproduktive helserettigheter har også blitt svekket. Effektene av covid-19 har bidratt til økt press mot menneskerettighetene, og de som forsvarer disse. Muligheten for sivilt samfunn til å engasjere seg i offentlig debatt innskrenkes. I stadig flere land utfordres demokratiske og rettsstatlige prinsipper av autoritære ledere. Slike utviklingstrekk øker risikoen for diskriminering og overgrep mot enkeltmennesker og grupper. Det gir også økt sårbarhet for konflikt og krig.

Pandemien bidro til å forsterke økende gjeldsproblemer i mange utviklingsland. Over halvparten av de 74 fattigste landene har nå gjeldsproblemer, eller står i fare for å få det. Dette gjør dem sårbare for renteøkninger og andre utfordringer for verdensøkonomien i kjølvannet av Russlands angrep på Ukraina. Det er ifølge Verdensbanken fortsatt ikke grunn til å anta at dette vil vokse til en systemisk gjeldskrise, som på 1990- og inn på 2000-tallet, men flere land vil sannsynligvis få behov for gjeldslette. Norge bidrar aktivt i arbeidet med å fremme ansvarlig låntaking og långivning, og finne løsninger som sikrer bærekraftige gjelds nivåer.

Ulikhet er en grunnleggende utfordring i arbeidet med å utrydde fattigdom og for å sørge for at ingen utelates. For å lykkes i kampen mot fattigdom må maktforhold, systemer og strukturer endres, både nasjonalt og globalt. Satsing på sosiale sikkerhetsnett ble trappet opp som svar på de sosioøkonomiske konsekvensene av pandemien. Samtidig er det et mål å se dette i sammenheng med oppbygging av nasjonale velferds- og skattesystemer i et langsiktig perspektiv.

Kvinners rettigheter, inkludert retten til å bestemme over egen kropp, må styrkes. Norge vil også være en pådriver for inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne i utviklings-samarbeidet, i tråd med strategien *Likestilling for alle: Styrket innsats for inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne i utviklingspolitikken (2022–2025)*.

Humanitær innsats er et prioritert område for regjeringen. FN anslår at mer enn 300 millioner mennesker i 69 land trenger humanitær bistand og beskyttelse i 2022. De humanitære behovene forventes å øke også i 2023 som følge av konflikt, konsekvenser av klimaendringer, ringvirkningene av pandemien og Russlands angrepskrig mot Ukraina. Finansieringsgapet mellom humanitære behov og tilgjengelige midler fortsetter å øke, til tross for at de samlede, globale bidragene til humanitær respons aldri har vært større. Langvarige og komplekse humanitære kriser krever mer helhetlig tilnærming og bedre samspill mellom ulike aktører og virkemidler. Regjeringen skal derfor ha en helhetlig tilnærming, som ser ulike innsatsområder i sammenheng, for å kunne forebygge og redusere fremtidige humanitære behov.

Regjeringen vil være pådriver for beskyttelse av fordrevne og bidra til en samordnet og langsiktig respons på de store flyktning- og fordrivelses-situasjonene verden står overfor. Flyktninger og fordrevne legger press på vertssamfunns begrensede ressurser og infrastruktur. Følgelig kreves innsats som rettes inn mot både flyktninger, fordrevne og vertssamfunn, og som ivaretar vertssamfunnets eierskap til innsatsen. Dette er bakgrunnen for etableringen av et nytt kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*.

Regjeringen vil bidra til tettere internasjonalt helsesamarbeid og styrket global helseberedskap slik at verden kan forebygge, tidlig oppdage og raskt respondere på nye eller vedvarende infeksjonstrusler og resistensutvikling. Regjeringen vil bidra til finansiering, utvikling og likeverdig fordeling av vaksiner og annen helseteknologi som markedet ikke leverer alene. Gjennom politisk lederskap, diplomati og økonomisk støtte skal Norge fortsatt være en aktiv pådriver for et rettferdig globalt samarbeid om pandemihåndtering og helseberedskap.

For å nå bærekraftsmålene må alle bidra. Næringslivet har kunnskap og erfaringer fra felt som er svært nyttig for å sikre bedre resultater. Regjeringen ønsker derfor å legge bedre til rette for samarbeid med privat sektor på høyt prioriterte områder som matsikkerhet, fornybar energi og hav. Gjennom å gjøre risikoreduserende instru-

menter tilgjengelige på disse områdene vil vi også utløse midler i langt større skala enn det som er tilfelle i dag.

Norsk bistand gis gjennom multilaterale organisasjoner, norske og andre ikke-statlige organisasjoner, samt offentlig og privat sektor. Kjernestøtte til FN og Verdensbanken er særlig viktig for å sikre rask, samordnet og kraftfull respons i krisesituasjoner. Samarbeidet med FN, Verdensbanken, IMF og de regionale utviklingsbankene gir oss mulighet til å påvirke disse aktørenes innsats på landnivå, samt utviklingen av internasjonale normer og regler.

I en verden der liberale verdier og normer er under stadig sterkere press, vil regjeringen også forsterke det bilaterale samarbeidet på viktige områder. Dette vil sentreres rundt temaer der Norge og partnerland har felles interesse i å finne løsninger, som klima og miljø, matsikkerhet og fornybar energi.

Norsk utviklingssamarbeid skal holde høy kvalitet og være kunnskapsbasert. Departementet har i samarbeid med Norad et pågående arbeid for å styrke og videreutvikle systemer og metoder for bedre måling og analysering av resultater. For å bidra til mer kunnskapsbasert gjennomføring av bistandsprogrammer, kan effektevaluering og følgeforskning integreres i aktuelle programmer.

Partnerland i norsk utviklingspolitikk

Regjeringen vil prioritere 17 partnerland i utviklingssamarbeidet. Disse landene fordeler seg på to kategorier:

- Land som er partnere for langsiktig utvikling.
- Land som hovedsakelig har behov for stabilisering og konfliktforebygging.

Det er utarbeidet egne flerårige landstrategier for landene. Bærekraftsmålene er en rød tråd i samarbeidet. Landstrategiene skal sikre forutsigbarhet i samarbeidet, som tar utgangspunkt i eksisterende bilaterale relasjoner, landenes egne prioriteringer og en vurdering av hvilke områder Norge har best forutsetninger for å bidra til gode og varige resultater.

Vedlegg 1, *Bilateral bistand i 2021*, viser støtte til de enkelte land fordelt på kapittel og post (multilateral støtte er ikke inkludert).

Kategori 1: Partnere for langsiktig utvikling

Det viktigste for Norges partnerlandssamarbeid med *Colombia* er å bidra til varig fred i landet. Norge er garantistland for fredsprosessen og oppfølging av fredsavtalen er en hovedoppgave.

Avtalen omfatter bl.a. et system for overgangsrettferdighet, reintegrering av tidligere FARC-soldater, jobbskaping og mer langsiktige prosesser som landreform. Implementeringen er utfordrende. Sikkerhetssituasjonen for tidligere FARC-soldater, miljø- og menneskerettighetsforkjempere og sivilsamfunnsledere er alvorlig. Menneskerettigheter og urfolks rettigheter er viktige innsatsområder. I tillegg arbeider Norge for å legge til rette for dialog og en mulig gjenopptakelse av forhandlinger med geriljagruppen ELN. Colombia er også satsingsland for norsk innsats innen kvinner, fred og sikkerhet. Et annet satsingsområde er samarbeid for å redusere avskoging. I 2023 vil bistanden fortsatt handle om videreføring av satsingsområdene. I 2021 var norsk støtte på 620 mill. kroner.

I *Etiopia* vanskeliggjør borgerkrigen i Tigray utviklingssamarbeidet. Klima- og skogsamarbeid, matsikkerhet, utdanning og støtte til demokratisering har vært og er prioritert. Konfliktnivået i 2021 og den negative utviklingen for menneskerettigheter, rettsstatsprinsipper og demokrati, førte til at omleggingen av bistanden til matsikkerhet og humanitær bistand fortsatte. Dette var et resultat av den alvorlige humanitære situasjonen i landet. Støtte til utdanning ble videreført, med vekt på utdanning i kriser. Støtten er hovedsakelig kanalisert gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, humanitære aktører og multilaterale organisasjoner. Norsk støtte til Etiopia i 2021 var på 759 mill. kroner. En stor andel gjaldt inngåtte forpliktelser under klima- og skogsamarbeidet, samt humanitær støtte.

Næringsutvikling er sentralt for norsk innsats i *Ghana*. Det norske bistandsengasjementet prioriterer kapasitetsbygging og naturressursforvaltning bl.a. gjennom programmet Fisk for utvikling. Sistnevnte er viktig for å støtte livsgrunnlaget for lokalbefolkningen og særlig sårbare grupper. Ghana er medlem av Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi. Norsk støtte var på 51,5 mill. kroner i 2021.

Samarbeid om klima, hav, energi og felles innsats for å styrke det multilaterale systemet står sentralt i samarbeidet med *Indonesia*. Indonesia er medlem av Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi. Videre er demokrati, likestilling og respekt for menneskerettighetene, spesielt for sårbare grupper, en vesentlig del av samarbeidet. Samspillet mellom disse elementene er viktig for at Indonesia skal kunne nå bærekraftsmålene. Indonesia avsluttet høsten 2021 intensjonsavtalen fra 2010 om resultatbasert utbetaling for redusert avskoging. I september 2022 besluttet Norge og

Indonesia å gjenoppta samarbeidet. Øvrig samarbeid og norsk støtte innen klima og miljø videreføres. Norsk støtte i 2021 var på 260,7 mill. kroner.

Matsikkerhet og landbruk, helse og utdanning, og sammenhengen mellom disse, er hovedprioriteringer i samarbeidet med *Malawi*. Klimatilpasning for å skape robuste lokalsamfunn som bedre kan håndtere klimaendringene, vil være et viktig norsk bidrag i 2023. Samarbeidet med Malawi skal også bidra til styrket demokrati og likestilling, respekt for menneskerettighetene og utjevning av forskjeller. Norsk støtte i 2021 var på 460,7 mill. kroner.

Mosambik er blant verdens mest sårbare land for klimaendringer. Utviklingssamarbeidet skal bidra til fattigdomsbekjempelse, klimatilpasning, økt matsikkerhet og energitilgang. Den væpnede konflikten nord i landet, sammen med klimaendringene og den allerede omfattende fattigdommen, fører til en kompleks krisesituasjon. Norge prioriterer derfor tiltak som kan bidra til stabilitet og varig fred. Samarbeidet for kvinner, fred og sikkerhet og godt samspill mellom humanitær og langsiktig bistand i konfliktområder, videreføres. Norsk støtte i 2021 var på 513,9 mill. kroner.

Norge har gjennom flere år hatt et bredt utviklingssamarbeid med *Myanmar*. Viktige områder har vært godt styresett, menneskerettigheter, næringsutvikling, helse, utdanning, sivilt samfunn, fred og forsoning, samt politiske og økonomiske reformprosesser i tillegg til humanitær innsats. Myanmar er satsingsland for kvinner, fred og sikkerhet. Etter militærkuppet i 2021 ble stattil-stat-programmene for faglig samarbeid mellom norske og myanmarske offentlige institusjoner stanset. Bistanden prioriterer nå humanitær innsats, menneskerettigheter og freds- og demokratiseringsarbeid. Norsk støtte i 2021 var på 274,9 mill. kroner.

Norge har et langvarig og omfattende engasjement i *Nepal*, et av Asias fattigste land. I tråd med Nepals egne utviklingsplaner bidrar Norge til økt tilgang til fornybar energi, utdanning, og velfungerende styresett på lokal-, provins- og nasjonalt nivå. Andre prioriterte områder er klima, likestilling og menneskerettigheter. De prioriterte områdene er avgjørende for bærekraftig utvikling i landet. Støtte til sårbare grupper står sentralt i alle deler av samarbeidet. Norsk støtte i 2021 var på 340,9 mill. kroner.

Norges innsats i *Tanzania* skal bidra til mobilisering av egne nasjonale ressurser, økt respekt for menneskerettighetene, og bedre rammevilkår for private investeringer og økonomisk vekst. Sen-

trale områder er effektivisering av landbruket og bedre matsikkerhet, økt energitilgang, styrket demokratisk utvikling, vern av ytringsfriheten og godt styresett. Klima, landbruk og matsikkerhet gis økt prioritet i 2023. Støtte til sosiale programmer med bruk av kontantstøtte videreføres. De mest utsatte vil prioriteres. Viktige virkemidler for å nå målene er politisk dialog, kapasitetsbygging, samarbeid med frivillige organisasjoner og forskningssamarbeid. Norsk støtte i 2021 var på 392,7 mill. kroner.

Den norske innsatsen i *Uganda* skal bidra til å redusere landets fattigdoms- og utviklingsutfordringer. Å styrke kvinners rettigheter, inkludert seksuelle og reproduktive helserettigheter, er et eget fokusområde så vel som en tverrgående prioritering i samarbeidet. Utjevning av forskjeller og støtte til utsatte befolkningsgrupper vektlegges. Samarbeid innen matsikkerhet, fornybar energi og naturressursforvaltning, demokrati og menneskerettigheter videreføres. Uganda er Afrikas største vertsland for flyktninger og samarbeidet med FN-systemet og sivilsamfunnsorganisasjoner om flyktningeresponsen og ivaretagelse av utsatte grupper vil fortsatt stå sentralt. Arbeidet skal styrke sammenhengen mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling. Norsk støtte i 2021 var på 281,9 mill. kroner.

Kategori 2: Partnere for stabilisering og konfliktforebygging

Norge har hatt et bredt utviklingssamarbeid med *Afghanistan* gjennom en rekke år. Talibans maktovertakelse i august 2021 endret premissene for bistanden, og porteføljen ble derfor endret. Bistand til myndighetene ble stanset og all støtte kanaliseres gjennom multilaterale og ikke-statlige organisasjoner. Utviklingsbistanden i den nåværende situasjonen skal begrense omfanget av den humanitære krisen og hindre at økonomien og samfunnsstrukturene kolliderer. Prioriterte områder er grunnleggende tjenester som utdanning og helse, matsikkerhet og jobbskaping. Også menneskerettigheter, inkludert kvinners rettigheter og anti-korrupsjon er prioritert. I tillegg støtter Norge initiativ som bidrar til politisk dialog for å bygge mer inkluderende samfunnsstrukturer. Norsk støtte i 2021 var på 688,8 mill. kroner.

I *Den demokratiske republikken Kongo (DR Kongo)* bidrar norsk innsats særlig til å styrke beskyttelsen av sivile og respekt for menneskerettighetene, matsikkerhet og innsats mot seksualisert og kjønnsbasert vold. Norge bidrar også med humanitær støtte, fredsbyggingssinnsats, land-

bruksutvikling og bærekraftig naturressursforvaltning, og det er ønskelig å styrke samspeillet mellom disse. En bred skogsatsing er del av samarbeidet. Norsk støtte i 2021 var på 261,5 mill. kroner.

I *Mali* støtter Norge stabilitet og bærekraftig utvikling. Militærkuppet i mai 2021 satte overgangen tilbake til et sivilt styre i fare. Viktige norske bidrag for å nå målene er personell og utstyr til FN-operasjonen MINUSMA, og støtte til freds- og forsoningsinnsats på lokalt nivå. I tillegg kommer humanitær innsats. Utviklingssamarbeidet skal fremme godt styresett med vekt på kvinners rettigheter, matsikkerhet, klimatilpasset landbruk og utdanning. Norsk støtte i 2021 var på 237,9 mill. kroner.

Det norske samarbeidet med *Niger* ses i sammenheng med øvrig norsk innsats i Sahel. Innsatsen støtter myndighetenes arbeid for en bærekraftig utvikling innen utdanning, matsikkerhet og klimarobust landbruk. I tillegg kommer humanitær innsats. Norsk støtte i 2021 var på 150,7 mill. kroner.

Innsatsen i *Palestina* søker å bevare rammebetingelsene for en to-statsløsning. Det gjøres ved å sette palestinske selvstyremyndigheter bedre i stand til å arbeide i tråd med demokratiske prinsipper og godt styresett. Viktige virkemidler for å nå målene er budsjettstøtte, støtte til helse, energi, utdanning, anti-korrupsjonsarbeid, sivil samfunn, humanitær bistand, samt kjernestøtte til FN's organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA). Norsk støtte i 2021 var på 947,2 mill. kroner.

I *Somalia* støtter Norge myndighetenes gjennomføring av reformer innenfor økonomi, demokrati, utvikling og sikkerhet. Den politiske krisen i landet truer imidlertid tidligere fremskritt. Norges viktigste prioriteringer er støtte til å utvikle et vel fungerende myndighetsapparat, bedre økonomiforvaltningen, fremme kvinners deltakelse i politikken og å bidra til nødvendige tjenester til befolkningen. I tillegg kommer humanitær innsats. Norsk støtte i 2021 var på 526,6 mill. kroner.

Norges støtte til *Sør-Sudan* prioriterer fredsprosessen, stabiliseringstiltak og humanitær innsats. Gjennomføring av fredsavtalen, som ble inngått i september 2018, står sentralt. Fredsprosessen er fremdeles skjør, og den humanitære situasjonen forverres. Norge bidrar også med personell til FN-operasjonen UNMISS og støtte til freds- og forsoningsinnsats på lokalt nivå. I tillegg kommer humanitær innsats. Norsk støtte i 2021 var på 606 mill. kroner.

Mål- og resultatstyring

Utenriksdepartementet vektlegger koblingen mellom målstyring og læring, for å øke effektiviteten i bistanden.

I budsjettet for 2020 innførte Utenriksdepartementet et målhierarki for postene under programkategori 03.10 *Utviklingssamarbeidet*. Avhengig av formålet, vil ulike bærekraftsmål være førende for alle budsjettpostene, og mange av postene kan støtte flere bærekraftsmål. Hver post henviser der-

for både til hvilke(t) bærekraftsmål bevilgningen støtter særlig opp under, i tillegg til postens egne mål for 2023.

Postens mål er målet bevilgningen skal bidra til å nå og som det skal rapporteres på. Resultatinformasjonen i rapportdelen hentes fra mottakerens egne resultatrapporter, fra organisasjonenes årsrapporter, samt fra gjennomganger initiert av Utenriksdepartementet eller Norad, og uavhengige evalueringer.

Tabell 7.3 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
150		<i>Humanitær bistand</i>	
	70	Nødhjelp og humanitær bistand	2 – Utrydde sult 3 – God helse 16 – Fred og rettferdighet
	71	Verdens matvareprogram (WFP)	2 – Utrydde sult
151		<i>Fred, sikkerhet og globalt samarbeid</i>	
	70	Fred og forsoning	16 – Fred og rettferdighet
	71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning	16 – Fred og rettferdighet
	72	Stabilisering av land i krise og konflikt	16 – Fred og rettferdighet
	73	FN og globale utfordringer	16 – Fred og rettferdighet
	74	Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.	1 – Utrydde fattigdom 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
152		<i>Menneskerettigheter</i>	
	70	Menneskerettigheter	5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 10 – Mindre ulikhet 16 – Fred og rettferdighet
	71	FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)	5 – Likestilling mellom kjønnene 10 – Mindre ulikhet 16 – Fred og rettferdighet
153		<i>Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn</i>	
	70	Flyktninger og internt fordrevne	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning
	71	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning
	72	Bærekraftige løsninger og vertssamfunn	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning

Tabell 7.3 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
159		<i>Regionbevilgninger</i>	
	70	Midtøsten og Nord-Afrika	3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 16 – Fred og rettferdighet
	71	Europa og Sentral-Asia	16 – Fred og rettferdighet
	72	Afghanistan	1 – Utrydde fattigdom 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 16 – Fred og rettferdighet
	73	Ukraina og naboland	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning 16 – Fred og rettferdighet
	75	Afrika	1 – Utrydde fattigdom 2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 10 – Redusere ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 16 – Fred og rettferdighet
	76	Asia	1 – Utrydde fattigdom 3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 16 – Fred og rettferdighet
	77	Latin-Amerika	3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 16 – Fred og rettferdighet
160		<i>Helse</i>	
	70	Helse	3 – God helse
	71	Verdens helseorganisasjon (WHO)	3 – God helse
	72	FNs aidsprogram (UNAIDS)	3 – God helse

Tabell 7.3 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
161		<i>Utdanning, forskning og faglig samarbeid</i>	
	50	Norges forskningsråd - utviklingsområdet	Alle bærekraftsmålene er relevante
	70	Utdanning	4 – God utdanning
	71	Forskning	Alle bærekraftsmålene er relevante
	72	Kunnskapsbanken og faglig samarbeid	2 – Utrydde sult 5 – Likestilling mellom kjønnene 7 – Ren energi for alle 14 – Liv under vann 16 – Fred og rettferdighet 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
162		<i>Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi</i>	
	70	Bærekraftig næringsutvikling og handel	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 9 – Innovasjon og infrastruktur
	71	Matsikkerhet, fisk og landbruk	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 12 – Bærekraftig forbruk og produksjon 14 – Liv under vann 15 – Liv på land
	72	Fornybar energi	7 – Ren energi for alle 13 – Stoppe klimaendringene
	75/ 95	Norfund	1 – Utrydde fattigdom 7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 9 – Robust infrastruktur
	76/ 96	Norfund klimainvesteringsfond	7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 13 – Stoppe klimaendringene
163		<i>Klima, miljø og hav</i>	
	70	Miljø og klima	13 – Stoppe klimaendringene 15 – Liv på land
	71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling	14 – Liv under vann
164		<i>Likestilling</i>	
	70	Likestilling	5 – Likestilling mellom kjønnene
	71	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women)	5 – Likestilling mellom kjønnene
	72	FNs befolkningsfond (UNFPA)	3 – God helse 5 – Likestilling mellom kjønnene

Tabell 7.3 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
170		<i>Sivilt samfunn</i>	
	70	Sivilt samfunn	17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
171		<i>FNs utviklingsarbeid</i>	
	70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	1 – Utrydde fattigdom 10 – Redusert ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene 16 – Fred og rettferdighet
	71	FNs barnefond (UNICEF)	1 – Utrydde fattigdom 2 – Redusere sult 3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 6 – Rent vann 10 – Redusert ulikhet 16 – Fred og rettferdighet
	73	FN og multilateralt samarbeid	1 – Utrydde fattigdom 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
172		<i>Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette</i>	
	70	Verdensbanken	1 – Utrydde fattigdom 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
	71	Regionale banker og fond	1 – Utrydde fattigdom 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
	72	Strategisk samarbeid	1 – Utrydde fattigdom 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene
	73	Gjeldslette	1 – Utrydde fattigdom
179		<i>Flyktningtiltak i Norge</i>	
	21	Spesielle driftsutgifter	

Kap. 150 Humanitær bistand

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Nødhjelp og humanitær bistand, <i>kan overføres</i>	4 776 665	3 938 789	3 901 289
71	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	800 000	400 000	430 000
72	Flyktninger og fordrevne, <i>kan overføres</i>	680 000	2 000 000	
	Sum kap. 150	6 256 665	6 338 789	4 331 289

De globale humanitære behovene er rekordhøye som følge av konflikt, konsekvenser av klimaendringer, ringvirkningene av koronapandemien og Ukraina-krigen. Flere land er rammet av ekstremvær som tørke og flom. Konsekvensene er økt sult og fordrivelse. De indirekte konsekvensene pandemien har hatt på beskyttelse av sivile er bekymringsverdige. Seksualisert og kjønnsbasert vold har økt, og færre barn har mulighet til utdanning. Ukraina-krigen har en rekke negative globale konsekvenser, som økte energi- og matvarepriser, som påvirker matsikkerheten i verden.

De humanitære prinsippene, internasjonal humanitærrett og menneskerettighetene ligger til grunn for innsatsen. Regjeringen jobber for rask og effektiv respons, og for at humanitære organisasjoner skal ha trygg og uhindret tilgang til nødlidende. Det er viktig at befolkningen som er rammet av kriser i størst mulig grad selv blir involvert for å kunne påvirke innsatsen og stille de humanitære organisasjonene til ansvar. Kjønnsperspektivet er integrert i all innsats. Regjeringen vil arbeide for en mer effektiv og helhetlig innsats gjennom tettere samspill mellom den humanitære innsatsen, den langsiktige utviklingspolitikken og arbeidet med fredsbygging.

Post 70 Nødhjelp og humanitær bistand, kan overføres

Bevilgningen skal bidra til å møte, og over tid redusere, humanitære behov i akutte og langvarige kriser. Bevilgningen finansierer humanitære tiltak som bidrar til redusert sårbarhet. Det gis hovedsakelig støtte til FN, Røde Kors-bevegelsen og norske humanitære organisasjoner. Støtten innrettes mot FN-koordinerte og Røde Kors-bevegelsens responsplaner. De humanitære partnerorganisasjonene samarbeider med lokale organisasjoner, som kjenner konteksten de jobber i. Inno-

vasjon Norge og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap er også partnere for henholdsvis støtte til innovasjon i humanitær sektor og internasjonalt beredskapsarbeid, inkludert norske bidrag via EUs sivile beredskapsmekanisme (UCPM). De strategiske partnerskapene med Caritas Norge, Flyktninghjelpen, inkludert NORCAP, Kirkens Nødhjelp, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Redd Barna Norge bidrar til bedre og raskere humanitær respons. Disse partnerskapene gir forutsigbarhet både for Utenriksdepartementet og organisasjonene, samt en mer effektiv og fleksibel forvaltning.

Den humanitære innsatsen omfatter også støtte til effektivisering og styrket kompetanse, dokumentasjon og analyse i humanitær sektor.

Den operasjonelle responsen på komplekse og vedvarende kriser står sentralt i Norges humanitære innsats, som i Afghanistan, Jemen, Sahelregionen og Sør-Sudan. Norge vil fortsatt gi betydelig humanitær støtte til Syria-krisen, kombinert med langsiktig støtte til nabolandene Jordan og Libanon over kap 159 *Regionbevilgninger*, post 70 *Midtøsten og Nord-Afrika* og kap 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*, post 72 *Bærekraftig løsning og vertssamfunn*.

De humanitære prinsippene settes under press i mange land og områder. Dette er utfordrende for humanitære organisasjoner. Prinsippet om upartiskhet innebærer en forpliktelse til å prioritere de mest sårbare menneskene med de største behovene. Trygg og uhindret tilgang til dem som trenger det mest er en stor utfordring i det humanitære arbeidet, særlig i konfliktrammede områder. Med dette er det også en høy risiko for manglende måloppnåelse.

Humanitær bistand gis i uoversiktlige situasjoner, ofte med fragmentert eller fraværende statsmakt og politisk rivalisering. Mange av de langvarige krisene er i land med høy grad av kor-

rupsjon. Organisasjonene opererer med høy risiko for egen sikkerhet og materielle tap. Det er også risiko for at midler eller eiendeler havner i hendene til væpnede grupper, inkludert grupper med tilknytning til terrorvirksomhet. Alt dette krever en systematisk tilnærming til risikovurdering og risikoreducerende tiltak. De humanitære midlene gis derfor til partnere som har gode og dokumenterte rutiner for forvaltningen av midlene, inkludert oppfølging. Utenriksdepartementet har løpende dialog med partnerorganisasjonene om risiko, prioriteringer og leveranser.

Kriser, spesielt som følge av sykdomsutbrudd og naturkatastrofer, kan også forårsake omfattende akutte humanitære behov blant sårbare mennesker som bor eller oppholder seg i land som ikke kvalifiserer til utviklingsbistand i henhold til utviklingskomiteén (DAC) i OECD. I konkrete situasjoner vil regjeringen vurdere å bidra med humanitær bistand til land som ikke står på DACs liste over mottakerland for bistand, i tråd med det humanitære imperativ.

Mål 2023

Denne bevilgningen støtter bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk og bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Liv er reddet, nød er lindret og menneskelig verdighet er ivaretatt i humanitære kriser.
- Mennesker i nød har fått nødvendig beskyttelse og assistanse i tråd med de humanitære prinsippene.

Bevilgningen forvaltes med utgangspunkt i målene nedfelt i Hurdalsplattformen og den humanitære strategien. Regjeringen vil bidra til rask og effektiv humanitær respons basert på behov i akutte og langvarige humanitære kriser. Norge skal stille opp for å lindre nød etter sykdomsutbrudd og natur- og menneskeskapte katastrofer. Norge skal være en sterk støttespiller til det multilaterale humanitære systemet.

Det er behov for nye løsninger i langvarige humanitære kriser, da de humanitære behovene øker og det er stadig større press på ressursene. Målet er en helhetlig innsats som reduserer sårbarhet og bygger motstandsdyktighet. For å lyk-

kes må det være godt samspill mellom humanitær innsats, utviklingssamarbeid og fredsbygging. Dette er svært aktuelt i langvarige humanitære kriser og for innsats innen klimatilpasning, utdanning og helse.

Prioriteringer 2023

Den humanitære innsatsen vil i 2023 konsentreres om satsingsområdene beskyttelse av sivile, helhetlig innsats, reform og innovasjon, samt godt giverskap. Norge vil arbeide systematisk for å fremme beskyttelse i den humanitære responsen og beskyttelse av sivile i konfliktsituasjoner. Beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold, mot landminer og andre eksplosiver, av barn og unge, av utdanning og helse, samt av flyktninger og internt fordrevne, vil være områder der Norge kan bidra til fremdrift. Erklæringen om trygge skoler får stadig større tilslutning, og vil fortsatt være en viktig satsing. Regjeringen vil fortsette arbeidet for etterlevelse av forbudene mot klasevåpen og landminer, herunder gjennom oppfølging av handlingsplanen for økt innsats mot landminer (Oslo-erklæringen). Konsekvensene av urban krigføring og beskyttelse av barn i konflikt er andre tematiske satsinger som regjeringen vil videreføre fra Norges periode i FNs sikkerhetsråd.

Andre viktige tema vil være å styrke lokal, humanitær respons og ansvarlighet overfor, og involvering av, kriserammede befolkninger. I 2023 vil arbeidet med å begrense humanitære konsekvenser av klimaendringer styrkes, bl.a. gjennom å følge opp klima- og miljøpakten for humanitære organisasjoner som Norge har gitt sin tilslutning til.¹

I slutten av 2021 ble det satt i gang en uavhengig midtveisgjennomgang av den humanitære strategien og de strategiske partnerskapene. Anbefalingene vil følges opp i 2023. Ifølge gjennomgangen har den norske humanitære innsatsen vært godt tilpasset globale trender, den har prioritert store langvarige kriser og oppnådd svært gode resultater innen beskyttelse, samt at Norge har vært en rask og fleksibel humanitær giver. Gjennomgangen anbefaler at innsatsen bør fortsette i tråd med strategien. Når det gjelder mulige forbedringer peker rapporten på at innsatsen kan spisses, og at Norge bør ta større lederskap på utvalgte områder. Det anbefales videre at norsk tilnærming til helhetlig innsats klargjøres.

¹ The Climate and Environment Charter for Humanitarian Organizations: www.climate-charter.org/

Norge skal svare raskt på humanitære behov gjennom flerårige avtaler med fleksible, og i størst mulig grad ikke-øremerkede midler, som gjør partnerne i stand til å prioritere innsats der de til enhver tid ser at behovene er størst. Regjeringen skal være en pådriver for effektivisering og reform. Norge skal drive aktivt humanitært diplomati basert på etterlevelse av de humanitære prinsippene og respekt for menneskerettighetene og humanitærretten. Norge bruker sin plass i styrende organer i FN, Røde Kors-bevegelsen og andre multilaterale prosesser til å fremme norsk humanitær politikk.

Regjeringen vil åpne for nye metoder og tilnærminger i den humanitære innsatsen. Det humanitære innovasjonsprogrammet «HIP Norway» er sentralt. Programmet finansierer innovasjonsprosjekter i humanitære organisasjoner der de søker partnerskap med privat sektor innen grønn respons, beskyttelse, helse og sanitære løsninger og innovativ finansiering. Programmet ble videreført i 2022 gjennom en treårig avtale forvaltet av Innovasjon Norge. Norge vil i 2023 legge til rette for møteplasser mellom internasjonale aktører, inkludert privat næringsliv, for å fremme innovasjon i humanitær innsats.

Rapport 2021

Liv er reddet, nød er lindret og menneskelig verdighet er ivaretatt i humanitære kriser

Norsk humanitær støtte bidro til å gi kriserammede mennesker assistanse og beskyttelse i de mest alvorlige humanitære krisene i verden. Covid-19 preget den humanitære responsen også i 2021. De globale humanitære behovene steg dramatisk med økt press på ressurser og de humanitære aktørene. Norsk humanitær støtte ble i all hovedsak kanalisert gjennom FN, Røde Kors-bevegelsen og norske frivillige organisasjoner. Støtte til FN-organisasjonene ble gitt på grunnlag av de FN-koordinerte humanitære responsplanene.

FNs nødhjelpsfond (CERF) mottok 465 mill. kroner fra Norge i 2021, og Norge var med dette fortsatt blant de fem største giverne. Det norske bidraget har de siste årene utgjort om lag 10 pst. av fondets midler. CERF bidro med rask og effektiv respons til akutte og underfinansierte kriser. I 2021 ga fondet 548 millioner dollar til humanitær assistanse og beskyttelse til mer enn 51 millioner mennesker i 40 land. Fondet bidro med rask humanitær støtte etter Talibans maktovertagelse i Afghanistan. CERF fortsatte å prioritere tidlig innsats i forkant av naturkatastrofer, for på den måten å forbygge de verste konsekvensene.

Norge styrket samarbeidet med Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC), både i form av økt finansiell støtte til deres arbeid og gjennom formannskapet i giverlandsgruppen. ICRC sin innsats i 100 land bidro til økt beskyttelse mot vold og overgrep, assistanse og forebygging, samt etterlevelse av internasjonal humanitærrett. ICRC responderte i konfliktsituasjoner med bl.a. støtte til frihetsberøvede og savnede, utdeling av kontanter, helse, vann og sanitær, inkludert covid-19-tiltak, og rettsmedisinsk arbeid. De arbeidet særskilt med barn rammet av konflikt, bl.a. ved innsats for trygg tilgang til utdanning, psykososialt arbeid og å gjenopprette familieforbindelser. Organisasjonen har hatt en kritisk rolle i å bistå den afghanske befolkningen siden maktskiftet i august 2021, ikke minst innen helsesektoren, matvareassistanse og vannforsyning. I 2021 besøkte ICRC over 25 000 mennesker på 889 steder som benyttes til varetekt i væpnet konflikt. I 2021 reparerte eller bygget ICRC vann-, sanitær- og annen infrastruktur, som ga mer enn 37 millioner mennesker rent vann.

De flerårige, strategiske partnerskapene med de norske humanitære organisasjonene Caritas Norge, Flyktninghjelpen, inkludert beredskapsstyrken NORCAP, Kirkens Nødhjelp, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Redd Barna bidro til effektiv respons i tråd med de humanitære prinsippene. Afghanistan, Libanon og Syria mottok mest humanitær støtte under partnerskapsavtalene. I den strategiske dialogen med organisasjonene ble bl.a. styrket lokal humanitær respons, og miljø- og klimaperspektivet i den humanitære innsatsen, diskutert.

De fleksible midlene som inngår i avtalene gjorde at organisasjonene kunne reagere raskt på akutte og forverrede kriser. For eksempel kunne Flyktninghjelpen, Kirkens Nødhjelp og Redd Barna raskt svare på økende humanitære behov i Etiopia. Flexibiliteten bidro også til at Norges Røde Kors kunne styrke sin helseinnsats i Afghanistan etter at Taliban overtok makten. Da ble midler som ikke kunne utbetales til planlagte bistandsprosjekter i stedet benyttet til humanitær innsats. Støtten gikk til partnere med tilstedeværelse og aktivitet i landet; Røde Kors Komiteen (ICRC), Verdens matvareprogram (WFP), FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), FNs barnefond (UNICEF), FNs befolkningsfond (UNFPA) og det humanitære landfondet (AHF). Bruken av midlene er omtalt under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 72 *Afghanistan*. Midler fra kap. 159 *Regionbevilgninger* som ikke kunne utbe-

tales til planlagte bistandsprosjekter i Etiopia grunnet situasjonen i Tigray ble også benyttet til humanitær innsats.

Syria-krisen fortsatte i sitt ellefte år, med store humanitære lidelser som ble forsterket av sosio-økonomiske forhold og økte matvarepriser. Norge gav 1,16 mrd. kroner i humanitær støtte til Syria og nabolandene Libanon, Jordan og Tyrkia i 2021. Støtten gikk både til livreddende hjelp, og til forbedring av humanitær infrastruktur for å opprettholde tilgangen til grunnleggende tjenester, som for eksempel vann. Gjennom norsk støtte ga WFP kontanter, matvareassistanse og bidro til lokal matproduksjon. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) bidro med beskyttelse av syriske flyktninger og internt fordrevne i Syria. Verdens helseorganisasjon (WHO) i Syria utførte vaksinerings og andre tiltak mot pandemien.

Gjennom penneførerrollen for Sikkerhetsrådets resolusjon om den grensekryssende humanitære innsatsen i Syria bidro Norge, sammen med Irland, til å tilrettelegge for grensekryssende bistand til opprørskontrollerte deler av Syria. Dette førte til at FN kunne gi humanitære leveranser i nord-vest Syria. Disse leveransene ga livreddende nødhjelp til om lag tre millioner internt fordrevne.

Jemen fortsatte å være en av verdens største humanitære kriser. I 2021 hadde over 20 millioner mennesker, av en befolkning på om lag 30 millioner, behov for humanitær beskyttelse og assistanse. Siden konflikten i Jemen startet har om lag fire millioner mennesker blitt fordrevet fra sine hjem. Flyktninghjelpen har et bredt anlagt program for å bistå med beskyttelse og humanitær innsats for mennesker på flukt. Norsk Folkehjelp etablerte kontor i Sør-Jemen i 2021. Ved å gi opplæring til hunder og hundeførere i mineryddingsarbeid og bygge opp kapasitet i Jemens minemyndigheter, YEMAC, ble liv reddet.

Situasjonen i Tigray-regionen i Etiopia forble alvorlig gjennom hele 2021. Norge ga 193 mill. kroner i respons på krisen og til etiopiske flyktninger i Sudan. Støtten ble gitt til FN-systemet, Den internasjonale Røde Kors-komiteen og norske strategiske partnere. Dette bidro til at internt fordrevne, flyktninger og vertssamfunn fikk styrket beskyttelse, bedre helsetilbud, vann og sanitære tjenester.

Den humanitære situasjonen i Sahel-regionen forverret seg betydelig i 2021, i takt med en stadig vanskeligere sikkerhetssituasjon. Beskyttelsesbehovene økte dramatisk. Norge økte den humanitære innsatsen til Tsjadregionen og Sahel til 251 mill. kroner i 2021. Gjennom støtte til FN, Den

internasjonale Røde Kors-komiteen og norske, strategiske partnerorganisasjoner bidro Norge til beskyttelse av sivile, og støtte til mennesker på flukt med kontanter, mat og vann, husly, utdanning, helse og innsats mot seksualisert og kjønnsbasert vold.

Militærkuppet i Myanmar hadde alvorlige konsekvenser for den humanitære situasjonen i landet. Om lag 448 000 mennesker ble internt fordrevet. Som respons på de økte behovene, økte Norge støtten til FN, Den internasjonale Røde Kors-komiteen og norske humanitære organisasjoner, og bidro på den måten til å redde liv og lindre nød.

I løpet av de første årene har støtten til innovasjonsprogrammet «HIP Norway» bidratt til å bygge en solid portefølje av innovasjonsprosjekter. Hittil er over 100 millioner kroner utbetalt til 13 organisasjoner, som samarbeider med privat sektor i utviklingen av innovative løsninger. Mange prosjekter har resultert i nyvinninger som allerede er tatt i bruk. Bl.a. har et prosjekt i Kenya, som har innført et lokalt forankret betalingssystem, gitt så gode resultater at det rulles ut i andre land. En løsning for sirkulær energi basert på landbruksavfall til energiproduksjon i Uganda ser lovende ut for oppskalering. Det samme gjelder et prosjekt i flyktningleire som lager isolasjonsmateriale av plastsjøppel.

Mennesker i nød har fått nødvendig beskyttelse og assistanse i tråd med de humanitære prinsippene

Den norske humanitære innsatsen har i 2021 fulgt opp sentrale prioriteringer som bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold og beskyttelse av utdanning i krise og konflikt.

Under tilsynskonferansen for konvensjonen mot klasevåpen i september ble handlingsplanen for økt innsats mot klasevåpen vedtatt. Arbeidet med oppfølgingen av handlingsplanen for økt innsats mot landminer fortsatte i 2021. Norsk Folkehjelp, Halo Trust, Mines Advisory Group (MAG) og flere organisasjoner fikk til sammen om lag 300 mill. kroner i støtte til mineinnsats i rundt 20 land. Støtten gikk til rydding av landminer, klasevåpen og andre udetonerte eksplosiver, undervisning av lokalsamfunn i minerisiko og rehabilitering av overlevende fra mineulykker. Videre ble det gitt støtte til internasjonale kampanjer, og rapportering om framdrift i nedrustningskonvensjonene. Norsk Folkehjelp er en sentral aktør globalt og Norges viktigste partner innen humanitær minerydding. Norsk støtte bidro til at Norsk Folkehjelp i 2021 ryddet 27 727 km² landområder for

landminer og andre typer eksplosiver. Om lag 1,7 millioner mennesker har nytt godt av denne innsatsen.

Norge fortsatte sitt internasjonale lederskap i arbeidet med bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold, og bedre tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester i humanitære kriser. Norge bidro med om lag 326 mill. kroner i 2021. Dermed nådde Norge forpliktelsen fra konferansen mot seksualisert og kjønnsbasert vold (SGBV), som ble avholdt i Oslo i mai 2019, om å bruke 1 mrd. kroner over en treårsperiode.

Beskyttelse av skoler og utdanning, samt tilgang til utdanning i krise og konflikt, ble videreført. Erklæringen om trygge skoler, som ble lansert i Oslo i 2015, er et etablert instrument for beskyttelse av barn. Erklæringen hadde ved utgangen av 2021 tilslutning fra 113 stater. Den fjerde internasjonale Safe Schools-konferansen ble gjennomført i Abuja, Nigeria. Et banebrytende resultat i 2021 var vedtaket av sikkerhetsrådsresolusjon 2601 om beskyttelse av utdanning, fremforhandlet av Norge sammen med Niger. Samarbeidet med Redd Barna, FNs spesialrepresentant for barn og væpnet konflikt og UNICEF var sentralt for dette og andre beskyttelsestiltak rettet mot barn i konfliktsituasjoner og beskyttelse av utdanning.

Kontantbaserte overføringer er en verdig og effektiv form for humanitær respons. Nær 20 pst. av all humanitær innsats var kontant- eller kuponbasert i 2021. Økt bruk av kontanter er en del av Norges forpliktelse i «Grand Bargain»-erklæringen. Norge bidro til påvirkningsarbeid i bruken av kontanter og styrking av den humanitære innsatsen for bedre koordinering. Flyktninghjelpen var en sentral aktør i bruken av kontanter i den humanitære innsatsen. Norge støttet Cash-Cap (en del av NORCAP) som bidro med ekspertpersonell til FN og internasjonale organisasjoner. Norge var også medlem av og ga støtte til det globale partnerskapet for økt bruk av kontanter i den humanitære innsatsen, CaLP Network.

Som medlem av Sikkerhetsrådet fremmet Norge styrket beskyttelse av sivile, inkludert barn, og respekt for menneskerettighetene og humanitærretten som avgjørende for fred og sikkerhet. Norge arbeidet systematisk for fordømmelse av vold og angrep på sivile og sivil infrastruktur. Norge prioriterte videre beskyttelse av sivile, inkludert barn, i rådets resolusjoner og mandater for FNs fredsoperasjoner og politiske oppdrag. For eksempel fikk FNs fredsbevarende operasjon i Mali et styrket mandat for beskyttelse av barn, mens operasjonen i Den sentralafrikan-

ske republikk fikk styrket mandat for kampen mot seksualisert vold i konflikt.

Norge ledet Sikkerhetsrådets arbeidsgruppe for barn og væpnet konflikt. Arbeidsgruppen utarbeider anbefalinger til parter som er listeført i FNs generalsekretærs årlige rapport om barn og væpnet konflikt. Norge har ledet gruppen til vedtak av konklusjoner for Sør-Sudan og forhandlinger om konklusjoner gjeldende Afghanistan, Jemen og Syria.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 3 901,3 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 37,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. 7,5 mill. kroner gjelder flytting av midler til kap. 161 *Utdanning, forskning og samarbeid*, post 50 *Norges forskningsråd - utviklingsområdet*.

Øremerkede bidrag til Ukraina og naboland som har blitt budsjettført over denne posten vil for 2023 dekkes under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*. I tillegg vil støtte til flyktninger, fordrevne og vertssamfunn i betydelig grad finansieres under kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*, post 70 *Flyktninger og internt fordrevne*.

Det vises til romertall VI pkt. 11 om støtte til Education Cannot Wait (ECW) samlet for årene 2023–2025.

Post 71 Verdens matvareprogram (WFP), kan overføres

Bevilgningen dekker kjernestøtte til Verdens matvareprogram (WFP), dvs. bidrag som ikke er øremerket enkeltland eller prosjekter. Øremerkede humanitære bidrag til enkeltland dekkes under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*.

WFP er verdens største humanitære aktør med kjernemandat til å redde liv gjennom å bidra til matsikkerhet i konfliktsituasjoner og etter naturkatastrofer. WFP har et todelt mandat, der rundt 80 pst. av ressursene går til humanitær innsats. De resterende midlene går til forebygging og langsiktig utviklingsinnsats for å redusere sårbarhet og framtidige matkriser. Organisasjonen har ansvar for å koordinere logistikk og kommunikasjon i FN, og har en servicefunksjon overfor andre humanitære aktører, herunder gjennom UNHAS (UN Humanitarian Aviation Services).

Hoveddelen av Norges støtte til WFP kommer fra det humanitære budsjettet. WFP mottar også bidrag fra andre budsjettposter, hvor prioriterte

innsatser er tidlig gjenoppbygging, økt motstandskraft, varslingsbasert innsats, støtte til skolematordninger og innovativt samarbeid med næringslivet.

Mål 2023

Denne bevilgningen støtter særlig bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk og bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. WFP utarbeidet i 2021 en ny fireårig strategi for perioden 2022–2025. Bevilgningen skal bidra til at WFP når sine strategiske mål, som er:

- Akutte mat- og ernæringsbehov er møtt.
- Ernærings-, helse og utdannings situasjonen er blitt bedre.
- Bærekraftige levebrød er sikret.
- Nasjonale programmer og systemer er styrket.
- Mer effektive humanitære- og utviklingsaktører.

Prioriteringer 2023

Norge vil som observatør i styret, og gjennom samarbeidet for øvrig, særlig vektlegge gjennomføringen av WFPs flerårige strategi. Helhetlig innsats og forebygging for å avverge fremtidige matkriser og sultkatastrofer er sentralt. Dessuten vektlegges WFPs evne til å arbeide med sektorovergripende prioriteringer som kjønnsperspektivet, inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne og beskyttelse mot vold og overgrep. Videre vil gjennomføring av FN-reform, involvering av kriserammede befolkninger, samt humanitært innovasjonsarbeid, grønn humanitær respons og godt humanitært giverskap være sentrale temaer i styredialogen. Norge vil fortsatt ha en tydelig stemme for fleksibel og forutsigbar finansiering, sterke kontroll- og risikosystemer, økonomistyring, samt bekjempelse av seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering.

Rapport 2021

I 2021 var Norge det niende største giverlandet til WFP med i overkant av 1,4 mrd. kroner totalt, hvorav 1,2 mrd. kroner over humanitære budsjetter og regionbevilgningene. Av dette var 800 mill. kroner kjernestøtte.

2021 var et særdeles krevende år for WFP med store og voksende humanitære behov. 283 millioner mennesker verden over sto ved slutten av året overfor sult og akutt matusikkerhet. Det er en

økning på nær 90 pst. sammenliknet med inngangen til 2020. WFP bisto rekordmange, 128 millioner mennesker, med matvarebistand i 2021. Det er en økning på 11 pst. fra året før. Nær 68 millioner var kvinner og over 60 millioner menn. WFP delte ut 4,4 millioner tonn mat og 2,3 mrd. USD i kontantbaserte overføringer. Inntektene til organisasjonen økte betydelig, særlig fra private givere, til totalt 9,6 mrd. USD. Behovene var imidlertid enda høyere. WFP var derfor i 2021 nødt til å prioritere hardere enn før, og kutte betydelig i matrasjoner til mange matusikre grupper.

WFP ga støtte til 19 ulike kriseresponser i 2021. Kriseresponsene bidro til å avverge full sultkatastrofe i Etiopia, Jemen, Madagaskar og Sør-Sudan og stabilisere forholdene i en rekke andre land. De fem største mottakerlandene var:

- Jemen (1 447 mrd. USD, 27 pst. økning fra 2020)
- Etiopia (743 mrd. USD, 65 pst. økning fra 2020)
- Sør-Sudan (611 mrd. USD, 2 pst. nedgang fra 2020)
- Syria (529 mrd. USD, 3 pst. økning fra 2020)
- Sudan (436 mrd. USD, 7 pst. økning fra 2020)

27 pst. av de totale midlene ble brukt i Øst-Afrika, 22 pst. i Midtøsten, 19 pst. i Asia, 14 pst. i Vest-Afrika, 12 pst. i det sørlige Afrika og 6 pst. i Latin-Amerika.

De fleste av WFPs operasjoner (78 pst. av totale utgifter) ble benyttet til oppnåelse av strategisk mål 1, som er sultbekjempelse gjennom tilgang til mat.

WFP arbeider tett med myndigheter i flere land for å motvirke effekten av covid-19 for ernærings situasjonen og skolegang for barn verden over. Når skoler har vært stengt under pandemien har WFP bidratt med mat eller kontantoverføringer til familier for å sikre at barna har beholdt skoletilknytningen. I 2021 mottok 7,6 millioner jenter og 7,9 millioner gutter daglige måltider og matrasjoner på skolen eller mat de kunne ta med hjem.

WFP har fortsatt å trappe opp sitt forebyggingsarbeid og innsats for styrket motstandskraft, og samarbeider med myndigheter i 66 land om beredskapsprogrammer og politikk for økt matproduksjon og ernæring.

WFP er ansvarlig for logistikk, lageradministrasjon og transport for hele det humanitære samfunnet, og transporterte også i 2021 humanitært personell, medisiner og nødhjelpsutstyr i og mellom land. De satte opp feltsykehus for helsepersonell og humanitære arbeidere. Dette var helt avgjørende for at humanitære aktører kunne bli værende og bidra til beskyttelse og assistanse der

behovene er størst. WFP transporterte 325 000 passasjerer gjennom sin lufttransporttjeneste UNHAS.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 430 mill. kroner for 2023. Det er en økning på 30 mill. kroner fra saldert budsjett for 2022.

Post 72 Flyktninger og fordrevne, kan overføres

Den norske kjernestøtten til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), støtten til Flyktninghjelpen, UNRWA og IOM, samt annen relevant innsats rettet mot flyktninger, fordrevne og vertssamfunn foreslås flyttet til nytt kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*. Det vises til ytterligere omtale under kapittelet.

Rapport 2021

Norge var det syvende største giverlandet til UNHCR i 2021 med totalt 892 mill. kroner. Kjerne­støtten utgjorde 680 mill. kroner.

Mennesker som er tvunget på flukt mottar beskyttelse og assistanse

Ved utgangen av 2021 var 89,3 millioner mennesker på flukt på grunn av krig, vold, forfølgelse og menneskerettighetsbrudd. Det er en økning på 8 pst. fra året før og en dobling fra ti år siden. Av disse var 27,1 millioner flyktninger og 53,2 millioner internt fordrevne. I tillegg var 5,9 millioner internt fordrevne som følge av naturkatastrofer. I 2021 returnerte 5,7 millioner fordrevne til sitt hjemsted eller hjemland, inkludert 429 300 flyktninger og 5,3 millioner internt fordrevne.

69 pst. av alle flyktninger og fordrevne kom fra fem land: Afghanistan, Myanmar, Syria, Sør-Sudan og Venezuela. Beskyttelse og støtte til mennesker på flukt fra disse store krisene ble prioritert av UNHCR.

I 2021 responderte UNHCR på 40 nye kriser i 29 land. Flere av landene, som for eksempel Den demokratiske republikken Kongo (DRC), ble rammet av flere kriser samme år. Andre nye kriser ble erklært i bl.a. Afghanistan, Den sentralafrikanske republikk, Etiopia, Mosambik, Myanmar og Tsjad. I Afghanistan ga UNHCR nødhjelpsartikler, kontanthjelp og annen humanitær støtte til rundt 1 million internt fordrevne. I Etiopia nådde de 1,2

millioner internt fordrevne med beskyttelsestiltak.

I 2021 fikk totalt 318 000 personer husly, mot til sammenligning 280 000 i 2020. 668 mill. USD ble gitt i kontantbasert bistand, en reduksjon fra 695 mill. kroner i 2020. Ulike nødhjelpsartikler til en verdi av 47,6 mill. USD ble distribuert, mot 36,2 mill. USD i 2020.

Registrering av mennesker som har blitt tvunget til å flykte fra hjemmene sine er første skritt for å sikre at de blir hørt og behovene deres kan dekkes. Ved utgangen av 2021 var 21,7 millioner individer registrert i UNHCR sin database, nesten halvparten av dem med biometrisk autentisering. Dette er en prioritet for UNHCR som jevnlig har økt antall registreringer fra kun 4,4 millioner i 2017.

Den globale og FN-ledede flyktningresponsen er godt koordinert, og legger til rette for varige løsninger, dvs. trygg, verdig og frivillig retur, gjenbosetting og integrering

Et nytt, resultatbasert ledelsessystem gir bedre flerårig planlegging og legger til rette for etablering av planer med utviklingsaktører og internasjonale finansinstitusjoner.

De siste årene har UNHCR også styrket samarbeidet med nasjonale og lokale organisasjoner på landnivå.

Støtte til gjenbosetting er en av UNHCRs kjerneoppgaver. Gode systemer for gjenbosetting er etablert, men det er fremdeles et stort gap mellom behov og tilgjengelige gjenbosettingsplasser. Ifølge UNHCR ble 57 500 mennesker gjenbosatt i 2021. Behovet for gjenbosetting antas å være 1,4 millioner mennesker.

Flyktningssituasjoner møtes med rask, effektiv og koordinert humanitær respons, med et langsiktig perspektiv på flyktningenes og vertslandenes utvikling

UNHCR ledet koordineringen av beskyttelse av flyktninger og internt fordrevne i den globale humanitære responsen. Ansvarlighet overfor rammet befolkning og samarbeid med lokale myndigheter ble prioritert. UNHCR ledet også den humanitære klyngen for leirkoordinering- og ledelse, samt den internasjonale innsatsen for midlertidig husly.

UNHCR var en vesentlig bidragsyter med ekspertise og analyser vedrørende felles humanitær innsats. Innsatsen for internt fordrevne og samarbeid med utviklingsaktører ble styrket. Samarbeid med UNICEF om «Blueprint for Joint

Action» nådde rundt 10 millioner flyktninger med tjenester innen utdanning, beskyttelse av barn og vann, sanitær og hygiene.

Regionale og/eller felles responsplaner ble utarbeidet for en rekke flyktningkriser, inkludert Afghanistan, Bangladesh, Burundi, Den demokratiske republikken Kongo, Etiopia, Syria, Sør-Sudan og Venezuela.

Bekjempelse av statsløshet er inkludert i UNHCRs mandat. I 2021 ble innsatsen på dette

området styrket, og 13 land endret lover og retningslinjer for å forhindre statsløshet og finne løsninger for statsløse.

Budsjett 2023

Det foreslås å flytte bevilgningen til kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*, post 70 *Flyktninger og fordrevne* og post 71 *FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)*.

Kap. 151 Fred, sikkerhet og globalt samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Fred og forsoning, <i>kan overføres</i>	403 807	420 260	420 260
71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, <i>kan overføres</i>	242 801	180 060	160 060
72	Stabilisering av land i krise og konflikt, <i>kan overføres</i>	852 520	864 829	144 829
73	FN og globale utfordringer, <i>kan overføres</i>	255 735	318 138	298 138
74	Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	325 237	365 990	364 700
	Sum kap. 151	2 080 100	2 149 277	1 387 987

Dette kapitlet dekker norsk freds- og forsoningsinnsats, støtte til sårbare stater og regioner, globale sikkerhetsutfordringer og nedrustning, frivillige bidrag til FNs innsats for fred, og støtte til FNs generalsekretærs reformagenda.

Post 70 Fred og forsoning, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak for å fremme fred og forsoning. Dette gjøres ved å tilrettelegge for dialog og fredsprosesser, samt gjennom fredsforhandlinger og oppfølging av fredsavtaler.

Det globale konfliktbildet endrer seg og behovet for konfliktløsning øker. Norges arbeid for fred og forsoning omfatter utvalgte konflikter i Afrika, Asia, Europa, Midtøsten og Latin-Amerika. Det jobbes både med å videreutvikle eksisterende innsatser der Norge har en rolle, og å sondere muligheter for nye prosesser. Et effektivt freds- og forsoningsarbeid krever langsiktighet og fleksibilitet, og at innsatsen raskt kan flyttes mellom prosesser og geografiske områder ved behov.

En viktig del av innsatsen handler om å hindre at konfliktene eskalerer og blir mer voldelige. Videre støtter bevilgningen arbeidet for å styrke kvinners deltakelse i fredsprosesser, og sivilt samfunns innsats for inkluderende fredsprosesser.

Freds- og forsoningsarbeidet gjennomføres ofte i en kontekst preget av usikkerhet og politisk risiko. Det arbeides kontinuerlig for å redusere risikoen gjennom oppfølging og kontroll. Norges partnere er hovedsakelig norske og internasjonale organisasjoner og institusjoner, samt FN-systemet. En del av bevilgningen går til å dekke den praktiske siden av tilretteleggingsarbeidet, og innebærer kostnader til bl.a. møtelokaler, transport, sikkerhetstiltak og annen logistikk for parter i konflikt.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og

bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Fredsprosesser og politiske dialoginitiativ har ført til at konflikter er forebygget, dempet og/eller løst og til at vold er redusert.
- Fredsprosesser er inkluderende, og kvinners deltakelse i alle faser er styrket.
- Fredsavtaler er i samsvar med internasjonale standarder, inkludert når det gjelder ofres rettigheter og ikke-diskriminering.

Prioriteringer 2023

Den overordnede prioriteringen for bevilgningen er å bringe parter sammen og tilrettelegge for politiske forhandlinger som kan føre til varige fredsavtaler. Regjeringen vil styrke arbeidet med fred og forsoning gjennom målrettede initiativ. Det vil legges særlig vekt på Norges ustabile nabolag i sør, i tillegg til områder der Norge har bygget opp kompetanse og roller over tid.

I *Latin-Amerika* er engasjementene i Venezuela og Colombia høyt prioritert. Arbeidet for en politisk og inkluderende løsning på krisen i Venezuela vil fortsette. Norge vil jobbe for en videreføring av forhandlinger mellom regjeringen og opposisjonen. Som garantistland for fredsavtalen mellom regjeringen og FARC-EP (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo) i Colombia, vil Norge jobbe for å trappe opp implementeringen. Norge vil også legge til rette for dialog og en mulig gjenopptakelse av forhandlingene mellom den nyinnsatte regjeringen i Colombia og geriljabevegelsen ELN (Ejército de Liberación Nacional – Den nasjonale frigjøringshæren).

Norge vil styrke dialogen med toneangivende land i *Midtøsten* og støtte prosesser som kan bidra til regional deeskalering. I tillegg prioriteres innsatser som kan bidra til lavere konfliktnivå i land som Syria, Irak og Libanon. I Jemen arbeides det videre med støtte til partenes og FNs forberedelser og gjennomføring av en politisk prosess.

I *Afrika* vil arbeidet med Somalia, Etiopia og land i Sahel stå sentralt. I Somalia vil Norge, i samarbeid med de nyvalgte myndighetene, fortsette støtten til nasjonal forsoning. Det inkluderer å bidra til at partene finner en løsning for Somaliland, og sonderer muligheter for et politisk spor med ikke-statlige væpnede grupper. Etiopia preges av væpnede konflikter mellom myndighetene og ulike grupper. Norge vil styrke kontakten med de ulike aktørene, både nasjonalt og internasjonalt, for å støtte dialogforsøk og politiske løsninger. I Sahel har Norge en regional tilnærming til

konfliktsituasjoner som brer seg over landegrensene fra Libya til Mali. Norge arbeider gjennom partnere med tiltak og dialog som kan bidra til å forebygge og redusere trusselen fra væpnede islamistiske grupper.

Oslo-møtene om *Afghanistan* i januar 2022 ga anledning til å gi et samlet og tydelig budskap til Taliban, sammen med en rekke av våre viktigste allierte og representanter fra afghansk sivilsamfunn. Møtet ga dessuten fornyet grunnlag for et tydelig, norsk engasjement og en sentral rolle for Norge framover, i støtten til initiativ med politisk dialog som siktemål i Afghanistan. Innsatsen vil videreføres gjennom tiltak for å oppmuntre andre afghanske aktører til dialog med Taliban og til å søke politiske løsninger framfor militære. Mulighetene for å bygge videre på Oslo-møtene med politisk dialog som siktemål vil sonderes. Det kan innebære tilrettelegging av diskrete møter mellom «de facto» myndighetene og andre aktører i Norge eller tredjeland. Det vil gis støtte til uformelle dialoginitiativ som legger til rette for økt koordinering blant politiske opposisjonelle og bredere afghansk sivilsamfunn, og for dialog med Taliban.

I *Asia* prioriteres bl.a. arbeidet med Myanmar. Den politiske konteksten i Myanmar er forandret etter militærkuppet. I 2023 vil Norge opprettholde og prioritere støtte til freds- og demokratiseringsarbeid. Norge vil justere sin innretning i lys av konfliktdynamikken og bidra til dialogplattformer mellom partene i konflikten. I tillegg vil Norge støtte initiativ i regi av FN, ASEAN og andre regionale aktører hvor norsk freds- og forsoningsekspertise er etterspurt.

Norge skal vurdere å justere innretningen av arbeidet med fredsprosessene på Filippinene fortløpende. Det gjelder både fredsprosessen med kommunistbevegelsen og implementeringen av fredsavtalen og avvæpningsprosessen på Bangsamoro. Norge skal videreutvikle satsingen på kvinner, fred og sikkerhet samt legge til rette for dialog og tillitsskapende tiltak. Dette for å redusere og motvirke trakassering, bruk av vold og utenomrettslig drap mot sivilsamfunn.

I tillegg vil Norge legge til rette for en rekke diskrete initiativ i ulike konfliktsituasjoner globalt.

Kompetanse om fred og forsoning er en forutsetning for bidra til å dempe, forhindre og løse konflikter. Norske og internasjonale institusjoner vil fortsatt bidra med analyser som bl.a. vil bli benyttet av parter i fredsprosesser, internasjonale fredsaktører og i norsk freds- og forsoningsarbeid.

Klimakrisen kan forverre konflikter og er en trussel mot fredsprosesser og konfliktforebygging. Dette må tas i betraktning i freds- og forsoningsarbeidet.

Rapport 2021

Regjeringen og opposisjonen i *Venezuela* startet forhandlinger om en helhetlig løsning på krisen i august 2021 ved hjelp av norsk tilrettelegging. Forhandlingene i Mexico by ble imidlertid suspendert i oktober. Norge har opprettholdt jevnlig kontakt med politiske og sosiale aktører i *Venezuela* og står rede til å tilrettelegge for nye forhandlinger hvis partene ønsker det. Gjennom norsk støtte har sivilsamfunnsorganisasjoner bidratt til dialog og konfliktreduserende tiltak, samt kvinners deltakelse i politiske prosesser.

Gjennomføringen av fredsavtalen i *Colombia* var krevende og møtte motstand. Norge har ivare tatt sine garantistforpliktelser gjennom å opprettholde momentum i implementeringen av fredsavtalen med FARC, både overfor avtalepartnerne og andre internasjonale aktører. Norge har bidratt til at det tidligere FARC har deltatt i diskusjoner i Sikkerhetsrådet. Det har til nå har vært forbeholdt myndighetene. For Norge som garantistland har det vært en hovedoppgave å bidra til at hele avtalen følges opp, og at det settes en stopper for drapene og truslene mot tidligere stridende, lokal-samfunnsledere og menneskerettighetsforsvarere. Som garantistland i den suspenderte ELN-prosessen har Norge i 2021 vært en sentral aktør for å bidra til tilnærming mellom partene.

Norsk støtte bidro til at institusjonene med ansvar for gjennomføring fredsavtalen, både hos myndighetene og hos FARC, ble styrket. Systemet for overgangsrettferdighet følger internasjonale standarder og Spesialjurisdiksjonen for fred har tatt ut de første tiltalene. Norsk støtte har bidratt til at vitnesbyrd fra ofre er overlevert Sannhetskommisjonen og at ofre fikk fremstilt sine saker overfor Spesialjurisdiksjonen for fred. Gjennom samarbeid med Organisasjonen for Amerikanske Stater (OAS) og den colombianske Høykommissæren for fred, bidro norsk støtte til å utvikle et veikart for dialog og forhandlinger med væpnede grupper.

Med norsk støtte har nesten 9 000 tidligere geriljasoldater, hvorav nærmere halvparten er kvinner, fått opplæring og såkornstøtte til å starte opp små bedrifter. Fem år etter undertegnelsen av fredsavtalen har 95 pst. av tidligere FARC-soldater forblitt demobilisert.

Støtte til FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women) og sivile kvinneorganisasjoner bidro til å bedre forholdene for kvinnelige fredsbyggere. Initiativene styrket beskyttelsen av nærmere 4 000 kvinner, som var utsatt for vold og trusler.

I arbeidet med *Afghanistan* var Norge som ett av få land tilstede med et lite team i Doha for å støtte partene og vertslandet under fredsforhandlingene, frem til de brøt sammen i august 2021. Talibans maktovertakelse i Afghanistan skapte en ny og uklar situasjon hvor innretningen på det norske bidraget til freds- og forsoningsarbeidet ble revurdert. Høsten 2021 ble kontakten videreført med afghanske politiske aktører og nettverk fra Norges langvarige fredsengasjement, samt internasjonale partnere.

I *Pakistan* bidro norsk støtte til å bekjempe religiøst motivert ekstremisme, vold og hatretorikk. Det ble gjort gjennom å løse lokale konflikter og innsats for å styrke lokalsamfunnets evne til å håndtere og adressere konflikter mellom ulike religiøse grupper. I tillegg ble inkludering av kvinner i freds- og sikkerhetsinitiativ og pashtunske grupper sin rolle i Afghanistan støttet.

I *Midtøsten* har Norge gjennom partnere bidratt til lokal de-eskalering og forsoningsdialog i nordvestlige områder av *Irak*. Familier som ble oppfattet som «ISIS»-familier kunne dermed returnere til sine hjembyer. I dialog med opprørs- og militsgrupper i Irak har Norge bidratt til at valgresultatet og klagebehandling om valgfusk i domstolene ble akseptert og respektert. Norge har videre bidratt til lokal konfliktløsning i det nordøstlige *Syria* igjennom dialog mellom lokalråd. En partnerorganisasjon støttet en mekanisme som frigjorde omtrent 4 000 fanger som var feilaktig arrestert under anti-ISIS kampanjen. Dette har vært et viktig bidrag til lokal de-eskalering og reduserte spenninger mellom etniske grupper. Norsk politisk og økonomisk støtte til Women's Advisory Board og Civil Society Support Room, samt dialogforum for samfunnsledere, førte til en bredere inkludering i den FN-ledede fredsprosessen i Syria.

I *Jemen* har Norge støttet partneres lokale dialoginitiativ som bidrar inn i FN-prosessen. Fra norsk side er det jobbet for en mer inkluderende prosess som også fremmer kvinners deltakelse.

I *Etiopia* har Norge støttet lokale initiativ for fredelig konfliktløsning i samarbeid med religiøse aktører. I ulike regioner av Etiopia har tradisjonelle ledere, samt kvinner og unge, fått økt evne og mulighet til å bidra til dialog og lokal megling. Videre har Norge støttet partnerorganisasjoner

som jobber for å dempe konflikter internt i Oromia-regionen.

I *Sahel* støtter Norge partnere som gjennomfører dialog og konfliktløsning lokalt, for å bygge regional kapasitet for samarbeid om konflikthåndtering. I Mali fremmet Norge kvinners deltakelse i gjennomføringen av fredsavtalen fra 2015. Det resulterte i at flere kvinner ble inkludert i følgekomiteen og underkomiteene for fredsavtalen. I Tsjad støttet Norge overgangsprosessen, med særlig fokus på inkludering av ungdom.

I *Somalia* fortsatte Norge arbeidet for nasjonal forsoning, inkludert støtte til arbeidet for å løse en alvorlig, politisk krise slik at parlaments- og presidentvalg kunne gjennomføres. Sonderinger av mulighetsrommet for framtidige politiske løsninger med ikke-statlige væpnede grupper ble videreført. I tillegg fokuserte Norge på mulige veier videre for nye forhandlinger som kan føre til en løsning på spørsmålet om Somalilands status.

I *Sør-Afrika* samarbeidet Norge med partnere om opplæring av fredsmeglere fra regionen, med særlig vekt på kvinnelige meklere. Med støtte fra Norge deler organisasjonen In Transformation Initiative (ITI) sørafrikanske erfaringer med overgangen fra apartheid til demokratisk styresett.

I *Zimbabwe* samarbeider Norge bl.a. den sivile organisasjonen Zimbabwe Institute som organiserer rundebord om nasjonale dialogprosesser og organisering av valg.

I *Sør-Thailand* støttet Norge gjenopptakelse av aktive forhandlinger mellom partene. Pandemien gjorde at det ikke var mulig å holde direkte forhandlinger, men forberedende møter, samt tillitsbyggende tiltak, ble gjennomført.

Den militære maktovertagelsen i *Myanmar* februar 2021 endret de underliggende forutsetningene for Norges freds- og forsoningsinnsats. Norges langvarige støtte til lokale aktører var avgjørende for å sikre liv og helse til mange av de sivile opposisjonelle og de fredelige pro-demokratiske demonstrantene i starten av konflikten. Norge opprettholdt støtten til både internasjonale og lokale aktører. Det bidro til å styrke prosesser og stemmer som jobber målrettet for å etablere dialogspor.

I 2021 fortsatte Norge sin støtte til fredsprosessene på *Filippinene*. Dette resulterte i økt dialog mellom lokalsamfunn og myndighetene om inkludering av kvinner og unge i implementeringen av fredsavtalen med Moro Liberation Front. Videre hadde Norge en ledende rolle i avvæpningsprosessen. Hittil har over 12 000 opprørere blitt demobilisert. Avvæpningsprosessen stoppet

dessverre opp under pandemien, men arbeidet er nå gjenopptatt for å avvæpne de resterende 38 000. Til tross for utfordringer som følge av covid-19 og den økte politiske spenningen, har Norge opprettholdt dialogen med partene i konflikten med kommunistene. Norge har støttet initiativ som har økt dialogen mellom myndighetene, lokale opprørsledere og sikkerhetssektoren om overgangsjustis. I utvalgte konfliktutsatte lokalsamfunn har kvinner fått en styrket rolle som lokale fredsmeglere.

Globalt

Senter for internasjonal konfliktløsning (NOREF) er en viktig partner for Norge i freds- og forsoningsarbeidet i land som Colombia, Filippinene og flere land i Midtøsten. Som et operativt senter har NOREF vært delaktig i norsk innsats i bl.a. den politiske prosessen i Venezuela. NOREF har i tillegg arbeidet langsiktig med en rekke uavhengige og uformelle dialoginitiativ for konfliktforebygging og konfliktdeмпing i politiske og væpnede konflikter internasjonalt.

Centre for Humanitarian Dialogue (CHD) er en annen viktig partner for Norge. I 2021 bidro CHD til minst 28 resultater på freds- og forsoningsfeltet – hvorav 16 er freds- og konflikt-håndteringsavtaler og tolv er avtaler om voldsreduksjon og humanitær tilgang. I tillegg forhandlet CHD frem lokale avtaler i bl.a. Sahel og på Filippinene.

Innsats for inkluderende fredsprosesser

Norge fortsatte arbeidet for inkludering av kvinner i fredsprosesser med en rekke ulike tiltak, herunder kjønnssensitive konfliktanalyser og støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner. Norske meklingsteam arbeidet systematisk med inkludering av kvinner i fredsprosesser med egne strategier for hvert enkelt engasjement.

Tiltakene bidro til økt oppmerksomhet om kvinners rettigheter i fredsforhandlinger og gjennomføring av fredsavtaler. Norge videreførte arbeidet i det norske, nordiske og globale nettverket for kvinnelige meglere. Det nordiske nettverket var operasjonelt aktivt bl.a. gjennom ressursgrupper for Afghanistan, Jemen og Syria, der nettverksmedlemmene er i direkte kontakt med kvinner i konfliktområder.

Norge bidro til oppfølging av bl.a. Jordans, Jemens og Mosambiks nasjonale handlingsplaner for kvinner, fred og sikkerhet.

Gjennom Flyktningshjelpens beredskapsstyrke, NORCAP, videreførte Norge støtte til kapasitetsbygging og bemanning av sekretariatet for Det afrikanske nettverket av kvinnelige fredsmeklere (FemWise-Africa) og sekonderinger av kvinner til Den afrikanske unions operasjonelle arbeid i felt.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 420,3 mill. kroner for 2023. Det er på samme nivå som saldert budsjett for 2022.

Post 71 Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, kan overføres

Bevilgningen dekker følgende tilskuddsordninger:

- Forebygging og bekjempelse av organisert kriminalitet.
- Forebygging og bekjempelse av radikaliserings og voldelig ekstremisme.
- Sivil krisehåndtering og sikkerhetssektorreform.

Norge vil fortsette å styrke utviklingslands evne til å forebygge og bekjempe globale sikkerhetsutfordringer som terrorisme og organisert kriminalitet. Sårbare stater og regioner i Nord-Afrika, Sahel, på Afrikas horn, i Midtøsten og Sentral- og Sørøst-Asia står sentralt.

Regjeringen vil arbeide for å forebygge alle former for voldelig ekstremisme. Viktige fora for dette er Global Counterterrorism Forum, Christchurch-samarbeidet og FN-vennegruppen for forebygging av voldelig ekstremisme, som Norge leder sammen med Jordan.

Sammenhengen mellom utvikling og nedrustning, som er forankret i FN-paktens art. 26, var tema under FNs spesialsesjon om nedrustning i 1978, og ble understreket i FNs spesialsesjon om utvikling og nedrustning i 1987. Sammenhengen har også blitt stadfestet i årlige konsensusresolusjoner i FNs generalforsamling. OECD-DAC-regelverket godkjenner ikke støtte til nedrustningsaktiviteter som offisiell utviklingshjelp (ODA), og det planlegges derfor ikke å bruke midler til dette under denne posten i 2023. Regjeringen har imidlertid igangsatt et utredningsarbeid om hvilke tiltak som kan finansieres over bistandsbudsjettet og vil komme tilbake til Stortinget.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Radikalisering, voldelig ekstremisme og terrorisme er redusert.
- Internasjonal organisert kriminalitet er redusert og maritim sikkerhet er forbedret.
- Sivilt personell i fredsoperasjoner i sårbare stater er godt kvalifisert.
- Krisehåndteringskapasitet, fredsbyggingskompetanse og kapasitet til reform av sikkerhetssektoren i utviklingsland er forbedret.

Prioriteringer 2023

Tilskuddsordningene Forebygging og bekjempelse av organisert kriminalitet og Forebygging og bekjempelse av radikaliserings og voldelig ekstremisme

Norge vil fortsette å bidra til arbeidet i Den globale koalisjonen mot ISIL og til FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), som aktivt bekjemper voldelig ekstremisme. Regjeringen vil videreføre arbeidet med å forebygge voldelig ekstremisme bl.a. gjennom støtte til myndigheter og sivilsamfunn i utsatte områder.

Regjeringen vil videreføre støtten til lokale og internasjonale organisasjoners forebyggende arbeid mot globale sikkerhetsutfordringer, inkludert maritim sikkerhet. Det årlige, frivillige bidraget til UNODC finansieres under posten.

Tilskuddsordningen for sivil krisehåndtering og sikkerhetssektorreform

Regjeringen vil fortsette å styrke den sivile krisehåndteringskapasiteten og fredsbyggingskompetansen til FN og regionale organisasjoner som Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) og Den afrikanske union (AU). Norge skal levere godt kvalifisert sivil personell, herunder politi og annet personell, i rettskjeden. Formålet er å bidra til reform av sikkerhetssektoren i sårbare stater, og å styrke FN-operasjonenes mandat på dette feltet, med prioritering av land der Norge ellers er engasjert.

Rapport 2021

Radikalisering, voldelig ekstremisme og terrorisme er redusert

Norge videreførte støtte til aktører som arbeider med kvinner, barn og ungdom for å forebygge ekstremisme og rekruttering til terrornettverk. International Civil Society Action Network (ICAN) sin kvinneallianse mot ekstremisme (WASL) er en viktig partner på dette området.

Støtten til Global Community Engagement and Resilience Fund (GCERF) ble videreført i 2021. GCERF og den maliske regjeringen, i samarbeid med African Union Youth for Peace (Y4P), arrangerte et forum om fred og forebygging av voldelig ekstremisme. Deltakerne inkluderte ungdom, tradisjonelle samfunnsledere, internt fordrevne, ofre for moderne slaveri og voldelige ekstremistgrupper, etnisk baserte forsvarsgrupper, myndighetspersoner m.fl. Erklæringen er delt med offentlige myndigheter, inkludert overgangspresidenten.

Norge har videreført støtten til UNODC i Vest-Afrika (Benin, Elfenbenskysten, Senegal og Togo) for å forbedre kapasiteten til å oppdage og begrense radikalisering og voldelig ekstremisme i fengsler. Programmet har bidratt til at rekrutteringen til voldelig ekstremisme blant tidligere straffedømte i Vest-Afrika er redusert.

I Bangladesh har norsk støtte til FNs utviklingsprogram (UNDP) bidratt til å etablere en mekanisme for tidlig varsling og konfliktforebygging for å håndtere rohingya-flyktningene og vertssamfunnet i leiren Cox's Bazar. Prosjektet produserer analyser som brukes av Inter Sector Coordination Group (ISCG) som koordinerer de humanitære aktørene, andre FN-organisasjoner, hjelpeorganisasjoner og myndighetene når de utformer målrettede tiltak for å bedre sikkerhets-situasjonen i leiren. På Filippinene har støtte til Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) bidratt til å forbedre samarbeidet mellom lokale myndigheter, militære, tradisjonelle ledere, kvinner, ungdom og lærere i tre provinser i sør, som er særlig sårbare for radikalisering og voldelig ekstremisme. Prosjektet har skapt arbeids- og utdanningsmuligheter for enkeltpersoner og grupper som er særlig utsatt for radikalisering.

Omfanget av organisert kriminalitet og ulovlig handel er redusert

Norge videreførte i 2021 samarbeidet med UNODC på flere felt. Det årlige frivillige bidraget gikk til organisasjonens arbeid i prioriterte regio-

ner i Afrika og Asia, og til arbeidet mot terror, nettkriminalitet, hvitvasking i forbindelse med terrorfinansiering, sjørøveri og for styrket havnekontroll.

I 2021 ble støtten til UNODCs program for å bekjempe trusselfinansiering videreført i Somalia, Mosambik og Sentral-Asia. Målet er å hindre at terrorister og andre væpnede grupper benytter kriminelle nettverk og markeder til å finansiere konflikter. Programmet har bidratt til å redusere trusler mot nasjonal og regional sikkerhet og stabilitet. Arbeidet fortsetter med generell kapasitetsbygging, etterforskningsstøtte og veiledning i konkrete hvitvaskings- og terrorfinansierings-saker. Programmet har også medvirket til at tre mottakerland i Afrika har inkludert risiko for trusselfinansiering i sine nasjonale kontra-terrorstrategier og nasjonale risikovurderinger mot hvitvasking. Økt kunnskap og informasjonsdeling mellom globale finansinstitusjoner har ført til konkrete avsløringer og pågripelser etter pengeoverføringer til personer med mulig tilknytning til al-Qaeda.

Samarbeidet med Interpol for å beskytte sårbare samfunn og motarbeide menneskehandel og organisert menneskesmugling i Nord-Afrika og Sahel ble videreført i 2021. Programmet bidro til å bekjempe migrantsmugling og menneskehandel ved å bygge kunnskap og kompetanse innen politi og påtalemyndigheter. Etterforskningskompetanse, etterretning basert på åpne kilder, samt finansiell etterforskning ble prioritert i 2021.

Norge har de siste årene vært den fremste bidragsyteren til FNs globale program mot cyberkriminalitet ved UNODC. Dette har styrket utviklingslands evne til å avdekke, etterforske og straffeforfølge kriminalitet i det digitale rom.

Det norskstøttede regionale senteret for kapasitetsbygging innen digital sikkerhet for det sørlige Afrika (C3SA) har etablert seg som en toneangivende aktør, både regionalt og internasjonalt. Senteret er et samarbeidsprosjekt med lokale, regionale og internasjonale kunnskapsorganisasjoner og akademiske institusjoner. Det bidrar til å utvikle lokal kunnskap og ekspertise for å sette landene i regionen bedre i stand til å håndtere digitale trusler.

Den maritime sikkerheten er forbedret

Norsk støtte gjennom UNODC til kapasitetsbygging i maritime sikkerhetsinstitusjoner i kyststater i Afrika bidro til å øke statenes evne til å forebygge og bekjempe maritim kriminalitet.

Forbedret evne i utviklingsland til å overholde forpliktelser og delta i tekniske diskusjoner om rammeverk for nedrustning og ikke-spredning av kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen

Forbedret tilgang for utviklingsland til fredelig bruk av nukleær teknologi, biologiske og kjemiske stoffer innenfor internasjonale standarder

Rapporten viser til de to målene over. Norsk støtte styrket utviklingslands kompetanse til å oppfylle nedrustningsforpliktelser. Samarbeidet mellom Norsk seismologisk forskningssenter (NORSAR), Kasakhstan og Kirgisistan om praktisk gjennomføring av Prøvestansavtalen ble videreført. Støtte til Verification Research Training and Information Center (VERTIC) bidro til å utarbeide verktøy for analyse og anbefalinger for hvordan land kan sikre at nasjonalt lovverk er i overensstemmelse med internasjonale nedrustningsavtaler. For å sikre at utviklingsland øker sin nasjonale kapasitet for atomsikkerhet, støttet Norge South African Institute of International Affairs (SIIA) og World Institute for Nuclear Security (WINS) som utdanner sertifiserte kontrollører for atomsikkerhet, med særlig vekt på kvinners deltakelse. Gjennom Nuclear Threat Initiative ble det gitt støtte til utviklingslands deltakelse i International Partnership for Nuclear Disarmament Verification (IPNDV).

Norge bidro også med støtte gjennom Biologi-våpenkonvensjonen til at utviklingsland kan iverksette og overholde konvensjonens forpliktelser uten at dette begrenser deres økonomiske og teknologiske utvikling.

Sivilt personell i fredsoperasjoner i sårbare stater er godt kvalifisert

Krisehåndteringskapasitet, fredsforebyggingskompetanse og kapasitet til reform av sikkerhetssektoren i utviklingsland er forbedret

Rapporten viser til de to målene over. Norsk politi bidro i 2021 til fire FN-operasjoner. I Colombia deltok politirådgivere i arbeidet med stabilisering og iverksetting av fredsavtalen. I Mali bistod et norsk, spesialisert polititeam lokalt politi med opplæring i åstedsgranskning, etterforskning og anti-terrorarbeid. I Sudan ledet Norge et team som skal drive kapasitetsbygging for innsats mot kjønnsbasert og seksualisert vold, samt styrking av nærpolitiarbeidet. I Sør-Sudan bidro Norge med 20 politirådgivere for å styrke kompetansen hos lokalt politi og for å bidra til beskyttelse av sivile. Norsk personell deltok dessuten i et spesia-

lisert polititeam som bekjemper seksualisert og kjønnsbasert vold.

I Øst-Afrika ga norsk politi også i 2021 politifaglig bistand til den regionale organisasjonen Eastern Africa Standby Force i Nairobi.

Norge videreførte i 2021 støtten til å styrke FNs fredsoperasjoner. Det bidro bl.a. bedring av kapasiteten til å beskytte sivile, inklusive mot seksualisert vold, samt til håndtering av lokale konflikter.

Kapasiteten til AUs freds- og sikkerhetsråd ble styrket og kunnskapsgrunnlaget økt, bl.a. gjennom finansiering av årsverk tilknyttet AUs fredsoperasjoner. OSSEs arbeid med sikkerhetssektorreform ble styrket, særlig innsatsene på Vest-Balkan, i Sør-Kaukasus, Sentral-Asia og Øst-Europa. Regjeringen videreførte i 2021 også den økonomiske støtten til sikkerhetssektorreformarbeidet i OSSE gjennom tenketanken DCAF.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 160,1 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 20 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Post 72 Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overføres

Posten finansierer særlig tiltak som skal fremme stabilitet, forebygge konflikt og redusere sårbarhet. Støtten skal bidra til å styrke samspillet mellom humanitær bistand, fredsbygging og langsiktig utvikling, såkalt «neksus». Dette skal redusere fremtidige humanitære behov, og styrke landenes og lokalsamfunnenes motstandskraft og respons- evne. Innsats for flyktninger, fordrevne, vertssamfunn og migrasjon flyttes fra 2023 til nytt kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 - Fremme fredelige og inkluderende samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Lokalsamfunn og land i sårbare situasjoner før, under og etter fredsslutninger og katastrofer er stabilisert.
- Politiske prosesser er inkluderende, overgangsrettferdighet etterleves og det er lagt til rette for fredsbygging og langsiktig utvikling.

Prioriteringer 2023

Støtte til tiltak for stabilisering av land i Afrika sør for Sahara, i Sahel og på Afrikas horn er prioritert.

Sør-Sudan står fortsatt overfor store utfordringer med konflikt, klimaendringer, styresett og sikkerhet i arbeidet for FN's bærekraftsmål. Regjeringen vil videreføre samarbeidet med fondet «South Sudan Reconciliation, Stabilization, and Resilience Trust Fund» som støtter programmer som integrerer humanitære-, utviklings-, og fredsbyggingstiltak for å bidra til bærekraftig økonomisk utvikling. I Sudan vil regjeringen fortsatt legge vekt på tiltak for å støtte en inkluderende politisk prosess og en sivil ledet overgang til demokratisk styre.

Støtte til stabilisering i Somalia vil fortsette gjennom etablerte bilaterale og multilaterale kanaler. I Somalia er det betydelige klima- og matsikkerhetsutfordringer, og støtte til stabiliserings-tiltak vil i økende grad ta høyde for dette. Et bedre samspill mellom humanitær- og utviklingstiltak er et viktig mål for å redusere sårbarhet og Somalias avhengighet av humanitær bistand.

Regjeringen vil videreføre innsatsen i Sahel-regionen. I Mali vil bidrag til stabilisering, fred og sikkerhet gjennom støtte til implementeringen av fredsprosessen stå sentralt. Det vil bli gitt støtte til kapasitetsbyggingstiltak i landets syv regioner for å inkludere flere kvinner i Mali i den demokratiske prosessen landet står overfor.

Det vil også bli gitt støtte for å fremme stabilitet, forebygge konflikt og redusere sårbarhet i andre regioner, herunder utvalgte land i Afrika sør for Sahara og Jemen.

Rapport 2021

Løsninger for mennesker på flukt er bærekraftige

Lokalsamfunn og land i sårbare situasjoner før, under og etter fredsslutninger og katastrofer er stabilisert

Politiske prosesser er inkluderende, overgangsrettferdighet etterleves og det er lagt til rette for fredsbygging og langsiktig utvikling

Midtøsten og Nord-Afrika

Norsk stabiliseringsstøtte til land rammet av krisen i Syria var en hovedprioritet i 2021. Formålet var å støtte opp om mer bærekraftige løsninger for internt fordrevne, flyktninger og lokal befolkningen som er rammet. I Nordøst-Syria støttet Norge rehabilitering av helsetjenester og bevisstgjøring om farer ved, og fjerning av, udetonerte eksplosiver. Støtten til FN's fellesprogram, der

seks FN-organisasjoner samarbeider om bidrag til livsopphold og å bygge motstandskraft i syriske lokalsamfunn, ga et utdanningstilbud til vel 9 000 barn, inkludert personer med nedsatt funksjonsevne og barn utenfor skolesystemet. Rehabilitering av skoler, yrkesopplæring og støtte til utvikling og oppstart av småbedrifter ble også igangsatt. Norge støttet også Syria Resilience Consortium ledet av Care Norge, der seks sivilsamfunnsorganisasjoner ga støtte til bl.a. næringsutvikling, jobbskaping, landbruk og psykososiale prosjekter i ulike deler av landet. Tiltakene bidro til at flere fikk bedre muligheter til å klare seg selv.

I Jordan støttet Norge et flergiverfond for utdanning administrert av det jordanske utdanningsdepartementet, gjennom prosjektet «Accelerated Access Initiative». Fondet bidro i skoleåret 2021/22 til at over 134 000 syriske og andre sårbare barn, fikk en plass i jordansk skole. Pandemien førte likevel til at mange barn ikke kunne følge undervisningen. I regi av NORCAP ble det sekundært utdanningseksperter for kapasitetsbygging i det jordanske utdanningsdepartementet. Arbeidet med å opprette et arbeidsledighetsfond i den jordanske trygdeinstitusjonen ble operasjonalisert i 2021, i samarbeid med Nederland og ILO. Fondet er et viktig bidrag til å forankre ivaretagelse av flyktninger innenfor nasjonale mekanismer.

I Libanon støttet Norge UNICEFs tilbud om både formell og uformell skolegang for sårbare barn og unge libanesere og syriske flyktninger. Målet var overgang til formell utdanning eller til yrkesopplæring. Denne overgangen er et stort fremskritt i arbeidet. Kontantstøtte og andre tjenester til familiene inngår i programmet, slik at barna kan gå på skolen. Gjennom WFP har Norge, sammen med andre givere, støttet det nasjonale sosialstøttnadsprogrammet for sårbare libanesere. Støtten nådde ut 36 000 familier eller 217 000 personer med kontantstøtte for å dekke grunnleggende behov i 2021. Dette bidro til redusert sårbarhet og økt matsikkerhet blant mottakerne. Norge har også bidratt til å forbedre programmet med hensyn til likestilling og kjønnsdiskriminering, takket være målrettede studier og teknisk assistanse. Programmet kan bidra til å redusere spenninger i lokalsamfunn mellom libanesere og flyktninger.

Sammen med en rekke andre givere og nasjonale myndigheter støttet Norge stabiliseringsfondet «Funding Facility for Stabilization», som administreres av UNDP i Irak. Siden 2015 har 3 600 prosjekter blitt gjennomført i alle sektorer i de fem frigjorte provinsene Anbar, Diyala, Kirkuk,

Nineveh og Salah al-Din. Prosjektene har forbedret infrastruktur og tjenester som elektrisitet, bolig, helse, vann, utdanning, avløp, levebrød og veier, og kommet anslagsvis 13,2 millioner irakere til gode. Fondet har siden oppstarten sikret retur av mer enn 4,9 millioner internt fordrevne irakere til områder som er frigjort fra ISIL. Med støtte fra Norge bidro FN i Irak (UNAMI), med betydelig teknisk støtte, rådgivning, og valgobservatører til en vellykket gjennomføring av parlamentsvalget 10. oktober 2021. Norge støttet også den norske stiftelsen «Business Innovation Programs» sitt program som resulterte i at 3 281 deltakere fikk opplæring i entreprenørskap og 565 små bedrifter og foretak ble opprettet.

Sammen med andre giverland og EU støttet Norge UNDPs Stabilization Facility for Libya, som bidrar til rehabilitering av infrastruktur ødelagt av krigshandlinger. I 2021 hadde programmet 1 613 løpende prosjekter. Bl.a. ble ni skoler, 16 sykehusenheter og 30 offentlige bygg og anlegg rehabilitert, og det ble satt opp veibelysning til over 50 km med veier.

Afrika sør for Sahara

I Sahel-regionen støttet Norge et fond for fred og stabilisering i samarbeid med Danmark. Fondet har gjennom sine implementerende partnere medvirket til konfliktdeмпing, lokale løsninger, forebygge kriser og motvirke migrasjon i Liptako-Gourma, grenseområdet mellom Niger, Burkina Faso og Mali. For eksempel har partneren Center for Humanitarian Dialogue gjennom en inkluderende dialog-tilnærming vist at representasjon av alle grupper i et lokalsamfunn har gitt bedre forutsetninger for konfliktløsning. Gjennom prosjektet har de bistått til å løse mer enn 700 lokale konflikter.

I Sør-Sudan ga norsk støtte til «South Sudan Multi-Partner Trust Fund for Reconciliation, Stabilization, and Resilience» strategisk finansiering til områdebaserte fellesprogrammer i regi av FNs landteam og frivillige organisasjoner. Programmene bidro til å løse opp i årsakene til konflikt og utvikle mer fredelige og selvhjulpne lokalsamfunn.

Bidraget til Den internasjonale røde korskomitéen (ICRC) gikk til arbeidet for kriserammert befolkning i Mali, Niger og Sør-Sudan. ICRC bidro til å skaffe oversikt over savnede mennesker og bygge nasjonal kompetanse for å forebygge og sikre informasjonsutveksling om forsvinninger. I Mali og Niger fikk husholdninger opplæring i innovative jordbruksteknikker, og fikk utdelt frø og

redskaper for å produsere mer mat i perioder med klimakriser. Det nasjonale helsesystemet i Mali ble styrket ved kapasitetsbygging både av helsepersonell og ledelse.

Norsk støtte til UNICEF i Sudan bidro til at barn rammet av konflikt er bedre beskyttet mot vold og overgrep. Sårbare ungdommer i fare for å bli rekruttert som barnesoldater fikk yrkesutdanning, og konfliktrammede barn har mottatt psykososial støtte. 890 barn fikk glede av familieoppførings- og gjenforeningstjenester i statene Blue Nile og Kordofan. Soldater og væpnede grupper fikk opplæring i internasjonal humanitær rett, nasjonale lover som regulerer rekruttering av barn og rettssikkerhet for barn. Gjennom støtte til fondet «Darfur Community Peace and Stability Fund (DCPSF)» bidro Norge til å etablere 142 lokale konfliktløsningsmekanismer med totalt 2 044 medlemmer, hvorav 617 kvinner. Konfliktløsningsmekanismen bidro til å løse 893 av 1 074 saker som ble rapportert, inkludert saker om beskyttelse fra seksuell- og kjennsbasert vold. DCPSF bidro videre til at 36 vannkilder i Sør-, Vest-, Sentral- og Nord-Darfur ble rehabilitert.

Gjennom Nordic International Support Foundation (NIS) støttet Norge stabiliseringstiltak i 25 områder i Somalia. Rehabilitering av infrastruktur i områder nylig frigjort fra terror-organisasjonen Al-Shabaab har styrket lokale myndigheter og de føderale medlemsstatenes evne til å yte grunnleggende tjenester til befolkningen. Installasjon av 370 solcelle-drevne gateløys bidro til økt sikkerhet, særlig for kvinner, og bedre vilkår for lokalt næringsliv. Elektrisitetsløsninger basert på soleenergi i to offentlige sykehus bidro videre til bedre helsetjenester ved at sykehusene ble mer operative. Arbeidsskapende tiltak for sårbare grupper, i første rekke ungdom, bidro til å sysselsette 444 personer. Det var utfordrende å nå kvinner som målgruppe med stabiliseringsinnsatsen, men støtte til 23 kvinnevise bedrifter bidro til at flere kvinner kan skaffe seg et selvstendig levebrød. Støtte til flergiverfondet «Somalia Stability Fund» bidro til å forberede lokalvalg i den føderale medlemsstaten Puntland.

I Mosambik støttet Norge gjennomføring av fredsavtalen mellom de politiske partiene Frelimo og Renamo. Det bidro til at 63 pst. av de 5 221 Renamo-soldatene ble avvæpnet, demobilisert og integrert. Av det var 257 kvinner og 4 964 menn. Norsk støtte til ungdom, særlig unge jenter, bidro til å opprette 142 «jenteklubber» der unge jenter lærer å ta vare på seg selv, for å motvirke tidlige ekteskap, redusere antallet som faller fra i utdanningsløpet og styrke både tilgangen- og bevisst-

gjøring om seksuell og reproduktiv helse- og rettigheter.

Andre regioner

Norsk innsats overfor Rohingyaene bidro til å forhindre og løse kriser og konflikter ved å styrke lokale og regionale aktører. I Bangladesh støttet Norge FN-prosjektet SAFE Plus, et samarbeid mellom IOM, WFP og FAO, for å forsyne Rohingya-flyktningene og berørte lokalsamfunn med gass til matlaging. Dette stanser avskogingen i området, bedrer kvinners sikkerhet og forebygger ressurskonflikter. Programmet gir også opplæring i å etablere små bedrifter i vertssamfunnet. SAFE Plus har nådd flere husholdninger enn målet, og bidro til lavere fyringskostnader, bedre helse, færre volds- og overgrepshendelser, arbeidsplasser for kvinner og økt skoledeltakelse da barna ikke trenger å hente ved. I Myanmar bidro støtte til opplæringsprosjekter gjennom Flyktninghjelpen til økte muligheter for livsopphold og sysselsetting for sårbare grupper i konfliktområder, inkludert internt fordrevne og rohingyaer. Støtten via «Center for Diversity and National Harmony» bidro til å tilrettelegge for sameksistens, interetnisk dialog, forståelse og toleranse i Myanmar generelt og i delstaten Rakhine spesielt.

Norge bidro med støtte til implementeringen av Colombias integreringspolitikk overfor venezuelanske migranter i et program koordinert av Verdensbanken via «Global Concessional Financing Facility» sitt globale vindu. Programmet har spesielt fokus på økonomisk integrering og adgang til sosiale tjenester, men det foreligger foreløpig ikke rapporterte resultater da programmet nylig er startet opp.

Kapasitet til lokal migrasjonshåndtering er styrket, irregulær migrasjon er motvirket og returnerte migranter er reintegrerte

Norge bidro med 30 mill. kroner i kjernestøtte til FNs organisasjon for migrasjon (IOM). Kjernerstøtten, som kommer i tillegg til pliktige bidrag og øremerket støtte til enkelttiltak, sikret IOM fleksibilitet i arbeidet og mulighet til fleksibel respons på situasjoner som oppstår. Støtten til IOMs Migrasjonsfond bidro til å beskytte sårbare migranter, og bekjempe irregulær migrasjon gjennom samarbeid med opprinnelseslandene. Norge støttet også den Afrikanske Unions initiativ om fri bevegelse mellom land for mennesker i Afrika, gjennom IOM, for å bekjempe

irregulær migrasjon på Afrikas horn. Prosjektet har bidratt til viktige strukturer og et politisk rammeverk, inkludert en protokoll for å redusere hindringer for reise mellom land (Free Movement Protocol) og retningslinjer for et felles afrikansk pass.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 144,8 mill. kroner for 2023.

550 mill. kroner foreslås flyttet fra denne posten til nyopprettet post, kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn, post 72 Bærekraftige løsninger og vertssamfunn*. I tillegg foreslås en generell reduksjon på 170 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Post 73 FN og globale utfordringer, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til FNs innsats for fred og forebygging av konflikt og støtte til FNs generalsekretærs reformagenda, som dekker de tre områdene:

- FNs fred- og sikkerhetsarkitektur
- FNs utviklingssystem
- FNs administrasjon

Regjeringen ønsker et sterkt FN. Norsk støtte til reformarbeidet skal bidra til å styrke FNs evne til å forebygge og løse konflikter, og til å gjøre FNs landteam bedre i stand til å bistå vertslandene på en samstemt og integrert måte i deres oppfølging av bærekraftsmålene.

Innsats for å fremme samordning på landnivå mellom humanitær hjelp, utviklingsbistand og fredsbygging, og koblinger mellom utvikling, klima og sikkerhet prioriteres. Støtten gis hovedsakelig til FN, men også til andre aktører som arbeider for å styrke FN. Det gis også støtte til informasjon og debatt om FN og FNs arbeid i Norge under denne posten.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- FN er styrket og reformert.
 - FN har levert mer enhetlig i oppfølgingen av 2030-agendaen om bærekraftsmålene.
 - FN er tilpasset nye globale utfordringer.

- FNs innsats for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet er styrket.
- FN er bedre i stand til å forebygge voldelig konflikt og skape bærekraftig fred.
- Oppslutningen om FN og FNs arbeid er styrket.

Prioriteringer 2023

Bevilgningen skal bidra til gjennomføring av FN-reformer. Dette innebærer også støtte til generalsekretærens kontor og gjennomføringen av hans rapport «Our Common Agenda», med forslag til hovedprioriteringer for FN under hans lederskap. Dette omfatter støtte til utredningsarbeid, kapasitetsbygging og faglig bistand, inkludert utsending av personell gjennom Den norske ressursbank for demokrati og menneskerettigheter (NORDEM).

FNs fond for FNs stedlige koordinatorene (Special Purpose Trust Fund, SPTF) sikrer stabil og forutsigbar finansiering til gjennomføring av FN-reformer på landnivå, inkludert til FNs stedlige koordinatorene. Dette er kritisk viktig for en helhetlig og godt koordinert FN-innsats. Norge vil videreføre støtten til dette fondet.

Bevilgningen skal også bidra til å støtte generalsekretærens fredsbyggingsfond (UN Peacebuilding Fund, PBF), som er et verktøy som sikrer konfliktrammede land tilgang til rask respons og målrettet finansiering for stabilisering og langsiktig fredsbygging. Norge har vært en betydelig bidragsyter til fondet helt siden oppstarten i 2006. Gitt dagens mange komplekse politiske kriser har FNs generalsekretær bedt det internasjonale samfunnet om en betydelig opprustning av fondet, samt større forutsigbarhet for langsiktig finansiering av fredsbygging. Til tross for at fondet regnes som den mest vellykkede delen av FNs fredsarkitektur og som en vesentlig faktor for at FN-reformene skal lykkes, er fondet fortsatt betydelig underfinansiert. Norge inngikk i 2020 en femårig avtale om støtte til Fredsbyggingsfondet innenfor en totalramme på 500 mill. kroner, med en årlig indikativ utbetaling på 100 mill. kroner. Denne støtten sikrer langsiktig og forutsigbar støtte til FN, og dekker hele tidsrommet for fondets strategiske plan (2020–2024). Bidrag til fondet vil bli prioritert i 2023.

Norge vil videreføre samarbeidet med FNs avdeling for politikk og fredsbygging (DPPA). DPPA bidrar direkte til FNs arbeid med fred og sikkerhet og deres innsats for å forebygge konflikt, meklings og gjennom fredsbyggende arbeid. Norge har støttet DPPA i flere år. Regjeringen vil også videreføre støtten til samarbeidsprogrammet

mellom FNs utviklingsprogram (UNDP) og DPPA om freds- og utviklingsrådgivere, som skal bidra til å øke kapasiteten til FNs landteam. Regjeringen vil prioritere støtte til eksterne aktører som arbeider nært med FN-sekretariatet og bidrar med ideer, forslag og møteplasser for å styrke FN, bærekraftsmål 16 og fremme av FN-reform. Videre dekker posten støtte til FN-sambandet.

Sammenhengen mellom fred, sikkerhet og utvikling er forankret i FN-paktens artikkel 55. Studier viser at sårbarhet, konflikt og vold er kritiske hindre for sosial og økonomisk utvikling. Deler av støtten til FNs innsats for å håndtere sårbarhet, konflikt og vold, med vekt på forebygging og tidlig innsats, vil kunne være i grenseland for hva som godkjennes som offisiell utviklingsbistand (ODA) i henhold til utviklingskomiteén (DAC) i OECD.

Rapport 2021

FN er styrket og reformert og FN har levert mer enhetlig i oppfølging av 2030-agendaen

I 2021 bidro Norge med 75 mill. kroner til FNs fond for stedlige koordinatorene (Special Purpose Trust Fund, SPTF). SPTF har vært avgjørende for gjennomføringen av FN-reform, hvor omorganiseringen av stedlig koordinatorsystemet er grunnleggende. Dette inkluderer en styrking av FNs normative arbeid. Rapporter fra generalsekretærens kontor har bekreftet framgang med effektivisering og innsparinger for FN på landnivå. Samtidig er samlokalisering fremdeles en utfordring.

NORDEM mottok om lag 12 mill. kroner for sekondering av personell til FNs reformarbeid. Dette bidro bl.a. til å styrke koordineringsfunksjoner på generalsekretærens kontor, samt å fremme agendaen for bærekraftig utvikling. Støtten bidro også til utrulling av FNs datastrategi, som vil bli fulgt opp i årene som kommer.

FN er tilpasset nye globale utfordringer, oppslutningen om FN og FNs arbeid er styrket og FNs innsats for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet er styrket

Støtte til FN-reform via eksterne partnere nær FN bidro til å videreutvikle innholdet i reformene og til å mobilisere støtte blant FNs medlemsland for disse. Støtten til eksterne partnere bidro videre til å gjøre sammenhengen mellom fred, sikkerhet og utvikling bedre kjent for FNs medlemsstater. Det bidro også til kunnskap om hvordan FNs organer, deriblant Sikkerhetsrådet, arbeider med dette. I 2021 ble det gitt støtte til Centre on International

Cooperation, Security Council Report, Conflict Prevention and Peace Forum og NGO Working Group on Women, Peace and Security. I tillegg til FN-reform, bisto organisasjonene FN-sekretariatet og medlemsland med verktøy for forebygging og løsning av konflikt.

FN-sambandet og UNICEF-komiteén i Norge mottok i 2021 støtte til opplysnings- og informasjonsarbeid om FN. Støtten bidro til å skape engasjement, økt kunnskap og diskusjoner om FN og FNs arbeid.

FN er bedre i stand til å forebygge voldelig konflikt og bygge bærekraftig fred

Norge bidro med 81,3 mill. kroner til FNs fredsbyggingsfond (PBF) i 2021. Fondet ble i 2021 vurdert å oppfylle målene om at investeringene er effektive, risikovillige, at de utløser øvrige midler og at de bidrar til helhetlig samarbeid om fredsbygging på tvers av pilarene i FN. Fondet bidro til fredsbyggingsarbeid i 55 land i 2021.

Rekordhøye 47 pst. av midlene ble benyttet til tiltak for likestilling og kvinners rettigheter. Dette tilsier at Fredsbyggingsfondet er et av FNs fond og programmer med den høyeste andelen til likestilling og kvinners rettigheter.

Støtten bidro også til at FNs innsats for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet ble styrket og at FN ble bedre i stand til å forebygge voldelige konflikter og skape bærekraftig fred. Om lag en femdel av fondets midler tildeles gjennom åpne søknadsprosesser. Det var kun midler tilgjengelig for å godkjenne 14 pst. av søknadene om prosjektstøtte. Det viser at etterspørselen etter fredsbyggingsfinansiering er langt større enn midlene i fondet.

Norsk støtte til FNs avdeling for politikk og fredsbygging (DPPA) var 30 mill. kroner i 2021, som bidro til FNs arbeid med å forebygge voldelig konflikt og bygge bærekraftig fred. Midlene til DPPA er ikke øremerket og har bidratt at FN har respondert raskt når konflikter har oppstått.

I 2021 støttet DPPA 30 særskilte, politiske oppdrag. Meklere ble engasjert til 273 oppdrag i ulike konfliktområder, en økning på 45 pst. fra 2020. DPPA bidro bl.a. til konfliktløsning og innsats for fred i bl.a. Afghanistan, Bolivia, Colombia, Irak, Jemen, Libya, Palestina, Sudan, Syria og Ukraina, samt Sahel-området og Afrikas Horn.

DPPA ga særskilt støtte til kvinner, fred og sikkerhet. Dette inkluderer støtte til kvinnelige fredsmeglere og kvinners deltakelse i valgprosesser. DPPA arbeider også med å bekjempe konfliktrelatert seksuell vold.

Støtten har også gått til FNs beredskapsstyrke for eksperter på mekling, som ved 122 tilfeller, fordelt over 28 ulike områder, rykket ut på under 72 timers varsel etter at parter i en konflikt ba FN om støtte.

DPPA har også ytt støtte til valgprosesser i mer enn 50 av FNs medlemsland, som Gambia, Irak, Malawi, Sudan, Sør-Sudan, Venezuela og Usbekistan m.fl.

Gjennom sitt arbeid samler DPPA informasjon og rapporterer til FNs sikkerhetsråd, slik at rådet er bedre rustet til å håndtere kriser hvor internasjonal fred og sikkerhet er truet. DPPA samarbeider med hele FN-systemet og støtter FNs langsiktige fredsarbeid på landnivå og gjennom regionale organisasjoner. DPPA bidrar med ekspertise og leverer landanalyser som bidrar til en mer helhetlig respons til ulike kriser og konflikter.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 298,1 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 20 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Post 74 Pliktige bidrag til FN-organisjoner mv., kan overføres

Bevilgningen dekker den andelen av kontingenter til internasjonale organisasjoner, som Norge er medlem av, som kan rapporteres som offisiell utviklingshjelp (ODA). I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomité (DAC) kan en bestemt andel av de enkelte lands bidrag til organisasjonenes virksomhet registreres som offisiell utviklingshjelp (ODA). ODA-andelene vurderes jevnlig og kan bli endret av OECDs utviklingskomité i løpet av budsjettåret.

Tabellen under viser anslag for bidragene i 2023. Anslagene er usikre av flere grunner. De fleste bidragene betales i utenlandske valutaer og vil derfor være avhengig av valutakursen ved utbetaling. Budsjett for 2023, og dermed fordelingen av de pliktige bidragene mellom medlemslandene, er heller ikke vedtatt ennå for mange av organisasjonene.

(i 1 000 kr)			
Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
FN – regulært bidrag	88 023	100 500	94 700
FNs fredsbevarende operasjoner	38 120	63 700	55 320
Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	34 555	34 800	35 000
FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO)	26 286	27 300	27 725
Verdens helseorganisasjon (WHO)	25 095	24 300	25 030
Europarådet	17 152	16 900	19 710
Den internasjonale arbeidslivsorganisasjon (ILO)	17 080	16 600	15 890
Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA)	15 970	16 200	17 200
FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO)	7 695	9 000	9 040
Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM)	4 012	4 500	9 480
<i>Refusjon av bidrag som forvaltes av andre departementer</i>			
FNs miljøprogram (UNEP) – Klima- og miljødepartementet	25 677	25 000	28 130
FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO) – Kunnskapsdepartementet	13 385	14 700	14 420
Den internasjonale kreftunionen (IARC) – Kunnskapsdepartementet	3 982	3 900	3 755
Den internasjonale teleunion (ITU) – Kommunal- og distriktsdepartementet	2 595	3 000	3 000
Verdensunionen for bevaring av naturens mangfold (IUCN) – Klima- og miljødepartementet	2 358	2 300	2 315
FNs rammekonvensjon om klimaendringer (UNFCCC) – Klima- og miljødepartementet	1 224	1 100	2 020
Den europeiske post- og teleorganisasjon (UPU) – Samferdselsdepartementet	773	700	720
FNs klimasekretariat (IPCC) – Klima- og miljødepartementet	500	500	500
Konvensjonen om internasjonal handel med truede arter (CITES) – Klima- og miljødepartementet	380	400	425
Montrealprotokollen – Klima- og miljødepartementet	243	400	185
Verdensorganisasjonen for åndsverkrett (WIPO) – Justis- og beredskapsdepartementet	132	190	135
Sum post 74	325 237	365 990	364 700

ODA-andelen for de ulike organisasjonene er som følger:

- FN, regulært bidrag, 52 pst.
- FNs fredsbevarende operasjoner 15 pst. (anslag, avhenger av type operasjoner)
- Den internasjonale arbeidslivsorganisasjon (ILO) 60 pst.
- FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) 100 pst.
- FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) 83 pst.
- Verdens helseorganisasjon (WHO) 76 pst.
- Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) 74 pst.
- Europarådet 40 pst.
- Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) 100 pst.
- Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA) 33 pst.
- IAEOs Technical Cooperation Fund 100 pst.

Den øvrige delen av disse bidragene bevilges under kap. 116 *Internasjonale organisasjoner*, post 70 *Pliktige bidrag*.

Bevilgningen dekker også ODA-godkjent andel av kontingenter til organisasjoner forvaltet

av andre departementer, jf. oversikt i tabellen over.

Mål 2023

Denne bevilgningen bidrar til alle bærekraftsmålene. Spesielt relevant på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, og 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det multilaterale systemet er effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert.

Rapport 2021

De pliktige bidragene for 2021 til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av ble utbetalt i henhold til fordelingen mellom medlemslandene.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 364,7 mill. kroner for 2023. Dette er om lag på samme nivå som saldert budsjett for 2022.

Kap. 152 Menneskerettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	623 369	671 617	711 617
71	FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), <i>kan overføres</i>	165 000	197 000	197 000
	Sum kap. 152	788 369	868 617	908 617

Menneskerettighetene er under alvorlig press. Autoritære ledere i alle deler av verden arbeider målrettet for å utfordre demokratiske og rettsstatlige prinsipper. Altfor mange av de som står opp for folkestyre og menneskerettighetene utsettes for trakassering og vold. Domstolers uavhengighet undergraves med loven i hånd. Utstrakt bruk av desinformasjon og propaganda sår mistillit og splid, og gir grobunn for frykt, fremmedgjøring og hat.

Russlands angrep på Ukraina bekrefter betydningen av å verne om demokratiet som styreform, bl.a. ved å sikre fordeling av makt, åpenhet og

rom for kritiske stemmer. Autoritære ledere skaper en mer utrygg og konfliktfylt verden, som også vi som lever i trygge demokratier kjenner konsekvensene av.

Menneskerettigheter og demokratiske verdier må forsvares kontinuerlig. Å fremme menneskerettighetene og demokratiutvikling er et mål for regjeringens utenriks- og utviklingspolitikk. Det er også en integrert del av Norges brede internasjonale engasjement, for fred og sikkerhet, for FNs bærekraftsmål og klimamålene, og i arbeidet for å sikre våre økonomiske interesser.

Post 70 Menneskerettigheter, kan overføres

Bevilgningen støtter tiltak for å fremme og forsvare menneskerettighetene globalt. Den skal bidra til utvikling gjennom styrket respekt for menneskerettighetene, i tråd med prioriteringer angitt i Hurdalsplattformen.

Aktører som støttes over denne posten er norske, internasjonale og nasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner. Det gis også støtte til mellomstatlige organisasjoner, nasjonale myndigheter og institusjoner i samarbeidsland, og utvalgte norske statlige virksomheter. Norske ambassader er viktige kanaler for menneskerettighetsarbeidet.

Denne posten må ses i sammenheng med kap.159 *Regionbevilgninger*, kap. 164 *Likestilling* og kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 70 *Fred og forsoning*.

Mål 2023

Bevilgningen skal særlig støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivå, bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Internasjonale systemer for å fremme og beskytte menneskerettigheter, demokrati og rettsstat er mer effektive.
- Etterlevelse av internasjonale menneskerettighetsforpliktelser er forbedret i utviklingsland.

Prioriteringer 2023

Inkluderende demokrati basert på rettsstatsprinsippene og respekt for menneskerettighetene er en forutsetning for varig fred og stabilitet. Bevilgningen skal bidra til målrettet innsats for å fremme grunnleggende demokratiske prinsipper på landnivå og i samarbeid med regionale og globale aktører. Innsats for å sikre kompetente, uavhengige og upartiske rettsvesen vil gis prioritet.

Ytrings- og informasjonsfrihet er avgjørende for demokratisk deltakelse og oppfyllelse av andre menneskerettigheter. Bevilgningen skal støtte innsats for å fremme ytringsfrihet og frie medier, og for å beskytte journalister, skribenter og andre utsatte yrere. Kvinners ytringsfrihet og kvinne-

lige journalisters sikkerhet vil gis spesiell oppmerksomhet.

Fagforeninger spiller en viktig rolle som pådriverer for folkestyre og demokrati. Bevilgningen skal bidra til styrket innsats for arbeidstakerrettigheter. Det skal legges særlig vekt på tiltak som fremmer et likestilt arbeidsliv, trepartssamarbeid, beskyttelse av fagforeningsrepresentanter og gjennomføring av internasjonale arbeidsstandarder.

Menneskerettighetsforsvarere er de som står fremst for å fremme og verne om menneskerettighetene. De er en sentral del av et levende sivil samfunn som bidrar til inkluderende, fredelige og demokratiske samfunn og bærekraftig utvikling. Innsats for å støtte menneskerettighetsforsvarere og styrke beskyttelsen mot trusler og represalier vil fortsatt gis høy prioritet.

Bevilgningen skal bidra til arbeidet mot innskrenking av tros- og livssynsfrihet og for religiøse minoriteters rettigheter. Kvinner og jenter rammes oftere enn gutter og menn av mangel på trosfrihet, og dette er utfordringer regjeringen særlig ønsker å følge opp.

Arbeidet for kulturelle rettigheter skal bidra til økt oppmerksomhet og kunnskap om kulturelle rettigheter som menneskerettigheter, betydningen av kulturelle rettigheter og frie kunstneriske ytringer for demokrati og rettsstat, og for at disse rettighetene aktivt må fremmes og beskyttes.

Innsats for å bekjempe diskriminering og forfølgelse av seksuelle minoriteter og kjønnsminoriteter skal fortsatt gis prioritet.

Bevilgningen skal også bidra til å fremme kvinners rettigheter og likestilling inkludert gjennomføring av handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet, bl.a. gjennom målrettede tiltak for å forbedre kvinners rettigheter, deltagelse og likestilling i Midtøsten, Nord-Afrika, Sentral-Asia og Afghanistan og Sørøst- og Øst-Europa.

Rapport 2021

Bevilgningen er rettet mot særskilte tematiske satsinger. Rapporten viser hvordan målene om å styrke menneskerettighetene gjennom internasjonale systemer og innsats på landnivå er oppnådd innenfor de prioriterte satsingsområdene. Selv om det oppnås mange gode resultater fra tiltak som støttes, går den globale utviklingen for demokrati og respekt for menneskerettigheter feil vei. Antall land med autoritære trekk øker. Dette er godt dokumentert i bl.a. International IDEAs Global State of Democracy Report 2021 og tenketanken Freedom House sin årlige rapport om Freedom in

the World. Rapporten nedenfor viser hvordan disse globale trendene kan utfordres og motvirkes gjennom målrettet innsats.

Demokrati, rettsstat og demokratiske institusjoner er styrket

Presset globalt mot demokratiske spilleregler fortsatte og ble ytterligere forsterket i skyggen av covid-19. Støtte til den mellomstatlige organisasjonen International IDEA bidro til å ansvarliggjøre stater for oppfølging av deres lovnader under det amerikanskledede demokratitoppmøtet avholdt i 2021. European Endowment for Democracy intensiverte sin innsats for å nå fram med støtte til sivilt samfunn og uavhengige medier i EUs naboregioner i øst, sør og på Vest-Balkan. Norsk senter for menneskerettigheter (SMR) har gjennom et unikt samarbeid med politifaglige og -operative miljøer bidratt til forskning, standardsetting og undervisning om etterforsknings- og avhørsmetoder, som har høstet internasjonal anerkjennelse og blitt tatt i bruk i stadig flere land. Dommere fra Indonesia har fått opplæring i hvordan de kan utøve sin dommergjerning i tråd med internasjonale menneskerettighetsforpliktelser. Støtte til International Commission of Jurists har bidradd til styrking av et nettverk for uavhengige dommere i Guatemala. Mer enn 100 representanter for sentraladministrasjonen, justis- og sikkerhetsapparatet i Etiopia fikk opplæring i tematikker relatert til menneskerettigheter.

Styrket ytringsfrihet og uavhengige medier, inkludert journalisters sikkerhet

Prioriteringene i strategien for ytringsfrihet i utenriks- og utviklingspolitikken, har vært førende for Norges støtte til norske og internasjonale medieorganisasjoners og menneskerettighetsorganisasjoners arbeid for ytringsfrihet. Journalisters sikkerhet, journalistutdanning og medieutvikling, tilgang til informasjon og kunstnerisk ytringsfrihet har vært viktige innsatsområder. Gjennom FNs organisasjon for undervisning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO) har Norge bidratt til nasjonale reformer og mekanismer for å styrke og beskytte ytrings- og pressefrihet i land som Mexico, Pakistan, Sri Lanka og Sør-Sudan. I Afghanistan, Etiopia og Myanmar stoppet reformarbeidet opp som følge av en forverret politisk og sikkerhetspolitisk situasjon. UNESCO samarbeidet med regionale menneskerettighetsdomstoler og advokatforeninger i Afrika og Latin-Amerika for å styrke kompetansen på ytringsfrihet i dom-

stolene. Kvinners likestilling i mediene og mediedekningen har vært støttet bl.a. i Mexico, der et prosjekt rettet mot lokale radiostasjoner ga 500 journalister økt kunnskap om og verktøy til å rapportere om vold mot kvinner. I Øst-Afrika fikk 200 kvinnelige journalister opplæring i å rapportere om covid-19 og helse ut fra et kjønnsperspektiv. I Mosambik ble ytringsfrihet og tilgang til informasjon styrket gjennom støtte til 26 lokalradioer. I Myanmar og Afghanistan har militære maktovertakelser ført til en dramatisk forverret situasjon for ytrings- og pressefrihet. Dette har medført behov for omfattende endring i planer og også at en del tiltak, særlig i Afghanistan, ikke har latt seg gjennomføre. Norge har bidratt til at journalister og medieorganisasjoner fra disse landene så langt som mulig har kunnet opprettholde sitt arbeid, inkludert i eksil.

Tros- og livssynsfrihet og beskyttelse av religiøse minoriteter er styrket

Arbeidet for tros- og livssynsfrihet og religiøse minoriteters rettigheter skjer gjennom norske og internasjonale organisasjoner, alle med nær kontakt med utsatte grupper i berørte land. Arbeidet har bidratt til å styrke tros- og livssynsminoriteters kunnskap om egne rettigheter og evne til å artikulere disse. I 2021 bidro Stefanusalliansen til opplæring om tros- og livssynsfrihet på 18 språk, inkludert juridisk opplæring av advokater i flere land. Den internettbaserte læringsplattformen om trosfrihet hadde om lag 6 000 individuelle besøk fra hele verden, en økning på 50 pst. fra forrige periode. Flere ressurser ble lansert i skjæringspunktet trosfrihet, kvinner og bærekraftsmålene. Kapasitetsbygging og opplæring i tros- og livssynsfrihet ble også videreført gjennom konkrete prosjekter på landnivå, inkludert i Egypt, India, Kazakhstan, Kirgisistan, Libanon og Pakistan. Senter for Studier av Holocaust og Livssynsminoriteter bidro til økt kunnskap om folkemord. En nettside med læringsressurser for inkluderende medborgerskap og forebygging av forfølgelse av tros- og livssynsminoriteter, som er oversatt til seks ulike språk, hadde over 10 000 besøk i 2021. Støtte til Minority Rights Group bidro til forsvar av minoriteters rettigheter i Afrika, Asia og i Midtøsten. Organisasjonens fokus på de sosioøkonomiske betingelsene som påvirker diskriminering og marginalisering bidro til økt oppmerksomhet om minoriteters behov, og nødvendigheten av å dokumentere hvordan covid-19 ble brukt som påskudd for ytterligere undertrykking.

Beskyttelsen av menneskerettighetsforsvarere er styrket

Norsk støtte har bidratt til at urettmessig rettsfølgelse av, og trusler eller represalier mot menneskerettighetsforsvarere for deres samarbeid med FN, er henvist til menneskerettighetsmekanismer eller traktatorganer i FN. Mange menneskerettighetsforsvarere har opplevd at situasjonen deres ble bedret etter at FN tok opp saken med relevante myndigheter. Norge ledet arbeidet med en FN-resolusjon som styrker den normative beskyttelsen av menneskerettighetsforsvareres arbeid under covid-19. Norsk støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner og menneskerettighetsorganisasjoner bidro til at flere enn 7 000 menneskerettighetsforsvarere fikk ulike former for krisehjelp eller støtte til arbeidet sitt. Dette inkluderer for eksempel retts hjelp, støtte til sikkerhetstiltak, midlertidig relokalisering og sikkerhetsopplæring. Mer enn 600 lokale menneskerettighetsorganisasjoner har også mottatt støtte via partnerorganisasjoner for å videreføre rettighetsarbeidet. Med støtte fra norske partnere har menneskerettighetsforsvarere bidratt til positive lov- eller politikkendringer i flere land, og til å forhindre negative endringer. Norsk støtte bidro til økonomisk og juridisk støtte til forfulgte og fengslede menneskerettighetsaktivister i Myanmar, og muliggjorde at menneskerettighetsforsvarere fra Myanmar i eksil kunne fortsette sitt arbeid. Støtten til palestinsk sivilsamfunn bidro til å synliggjøre og motvirke trenden med straffefrihet for menneskerettighetsbrudd og -overgrep på Vestbredden.

Kulturelle rettigheter, inkludert kunstnerisk ytringsfrihet, kulturarv og verdensarv er styrket

I organisasjonen Freemuse sin årlige rapport, State of Artistic Freedom, ble det i 2021 dokumentert mer enn 1 200 hendelser verden over, hvor retten til kunstnerisk ytringsfrihet ble krenket eller forsøkt sensurert. Norge har støttet innsats for å motarbeide denne utviklingen gjennom en rekke partnere. Støtte til UNESCOs Aschberg Programme bidro til kapasitetsbygging og teknisk assistanse for å styrke rettighetsperspektivet i kultursektoren. Programmet støttet internasjonale og nasjonale sikkerhetsnett for utsatte kunstnere i konfliktsituasjoner. 32 land mottok krisehjelp fra UNESCOs fond for å beskytte kulturarv som er skadet eller svært truet. Forvaltningen av verdifulle verdensarvområder i Afrika ble styrket. Sørfond har bidratt til produksjonen av den Oscar-nominerte dokumentarfilmen *Writing with Fire*,

som løfter fram ytringsfrihet for kasteløse kvinnelige journalister i India. Gjennom Arab Fund for Arts and Culture, fikk nesten 180 kunstnere, kulturarbeidere og kunst- og kulturorganisasjoner i Midtøsten støtte gjennom stipendordninger. Det palestinske kulturfondet støttet 67 prosjekter i 2021, deriblant Al-Hakawati Theater og den internasjonale festivalen for samtidsdans i Ramallah. Kulturelle rettigheter ble også styrket gjennom etablering av et nasjonalt kulturråd i Malawi, og opplæring i kuratorisk praksis og kulturledelse i Tanzania.

Arbeidstakerrettigheter og inkluderende vekst er styrket

Ubundet programstøtte bidro til at Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) kunne bistå land i deres covid-19 respons. For eksempel styrking av sosial dialog i Bolivia og Palestina og tiltak mot bekjempelse av covid-19 på arbeidsplassen i Den demokratiske republikken Kongo. Støtte til ILO i Jordan bidro til å styrke kvinners rettigheter i den private helsesektoren, gjennom samarbeid med helsearbeidernes fagforening, påvirkningsarbeid overfor myndighetene, samt mediekampanjer for å opplyse kvinnelige arbeidere om deres rettigheter. Raftostiftelsen har bidratt til utvikling av retningslinjer for ansvarlig næringsvirksomhet basert på menneskerettighetene, i bl.a. shipping, og i bygg- og anleggssektoren. Støtte til Det norske menneskerettighetsfond har ført til at 5 200 arbeidere i India, hovedsakelig kvinnelige arbeidere i utsatte sektorer, har fått opplæring i menneskerettigheter og faglige rettigheter.

Likestilling i Midtøsten, Nord-Afrika, OSSE-regionen og Afghanistan er styrket

Støtte gitt til UN Women bidro til opprettelse av et fond som skal beskytte kvinnelige menneskerettighetsforsvarere som får trusler på bakgrunn av sitt politiske arbeid, inkludert i FNs sikkerhetsråd. Støtte til Libanons nasjonale handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet bidro til å styrke grunnlaget for kvinners politiske deltakelse, mens støtte til Jordans handlingsplan bl.a. bidro til rekruttering av kvinner i sikkerhetssektoren. Støtte til å opprette et institutt for likestilling i det palestinske kvinne departementet ble videreført. Instituttet har bidratt til ny politikkutvikling på sentrale likestillingspolitiske områder, herunder fødselspermisjon og bedre pensjonsrettigheter for kvinner. Støtte til FNs befolkningsfond (UNFPA) i Egypt bidro til at mer enn 14 millioner personer

ble forsøkt påvirket gjennom husbesøk, med sikte på å eliminere kvinnelig kjønnslemlestelse. I Irak ble det gitt støtte til siviltsamfunn for å skape økt konsensus om å vedta en lov for beskyttelse av vold mot kvinner. Loven ligger til diskusjon i parlamentet.

Andre innsatser

Gjennom Global Equality Fund bidro Norge med krisestøtte til utsatte LHBT+-personer og lokale menneskerettighetsorganisasjoner. Dette inkluderte LHBT+-personer i Afghanistan som trengte beskyttelse etter Talibans maktovertakelse. Støtte til Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold (FRI) bidro til samarbeid mellom religiøse ledere og LHBT+-organisasjoner for å bekjempe diskriminering og overgrep mot seksuelle minoriteter og kjønnsminoriteter i det sørlige Afrika og Kenya. Støtten bidro også til beskyttelse av LHBT+-barn og unges rett til utdanning og andre grunnleggende rettigheter i Nepal, Kambodsja og Thailand. Restriksjoner som følge av covid-19 gjorde at en del planlagte aktiviteter måtte gjennomføres digitalt eller utsettes. I Sri Lanka ble det gitt støtte til unge LHBT+ aktivister for å fremme bevissthet og støtte til seksuelle minoriteter gjennom sosiale media. I Colombia bidro norsk støtte til at LHBT+-personer deltok aktivt i systemet for overgangsjustis, og bidro til oppreising og økt kunnskap om overgrep mot denne utsatte gruppen.

Gjennom organisasjonen UPR Info bidro Norge til å styrke siviltsamfunns deltakelse i de periodiske landgjennomgangene i FNs menneskerettighetsråd. Støtte til tenketanken Universal Rights Group ga et fortsatt bidrag til internasjonal diskusjon av det multilaterale menneskerettighetsarbeidet, med særlig vekt på FNs menneskerettighetsråd. Norge videreførte støtten til FNs fellesfond for integrering av menneskerettigheter i FNs utviklingssystem. Fondet bidro til styrket institusjonalisering og operasjonalisering av menneskerettighetene både i FN-systemet og i vertslandene.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 711,6 mill. kroner for 2023. Det er en økning på 40 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Post 71 FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), kan overføres

OHCHR er Norges viktigste partner og kanal i det internasjonale arbeidet for menneskerettighetene. Bevilgningen dekker kjernestøtte og øremerket støtte til prioriterte områder. I henhold til regelverket fra OECDs utviklingskomité (DAC) anerkjennes 88 pst. av kjernestøtten til OHCHR som offisiell bistand. Den øremerkede støtten anerkjennes i sin helhet som slik bistand.

Menneskerettighetene utgjør én av FNs tre pilarer og er nødvendig for å oppnå bærekraftige resultater innenfor FNs to øvrige pilarer: fred og sikkerhet, og utvikling. Høykommissærens arbeid er forankret i bærekraftsmålene.

Høykommissæren har ansvar for å lede og koordinere FNs menneskerettighetsarbeid og er en pådriver både overfor stater og øvrige deler av FN. OHCHR er høykommissærens sekretariat og FNs hovedorganisasjon for menneskerettighetsarbeid. OHCHR spiller også en viktig rolle på landnivå ved å støtte statene i gjennomføringen av deres internasjonale forpliktelser.

Støtten til OHCHR nedfelles i en egen avtale i tråd med OHCHRs gjeldende operasjonelle plan. For 2022–23 er det inngått en toårig avtale.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte OHCHR bidrag til å realisere bærekraftsmålene. Det gjelder særlig bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge vel fungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og 10 – Redusere ulikhet i og mellom land. Arbeidet med rettighetsdimensjonene i de øvrige bærekraftsmålene støttes også.

Bevilgningen skal bidra til at OHCHR når sine strategiske mål om å beskytte menneskerettighetene og å gjøre alle mennesker i stand til å realisere disse rettighetene. OHCHRs plan for 2022–23 angir følgende delmål:

- Styrke nasjonale beskyttelsessystemer.
- Styrke internasjonale beskyttelsessystemer.
- Styrke involvering og deltagelse av siviltsamfunn og andre aktører.

Målene er understøttet av seks tematiske pilarer som strukturerer OHCHRs innsats: fred og sikkerhet, ikke-diskriminering, bærekraftig utvikling,

menneskerettighetsmekanismer, ansvarlighet og deltakelse.

Prioriteringer 2023

For at organisasjonen skal kunne levere effektivt og fleksibelt i henhold til hele bredden av sitt mandat, vil andelen som gis som kjernestøtte til OHCHR økes.

Bruk av øremerket støtte vil fortsette, men med sikte på større grad av myk øremerking. Tematisk øremerking skal bidra til å styrke OHCHRs arbeid med norske prioriteringer som demokratisk handlingsrom, sivilt samfunn og beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere. Ytringsfrihet og tros- og livssynsfrihet skal prioriteres, og beskyttelse av rettighetene til kvinner, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), og grupper som ofte er utsatt for marginalisering, som LHBT+-personer og urfolk. Støtte til OHCHRs forebyggingsarbeid videreføres, med vekt på tidlig varsling av, og respons på, alvorlige og systematiske menneskerettighetsutfordringer.

Geografisk øremerking skal bidra til å styrke OHCHRs kapasitet til å møte behov for kapasitetsbygging på landnivå. Hovedinnsatsen vil være i regioner der Norge har et aktivt bilateralt engasjement og har mulighet til å følge opp samarbeidet. Dette inkluderer bl.a. Latin-Amerika, Midtøsten, Sahel og det østlige og sørlige Afrika.

Rapport 2021

Høykommissærens globale årsrapport for 2021 fremhever hvordan covid-19 har forsterket eksisterende ulikheter og utfordringer på rettighetsfeltet, og situasjonen for marginaliserte og sårbare personer og grupper spesielt. OHCHR har bl.a. bidratt til styrking av økonomiske og sosiale rettigheter på landnivå, inkludert knyttet til offentlige helsestjenester og sosiale sikkerhetsnett. Overvåkning og dokumentasjon av hvordan pandemiltak benyttes til å innskrenke rettigheter og sivilt samfunns handlingsrom har også vært prioritert.

OHCHR er svært avhengig av frivillige bidrag, som utgjorde nærmere 60 pst. av budsjettet, og Norge var blant kontorets aller viktigste finansielle bidragsytere i 2021. Gjennom kombinasjonen av kjernestøtte og øremerket støtte bidro Norge til at OHCHR fleksibelt og effektivt kunne levere på hele bredden av sitt mandat. Dette inkluderte tilrettelegging for vedtak av 85 resolusjoner i FNs menneskerettighetsråd og 26 landbesøk av spesi-

alprosedyrerne. Det ble også gitt støtte til 47 000 ofre for tortur og 17 000 ofre for moderne slaveri.

Årsrapporten trekker også frem arbeidet for rettighetene til personer som rammes av konflikt, som i Etiopia, Myanmar, land i Sahel-regionen og Syria. Rapporten viser at respekt for menneskerettighetene er avgjørende for bærekraftig fred og utvikling. Dette viser også at OHCHR jobbet godt og systematisk med norske prioriteringer. I 2021 ga Norge øremerket støtte til OHCHRs arbeid i Latin-Amerika (Colombia, Haiti, Nicaragua, Venezuela), Midtøsten (Palestina) og Afrika (Den demokratiske republikken Kongo, Etiopia, Sahellandene Burkina Faso, Mauritania, Niger og Tsjad), samt til regionalt samarbeid i Sahel.

Etter at OHCHR i 2019 ble gjennomgått av nettverket for gjennomgang av multilaterale organisasjoner (MOPAN), har Norge i dialogen med kontoret lagt vekt på planer for mål- og risikostyring. Norge legger også vekt på å følge opp organisasjonens arbeid for å motvirke seksuell utnyttelse, overgrep og trakassering og følge opp uønsket atferd hvis det finner sted.

FNs menneskerettighetsmekanismer er effektive og solide

Norsk støtte bidro til at Høykommissærens kontor også i 2021 kunne yte avgjørende støtte til arbeidet som gjøres i FNs menneskerettighetsmekanismer. Disse omfatter ekspertkomiteene under de internasjonale traktatene på menneskerettighetsfeltet (traktatorganene), og Menneskerettighetsrådet. Under rådet omfattes både spesialrapportørene det har oppnevnt og de regelmessige gjennomgangene av land.

Kontoret bidro bl.a. til å utvikle bedre prosesser og prosedyrer for landenes rapportering og oppfølging av egne menneskerettighetsforpliktelses. Videre bidro OHCHR til at sivilt samfunn og nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner kunne engasjere seg i arbeidet som gjøres i ulike menneskerettighetsmekanismer.

Internasjonale menneskerettigheter gjennomføres på landnivå

Norge videreførte støtten til OHCHRs innsats for å beskytte sivilt samfunn og styrke demokratisk handlingsrom. Norge bidro også med støtte for å motvirke at menneskerettighetsforsvarere og representanter fra sivilt samfunn som engasjerer seg i FN-fora som Sikkerhetsrådet, blir utsatt for represalier i form av trusler eller vold.

Norge har gjennom flere år støttet OHCHRs arbeid i Colombia, bl.a. med vekt på utsatte grupper som urfolk og LHBT+-personer. Arbeidet for menneskerettighetsforsvarere, og kvinnelige menneskerettighetsforsvarere spesielt, var særlig viktig i 2021 siden sikkerhetssituasjonen forverret seg og landet var preget av store sosiale protester som ble til dels hardt slått ned på.

Likeledes har Norge gjennom flere år støttet OHCHRs arbeid i Etiopia. I 2021 bidro det bl.a. til at OHCHR og den etiopiske menneskerettighetskommisjonen kunne dokumentere svært alvorlige brudd på menneskerettighetene og på internasjonal humanitærrett begått i Tigray.

Integreringen av menneskerettigheter i FN-systemet er styrket

I 2021 fortsatte Norge støtten til OHCHRs arbeid med tidlig varsling av, og respons på, alvorlige menneskerettighetsutfordringer gjennom såkalte kriseresponsteam. Nye team ble etablert i flere regioner, bl.a. for å systematisk rette søkelyset mot alvorlige menneskerettighetssituasjoner, ikke minst i forbindelse med politiske valg.

Dette forebyggingsarbeidet bidro også til mer systematisk integrering av menneskerettighetsvurderinger i FNs landanalyser, med sivile og poli-

tiske rettigheter, så vel som økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Det har også styrket integreringen av menneskerettighetene i FNs utviklingsinnsats og landprogrammene FN utarbeider.

Norsk støtte bidro også til styrket bevissthet internt i FN om menneskerettighetsforsvareres rolle og beskyttelsesbehov. OHCHR lanserte bl.a. tiltak for å beskytte menneskerettighetsforsvarere som arbeider med miljø saker i samarbeid med FNs miljøprogram (UNEP) og i tilknytning til seksuell og kjønnsbasert vold i samarbeid med UN Women.

Norge videreførte også det strategisk bidraget til arbeidet for barn og unges rettigheter i 2021. Dedikerte ungdomsrådgivere jobbet på OHCHRs regionale kontorer for å øke ungdoms engasjement i menneskerettighetsspørsmål og fremme ungdommers politiske deltakelse. De fokuserte særlig på marginalisert ungdom, ungdom i krisesituasjoner og ungdom som opplevde utrygghet og vold.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 197 mill. kroner. Det er på samme nivå som saldert budsjett for 2022.

Kap. 153 Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Flyktninger og internt fordrevne, <i>kan overføres</i>			1 320 000
71	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), <i>kan overføres</i>			630 000
72	Bærekraftige løsninger og vertssamfunn, <i>kan overføres</i>			809 504
Sum kap. 153				2 759 504

Ifølge FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) er over 100 millioner mennesker på flukt i 2022. Målet for det internasjonale flyktningsarbeidet er å finne varige løsninger i form av tilbakevending, gjenbosetting eller lokal integrering i vertssamfunn. Det er nødvendig med bedre internasjonal ansvarsdeling og styrket samspill mellom humanitær innsats, arbeid for bærekraftig utvikling og fredsbygging. Innsatsen må foran-

kres i samarbeid og koordinering mellom nasjonale myndigheter, humanitære organisasjoner og utviklingsaktører. Bærekraftige løsninger forsetter at de berørte befolkningene og myndighetene medvirker.

Regjeringen vil fortsette å bygge opp satsingen for flyktninger, fordrevne og vertssamfunn som lansert i Hurdalsplattformen. Innsatsen innrettes for å møte fordrevne og migranternes sam-

mensatte behov. I tillegg til å arbeide for varige løsninger for mennesker på flukt, skal innsatsen også bidra til at vertssamfunnene blir i stand til å møte utfordringene ved å huse store grupper fordrevne over tid. Å bistå lokalsamfunnene er også viktig for å redusere sosiale og politiske spenninger i og mellom fordrevet befolkning og fastboende. En helhetlig respons skal bidra til å øke de fordrevnes verdighet og kontroll over egne liv og egen fremtid. Regjeringen vil bidra til å legge til rette for at flyktninger og fordrevne skal kunne returnere og reintegreres i sine opprinnelige samfunn når det er mulig.

I 2021 kom rapporten fra det norskstøttede Høynivåpanelet for intern fordrivelse med anbefalinger om hvordan nasjonal og internasjonal innsats kan innrettes og styrkes for å øke beskyttelse og bidra til varige løsninger for internt fordrevne. Regjeringen vil fortsette å støtte dette arbeidet.

Norge er en av de største bidragsyterne til UNHCR og til FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA), som har et eget mandat som ligger til grunn for arbeidet med palestinske flyktninger i Gaza, Vestbredden, Libanon, Syria og Jordan.

Flyktningkonvensjonen og den globale flyktningplattformen (Global Compact on Refugees) legges til grunn i arbeidet. Støtte til migrasjons-håndtering, herunder tiltak under den globale migrasjonsplattformen (Global Compact for Migration) inngår også i satsingen. Målet er å bidra til at migrasjon foregår i ordnede former, at returnerte migranter reintegreres i hjemlandet og at færre mennesker begir seg ut på farefull ferd for å krysse grensene til Europa. Ulike former for støtte til den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) dekkes under postene under dette kapittelet.

Boks 7.1 Regjeringens satsing for flyktninger, fordrevne og vertssamfunn

Regjeringens satsing for å bidra til bærekraftige løsninger for flyktninger, fordrevne og deres vertssamfunn skal bedre forholdene for mennesker på flukt og gi samfunn som har mange internt fordrevne eller mottar mange flyktninger mulighet til å ivareta dem bedre. Det er behov for en mer helhetlig tilnærming med styrket samspill mellom fredsbygging, humanitær innsats og langsiktig utvikling. Dette skal skje i samarbeid med berørte befolkninger og lokale og nasjonale myndigheter. Innsatsen skal bidra til en rettighetsbasert og mer verdig tilværelse for mennesker på flukt. En helhetlig innretning på arbeidet vil kunne bidra til å motvirke årsakene til fordrivelse.

Styrket samspill mellom virkemidlene i den humanitære innsatsen, arbeidet for fred og stabi-

lisering og for bærekraftig utvikling er en forutsetning for å nå målene for satsingen. For å reflektere denne tilnærmingen samles relevante bevilgninger for stabiliserings-, utviklings- og humanitær innsats under dette nye kapittelet.

Andre bevilgninger i budsjettet kan også bidra til å nå målene for satsingen, for eksempel til menneskerettigheter, fred og forsoning og regionene. Satsingen har vært førende også for innretningen av bistand til Ukraina, og store deler av den humanitære bistanden til Ukraina faller inn under formålet. Satsingen bør derfor ses i sammenheng med øvrig norsk innsats for Ukraina under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

Post 70 Flyktninger og fordrevne, kan overføres

Denne bevilgningen dekker humanitære tiltak for beskyttelse og assistanse til flyktninger, internt fordrevne og vertssamfunn, inkludert øremerket støtte til UNHCR, IOM og andre humanitære organisasjoner, herunder Flyktninghjelpen og UNRWA. Også andre FN-organisasjoner, humanitære organisasjoner og Røde Kors-bevegelsen vil kunne motta støtte. Posten erstatter delvis kap.

150 *Humanitær bistand*, post 72 *Flyktninger og fordrevne*, som ble opprettet i Prop. 1 S Tillegg 1 (2021–2022). Øremerkede bidrag til Ukraina og naboland vil dekkes under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

De humanitære prinsippene, internasjonal humanitærrett og menneskerettighetene ligger til grunn for innsatsen. Kjønnsperspektivet skal integreres, og mennesker som er rammet skal i størst mulig grad bli involvert og få anledning til å påvirke innsatsen og stille organisasjonene til ansvar.

Mål 2023

Bevilgningen støtter flere bærekraftsmål, herunder 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Mennesker som er drevet på flukt, og lokalsamfunn som er vertskap for flyktninger og fordrevne, mottar beskyttelse og assistanse.
- Den globale og FN-ledede innsatsen for flyktninger og internt fordrevne er godt koordinert, og møtes med rask og effektiv respons.
- En helhetlig tilnærming med styrket samspill mellom fredsbygging, humanitær innsats og langsiktig utvikling bidrar til varige løsninger for flyktninger og fordrevne.

Prioriteringer 2023

Norge skal være en vesentlig bidragsyter og støttespiller for å bedre forholdene for mennesker på flukt, og for lokalsamfunnene som mottar flyktninger og fordrevne. Dette omfatter retten til liv, mat, helse og utdanning. Regjeringen vil fortsette å prioritere beskyttelse av flyktninger og fordrevne, bl.a. gjennom innsats mot seksualisert og kjønnsbasert vold. Norge vil bidra til arbeidet med å finne bærekraftige løsninger for de store flyktningkrisene og situasjoner med intern fordrivelse. Norge vil også bidra med støtte til humanitære appeller for landsituasjoner med flyktninger og fordrevne. Regjeringen vil støtte tiltak for at rettigheter for barn på flukt ivaretas og støtte oppfølging av rapporten til høynivåpanelet for intern fordrivelse, inkludert FNs generalsekretærs handlingsplan.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 1 320 mill. kroner for 2023. Midlene er flyttet fra kap. 150 *Humanitær bistand*, tidligere post 72 *Flyktninger og fordrevne*.

Post 71 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)

Denne bevilgningen dekker den norske kjerne-støtten til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Øremerkede bidrag til enkeltland og tema dekkes under post 70 *Flyktninger og fordrevne*. Øremerkede bidrag til Ukraina og nabo-

land vil dekkes under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

UNHCR er den viktigste globale aktøren for beskyttelse og assistanse til flyktninger og internt fordrevne, og leder FN-systemets arbeid med beskyttelse. Kjernestøtten gir forutsigbarhet og fleksibilitet for organisasjonen til å gjennomføre sin strategiske plan. Denne støtten muliggjør også rask respons på nye flyktning- og fordrivelseskriser og videreføring av humanitær innsats for nødlidende i neglisjerte kriser.

Mål 2023

Bevilgningen støtter bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring.

Bevilgningen skal bidra til at UNHCR når sine strategiske prioriteringer for perioden 2022–2026:

- Mennesker som er drevet på flukt mottar beskyttelse og assistanse.
- Den globale og FN-ledede flyktningresponsen er godt koordinert og møtes med rask og effektiv respons som legger til rette for varige løsninger og trygg, verdig og frivillig retur, gjenbsetting og integrering.

UNHCR vil styrke innsatsen for å sikre beskyttelse, likestilling, forebygging av seksualisert og kjønnsbasert vold og utvidelse av alternative program for å ta imot flyktninger. Organisasjonen utvikler responsen og jobber med å intensivere arbeidet for å finne løsninger på intern fordrivelse og statsløshet, samt minske konsekvenser av klimaendringer.

Prioriteringer 2023

Regjeringen vil støtte gjennomføringen av UNHCRs strategiske prioriteringer og oppfølging av Den globale flyktningplattformen. Videre vil støtten til beskyttelsesarbeid og innsatsen for å finne bærekraftige løsninger for de store flyktningkrisene videreføres. Norge vil delta aktivt i det andre globale flyktningforumet som skal avholdes i desember 2023, inkludert videre arbeid med å fremme grønn humanitær respons. Et eksempel på dette er UNHCRs Clean Energy Challenge.

Støtte til UNHCRs arbeid med å beskytte internt fordrevne, inkludert støtte til gjennomføring av FNs generalsekretærs handlingsplan om intern fordrivelse, vil videreføres, det samme vil

støtten til flyktninger og fordrevne som følge av konflikt og kriser, inkludert Afghanistan og Syria. Det blir viktig å støtte UNHCRs innsats for å gjennomføre FNs generalsekretærs reformagenda for et samordnet og resultatorientert FN. Norge vil bruke styredeltakelse i UNHCR aktivt til å fremme målene for satsingen for flyktninger, fordrevne og vertssamfunn.

Rapport 2021

Rapporteringen for bevilgningen til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), finnes under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 72 *Flyktninger og fordrevne*, tidligere post 72 *FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)*.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 630 mill. kroner i kjerne støtte til UNHCR for 2023. Midlene er flyttet fra kap. 150 *Humanitær bistand*, tidligere post 72 *Flyktninger og fordrevne*. Dette er samme nivå i kjerne støtte til UNHCR som i 2022.

Post 72 Bærekraftige løsninger og vertssamfunn, kan overføres

Denne posten dekker støtte til vertssamfunn og bærekraftige løsninger for flyktninger i langvarige flyktningssituasjoner. Støtte kan gis til enkelttiltak regionalt og på landnivå, men også til globale migrasjons- og flyktningstiltak. Europas nærområder fra Mauritania i vest til Pakistan i øst, inkludert Sahel og Afrikas horn, utgjør et geografisk kjerneområde. Posten dekker kjerne støtte til FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) og til Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM). Øremerkede bidrag til konsekvenser av krigen i Ukraina for flyktninger og vertssamfunn dekkes under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

Mål 2023

Bevilgningen støtter bærekraftsmål 2 – Utrydningssult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Løsninger for mennesker på flukt er bærekraftige.

- Vertssamfunn har fått bistand til å håndtere flyktningssituasjoner og flyktninger er inkludert i lokale utdanningssystemer, arbeidsmarked og sosiale sikkerhetsordninger.
- Kapasitet til lokal migrasjonshåndtering er styrket, irregulær migrasjon er motvirket og returnerte migranter er reintegrerte.

Prioriteringer 2023

Støtte til befolkningen i land rammet av Syria-krisen er høyt prioritert. Støtten vil bli innrettet for å møte langsiktige behov og bidra til å styrke muligheter for livsopphold i lokalsamfunn for fordrevne i Syria og i nabolandene. Bevilgningen vil også bidra til å styrke kapasiteten hos myndighetene i Jordan og Libanon til å håndtere den langvarige tilstedeværelsen av syriske flyktninger. Dette vil gjøres gjennom tiltak for utdanning, sysselsetting og sosiale tjenester. Innsatsen ses i sammenheng med den humanitær innsatsen i regionen (jf. post 70 *Flyktninger og fordrevne* og kap. 150, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*).

Det vil også bli gitt støtte rettet mot langvarige flyktningssituasjoner og tiltak for migranter og fordrevne i andre land og regioner, herunder utvalgte land i Afrika sør for Sahara, Irak, Libya og i forbindelse med rohingya-krisen.

Det planlegges for bidrag til globale og internasjonale migrasjons- og flyktninginitiativ, inkludert i samarbeid med EU. På migrasjonsfeltet er det aktuelt med bidrag til programmer innenfor «Team Europe»-konseptet for ressursmobilisering og koordinering av bistand fra EU og likesinnete land.

Støtten til UNRWA bidrar til å dekke de grunnleggende behovene og rettighetene til palestinere i Gaza og Vestbredden, Jordan, Libanon og Syria i fraværet av en politisk løsning på deres situasjon. Støtten er viktig for stabiliteten i regionen gjennom ivaretagelsen av palestinerne levekår.

Rapport 2021

Posten er nyopprettet fra 2023. For rapport på tiltak for bærekraftige løsninger og vertssamfunn i 2021, se kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 72 *Stabilisering av land i krise og konflikt*.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 809,5 mill. kroner på posten. I dette beløpet inngår 550 mill. kroner flyttet fra kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post

72 *Stabilisering av land i krise og konflikt*, 175 mill. kroner i kjernestøtte til UNRWA flyttet fra kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 70 *Midtøsten og Nord-*

Afrika og 83 mill. kroner fra kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 75 *Afrika*.

Kap. 159 Regionbevilgninger

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i>	658 056	752 011	577 011
71	Europa og Sentral-Asia, <i>kan overføres</i>	687 194	656 634	517 634
72	Afghanistan, <i>kan overføres</i>	474 544	475 241	445 241
73	Ukraina og naboland, <i>kan overføres</i>			1 975 000
75	Afrika, <i>kan overføres</i>	2 332 991	2 552 693	2 341 193
76	Asia, <i>kan overføres</i>	488 391	483 503	517 503
77	Latin-Amerika og Karibia, <i>kan overføres</i>	161 727	192 339	195 839
	Sum kap. 159	4 802 903	5 112 421	6 569 421

Regionbevilgningene dekker langsiktig bilateral bistand til land i Afrika, Asia, Midtøsten, Latin-Amerika og Karibia, og til land på Vest-Balkan og i Øst-Europa. Dette bidrar til 2030-agendaen for bærekraftig utvikling. I tillegg opprettes det en ny post for bistand til Ukraina og naboland som dekker både humanitær bistand og annen bistand.

Den bilaterale bistanden skal bidra til å motvirke grunnleggende årsaker til sosial ulikhet og fattigdom i utvalgte land og regioner, herunder både klimaendringene og konflikt. Tildelingene tar utgangspunkt i hvordan Norge best kan imøtekomme kompliserte og sammensatte behov i land og regioner. Innsatsen på landnivå reflekterer den tematiske bredden i norsk utenriks- og utviklingspolitikk, og inngår i de samlede tematiske satsingene.

Regionbevilgningene skal prioritere tiltak som reduserer omfanget av mennesker i ekstrem fattigdom. Tiltak som bidrar til sosial og økonomisk utvikling er viktig. Utsatte og marginaliserte grupper vil fortsatt være prioriterte målgrupper.

Sosial ulikhet og fattigdom forårsakes og forsterkes av vold og konflikt og av mangel på stabilitet, økonomisk inkludering, og institusjoner som fremmer rettferdighet. Mange stater har lite eller ingen kapasitet til å forebygge og tilpasse seg nye utfordringer. Samfunnsendring gjennom forbedret styresett er et mål for alle regionbevilgning-

gene, og inkluderer flere viktige prioriteringer, som demokratisk utvikling, menneskerettigheter, likestilling, sikkerhet og stabilitet, og korrupsjonsbekjempelse.

Støtten under regionbevilgningene kanaliseres gjennom sivilt samfunn, myndigheter, regionale, internasjonale og multilaterale organisasjoner i de enkelte land eller gjennom regionale tiltak. Regionspesifikke prioriteringer og innsats er beskrevet under hver av postene. Tildelingen over regionbevilgningene må ses i sammenheng med tildelinger over andre budsjettposter.

All innsats tar utgangspunkt i landenes behov. I de fleste land er innsatsen dessuten forankret i landenes egne utviklingsplaner og prioriteringer. I noen få land fraviker Norge dette prinsippet, for eksempel fordi det er høyt konfliktnivå, myndighetene har kommet til makten på illegitim måte, eller fordi landet bevisst motarbeider demokratiske reformer. Regionbevilgningene benyttes hovedsakelig til langsiktige tiltak, men i land der forutsetningene for støtten endrer seg som følge av konflikt, politiske kriser eller naturkatastrofer, kan postene bli benyttet til humanitær bistand eller gjenoppbyggingstiltak.

Norges 17 partnerland er prioritert. For disse landene er det utarbeidet flerårige landstrategier som ligger til grunn for en helhetlig innretning av innsatsen. Innsatsen i Europa er også en integrert del av norsk europapolitikk. Støtten skal innrettes

slik at den bidrar til tettere samarbeid i europeiske og euroatlantiske strukturer

Post 70 Midtøsten og Nord-Afrika, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til enkeltland og regionale tiltak i Midtøsten og Nord-Afrika. En stor del av bevilgningen planlegges brukt på støtten til Palestina. For øvrig støttes innsats i et bredt nedslagsfelt, fra Nord-Afrika i vest til Iran i nord-øst. Midtøsten- og Nord-Afrika-regionen preges av flere områder med ustabilitet og høyt konfliktnivå. Både covid-19 og Ukraina-krigen vil kunne forsterke dette bildet og øke sårbarheten blant befolkningen i flere land.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 - Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Øvrige relevante bærekraftsmål for posten er: 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettfærdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, og 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Bærekraftig økonomisk og sosial utvikling er styrket.

Prioriteringer 2023

Prioriterte områder under posten er å styrke samfunnsinstitusjoner, fremme godt styresett og menneskerettigheter, skape jobber, økonomisk vekst, næringsutvikling, styrke seksuell og reproduktiv helse og rettigheter og klimatilpasning.

Langsiktig støtte til Palestina vil utgjøre en betydelig del av posten. Norsk støtte er en del av arbeidet for å fremme en forhandlet tostatsløsning, der Israel og Palestina lever side om side i fred og sikkerhet innenfor gjensidig anerkjente grenser. Støtte til samfunnsinstitusjoner er viktig

for å ivareta rammebetingelsene en tostatsløsning. Dette prioriteres høyt av Norge som leder av den internasjonale giverlandsgruppen for Palestina (Ad Hoc Liaison Committee, AHLC). Den norske støtten benyttes til institusjonsbygging under den palestinske selvstyremyndigheten (PA) som er viktig for å ivareta rammebetingelsene for en to-statsløsning. Støtte til bedret palestinsk forhandlingskompetanse, bekjempelse av korrupsjon, styrkede menneskerettigheter og muligheter for kvinner er en del av dette.

Den palestinske økonomien fortsetter å være svært sårbar, og det er utfordrende å sikre tilstrekkelige internasjonale bidrag. Det vil derfor fortsatt være behov for budsjettstøtte til PA. Støtte til sentrale institusjoner innen helse og utdanning, samt det palestinske statistikkbyrået planlegges videreført. Dialogen med Verdensbanken og palestinske myndigheter om budsjettreform, vekstfremmende tiltak og bedre finansiell styring planlegges styrket. Sysselsettings- og sosiale programmer vil ha prioritet som følge av de økonomiske utfordringene på Vestbredden og i Gaza. Støtten til utdanningssektoren vil fortsatt stå sentralt, herunder til utdanning i Øst-Jerusalem, som har særlig store utfordringer. Arbeidet med energisektoren, særlig fornybar energi, planlegges videreført. Det vil være en viktig prioritering å støtte det palestinske sivilsamfunnet.

Bekjempelse av diskriminering, hatefulle ytringer og antisemittisme er viktige prinsipper for det norske engasjementet. Norsk bistand til Palestina går ikke til palestinske fanger i israelske fengsler, og heller ikke til organisasjoner med hovedformål om å boikotte, desinvestere og sanksjonere (BDS).

For øvrig støtte til regionen, vil klima- og miljøtiltak prioriteres i 2023. Dette til Egypt, etter det planlagte COP-møtet i november 2022, og til øvrige land i regionen som Jordan og Libanon. I lys av Ukraina-krigen kan det også bli aktuelt å prioritere matsikkerhet. Norge deltar i betalingsmekanismen INSTEX, som ble opprettet i 2019 for å støtte opp om atomavtalen med Iran og legge til rette for legitim handel mellom europeiske og iranske selskaper. Det kan bli aktuelt med nytt kapitalinnskudd i 2023 avhengig av avtalens framtid. Jobbskaping, sysselsetting og næringsutvikling i Nord-Afrika og arbeid med seksuell og reproduktiv helse i hele regionen er fortsatt prioritert. I tillegg vil støtten til Norges Fotballforbunds regionale innsats for fremme av jente- og kvinnefotball videreføres.

Rapport 2021

Til tross for flere forsinkelser og utsettelse av planlagte aktiviteter, særlig som følge av covid-19, ble det oppnådd viktige resultater i 2021 innen prioriterte innsatsområder. Planlagt innsats i Tunisia ble utsatt i 2021, og det er derfor ikke rapportert resultater herfra.

Sikkerhet og stabilitet er økt

Den norske budsjettstøtten og annen støtte til palestinske myndighetsinstitusjoner bidro til å forhindre kollaps i den palestinske økonomien og til å opprettholde tjenesteleveranser for den palestinske befolkningen. Arbeidet i AHLC har bidratt til styrket samarbeid og fremgang i konkrete prosjekter mellom Israel og PA på områder som økonomisk samhandling, handel og vann-infrastruktur. Dette bidro til å styrke økonomisk vekst og bedre levekårene i Palestina. Dette er viktige elementer i å opprettholde sikkerheten og stabiliteten i Palestina.

Kjernestøtten til FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) bidro til å opprettholde grunnleggende tjenesteleveranser til de palestinske flyktingene i Gaza, Vestbredden, Libanon, Syria og Jordan. Det inkluderte helse- og utdanningstilbud, som også er viktig for å ivareta regional stabilitet.

Styresett er forbedret

Gjennom støtten til den palestinske valgkommissjonen bidro Norge til at et moderne og pålitelig system for gjennomføringen av nasjonale valg var klart i forkant av det planlagte valget. Selv om presidentvalget og valget til nasjonalforsamlingen ble avlyst, kom dette til nytte i de palestinske lokalvalgene på Vestbredden, der det første fant sted i desember 2021.

Det palestinske statistikkbyrået, som mottar norsk støtte, bidro til at pålitelig statistikk ligger til grunn for analysearbeid, rådgivning og resultatvurdering. Dette er viktig ikke minst i lys av splittelsen mellom Gaza og Vestbredden.

Den norske budsjettstøtten til palestinske selvstyremyndigheter (PA) har også vært viktig for fremme av styresett og demokratisk utvikling. Gjennom støtten til Transparency Internationals arbeid i Palestina er kunnskapen om PAs virksomhet økt, og det er også fremmet konkrete anbefalinger til myndighetene.

Støtten til det palestinske forhandlingssekretariatet har vært viktig for å sikre videreføring av

arbeidet innen fremtidige forhandlingsområder etter lederen Saeb Erekat's bortgang. Dette i tillegg til arbeid med utadrettet informasjonsvirkosomhet og daglig bistand til PLOs ledelse.

Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Elektrisitetforsyningen ble bedre på Vestbredden etter at en ny transformatorstasjon ble satt i drift. Norge støttet dette gjennom Verdensbankens flergiverfond på infrastrukturområdet. Samtidig ble energisituasjonen i Gaza forverret som følge av bombing av sivilinfrastruktur i mai.

Støtten til marginaliserte samfunn i Jordandalen bidro til bedre levekår, både ved at barn fikk bedre fysisk skolemiljø med sanitæranlegg og oppussede klasserom, og tilgang til flere sosiale aktiviteter. 12 000 mennesker fikk styrket tilgangen til grunnleggende helsetjenester.

Gjennom den langsiktige støtten til det palestinske folkehelseinstituttet har palestinske myndigheter fått bistand til å bygge opp et registersystem for helsedata. Dette spilte en viktig rolle i innsatsen for å bekjempe pandemien.

Senteret for lindrende pleie for barn ved Augusta Victoria-sykehuset i Øst-Jerusalem er ferdig og i funksjon. Senteret er det eneste av sin type i Palestina.

Det norskstøttede senteret for mental helse i Gaza spilte en viktig rolle i behandlingen av barn med traumatiske opplevelser og psykiske utfordringer. Behovet for psykiske helsetjenester økte kraftig etter krigshandlingene våren 2021.

I 2021 ble utdanningsbistand i Libanon rammet av nedstengningen og begrensede muligheter til å nå alle elever gjennom digitale hjelpemidler. Samtidig ble systemene for digital læring og fjernundervisning styrket for bl.a. de palestinske flyktingene som bistås av UNRWA.

I Egypt fikk over 200 bønder opplæring i temaer som melkeproduksjon gjennom norsk støtte til Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO). Dette bidro til økt sysselsetting og færre trygdeavhengige.

I Libanon støttet Norge et prosjekt gjennom FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) for å rense et kanalsystem og overvåke vannkvaliteten. Prosjektet bidro til både flere arbeidsplasser, økt vanntilførsel, mer rettferdig fordeling av vannressursene og bedre tilgang til rent vann for lokalbefolkningen i Nord-Libanon. I tillegg bidro FAO-støtten til redusert kjemikaliebruk i Bekaa-dalen uten en reduksjon i avlingene, og til økt matsikkerhet.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 577 mill. kroner for 2023.

Det foreslås å flytte 175 mill. kroner til FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) fra denne posten til kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*, post 72 *Bærekraftige løsninger og vertssamfunn*.

Post 71 Europa og Sentral-Asia, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak på Vest-Balkan (Albania, Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Nord-Makedonia, Montenegro og Serbia) og i Øst-Europa og Sentral-Asia (Armenia, Aserbajdsjan, Belarus, Georgia, Kasakhstan, Kirgisistan, Moldova, Tadsjikistan, Turkmenistan, Ukraina og Usbekistan). Øremerkede bidrag til Ukraina vil hovedsakelig finansieres under post 73 *Ukraina og naboland*.

Posten omfatter også støtte til prosjekter og programmer i regi av Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) og Europarådet, som kan regnes som offisiell utviklingsbistand (ODA) i henhold til OECDs utviklingskomité (DAC). Den europeiske utviklingsbanken (EBRD) er med sitt særskilte mandat for regionen en spesielt viktig samarbeidspartner og en betydelig kanal for norsk bistand til landene i Europa og Sentral-Asia.

Under posten går betydelig bistand gjennom multilaterale organisasjoner, inkludert støtte til regionale organisasjoner. Innsatsen i Europa er også en integrert del av norsk europapolitikk. Støtten skal innrettes slik at den bidrar til tettere samarbeid i europeiske og euroatlantiske strukturer.

Utvikling av sterkere rettsstater og bærekraftige økonomier er viktige premisser for framveksten av fredelige og inkluderende samfunn. Stagnasjon og tilbakeskritt medfører økte spenninger og fare for radikalisering internt i flere av landene. Det gir rom for eksterne aktører som ser seg tjent med å motarbeide dypere europeisk og euroatlantisk integrasjon.

Mål 2023

Bevilgningen skal primært støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen bidrar også til andre bærekraftsmål.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket.

Prioriteringer 2023

Norsk bistand skal bidra til åpenhet, ansvarlighet og medvirkning. Dette skal styrke tillit og motvirke autoritære tendenser. Det er fortsatt behov for å støtte reformer som fremmer europeisk og regional integrasjon, og som styrker landenes evne til å bekjempe korrupsjon og tiltrekke seg vestlige næringslivsaktører. Utfordringene er grensekryssende og delvis regionale. Russlands angrepskrig mot Ukraina har økonomiske og politiske konsekvenser for enkelte land i nærområdene, bl.a. gjennom migrasjon, økte råvare- og boligpriser og endringer i trusselbildet. Bistand til alle landene foreslås, herunder til landspesifikke og/eller gjennom regionale tiltak. Den viktigste prioriteringen er bistand som støtter mottakerlandenes mål om tettere integrasjon med EU og/eller euroatlantiske samarbeidsstrukturer. Norsk bistand må ses i sammenheng med bidrag fra EU og EUs medlemsland. Menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper forblir sentralt i bistanden til landene, og er indikatorer for mål om styresett.

I 2023 vil Norge fortsette å styrke OSSEs institusjoner og sendelag, også gjennom sekonderinger av norsk personell. Videre vil regjeringen støtte Europarådets handlingsplaner for landene. I Øst-Europa støtter bistanden særlig de som fører en europeisk rettet reformpolitikk. Bistand er viktig for å støtte reformvennlige krefter, også når utviklingen er mindre positiv. Stabile samfunn i nærområdene styrker sikkerheten i hele regionen. Energisektoren, særlig energireform og energieffektivisering, forblir prioritert. EBRD er en viktig kanal for norsk støtte til energi- og næringsutvikling i regionen og vil fortsette å være hovedkanal for norsk støtte til forebyggende tiltak innenfor atomsikkerhet. Ivaretagelse av atomsikkerheten i Ukraina etter den russiske invasjonen vil være spesielt viktig i 2023. Gjennom tilskuddsordningen under regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø vil det jobbes videre med å redusere risikoen for alvorlige ulykker og radioaktiv forurensning i regionen. Det skal også arbeides for å hindre at nukleært og annet radioaktivt materiale kommer på avveier, og med å styrke strålevernsmyndighetene.

Rapport 2021

Sikkerhet og stabilitet er økt

Norsk bistand bidro til å styrke relasjoner mellom land i regionen og la til rette for integrasjon i euro-atlantiske samarbeidsstrukturer. Bistanden bidro til å styrke reformvennlige krefter, bekjempe korrupsjon og bedre situasjonen for sårbare grupper. Samtidig som flere land har en positiv utvikling, er det store utfordringer i noen land og tegn til tilbakeskritt, på tross av betydelig innsats fra et samlet givermiljø. OSSEs sendelag og institusjoner ble styrket gjennom sekonderinger og prosjektstøtte. Norsk personell i OSSEs observasjonsstyrke (Special Monitoring Mission, SMM) i Ukraina bidro til objektiv og uavhengig informasjon om situasjonen øst i landet. Etablering av møteplasser og opplæring bidro til økt kontakt og dialog mellom ulike etniske grupper i Bosnia-Hercegovina og i Nord-Makedonia.

Om lag 3 000 flyktninger og internt fordrevne etter konfliktene på Vest-Balkan på 1990-tallet fikk permanent bolig. I samarbeid med andre givere fortsatte arbeidet med å rydde miner og eksplosiver i Bosnia-Hercegovina og Kosovo. 11,4 kvadratkilometer land ble frigjort for trygg bruk. Blokkering av beslutningsprosesser i Bosnia-Hercegovina har medført forsinkelser i destruering av utdaterte våpen og overflødig ammunisjon. Ukrainske myndigheter har styrket sin kapasitet til å reintegrere tidligere soldater i det sivile liv gjennom opplæring og psykologisk støtte.

Atomhandlingsplanens tilskuddsordning har bedret regionale myndigheters kapasitet til å avdekke smugling av radioaktivt materiale. Norge bidro til økt sikkerhet ved kjernekraftverk i Ukraina. Norge støttet også opprydding etter sovjetidens uranproduksjon, og reduserte dermed risikoen for radioaktiv forurensning. I 2021 signerte Norge og Ukraina en intensjonsavtale om etablering av bilateral arbeidsgruppe for atomsikkerhetssamarbeidet, se for øvrig kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger, post 70 Nordområdetiltak, Russland og atomsikkerhet*. Det norske forsvarsdepartementets samarbeid med sine søsterdepartementer i Ukraina og på Vest-Balkan har bl.a. resultert i oppdatering av rutiner og regelverk for personalforvaltning og anskaffelser, med det formål å redusere faren for korrupsjon.

Styresett er forbedret

Reformer og oppfyllelse av krav i landenes EU-tilnærming ble støttet i gjennom institusjonssamarbeid, kapasitetsbygging, overvåking og påvirk-

ningsarbeid. I Georgia er dette særlig viktig i lys av en svekket evne til å føre en europeisk rettet reformpolitikk de siste årene. Saksbehandlingen i domstolene i flere land ble mer effektiv, inkludert i Bosnia-Hercegovina, selv om bredere reformprosesser i justissektoren gikk langsomt på grunn av den innenrikspolitiske situasjonen. Mange land i regionen har lite erfaring med fromsorg. I Ukraina og Moldova har justismyndighetene fått styrket samarbeidet mellom aktørene i rettskjeden og forbedret organiseringen av fromsorgsetaten for å utprøve alternative soningsformer.

Norge støttet initiativ for å dokumentere alvorlige overgrep fra belarusiske myndigheters side. Dokumentasjonen kan brukes til å straffeforfølge de ansvarlige i framtiden. Støtte til uavhengige medier i flere av landene bidro til økt åpenhet om offentlig penge- og maktbruk, og til avsløring av økonomiske misligheter. Avsløringer har fremtvunget lovendringer og resultert i straffefølgning av korrupsjon. Gjennomføring av en ny mediestrategi har medført tydelige forbedringer i Serbia. Tilgangen til informasjon økte gjennom flerspråklig informasjon og et lovdatasystem som er under utvikling i Kosovo. Tjenester til ofre for kjønnsbasert vold ble forbedret. Likestilling og inkludering av kvinners interesser ble styrket i Ukraina og Georgia. Støtte til samarbeid med kommuner i baltiske land bidro til at lokaldemokratiet ble utviklet i Ukraina, Georgia og Moldova.

Norsk bistand bidro til energisektorreform i Ukraina, med særlig vekt på tilpasning til OECD-standarder og energieffektivisering.

Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Med norske midler har Aga Khan-stiftelsen finansiert et omfattende elektrifiseringsprosjekt langs den tadsjikiske grensen mot Afghanistan. Dette har gitt strøm til flere tusen husholdninger, bedrifter og myndigheter. Det har dermed skapt næringsgrunnlag for videre utvikling i den fattige Gorno-Badaksjan-provinsen. I samarbeid med NUPI bidro OSSE-akademiet i Bisjkek til økonomisk utvikling ved å tilby utdanning på universitetsnivå og nettverksbygging i regionen. Gjennom samarbeid med norske institusjoner har ukrainske helseinstitusjoner bedret sin kapasitet til rehabilitering og til psykologisk hjelp og sorgstøtte.

Norske midler har bidratt til å bedre forretningsklimaet i Ukraina, bl.a. gjennom støtten til ombudsmannen for næringslivet, som kanaliseres gjennom EBRD. I Georgia bidro støtte fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) til å styrke

en statlig etat som skal forvalte statens portefølje på kraftmarkedet.

Støtteordninger for små og mellomstore bedrifter ble etablert på Vest-Balkan. Nye produkter og tjenester ble introdusert, og eksportmulighetene til nye markeder utvidet. Med norsk bistand produserte det albanske kartverket sjøkart basert på eget arbeid. Lovverk innen maritim sektor i Albania ble utviklet i tråd med EUs krav. Gjennom norsk-albansk institusjonssamarbeid ble avanserte opplæringsprogrammer innen maritim navigasjon etablert. Støtten til maritim sektor legger til rette for en bærekraftig, blå økonomisk vekst.

Gjennom EBRDs flergiverfond for energi, energieffektivisering og miljø bidro Norge til mobilisering av privat kapital til grønne investeringer i Moldova, Armenia og Georgia. Bidrag til et flergiverfond for faglig bistand gjennom EBRD-investeringer i land i Det østlige partnerskap og Sentral-Asia styrket landenes forutsetninger for vellykket gjennomføring av infrastrukturprosjekter.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 517,6 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 139 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Reduksjonen må ses i sammenheng med en omlegging av bistanden til Ukraina, der tidligere planlagte aktiviteter ikke vil kunne gjennomføres og regjeringen samtidig foreslår 1 975 mill. kroner til Ukraina og naboland under ny post 73 *Ukraina og naboland*. I tillegg avvikles noen prosjekter på Vest-Balkan. 4 mill. kroner flyttes fra denne posten til kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 50 *Norges forskningsråd - utviklingsområdet*. Midlene går til forskning på, og forskningssamarbeid med, Øst-Europa.

Post 72 Afghanistan, kan overføres

Bevilgningen dekker langsiktig bistand til Afghanistan. Talibans maktovertakelse i august 2021 medførte grunnleggende endringer i forutsetningene for bistand til Afghanistan. Det gis ikke lengre støtte til myndighetene eller til myndighetsstyrte programmer. Bevilgningen går til innsats for å begrense omfanget av den humanitære krisen og hindre at økonomien og samfunnsstrukturene kollapser. I løpet av 2022 ble det etablert nye kanaler for støtte til det afghanske folket via multilaterale og ikke-statlige aktører. Viktige kanaler er Verdensbankens Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF) og FNs Special Trust Fund

for Afghanistan (STFA). Det gjøres fortløpende vurderinger av hvordan denne støtten bør innrettes. Om lag halvparten av norsk bistand til Afghanistan kanaliseres fortsatt gjennom norske og internasjonale organisasjoner som over tid har gitt resultater og har gode rutiner for forvaltning og kontroll av midlene. Organisasjonene har i stor grad vært i stand til å videreføre sitt arbeid etter Talibans maktovertakelse.

Mål 2023

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål, som 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, og 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket.

Prioriteringer 2023

Afghanistan er et av verdens fattigste land. De store politiske, økonomiske og sikkerhetsmessige utfordringene i landet ble ytterligere forsterket etter Talibans maktovertakelse. Ifølge Verdensbanken er BNI redusert med om lag 30 pst. siden starten av 2021 og FN anslår at over 90 pst. av befolkningen lever under fattigdomsgrensen. Menneskerettighetssituasjonen er svært bekymringsfull, med kraftige innstramminger i rettighetene til særlig jenter og kvinner. Norge vil fortsette å støtte det afghanske folket og arbeide for å bevare mest mulig av de resultatene som er oppnådd de siste 20 årene. Mye av innsatsen vil ligge i skjæringspunktet mellom humanitær assistanse og langsiktig utviklingsbistand.

I 2023 vil det være mest aktuelt å prioritere innsats under målet om styrket økonomisk og sosial utvikling. Særlig prioriteres integrert landsbygduitvikling med vekt på matsikkerhet, næringsutvikling og jobbskaping i landbrukssektoren. Videre prioriteres utdanning og helse, særlig for jenter og kvinner.

Under målet om økt sikkerhet og stabilitet prioriteres støtte til regionalt samarbeid og arbeid for å oppnå en inkluderende maktfordeling som i størst mulig grad bevarer demokrati og rettigheter, inkludert for kvinner.

Fordi det ikke er aktuelt med direkte eller indirekte støtte til afghanske myndigheter vil innsatsen for forbedret styresett prioritere økt respekt for menneskerettigheter, særlig for kvinner, likestilling og bekjempelse av korrupsjon.

All norsk støtte forutsetter at begge kjønn har samme tilgang til tjenestene som leveres. Det betyr for eksempel at det ikke gis støtte til skoler der jenter ikke har lik tilgang som gutter. Dersom situasjonen i landet skulle forverres på en slik måte at det blir vanskelig eller umulig å drive utviklingsarbeid vil midlene kanaliseres til humanitære aktører.

Rapport 2021

Sikkerhet og stabilitet er økt

I første halvdel av 2021 bidro norsk støtte til FNs flergiverfond for rettsikkerhet og sivil sikkerhet (LOTFA), til å lønne om lag 113 000 afghanske politi- og fengselsbetjenter. Sikkerhetssituasjonen i Afghanistan forverret seg etter at NATO trakk ut internasjonale styrker mai 2021. Gjennom sommeren tok Taliban kontrollen i stadig flere provinser og i midten av august inntok Taliban Kabul og tok kontrollen over mer eller mindre hele landet. Det rapporteres om at politiet tok av uniformene og la ned våpnene i frykt for å bli gjenstand for angrep fra Taliban. LOTFA stanset sine utbetalinger umiddelbart etter maktovertakelsen og resterende midler i Norges bidrag for 2021 ble tilbakebetalt mot slutten av året.

Etter Talibans maktovertakelse gjorde fraværet av væpnet konflikt at sikkerhetssituasjonen i Afghanistan ble bedre enn på mange år. Voldsnivået økte noe i løpet av vinteren, med flere terrorangrep, aktivitet fra væpnede motstandsgrupper og kriminalitet.

Styresett er forbedret

I første halvdel av 2021 bidro Norge gjennom ARTF, LOTFA og UN Women til å styrke myndighetenes budsjettplanlegging og gjennomføringskapasitet på en rekke områder. I tillegg støttet Norge Den afghanske menneskerettighetskomisjonen (AIHRC) sitt arbeid for å fremme menneskerettigheter. All støtte til myndighetene ble stanset da Taliban tok over makten i august 2021. AIHRCs virksomhet ble satt i bero da en stor

andel av organisasjonens ledelse og ansatte flyktet fra landet. Talibans maktovertakelse medførte store tilbakeslag i arbeidet for godt styresett i Afghanistan, herunder alvorlige innskrenkninger i kvinners deltakelse og rettigheter. Også andre menneskerettigheter er under stort press. I siste halvdel av 2021 finansierte Norge i liten grad innsats for forbedret styresett. Behovet for et inkluderende styresett som ivaretar menneskerettighetene, inkludert for kvinner og minoriteter, var imidlertid et sentralt tema i Norges kontakt med Taliban etter maktovertakelsen.

Den norskstøttede organisasjonen Integrity Watch Afghanistan, som arbeider for å bekjempe korrupsjon, var i stand til å fortsette noen av sine aktiviteter etter maktovertakelsen. Organisasjonen har fått tillatelse fra de nye «de facto» myndighetene til å ha tilsyn med skoler og helseinstitusjoner med sikte på løse problemer og ansvarliggjøre lokale myndigheter. UN Women har videreført sitt arbeid, men med fokus på å sikre at kvinners behov blir ivaretatt i alle deler av FN-innsatsen i landet.

Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Også innsatsen for å styrke økonomisk og sosial utvikling ble påvirket av Talibans maktovertakelse. Maktovertakelsen førte til økonomisk krise og en forverring av den humanitære situasjonen i landet. Mot slutten av 2021 ble det anslått at 24 millioner mennesker hadde behov for humanitær assistanse.

ARTF hadde en rekke programmer som i første halvdel av 2021 bidro til økonomisk og sosial utvikling. Disse programmene var myndighetsstyrte og ble derfor stanset etter maktovertakelsen. 150 mill. kroner som var satt av til ARTF i 2021 ble i stedet brukt til humanitær assistanse. Støtten gikk til partnere som har tilstedeværelse og er operative i landet.

Gjennom støtte til Verdens Matvareorganisasjon (WFP) ble det etablert en internasjonal humanitær luftbro slik at flyforbindelsen til Afghanistan ble opprettholdt. Ved hjelp av luftbroen ble det transportert hjelpearbeidere og fraktet nødvendige mat, helse-, og nødhjelpsartikler. Det ble også utført medisinske evakueringer.

Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) bidro til å stabilisere grunnleggende tjenester for sivilbefolkningen, inkludert helsetjenester og fysisk rehabilitering.

På grunn av den prekære situasjonen for jenter og kvinner etter Talibans maktovertakelse, økte Norge støtten til FNs befolkningsfonds

(UNFPA) arbeid for å gi assistanse og beskyttelse til kvinner, inkludert reproduktiv helse og arbeidet mot seksualisert og kjønnsbasert vold.

Høsten 2021 ble det opprettet et nytt fond, Special Trust Fund for Afghanistan (STFA), for begrense omfanget av den humanitære krisen og hindre at økonomien og samfunnsstrukturene kollapser. Fondet mottok et større, norsk bidrag i 2021, men det er for tidlig å rapportere på resultater.

De ikke-statlige organisasjonene som med norsk støtte jobbet direkte mot afghanske lokalsamfunn var i stor grad i stand til å fortsette sin innsats etter Talibans maktovertakelse. Gjennom disse organisasjonene bidro Norge til bedre og mer bærekraftige levekår, helse og livskvalitet for befolkningen i en rekke provinser nord i Afghanistan.

Gjennom den danske bistandsorganisasjonen Danish Committee for Aid to Afghan Refugees (DACAAR) bidro Norge bl.a. til at i underkant av 1 000 bønder, hvorav 115 kvinner, mottok relevant opplæring og støtte, for å gjøre landbruket mer produktivt og bærekraftig. 160 kvinner og jenter fullførte kurs i lesing og skriving. 50 medlemmer fra fem kvinnerressurssentre, mottok kurs om kvinners rettigheter, ernæring og mødre helse. Kritisk vanninfrastruktur ble forbedret, og tilgangen på rent drikkevann og latriner økte.

Norge støttet den franske bistandsorganisasjonen Agency for Technical Cooperation and Development (ACTED) sitt arbeid i Afghanistan med å styrke lokalt eierskap, gjøre jordbruket mer produktivt og bærekraftig, samt bygge kapasitet hos sivilsamfunnet. Omkring 700 kvinner fikk hjelp til å starte sin egen kyllingproduksjon for å sikre et levebrød. Over 4 400 barn og unge fullførte ACTED sitt utdanningsprogram i 2021, hvorav nesten 80 pst. var unge kvinner og jenter. 340 ungdom fullførte yrkesopplæring, inkludert 288 kvinner. Prosjektet har tilrettelagt for bedre tilgang til rent drikkevann, forbedring av infrastruktur, inkludert jordbruksvanning, og utbedring skoler.

Gjennom Afghanistankomiteen bidro Norge til at 44 jordmødre og sykepleiere ble ferdig utdannet i 2021. Skolene var i stor grad stengt, men klasserom på 21 skoler ble renoveret, og lærere fikk opplæring. Dette førte til bedre læringsutbytte for elevene. 2 407 barn fikk alternativ undervisning. Afghanistankomiteens arbeid har dessuten bidratt til bedre matsikkerhet. FN estimerer at kun 5 pst. av befolkningen i Afghanistan får tilstrekkelig ernæring, mens for personer som mot-

tar assistanse fra Afghanistankomiteen er andelen om lag 25 pst.

Gjennom Kirkens Nødhjelp bidro Norge til økte inntekter, likestilling og klimatilpasning gjennom klimasmarte landbruksmetoder og yrkesopplæring. I 2021 fikk 648 personer bedre kapasitet til å utvikle egne foretak og opplæring innenfor ledelse. Etter opplæring i klimasmart landbruk bruker nå 440 bønder klimasmarte landbruksmetoder. Dette har ført til billigere matproduksjon og bedre matsikkerhet. 44 lokalsamfunn utviklet krisehåndteringsplaner, som oversiktskart over områder som er særlig utsatt for naturkatastrofer. 111 studenter fikk yrkesopplæring, hvorav 37 fikk jobb og 74 startet eget foretak. Norge støttet Flyktninghjelpens utdanningsprogram, som nådde om lag 32 000 barn. Videre fikk 41 lærere og 650 elever opplæring gjennom et psykososialt skoleprogram som hjelper barn med å håndtere psykisk stress og krigstraumer. Basert på foreløpige resultater, har dette hatt stor effekt på å redusere skolefravær, stress og forbedre elevers selvfølelse og læring. I Kunduz og Faryab ble hhv. 360 og 914 elever som tidligere var utenfor skolen innskrevet i det formelle utdanningssystemet. Flyktninghjelpen nådde nesten 6 200 mennesker, hvorav godt over 50 pst. kvinner, med informasjon, rådgivning og juridisk hjelp om deres rettigheter.

Det norskstøttede prosjektet til The Danish Assistance to Afghan Rehabilitation and Technical Training (DAARTT) startet forberedelsene til bygging av 33 nye skoler over en treårsperiode. Dette arbeidet ble satt i bero etter Talibans maktovertakelse, men vil bli gjenopptatt i 2022.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 445,2 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 30 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Post 73 Ukraina og naboland, kan overføres

Denne bevilgningen dekker humanitær bistand, driftsstøtte til den ukrainske staten og til enkelte berørte naboland, og gjenoppbygging i Ukraina. Bevilgningen kan også dekke annen langsiktig bistand til Ukraina. Fleksibilitet er avgjørende for rask og effektiv respons. På nåværende tidspunkt pågår krigen i Ukraina for fullt, og situasjonen er uavklart. Norge må derfor ta høyde for at det vil bli behov for at støtten raskt kan innrettes i henhold til endrede behov.

27. februar 2022 annonserte regjeringen at Norge ville sette av opptil 2 mrd. kroner til humanitær innsats i Ukraina og flyktningrespons i nabolandene. Som en oppfølging av lovnaden, ble 1,75 mrd. kroner lagt til bistandsbudsjettet i Revidert nasjonalbudsjett 2022. Regjeringen annonserte 1. juli 2022 ytterligere støtte til Ukraina på til sammen 10 mrd. kroner i 2022 og 2023. Denne støtten omfatter bistand til Ukraina og naboland på 4 mrd. kroner og militær støtte på 3 mrd. kroner for 2022, som foreslått i proposisjon om bl.a. tilleggsstøtte til Ukraina og naboland lagt fram for Stortinget 30. september. I denne proposisjonen er det også en mer detaljert omtale av Ukrainas behov og sentrale kanaler for bistanden.

For 2023 foreslås det en bevilgning på 1 975 mill. kroner under denne posten. I tillegg foreslås det 1 mrd. kroner under Forsvarsdepartementet, jf. omtale under kap. 1700, post 79 i Prop. 1 S (2022–2023) for Forsvarsdepartementet.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål, herunder 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 4 – Sikre inkluderende, rettfærdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Ukraina kan selv bestemme over egen framtid.
- Statsfinansiell stabilitet og kritiske samfunnsfunksjoner er opprettholdt.
- Styresett er forbedret, i tråd med kravene fra EU til kandidatland.
- Liv er reddet, nød er lindret og menneskelig verdighet er ivaretatt.
- Mennesker i nød har fått nødvendig beskyttelse og assistanse i tråd med de humanitære prinsippene.

Prioriteringer 2023

Ukraina trenger akutt støtte til å holde statsapparatet og kritisk infrastruktur i gang. Det er også behov for støtte til leveranser av energi og gass til oppvarming, matvarer, medisiner og andre basisvarer. På nåværende tidspunkt er situasjonen

i landet fortsatt uavklart og endrer seg fortløpende. Derfor må også norsk støtte være fleksibel. Humanitær innsats, driftsstøtte til den ukrainske stat og bidrag til gjenoppbyggingsarbeidet vil kunne pågå parallelt, men med geografiske variasjoner, avhengig av krigens gang. Likevel kan vi med sikkerhet si at behovene vil være enorme og at alle innsatser, men særlig gjenoppbyggingsarbeidet, vil strekke seg over mange år.

Det er regjeringens vurdering at situasjonen i Ukraina krever en koordinert respons. Norge bør velge effektive, felles europeiske løsninger når slike foreligger. Felles europeisk solidaritet i dagens geopolitiske situasjon er i vår strategiske interesse. Støtten til Ukraina bør kanaliseres gjennom etablerte og internasjonalt anerkjente organisasjoner med dokumentert leveringsevne, som har operasjonell kapasitet og gode systemer for å håndtere bistand.

Støtten bør innrettes i dialog med ukrainske myndigheter og europeiske og andre partnere. Norge bør unngå alenegang og fragmentering, og samordne støtten til Ukraina med nærstående land og multilaterale organisasjoner. Sammen med ukrainske myndigheter forventes EU å innta en ledende rolle i gjenoppbyggingen. Den institusjonelle arkitekturen for dette arbeidet er fortsatt under utvikling.

Bistand til land i krig innebærer forhøyet risiko for at støtten ikke oppnår planlagte og varige resultater. Ukraina var allerede før krigen et samfunn preget av utbredt korrupsjon. Risikoen for at norske bistandsmidler kan komme på avveier er derfor høy. God forvaltning av bistanden, samordnet med andre givere og gjennom internasjonale, anerkjente organisasjoner med operasjonell kapasitet og systemer på plass for å håndtere støtte på en effektiv måte, blir avgjørende. Det er likevel ikke mulig å etablere helt vanntette kontrollmekanismer, selv om norsk støtte kanaliseres gjennom store multilaterale institusjoner.

Driftsstøtte til den ukrainske staten er avgjørende for å holde kritisk infrastruktur og tjenesteleveranse i gang. For ukrainske myndigheter er det spesielt viktig å sørge for energisikkerhet. Driftsstøtten i 2023 kan derfor bl.a. benyttes til innkjøp av gass, utbetaling av lønn til lærere og andre statsansatte, pensjoner og sosialutbetalinger. Aktuelle kanaler er bl.a. Verdensbanken og Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD).

Den humanitære bistanden skal bidra til at mennesker i nød som følge av krigen i Ukraina, herunder flyktninger og internt fordrevne, får tilgang til nødvendig beskyttelse, assistanse og livs-

viktig bistand i lys av de humanitære behovene og i tråd med humanitære prinsipper. Beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold og rydding av miner og eksplosiver er blant de områder som bør gis høy prioritet. Kontantbasert bistand vil være et viktig virkemiddel i den humanitære innsatsen. For den humanitære bistanden vil FN, Røde Kors-bevegelsen, samt norske og internasjonale humanitære organisasjoner være viktige partnere. Etablerte og erfarne humanitære aktører vil bli prioritert.

Gjenoppbygging av Ukraina vil også prioriteres dersom det blir aktuelt. EU-kommisjonen er i ferd med å etablere en koordineringsplattform (Ukraine Reconstruction Platform) sammen med ukrainske myndigheter. Denne skal samordne innsatsen for Ukrainas gjenoppbyggingsplan med andre giverland, multilaterale organisasjoner og de internasjonale finansieringsinstitusjonene. Det vil være naturlig å koble norsk støtte til plattformen, og regjeringen vil vurdere nærmere hvilke konkrete initiativ som skal benyttes for norske bidrag. Verdensbanken har etablert en overordnet finansieringsmekanisme (Ukraine Relief, Recovery and Reconstruction Trust Fund) for å fortsette mobiliseringen av krisestøtte til ukrainske myndigheter, parallelt med ny støtte til gjenoppbygging. Også denne mekanismen vil regjeringen vurdere å støtte.

Ukraina er definert som et utviklingsland og kvalifiserer for å motta utviklingshjelp iht. regelverket for offisiell utviklingsbistand (ODA). Det er likevel ikke all støtte til utviklingsland som kan rapporteres som ODA. For å sikre nødvendig fleksibilitet åpnes det for at den foreslåtte bevilgningen unntaksvis også kan gå til annen sivil bistand.

Budsjett 2023

Det foreslås en bevilgning på 1 975 mill. kroner på posten.

Post 75 Afrika, kan overføres

Bevilgningen dekker bilaterale tematiske satsinger i Afrika sør for Sahara, med hovedvekt på langsiktig utviklingssamarbeid i partnerland og andre utvalgte land.

Støtten skal bidra til samfunnsendring og til å bygge lokale, nasjonale og regionale institusjoner som kan ivareta befolkningenes behov og ønsker. Støtten skal innrettes ut fra lokal kontekst, prioriteringer og behov i hvert enkelt land eller region.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, 14 – Bevare og bruke havet og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling, og 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern i for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Bærekraftig økonomisk og sosial utvikling er styrket.

Prioriteringer 2023

Posten skal gi hovedprioritet til Norges partnerland: Den demokratiske republikken Kongo, Etiopia, Ghana, Malawi, Mali, Mosambik, Niger, Somalia, Sør-Sudan, Tanzania og Uganda.

Norsk innsats skal i 2023 bidra til å videreføre arbeidet for sikkerhet og stabilitet, godt styresett, sosioøkonomisk utvikling og til å bekjempe ulikhet. Sentralt står støtten til matsikkerhet og landbruk, klima og klimatilpasning, som styrkes betydelig. I tråd med Hurdalsplattformen skal tiltakene støtte opp under kvinners rettigheter og likestilling.

Kvinnens rettigheter forblir prioritert og styrkes særlig ved økt innsats for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Støtten skal avbøte de langsiktige effektene av de ulike krisene på landnivå på en måte som er inkluderende, bærekraftig og bidrar til at landene selv kan håndtere disse og framtidige kriser.

Regjeringen vil bidra til tiltak som styrker finansforvaltning, næringslivets rammevilkår og nasjonal ressursmobilisering. Tilgang til mer og

renere energi er en sentral sektor for samarbeid med flere afrikanske land, så vel som marin for-søpling og bærekraftig havforvaltning.

I store deler av Afrika sør for Sahara hindres utvikling og fattigdomsreduksjon av vold, militærkupp og politisk ustabilitet. Regjeringen ønsker å bidra til en helhetlig tilnærming som styrker sammenhengen mellom nødhjelp og utviklingssamarbeid, med særlig vekt på godt styresett og fredsbygging. For å beskytte de mest utsatte gruppene vil tiltak som styrker lokalbefolkningens evne til å stå imot kriser prioriteres, bl.a. gjennom sosiale sikkerhetsnett som kontantoverføring. Det legges også mer vekt på forebygging av kriser.

Regjeringen vil prioritere å styrke regionale organisasjoner og institusjoner i Afrika sør for Sahara i 2023. Den afrikanske union (AU) er en viktig aktør for normativ og praktisk støtte til medlemslandene. Styrking av AU er et sentralt bidrag til å støtte opp om en regelbasert verdensorden. AU vil, sammen med sub-regionale organisasjoner, forbli en sentral samarbeidspartner i freds- og sikkerhetssammenheng, også etter at Norges medlemskap i FNs sikkerhetsråd er avsluttet.

Rapport 2021

Covid-19 og smitteverntiltak som begrenset mobilitet og samhandling førte til forsinkelser i mange partnerskap også i 2021, ikke minst der samarbeidet gjaldt opplæring og utveksling. Samarbeidspartnere har imidlertid vist stor evne til tilpasning, både ved å justere innsatsen og bruke digitale plattformer. Nye konflikter og militærkupp medførte forsinkelser og utsettelse i Mali og Sudan. I Etiopia ble innsatsen dreid mer mot humanitær støtte som følge av borgerkrigen. Reformarbeidet og forsinkelser i rekruttering medførte at noe aktivitet i samarbeidet med Den afrikanske union ble utsatt. Norsk støtte styrket likevel AU-kommisjonens evne til å håndtere både omorganisering og pandemien.

Sikkerhet og stabilitet er økt

Innsatsen omfattet støtte til forebygging av konflikter og tiltak som la til rette for forsoning og dialog. Den inkluderte arbeid med stabilisering og kvinner, fred og sikkerhet.

Norges strategiske partnerskap med Den afrikanske union (AU) har styrket organisasjonens arbeid med konflikthandtering og respons på kriser og konflikter. Norge bidro bl.a. til økt kapasitet og kompetanse i AU-kommisjonen om barns beskyttelse. Den afrikanske plattformen for

beskyttelse av barn i væpnet konflikt ble lansert med norsk støtte. Støtte til tenketanken Amani Africas forskning, publikasjoner og seminarer styrket kapasiteten blant medlemslandene i AUs freds- og sikkerhetsråd. Samarbeidet mellom AUs freds- og sikkerhetsråd og afrikanske valgte medlemmer av FNs sikkerhetsråd ble styrket, bl.a. gjennom et norskstøttet høynivåseminar i regi av United Nations Institute for Training and Research (UNITAR).

Støtte til afrikanske institusjoner som arbeider med analyse og rådgivning til nasjonale myndigheter og regionale aktører ble videreført i 2021. African Centre for the Constructive Resolution of Conflict (ACCORD) styrket arbeidet med fred og sikkerhet i Afrika gjennom fremme av dialog som konfliktløsning, særlig i Sudan, Sør-Sudan og Zimbabwe. Gjennom rådgivning til AU og myndigheter i flere land, bidro Institute for Security Studies (ISS) til fredsbygging og konfliktløsning på kontinentet, bl.a. i Mali, Senegal og Niger. ISS har også støttet AUs fredsarbeid, bidratt til dialog mellom EU og AU om migrasjon, og økt innsikten i hvordan miljø og klima påvirker konflikt og fredsprosesser.

Norsk støtte til FNs spesialutsending for *Great Lakes-regionen* har styrket innsatsen for straffefølgelse av menneskerettighetsbrudd, forbedret sikkerhetssamarbeidet mellom landene i regionen og bidratt til en fornyet regional dynamikk for å bekjempe væpnede grupper i Øst-Kongo. Innsatsen har økt grenseoverskridende økonomisk samhandling og gitt en sterkere stemme til sivilt samfunn og kvinneorganisasjoner i regionen.

I Nord-Kivu i *DR Kongo* har FNs stabiliseringsfond bidratt til å håndtere konflikter om landrettigheter. Et viktig grep har vært å gi flere småbønder tilgang på land. Fondet har bidratt til opplæring av lokale fredsmeklere i forebygging og håndtering av konflikter, i tillegg til fredsbudskap gjennom radio og andre medier.

I *Mali* har norsk støtte til flegiverfondet til FN-operasjonen MINUSMA ført til økt kvinnelig deltakelse ved å skape bevissthet og bygge kapasitet i stemmeregistrering, politiske prosesser og deltakelse som kandidater i lokale, regionale og nasjonale valg.

I *Sør-Sudan* støttet Norge de sentrale overvåkingsmekanismene for fredsavtalen fra 2018. I tillegg ble Norsk Folkehjelps og Kirkens Nødhjelps arbeid med konflikthandtering og fredsbygging støttet. Konflikter om tilgang på naturressurser ble redusert i prosjektområdene.

Norge støttet *Uganda* sin handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet. Gjennom UN Women

har Norge bidratt til økt deltakelse av kvinner i fredskomiteer lokalt og på distriktsnivå. Det har resultert i færre konflikter og økt forebygging. 200 kvinnelige fredsmeklere har fått opplæring i 2021. Kvinnelige flyktninger og representanter fra lokalsamfunnet har fått voksenopplæring, som har bidratt til at mange kvinner nå deltar i ulike komiteer og kan påvirke utviklingen av eget lokalsamfunn.

I *Mali* støtter Norge UN Women sin rolle i implementeringen den nasjonale handlingsplanen for FNs sikkerhetsråds resolusjon om kvinner, fred og sikkerhet. Støtten har bl.a. bidratt til at kvinner har blitt inkludert i ulike organer for overgangsstyret i 2021. Nesten 2 900 personer i konfliktområder har fått økt inntekt etter opplæring i inntektsbringende arbeid. Støtte til Kirkens Nødhjelp førte til at 22 kvinneledede fredsinitiativer ble gjennomført.

I *Nigeria* støttet Norge UN Women sitt arbeid for å styrke kvinners rolle i fredsarbeid. Støtten har bidratt til etableringen av et nettverk for kvinnelige fredsmeklere som allerede har vært aktive i fredsforhandlinger og konfliktforebygging. To delstater har lansert egne handlingsplaner for kvinner, fred og sikkerhet, og det er etablert organer som følger implementeringen av disse handlingsplanene. Sikkerhetspersonell, dommere og lovgivere har fått opplæring for å sikre institusjonaliseringen av likestillingstiltakene. Programmet har medført økt interesse, opplæring og styrket policyarbeid også på nasjonalt nivå.

I *Sudan* ble det gitt støtte til Universitet i Khartoum for å gjennomføre den nasjonale handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet. Det analytiske arbeidet har skapt større forståelse for sammenhengen mellom freds- og sikkerhetsspørsmål og betydningen av kvinners deltakelse. Nettverksaktiviteter bidro til et større engasjement for å videreutvikle og gjennomføre handlingsplanen også på lokalt nivå.

Styresett er forbedret

Innsatsen omfattet støtte til stats- og institusjonsbygging, demokratisering, deltakelse, likestilling og utjevning av forskjeller, og inkluderte støtte til gjennomføring av valg og til å styrke sivilt samfunn gjennom strategisk samarbeid med utvalgte lokale organisasjoner.

I *Etiopia* vanskeliggjorde krigen i nord internasjonalt samarbeid med landet. Norge videreførte den langsiktige støtten til UNDP for kapasitetsbygging av den nasjonale valgkommisjonen i forbindelse med parlamentsvalget i juni 2021.

Over 40 000 valglokaler ble etablert og over 410 000 ansatte trent. Mer enn 900 valgkretser mottok faglig og operativ støtte. Norge bidro også til å styrke kapasiteten hos sivilsamfunnsorganisasjoner og deres arbeid med menneskerettigheter og fredsbygging, men konflikten i nord ga tilbake-slag.

Gjennom Legal and Human Rights Centre (LHRC) fikk 16 355 personer i *Tanzania* juridisk rådgivning. Organisasjonen vant 219 saker i domstoler, en økning på 70 pst. fra 2020. LHRC rekrutterte og gav opplæring til 407 advokatfullmektiger. I 2021 ble 74 pst. av anbefalingene som LHRC leverte til den permanente parlamentskomiteen for juridisk og konstitusjonell reform akseptert.

I *Angola* ble en inkluderende budsjettprosess på kommunalt nivå vedtatt og introdusert i 164 kommuner. Det ga mulighet for lokale borgere til å delta i konsultasjonsprosesser på regjeringensnivå, om tema som er relevante for lokale forhold. Kirkens Nødhjelp og deres partnere var pådrivere i dette arbeidet.

I *Mosambik* har Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) bidratt til ny elektrisitetslov gjennom institusjonssamarbeid med energimyndighetene. Loven vil gi økt åpenhet og mer effektiv drift av elektrisitetsforsyningen, og tydeliggjøre privat sektors rolle. Norsk støtte til Fellesfondet for skatt har ført til mer effektiv skatteinnkreving, med en økning på 5 pst. i forhold til budsjettert volum i 2021.

I *Somalia* videreførte Norge støtten til FNs flergiverfond, øremerket tiltak for å fremme inkluderende politikk, menneskerettigheter, lokalt styresett, klimarelatert innsats, FNs kapasitet til å respondere på covid-19, samt styrke effektiviteten i FNs programvirksomhet i landet. Det ble også gitt støtte til gjennomføring av det somaliske parlamentsvalget. Støtte til Verdensbanken under posten bidro til analysearbeid og bedre risikostyring av bankens økende investeringer i Somalia som følge av innfasing av midler fra Det internasjonale utviklingsfondet. Støtten bidro videre til å sikre drift og utvikling av offentlige institusjoner på føderalt- og medlemsstatsnivå og til å iverksette nødvendige økonomiske reformer.

I *Sudan* bidro norsk støtte (under posten) til Verdensbankens flergiverfond til at 9,3 millioner personer ble registrert i kontantstøtteprogrammet Sudan Family Support Programme. 4,7 millioner mennesker fikk utbetalt støtte. Militærkuppet 25. oktober 2021, førte imidlertid til at Verdensbankens operasjoner i Sudan ble satt på pause.

I *Sør-Sudan* førte samarbeidet med UNDP til at kapasitet og kompetanse ble forbedret i flere

nøkkelinstitusjoner, inkludert finans- og planleggingsdepartementet og sentralbanken. Støtte til Den internasjonale sammenslutningen av riksrevisjoner (INTOSAI) sitt utviklingsinitiativ (IDI) bidro i 2021 til å styrke riksrevisjonen slik at de kunne ferdigstille tre års restanser av revisjoner av sentralbanken. De kunne også revidere fordelingen av petroleumsinntekter til stater og lokalsamfunn, og lånefinansiering fra IMF.

I *Malawi* har samarbeidet med UN Women gjort at kvinners rettigheter og likestilling nå ivaretas i nasjonale planprosesser og sektorstrategier. Gjennom Kirkens Nødhjelp fikk 1 225 religiøse ledere i Malawi opplæring i å håndtere kjønnsbasert vold og tilby psykososial støtte til voldsutsatte. Det førte til bedre tjenester fra politi, rettsvesen og sosialtjeneste. Norsk støtte til grunnleggende helsetjenester i Malawi har bl.a. bidratt til at om lag 300 000 ungdom i rurale områder fikk tilgang til tilrettelagte helsetjenester.

Økonomisk og sosial utvikling er styrket

Innsatsen omfattet støtte til inkluderende økonomisk vekst og utjevning av forskjeller.

I *DR Kongo* bidro Norge til WFP og FAOs arbeid, som i 2021 førte til økt tillit og bedre forhold mellom ulike grupper gjennom dialog og samtalegrupper, felles matproduksjon, sparegrupper og tilgang til informasjon. Rundt 90 pst. av 9 000 kvinner som fikk opplæring, lærte å lese, skrive og regne. Det styrker deres posisjon i de lokale markedene. Mer diversifisert og lokal matproduksjon har økt matsikkerheten og bedret ernæringen og verdiskapingen i lokalsamfunnene.

Norge har en helhetlig tilnærming til skog, klima og landbruk i *Etiopia*. Norge støtter Verdensbankens arbeid for restaurering og rehabilitering av store landareal. 71 000 hektar land har blitt restaurert. 62 pst. vegetasjon er bedret og 58 pst. av vannhusholdning er bedre. Over 72 000 husholdninger tok i bruk klimasmarte landbruksteknikker. Mot slutten av 2021 ble det omdisponert midler til humanitær støtte og matsikkerhet grunnet vanskeligheter med gjennomføring av langsiktige prosjekter som følge av krigen i Tigray.

I *Malawi* støttet Norge et tverrfaglig FN-program som ga over 200 000 elever et daglig skolemåltid i 2021. Samtidig fikk bøndene i området økte inntekter, fordi maten ble kjøpt lokalt. 350 000 unge fikk tilgang til helsetjenester og kunnskap om seksuell og reproduktiv helse. 300 000 barn ble kartlagt for å identifisere spesielle behov, og 1/3 av disse ble henvist til ulike former for helshjelp eller oppfølging.

I *Mali* har prosjektpartnere International Institute of Tropical Agriculture (IITA) og Institut d'Economie Rurale (IER) introdusert klimatilpassede landbruksteknikker som har nådd mer enn 11 300 småskalabønder. Mer enn 880 småskalaprodusenter i Mali har gått over til mer robuste jordbruksteknikker i 2021. Den kritiske perioden med lite tilgang på mat gikk ned med i gjennomsnitt to måneder i prosjektområdene til IER.

I samarbeid med sivilsamfunnsorganisasjoner i *Mosambik* bidro Norge til at 79 250 småskalabønder fikk opplæring i bedre dyrkingsmetoder og økte tilgangen til markedet. 3 598 småbønder, flesteparten kvinner, fikk formalisert sine landrettigheter, slik at de ikke kan presses bort fra egen jord. 13 lokalsamfunn fikk formalisert sine kollektive landrettigheter. Norsk støtte til cashewnøttsektoren resulterte i at 500 000 kg cashewnøtter ble eksportert til Norge og Tyskland. Det bidro til å sikre 800 industriarbeidsplasser, der en høy andel kvinner er sysselsatt.

I *Niger* har norsk støtte til Care bl.a. resultert i at antall måneder med matforsyning økte fra åtte til ti måneder i 2021. Norge har også støttet International Institute of Tropical Agriculture i Niger, som bl.a. har bidratt til at over 4 000 småskalabønder tok i bruk mer klimarobuste landbruksteknologier, i et område på til sammen 623 000 hektar.

I *Sør-Sudan* har støtte til FAOs arbeid bidratt til at 650 000 husstander med usikker tilgang til mat, samt fordrevne husstander, kunne gjenopprette og vedlikeholde matproduksjonen. Mottakere fikk frø, utstyr og opplæring om klimaendringer og -tilpasning, inkludert valg av avlinger og naturressursforvaltning. Avlingene var tilstrekkelig til å dekke omtrent fem måneders matbehov for hver husholdning.

FNs fellesprogram i Kigoma, *Tanzania*, bidro til økt bevissthet rundt forebygging av vold, økonomisk myndiggjøring av kvinner og økt landbruksproduktivitet. En betydelig økning i antall rapporterte tilfeller av vold ble registrert, 1 142 saker i 2020/2021 mot 159 i 2017. 532 gründere, 407 kvinner, forbedret sine småbedrifter gjennom kurs og små tilskudd. I 2021 økte både produksjonen av mais og bønner betraktelig. 18 370 bønder var omfattet av programmet.

Gjennom et helhetlig Caritas-program i *Uganda* oppnådde 82 pst. av målgruppen på 5 000 unge jenter og 1 500 gutter, betydelig økt jordbruksproduktivitet. Det førte til forbedret kvalitet, kvantitet og antall daglige måltider. Unge jenter har rapportert økt selvtillit og forbedret evne til å håndtere menstruasjon. 85 pst. av de som har fått opplæring praktiserer nå gode hygienerutiner.

Flere prosjekter Norge har støttet har omhandlet ren energi. Gjennom Verdensbankens flergiverfond i *Mosambik*, fikk 200 000 nye husholdninger, bedrifter og offentlige institusjoner elektrisitetstilgang. En million mennesker har nå fått elektrisitet. 50 års energisamarbeid med *Tanzania* ble markert i 2021. Det ble gjennomført en studie for å vurdere muligheter og veivalg for å sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris for alle i Tanzania innen 2030.

Gjennom støtten til Renewable Energy Business Incubator i *Uganda*, fikk 70 stipendstudenter utplassering i ulike bedrifter og 45 arbeidsplasser ble opprettet gjennom etablering av fornybar energi-bedrifter. Med norsk støtte fullførte Rural Electrification Agency byggingen av distribusjonslinjer til tre flyktningebosettinger i Nord-Uganda i 2020. I 2021 bidro tilkoblingen til elektrisitetsnettet til jobbskaping og økonomisk vekst i området.

Norge støttet i 2021 konkrete covid-19-innsatser. I *Etiopia* bidro den norske støtten gjennom WHO til å styrke regional kapasitet for å teste og behandle pasienter.

I *Uganda* støttet Norge WHO's arbeid for økt vaksineopptak og færre alvorlige smittetilfeller og dødsfall. 730 vaksinesentre ble utstyrt med beskyttelsesutstyr for vaksinasjonsteamene og nettbrett for daglig rapportering.

Støtten til Africa Center for Disease Control (ACDC) bidro til at eksperter kunne sendes til enkeltland for å bekjempe covid-19, og at ACDC førte en tydelig og risikodempende kommunikasjon om pandemien på kontinentet og overfor AUs medlemsstater.

I *Angola, Etiopia, Mali, Somalia, Sudan, Sør-Sudan* og *Tanzania* styrket Kirkens Nødhjelp menneskerettigheter og sivilt samfunn, fredsbygging, tiltak mot kjønnsbasert vold og for seksuell og reproduktiv helse. I tillegg gjennomføres program som bidrar til bærekraftige lokalsamfunn, med vekt på bl.a. sysselsetting, sanitærforhold, klimavennlig landbruk og krisehåndtering ved naturkatastrofer.

I *Sør-Sudan* vektlegger Norsk Folkehjelp lokal fredsbygging, matsikkerhet og levebrød. Forebygging av kjønnsbasert vold, med spesielt fokus på internt fordrevne personer, hjemvendte og andre marginaliserte grupper er også prioritert. 94 pst. i målgruppen rapporterer om en økning i inntekt som følge av prosjektet, og 84 pst. om en reduksjon av konflikter i lokalsamfunnet som følge av prosjektet. Det er bl.a. gitt opplæring til tradisjonelle ledere, fredskomiteer,

naturressurskomiteer og lagt til rette for freds-konferanser.

I *Sør-Sudan* og *Somalia* arbeider Flyktninghjelpen for å forbedre kvaliteten på utdanning og læringsmiljø, med vekt på inkludering og beskyttelse av barn og unge som har vært utsatt for konflikt og har måttet flykte. Ungdom har gjennom prosjektene fått yrkesopplæring og hjelp til å starte opp egen inntektsbringende virksomhet.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 2 341,2 mill. kroner for 2023.

Det er en reduksjon på 211,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022, hvorav 86,5 mill. kroner gjelder flytting av midler til andre poster. 83 mill. kroner til flyktninger og fordrevne i Mosambik og Uganda flyttes til kap. 153 *Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn*, post 72 *Bærekraftige løsninger og vertssamfunn*. 3,5 mill. kroner flyttes til kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 50 *Norges forskningsråd - utviklingsområdet*.

Post 76 Asia, kan overføres

Bevilgningen dekker bistand til land i Asia og Oseania med hovedvekt på langsiktig utviklingssamarbeid, særlig i partnerlandene Indonesia, Myanmar og Nepal. Bevilgningen dekker også samarbeid med land som India og Kina, som på ulike måter er viktige for å nå bærekraftsmålene. I tillegg til støtten som gis til enkeltland gis det regional støtte gjennom klimaorganisasjonen International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD), Sammenslutningen av Sørøst-asiatiske nasjoner (ASEAN) og Asia-Europe Meeting (ASEM).

Mål 2023

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettfærdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, og 14 – Bevare og bruke havet og marine ressurser på en

måte som fremmer bærekraftig utvikling og 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket.

Prioriteringer 2023

Under målet om forbedret styresett prioriteres tiltak som bidrar til redusert ulikhet og fremmer politisk stabilitet, eksempelvis demokratiske prosesser, rettsstatsprinsipper, menneskerettigheter og likestilling. I tillegg prioriteres miljø, bærekraftig havforvaltning og innsats mot marin forsøpling.

Også under målet om styrket økonomisk og sosial utvikling prioriteres sektorer som bidrar til redusert ulikhet, som utdanning og jobbskaping. I tillegg prioriteres bærekraftig energi, klima og klimatilpasning, matsikkerhet og helse.

Økonomisk vekst har gjort at mange av landene i regionen har gått fra å være lavinntektsland til å få status som mellominntektsland. Den norske bistanden til Asia er derfor blitt redusert de senere årene. I flere asiatiske land er fremdeles fattigdomsutfordringene store og vil trolig forverres av en utfordrende geopolitisk situasjon. Regjeringen vil fortsette å prioritere det langsiktige samarbeidet med partnerlandene *Indonesia*, *Myanmar* og *Nepal*. I Indonesia vil støtten gå til fornybar energi, bærekraftig havforvaltning og innsats mot marin forsøpling. I Nepal prioriteres fornybar energi, klima, inkluderende og velfungerende styresett og offentlig kvalitetsutdanning for alle. Likestilling, spesielt tiltak mot kjønnsbasert vold, skal også prioriteres. I Myanmar rettes støtten mot freds- og demokratiseringsarbeid, menneskerettigheter og situasjonen i Rakhine. Støtten kanaliseres etter kuppet i 2021 til sivilt samfunn og demokratibevegelsen. Tiltak for å bedre sikkerhetssituasjon for sivile og for å få Myanmar tilbake på et demokratisk utviklingsspor prioriteres.

I tillegg til partnerlandene vil bevilgningen på posten gå til strategiske utviklingsinnsatser i noen utvalgte land med store behov. Bevilgningen vil videre gå til prioriterte innsatser i samarbeidet med *Kina* og *India*. Kina og India vil være sentrale for å sikre at man lykkes globalt med det grønne skiftet. India-strategien er styrende for

samarbeidet mellom Norge og India. India trenger kunnskap, teknologi og kapital for å nå bærekraftsmålene. Det gis prioritet til faglig samarbeid innen bl.a. fornybar energi, havforvaltning, sirkulær økonomi, klimatilpasning, matsikkerhet, likestilling og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Regjeringen viderefører det strategiske samarbeidet med ASEAN innenfor sektorer som er viktige for å nå bærekraftsmålene. Det gjelder klima og miljø, fornybar energi, hav og bekjempelse av marin forsøpling, handel og næringsutvikling, fred, forsoning og sikkerhet, menneskerettigheter og utdanning.

Regjeringen vil videre fortsette å delta i Asia-Europe Meeting (ASEM) med en tydelig norsk profil på utvalgte temaer. Regjeringen vil dessuten fortsette å støtte klima- og utviklingssamarbeidet mellom de åtte medlemslandene i International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD): Afghanistan, Bangladesh, Bhutan, Kina, India, Myanmar, Nepal og Pakistan. Sentralt i samarbeidet er økt kunnskap om klimændringene i Himalaya-regionen, og gjennomføring av pilotprosjekter for klimatilpasning for sårbare grupper.

Rapport 2021

Militærkuppet i Myanmar 21. februar 2021 innebar en negativ utvikling i landet innenfor alle postens tre målområder. Samarbeid med statlige institusjoner og myndighetsapparatet ble stanset. Øvrige partnere har hatt store politiske, sikkerhetsmessige og administrative utfordringer, og mange prosjekter har blitt lagt om.

Sikkerhet og stabilitet er økt

I *Nepal* har norsk støtte til FNs stedlige koordinators kontor (UNRCO) styrket arbeidet med FN-reform og samordning på landnivå. Kontoret koordinerte tre beredskaps- og responsplaner for covid-19, og utarbeidet også responsplan til monsunen.

I *Myanmar* har norsk støtte til International IDEA styrket den demokratiske opposisjonen og bidratt til at dialogplattformer og støtte til framtidige, demokratiske prosesser er bedre koordinert. Støtte til Norsk Folkehjelp har løftet frem sivile stemmer i en krevende konflikt som fortsatt domineres av militæret og ulike væpnede grupper. Støtte til FNs befolkningsfond har styrket deres innsats mot seksualisert vold i konflikt.

Styresett er forbedret

Norsk støtte bidro i 2021 til en rekke konkrete resultater som bidrar til bedre styresett, og i tillegg reduserer ulikhet. Bredere folkelig deltakelse i styringsprosessene, herunder kvinners deltakelse, er eksempelvis viktig for utjevning av ulikhet.

I *Nepal* bidro Norge til å styrke styresett på både provins- og kommunenivå. Norsk støtte til det nasjonale programmet for desentralisering bidro bl.a. til at 105 lokale myndigheter risikovurderte finansforvaltningen sin, og 699 lokale myndigheter gjennomførte offentlige egevalue-ringer. Videre bidro Norge til kapasitetsbygging for parlamentet og provinsforsamlingene i å gjennomføre tilsynsaktiviteter, instruere regjeringen og gjennomgå lovforslag. Gjennom FNs utviklingsprogram (UNDP) medvirket Norge til å styrke rettssikkerheten for befolkningen. 3 329 personer (54 pst. kvinner) fikk fri rettshjelp i 2021. Norge støttet også kapasitetsbygging innenfor offentlig finansforvaltning og bidro i 2021 til at 4 611 ansatte fikk økt kompetanse.

Styresettprogrammet i *Nepal* bidrar også til å styrke kvinners rettigheter og deltakelse, bl.a. gjennom kompetanseheving for kvinner i de lokale myndighetsstrukturene. I 2021 fikk 9 534 offentlige ansatte og opplæring om likestilling. Mer enn 250 kvinnelige folkevalgte gjennomgikk målrettet kapasitetsbygging, med lederutvikling, kommunikasjon og mediehåndtering, katastrofe-forebygging og klimaopplæring.

På *Sri Lanka* medvirket den norskstøttede organisasjonen «Women in Need» til regjeringsgodkjenning av et lovforslag som hever minstealderen for ekteskap til 18 år. Gjennom andre sivilsamfunnsorganisasjoner bidro Norge til at kvinnelige politikere fikk opplæring i kjønns-sensitiv politikkutvikling, og at unge, kvinnelige ledere fikk opplæring om kvinner, fred og sikkerhet og konfliktanalyse. Unge politikere og sivilsamfunnsaktiver fikk styrket kompetanse innen ledelse, koalisjonsbygging, demokrati og godt styresett.

Gjennom bransjeorganisasjonen for IT-bedrifter på *Sri Lanka* (SLASSCOM), bidro norsk støtte til forbedret personvernlovgivning. Sri Lanka ble dermed det første landet i Sør-Asia til å vedta slik lovgivning, noe som vil gjøre landet mer konkurransedyktig på IT-feltet. Samtidig fikk over 4 300 barn opplæring i koding, som legger grunnlaget for rekruttering til IT-sektoren i framtiden.

I *Pakistan* bidro norsk støtte til UN Women til styrket lovverk for å sikre rettighetene til kvinner som arbeider hjemme.

I *Indonesia* har norsk støtte bidratt til å bedre kapasiteten i det indonesiske direktoratet som forvalter landets bistandsmidler. Arbeidet omfattet bl.a. å utarbeide sentrale mål- og forvaltningsdokumenter.

Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Norsk støtte bidro i 2021 til styrket økonomisk og sosial utvikling. Mange av resultatene er også viktige for å redusere ulikhet, for eksempel økt tilgang til utdanning og yrkesopplæring.

I *Nepal* støttet Norge bygging av infrastruktur for fornybar energi, som høyspentledninger, distribusjonsnett og transformatorstasjoner gjennom Asiabanken og Nepal Electricity Authority (NEA). Dette har bidratt til mer stabil og pålitelig tilgang til strøm, at flere bruker moderne energikilder til en overkommelig pris, samt bærekraftig økonomisk vekst og jobbskaping basert på vannkraft. Samarbeid med NTNU og SINTEF har bidratt til høyere kvalitet i universitetsutdanningen og forskning på fornybar energi. Det har bl.a. resultert i et digitalt system for å betale strømregningen. Gjennom Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) bidro Norge til å øke privat sektor sin kompetanse om miljø- og sosiale sikkerhetsspørsmål i energisektoren. I 2021 reviderte IFC retningslinjene for miljø- og sosial risikostyring til Nepals sentralbank, og bidro til en ny elektrisitetslov som skal behandles i parlamentet.

Videre bidro norsk støtte til det nasjonale skolesektorprogrammet i *Nepal* til at tilgangen til utdanning og skoledeltakelse blant barn i skolealder har økt jevnt. Prosentandelen barn i skolealder som ikke går på skolen er per 2021 nesten halvert siden 2004, fra 10,6 pst. til 5,4 pst. Programmet har også bidratt til forbedret helse og ernæring i skolene og et bedre læringsmiljø. I 2021 ble arbeidet med gjenoppbygging av skoler etter jordskjelvet avsluttet, med ferdigstillingen av 24 skoler. Nesten 6 000 elever fikk dermed bedre læringsvilkår. Den frivillige organisasjonen Aasaman bidro, med norsk støtte, bl.a. til at 7 522 barn, hvorav 24 med en funksjonsnedsettelse, fikk undervisning i små grupper mens skolene var stengt, og som undervisningsstøtte etter gjenåpning.

Gjennom norsk støtte til FNs befolkningsfond (UNFPA) sitt arbeid mot seksuell- og kjønnsbasert vold i Nepal mottok 355 kvinner og 111 barn hjelp fra krisesentre i 2021. 1 795 ofre for kjønnsbasert vold fikk behandling og støtte på hjemstedet. Prosjektet har medført at alle kommunene i

prosjektområdet har satt av egne midler til forebygging og respons.

Norsk støtte til The International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD) i Nepal har bidratt til å gjøre kvinner mer økonomisk selvstendige bl.a. ved opplæring i økologisk dyrking av grønnsaker som oppnår høyere pris.

I *India* bidro samarbeid med Havforskningsinstituttet og Miljødirektoratet til å øke indiske myndigheters kapasitet til å utarbeide helhetlige havforvaltningsplaner. Samarbeidet la dessuten grunnlag for en dialog med India som bidro til enighet i FNs miljøforsamling om å jobbe for en global avtale mot plastforsøpling. Videre bidro samarbeid med Norsk institutt for vannforskning til å øke lokale myndigheters kapasitet til å overvåke og teste miljøgifter fra landkilder som når havet. Bl.a. ble det påvist miljøgifter og mikroplast over grenseverdiene i to større elver. Gjennom organisasjonen Center for Science and Environment bidro Norge til et forbedret system for kommunal avfallssortering i to indiske byer.

I *India* bidro dessuten støtten til Verdens helseorganisasjon (WHO) til styrket overvåking av covid-19 og andre smittsomme sykdommer, mobile testsentre og til å opprettholde helsetjenester til mødre og barn. Videre støttet Norge mediekampanjer som har bidratt til økt bevissthet og kunnskap om kvinners verdi og rettigheter i indiske samfunnet med sikte på å motvirke barneekteskap og preferanse for sønner.

I *Bangladesh* har Norge, i samarbeid med International Maritime Organization (IMO), bidratt til å styrke bærekraften i landets skipsgjenvinningssektor. Dette gjennom innsats for å oppfylle de juridiske forpliktelsene for å tiltre Hong Kong-konvensjonen (HKC) innen 2023. Alle anlegg har levert planer oppgradering av skipsgjenvinningsanlegg til industridepartementet, og ca. 80 anlegg har fått godkjenning. Det er forventet at et betydelig antall anlegg vil innfri HKC-standardene innen 2023.

I *Pakistan* bidro norsk støtte gjennom flere organisasjoner til økt yrkesdeltakelse, særlig for kvinner. For eksempel utviklet den tyske, statlige utviklings- og samarbeidsorganisasjonen (GIZ) et markedsrettet yrkesopplæringsprogram som ble brukt av pakistanske myndigheter. I perioden 2014 til 2021 har programmet gitt opplæring til 49 242 personer, hvorav 19 087 kvinner. Privat sektor deltok aktivt i programmet, noe som ga grunnlag for senere ansettelser. Gjennom UN Women fikk 622 kvinner yrkesopplæring og fikk tilgang til kreditt. I tillegg fikk 161 kvinner med

funksjonsnedsettelse yrkesrettet opplæring, støtte og hjelp til å leve et uavhengig liv.

På *Sri Lanka* har Norge støttet ILO, og medvirket til at over 1 500 småbønder tok i bruk nye jordbruksmetoder. Over 2 700 småbønder, inkludert kvinner og personer med funksjonsnedsettelser, fikk økte inntekter fra jordbrukssektoren. Over 700 nye arbeidsplasser ble skapt i 2021. I tillegg fikk mer enn 100 ansatte opplæring i anstendig arbeid, og mer enn 100 forbedret HMS-standard på sine arbeidsplasser. 130 unge fikk opplæring innen sosialt entreprenørskap, og flere har satt opp uformelle nettverk for å utveksle informasjon og selge sine produkter. Prosjektet har også fremmet sosialt samhold og forsoning mellom ungdom fra ulike etniske grupper.

I *Indonesia* har norsk støtte bidratt til å redusere avfall og plast i havet bl.a. gjennom et prosjekt på Øst-Java. Prosjektet har bygget ut systemer for avfallsinnsamling og resirkulering og har sterk lokal forankring. Innsatsene mot marin forsøpling bidro til bevare og bruke havet og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

I *Myanmar* har Norge gjennom flergiverfondet The Livelihoods and Food Security Fund (LIFT) bidratt til redusert sårbarhet, økt beredskap og forebyggende aktiviteter for utsatte grupper, særlig internt fordrevne. Gjennom flergiverfondet Access to Health har Norge styrket tilgangen til helsetjenester for befolkning i konfliktområder. Norge har gjennom støtte til UN Women bidratt til å skape arbeidsplasser for kvinner i utsatte områder, styrke kvinnelig lederskap i covid-19-håndteringen og styrke kvinners politiske og økonomiske mulighet til å delta i den demokratiske opposisjonen. Støtte til UNODC har styrket sivilsamfunnsorganisasjoners innsats for å motvirke korrupsjon.

I *Kina* har Norge bidratt til kunnskapsutvikling om marin forsøpling og bruk av plast i landbruket og til emballasje. Norge har også videreført en norsk-kinesisk stipendordning for studenter og forskere.

Blant ASEAN-landene har norsk støtte gjennom prosjektet ASEAN Norway Capacity Building Project for Reducing Plastic Pollution (AEANO) styrket kapasiteten til forskningssentre i Indonesia, Vietnam og Filipinene og gitt bedre kunnskapsgrunnlag om årsakene til plastforurensing i havet, og om mulige tiltak for å redusere problemet.

Gjennom samarbeid med ASEANs energisenter har Norge bidratt til å styrke forskningskapasiteten om fornybar energi. Institusjonen utarbeidet i 2021 flere utredninger, bl.a. om utsiktene

for hydrogen som fornybar energiform i ASEAN, samt en rapport om utslipp fra kullkraftverk i regionen. Norsk støtte har også bidratt til å opprette forskningsnettverket ASEAN Researchers Network on Energy and Climate Change.

Norsk støtte bidro til at 23 studenter fra ASEAN-land gjennomfører masterprogram i bærekraftig forvaltning, gjennom et samarbeid mellom Universitetet i Agder, Gadjah Mada University i Indonesia og andre utdanningsinstitusjoner i ASEAN-landene.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 517,5 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 34 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Posten økes med 64 mill. kroner grunnet flytting av midler fra kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid* til denne posten, fordi enkelte tiltak etter en helhetsvurdering bør støttes under regionbevilgningene og ikke under Kunnskapsbanken.

Post 77 Latin-Amerika og Karibia, kan overføres

Bevilgningen dekker bistand til Latin-Amerika og Karibia med særlig vekt på tiltak av langsiktig karakter i partnerlandet *Colombia*, i *Haiti* og i *Guatemala*. I tillegg støtter bevilgningen enkelte regionale satsinger i Karibia, bl.a. på miljø, klima og marin forsøpling.

Mål 2023

Bevilgningen skal særlig støtte bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også andre bærekraftsmål, som 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt.
- Styresett er forbedret.
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket.

Bevilgningen skal bidra til at land i Latin-Amerika og Karibia blir tryggere, mer rettferdige og grøn-

nere gjennom å prioritere tiltak som fremmer fred, rettsikkerhet, matsikkerhet, klima og likestilling.

Prioriteringer 2023

Regjeringen vil prioritere samarbeidet med *Colombia* som er Norges eneste partnerland i Latin-Amerika og Karibia. Det overordnede målet i Colombia er å bidra til bærekraftig fred. Seks år etter undertegningen av fredsavtalen, er arbeidet med å omsette avtalen fra teori til praksis fremdeles krevende. Brede satsinger med vekt på reintegrering av tidligere FARC-soldater i tidligere konfliktrammede områder vil prioriteres for å bidra til økt trygghet, mer rettferdighet og mindre ulikhet.

FN og sivilsamfunnsorganisasjoner vil fortsette å være sentrale samarbeidspartnere og kanaler. Norge vil være en forutsigbar og langsiktig partner i fredsarbeidet for den nye regjeringen som tiltrådte i august 2022.

I *Haiti* støttes tiltak innen matsikkerhet, landbruk, klimatilpasning, forebygging av klimarelaterte katastrofer og miljø. Haiti er sårbart for klimaendringer og naturkatastrofer. Landet har store behov for bistand for å bedre den sosiale og økonomiske utviklingen, og for å øke sin motstandskraft mot klima- og naturkatastrofer.

Demokratiske institusjoner, rettsstaten og respekten for menneskerettigheter svekkes i flere land i regionen. Tiltak for å styrke rettsstaten, anti-korrupsjonsarbeidet og kvinners og urfolks stilling vil prioriteres i *Guatemala*. Regjeringen vil videreføre den langvarige støtten til urfolk, med mål om å sikre urfolks tilgang til rettssystemet og styrke deres politiske deltakelse.

Marin forsøpling, bærekraftig havforvaltning, klima og miljø er viktige samarbeidsområder med en rekke land i regionen. I Karibia vil samarbeidet med Det karibiske byrået for katastrofehandtering (CDEMA) og Organisasjonen for øst-karibiske stater (OECS) videreføres. Samarbeid med UNEP om det regionale initiativet «The Caribbean Biological Corridor» om bærekraftig forvaltning av felles maritimt økosystem vil bli videreført. *Cuba*, *Den dominikanske republikk*, *Haiti*, *Jamaica* og *Puerto Rico* deltar i initiativet.

Rapport 2021

Sikkerhet og stabilitet er økt

Den største innsatsen på området er i *Colombia*, der norsk støtte til FN's flergiverfond for bærekraftig fred, bidro til økt stabilitet og sikkerhet

ved å styrke lokale utviklingsprogrammer. Sivilsamfunnsledere og menneskerettighetsforvarere som er spesielt utsatt har fått opplæring i selvbeskyttelse. På grunn av effektive tiltak for forebygging og tidlig varsling har 831 menneskerettighetsforvarere, lokale ledere og tidligere FARC-soldater som har vært utsatt for trusler, blitt skjermet for vold og er i god behold.

2021 var et krevende år for *Haiti*. I tillegg til håndtering av pandemien, ble presidenten myrdet og et alvorlig jordskjelv rammet landet. På tross av dette har norsk innsats gitt resultater, men det har vært nødvendig å justere prosjekter og tiltak i tråd med eksisterende prioriteringer. Jordskjelvet førte til at 70 pst. av skolene i det sørvestlige Haiti ble ødelagt eller skadet. Ingen av skolene i det norsk-støttede prosjektet til Redd Barna ble total-skadet, men på grunn av mye usikkerhet ble det iverksatt en «Trygg tilbake til skolen»-kampanje med positive resultater. I tillegg ble tiltak satt inn for å rehabilitere skolebygg og for å øke læreres kompetanse i psykologisk førstehjelp og katastrofeledelse. Et annet resultat av norsk innsats er at en rekke lokalsamfunn har fått beredskapsopplæring for å være godt forberedt ved naturkatastrofer eller katastrofer forårsaket av klimaendringer.

Styresett er forbedret

Over 40 store og små sivilsamfunnsorganisasjoner i ulike deler av *Colombia* fikk støtte til å gjennomføre tiltak som fremmer fred, forsoning, miljøvern og menneskerettigheter. De har på denne måten styrket sin rolle og muligheter til å utøve politisk innflytelse overfor lokale og nasjonale myndigheter. Over 3 600 kvinner fikk opplæring og støtte til å delta i lokale beslutningsprosesser. Et samarbeid med colombiansk politi har også bedret styresettet internt.

Norsk innsats gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner har gjort at en rekke ofre for den væpnede konflikten i *Colombia* har fått bistand som har medført at de har fått positiv respons fra rettssystemet, for eksempel i form av åpning av en formell etterforskning, deltakelse i høring eller avgjørelse i deres favør.

I *Guatemala* har Maya-programmet i sin avsluttende fase bidratt til å styrke rettsstaten og sikre urbefolkningens rettigheter, utdanning og politisk deltakelse gjennom kapasitetsbygging, ledelsestrening og kommunikasjon.

I *Brasil* har kompetansen om korrupsjon og antikorrupsjonsarbeid økt gjennom publisering og distribusjon av 15 rapporter og retningslinjer

med anbefalinger. Delstater og kommuner samarbeider nå om implementering av anbefalingene og et lovforslag som styrker kampen mot korrupsjon i føderale og lokale parlamenter har blitt vedtatt.

Samarbeid med Organisasjonen for øst-karibiske stater (OECS) har bidratt til forebygging av marin forsøpling bl.a. i Antigua og Barbuda, Dominica, Saint Lucia, St. Vincent og Grenadinene. Lovgivning om avfallshåndtering har blitt forbedret og befolkningens bevissthet om avfallshåndtering og marin forsøpling har økt gjennom en rekke holdningskampanjer. I Brasil har tiltak for forebygging av marin forsøpling bidratt til utvikling av langsiktige strategier for overvåking av marin forsøpling i São Paulo.

Karibias katastrofeberedskapsbyrå (CDEMA) har utarbeidet beredskapsplaner og anbefalinger til skoler og kommunale bygg i medlemslandene, noe som har økt deres motstandsdyktighet mot naturkatastrofer.

Økonomisk og sosial utvikling er styrket

Fredsavtalen i *Colombia* er et samfunnsutviklingsprosjekt, der det å styrke den økonomiske og sosiale utviklingen i konfliktutsatte områder står helt sentralt. Selv om det har vært utfordringer i gjennomføringen av fredsavtalen, kan fremskrittene som er gjort innen dette området sies å være blant de mest positive.

Tidligere FARC-soldater har fått økt tilgang til utdanning og helsetjenester, og det er iverksatt viktige tiltak for å sørge for økonomisk reintegrering av disse. I 2021 fikk nesten 3 000 tidligere FARC-soldater, ofre og lokalbefolkning, hvorav 50 pst. kvinner, begynt på og/eller fullført grunnskolen. 1 320 produktive prosjekter har mottatt såkornstøtte. Det har bidratt til å akselerere den økonomiske utviklingen i konfliktberørte områder, og gitt nesten 9 000 personer et nytt livsgrunnlag.

Kvinnens rettigheter og posisjon i *Haiti* har blitt styrket gjennom opplæring i klimavennlig jordbruksproduksjon. Det har blitt gitt opplæring i økonomistyring, likestilling og rettigheter. Kvinnene har fått mulighet til å brødfø seg selv og sine familier, og dermed har matsikkerheten blitt styrket.

I *Venezuela* har norsk støtte til kvinneorganisasjoner, ungdoms-, urfolks- og afrovenezuelanske ledere bidratt til at de har økt sin kompetanse om konfliktløsning og forebygging.

Norsk støtte til en rapport utarbeidet av FNs økonomiske kommisjon for Latin-Amerika og Karibia (ECLAC) bidro til økt kunnskap om bære-

kraftig bruk av havet og marine ressurser i regionen.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 195,8 mill. kroner for 2023. Det er en økning på 3,5 mill. kroner sammenlignet

med saldert budsjett for 2022. Økningen skyldes flytting av et tiltak fra kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid* til denne posten, fordi det etter en helhetsvurdering bør støttes under regionbevilgningene og ikke under Kunnskapsbanken.

Kap. 160 Helse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Helse, <i>kan overføres</i>	5 781 185	3 877 297	3 747 297
71	Verdens helseorganisasjon (WHO), <i>kan overføres</i>	235 500	235 500	235 500
72	FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	45 000	45 000	45 000
	Sum kap. 160	6 061 685	4 157 797	4 027 797

En helhetlig og aktiv norsk politikk for global helse er nødvendig for å nå viktige utviklingspolitiske mål. Bekjempelse av smittsomme sykdommer er en av regjeringens hovedprioriteringer på utviklingsområdet. Som del av dette vil regjeringen bidra til finansiering, utvikling og likeverdig fordeling av vaksiner og annen helseteknologi som markedet ikke leverer alene. Gjennom politisk lederskap, diplomati og økonomisk støtte skal Norge arbeide for et rettferdig globalt samarbeid om pandemihåndtering og helseberedskap. Kraftigere internasjonalt helsesamarbeid og styrket global helseberedskap er nødvendig for at verden kan forebygge, tidlig oppdage og raskt respondere på nye eller vedvarende infeksjonstrusler og resistensutvikling.

Innsatser skal hovedsakelig gå til forebygging av smittsomme sykdommer, reduksjon av barne- og mødredødelighet, styrket seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), universell helsedekning, styrkede helsesystemer og global helsesikkerhet.

Post 70 Helse, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til tiltak som skal redusere sykdomsbyrde og dødelighet i utviklingsland. Spesielt viktig er bekjempelse av smittsomme sykdommer, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, forskning, produktutvikling og innovasjon, samt faglig bistand for å oppnå universell helsedekning. Det legges vekt på innsats i

Afrika sør for Sahara og de minst utviklede landene.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Sykdomsbyrden og dødeligheten, særlig blant sårbare og marginaliserte grupper, er redusert.
- Vaksinasjonsgraden i utviklingsland er økt.
- Antallet nye tilfeller av hiv, tuberkulose og malaria er begrenset.
- Ressursbruken på helseformål i utviklingsland, inkludert fra innenlandske kilder, er økt.
- Forekomsten av ikke-smittsomme sykdommer i lavinntektsland er redusert.
- Tilgangen på gode helserelaterede produkter er økt.
- Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er bedret.
- Helsesystemene i utviklingsland er mer bærekraftige og universell helsedekning er økt
- Beredskapen for pandemibekjempelse er forbedret.

Prioriteringer 2023

Langsiktige avtaler med de globale helsefondene binder opp det meste av posten de nærmeste

årene. Dette omfatter midler som er avtafestet fram til 2030 for nedbetaling av finansiering som har gått via finansieringsmekanismen for vaksiner (IFFIm) til vaksinealliansen Gavi og vaksinekoalisjonen CEPI, inkl. det globale partnerskapet som skal fremme utvikling, produksjon og rettferdig tilgang til vaksiner, medisiner og testutstyr for å håndtere covid-19 globalt (ACT-Accelerator). Se tilsagnsfullmakter under romertall VI.

I 2023 vil støtten til vaksinealliansen Gavi videreføres i tråd med inngått avtale om norsk støtte til Gavis strategi fra 2021–2025 på 6,1 mrd. kroner. I tillegg bidrar Norge med til sammen 4 mrd. kroner fram til 2030 til Gavis arbeid gjennom IFFIm. Økt vaksinedekning der ingen utelates, styrkede helsesystemer og universell dekning, og bærekraftig finansiering av nasjonale vaksineprogram, er hovedmålene for Gavi. Norge støtter disse målene, noe som er særlig viktig siden covid-19 har ført til avbrudd og forsinkelser i rutineimmunisering.

Norge vil fortsette å være en pådriver for å bekjempe smittsomme sykdommer som aids, tuberkulose og malaria. Støtten til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria vil videreføres på et høyt nivå.

Vaksinekoalisjonen CEPI har en viktig rolle i å fremme utvikling av nye vaksiner og vil støttes med 1 mrd. kroner samlet for årene 2022–2026.

Støtten til Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) videreføres.

Innsatsen for å fremme seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) fortsetter i 2023, herunder støtte til tilgang til prevensjon og reproduktive helseprodukter. Norge vil fortsette å bidra til økt, global innsats for universell helsedekning og styrket primærhelsetjeneste gjennom multilaterale og bilaterale partnere. Regjeringen har som mål å investere 9,6 mrd. kroner til SRHR i perioden 2020–2025 og 760 mill. kroner til bekjempelse av skadelige skikker fra 2020–2023 (til sammen 10,4 mrd. kroner). Forpliktelsene blir finansiert over flere poster. Sammen med en rekke land, i stadig bredere allianser, arbeider Norge også for å motvirke at internasjonale forpliktelser og etablerte rettigheter på dette feltet svekkes.

Flere av Norges viktigste partnere for helsebistand oppsto som aktører og kanaler i tilknytning til tusenårsmålene. Midlene har i stor grad blitt kanalisert gjennom sykdomsspesifikke fond eller vaksinefond. Gode resultater er oppnådd og mødre- og barnehelse, vaksinasjon og sykdomsspesifikk innsats mot de tre største infeksjonssykdommene er fortsatt viktig. I lys av erfaringene til

nå og med forankring i bærekraftsmålene, er det likevel grunn til å vurdere en mer helhetlig og systemfokuseret tilnærming, inkludert en styrket og annerledes innrettet satsing på nasjonal kapasitetsbygging. Den beste beredskapen for helsekriser finnes i sterke og velfungerende helsesystemer. Fra 2023 vil innsatsen under posten gradvis rettes inn mot styrking av nasjonale helsesystemer, universell helsetilgang og en bedre primærhelsetjeneste, i tillegg til noe spesifikk støtte til å styrke global helseberedskap.

Innsatsen mot ikke-smittsomme sykdommer over denne posten vil fortsatt være en sentral del av støtten til styrkede helsesystemer i fattige land. Den samlede innsatsen på feltet inkluderer også prosjekter som dekkes over andre poster.

Rapport 2021

Vaksinasjonsgraden i utviklingsland er økt

Covid-19 har medført verdens største vaksinasjonsprogram. Samtidig har antall uvaksinerte og undervaksinerte barn økt globalt, sammen med et økt behov for å vaksinere voksne mot covid-19. Globalt var 18,2 millioner barn uvaksinerte per 2021, sammenlignet med 16,5 millioner i 2020 og 13,3 millioner i 2019. Den største økningen var i Filippinene, Indonesia og Brasil. Totalt var 25 millioner barn undervaksinerte i verden i 2021. Dette er en økning på om lag to millioner barn fra 2020 og det høyeste antall undervaksinerte barn siden 2008. Det har vært ett tilfelle av villpolio i Malawi. Samtidig lå lav- og lavere mellominntektsland langt etter det globale gjennomsnittet i vaksinasjonsdekning mot covid-19 ved årsslutt. Pandemiens negative effekt på lavinntektslands økonomi og økende gjeldsbyrde gjør prioriteringen av immunisering og andre helsetjenester vanskelig. I perioden 2000–2021 har Gavi bidratt til å vaksinere mer enn 981 millioner barn, hvorav 65 millioner i 2021. Det anslås at vaksinasjon gjennom Gavi har forhindre 16,2 millioner forventede dødsfall siden 2000, hvorav 1,2 millioner i 2021. Dette anslaget inkluderer ikke covid-19-vaksinasjon.

COVAX er vaksinepilaren i ACT-A. COVAX hadde ved årsslutt 2021 levert 947 millioner doser av covid-19-vaksiner fra syv ulike produsenter til 144 land og områder. 88 pst. av dosene ble levert til land gjennom bistandsarmen COVAX AMC (Advance Market Commitment), som består av 92 lav- og lavere mellominntektsland. Resten ble levert til selvfinansierende land. Norge gav avkall på 1,7 millioner vaksinedoser som landet hadde opsjoner på gjennom COVAX. Leveransene ved årsslutt tilsvarer en gjennomsnittlig vaksinasjons-

dekning i AMC-land eksklusiv India, på 13 pst. med minst én dose, og 10 pst. med to doser. COVAX hadde i 2021 store utfordringer og nådde ikke sitt opprinnelige mål om 20 pst. dekning. Foruten sterk konkurranse om tilgang til covid-19-vaksiner, innførte India eksportrestriksjoner for vaksiner produsert i landet som førte til forsinkelser. Samtidig var COVAX viktig for tilgang til covid-19-vaksiner. For lavinntektsland har COVAX vært den viktigste kilden og dekket 82 pst. av covid-19-vaksinene i 2021.

Antallet nye tilfeller av hiv, tuberkulose og malaria er begrenset

Det er anslått at Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) har bidratt til å redde 50 millioner liv siden 2002. I samme periode har dødelighetsraten av hiv, tuberkulose og malaria i landene som Det globale fondet investerer i blitt halvert.

I 2021 oppnådde land og regioner som fondet investerte i følgende samlede resultater:

- 23,3 millioner mennesker fikk hivbehandling.
- 5,3 millioner personer fikk behandling for tuberkulose.
- 133 millioner myggnett ble utdelt.

Norge bidro også i 2021 til Det globale fondets covid-19-responsmekanisme (C19RM). Størstedelen av investeringene gikk til helseprodukter, med 24 pst. til oksygenrelaterte kostnader, 23 pst. til personlig beskyttelsesutstyr og 21 pst. til diagnostikk.

C19RM-investeringene har bidratt til å begrense pandemiens negative effekt på de tre sykdommene. Nedgangen i antall personer som fikk behandling av tuberkulose i 2020 ble snudd til en oppgang på 12 pst. i 2021. Det globale fondet har også jobbet hardt for å ta igjen det tapte innen hiv-forebygging og nådde 12,5 millioner personer med hiv-forebyggingstjenester i 2021, opp fra 8,7 millioner i 2020. Samtidig har C19RM hatt implementeringsutfordringer.

Beskyttelse mot diskriminering basert på hiv- og tuberkulosestatus er svak eller ikke-eksisterende mange steder. Dypt forankrede kjønns- og likestillingsforskjeller fortsetter å undergrave tilgang til helsehjelp. Selv om alle de 20 landene som er med i Det globale fondets «Breaking the barrier» initiativ viser positive resultater, rapporterer Det globale fondet at mye gjenstår før man oppnår en helhetlig respons på landnivå. Sammen med likestilling og styrking av helsesystem, får

derfor menneskerettigheter et styrket fokus i Det globale fondets strategi for 2023–2028.

Ressursbruken på helseformål i utviklingsland, inkludert fra innenlandske kilder, er økt

Det har blitt mobilisert betydelige nye ressurser til bekjempelse av pandemien i utviklingsland, spesielt til vaksiner og utstyr. Omdisponeringer av både givermidler og innenlandske ressurser har imidlertid hatt negative konsekvenser for annen tjenestelevering med betydelige avbrudd i tjenestelevering i en rekke land.

Ifølge Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) hadde 28 av landene de støtter, nasjonale planer for å øke innenlandsk ressursmobilisering og sikre finansiering av tjenester. Den årlige veksten i offentlige tildelinger til helse var gjennomsnittlig høyere i GFF-støttede land enn gjennomsnittet for lav- og mellominntektsland. Landene hadde også en årlig økning i tildelinger til førstelinjetjenester som helsetentre mv. på mellom 2 og 6 pst.

Bortsett fra seks land som fikk dispensasjon, har øvrige Gavi-støttede land betalt sine egenandeler for vaksinasjonsprogrammer i tide i 2021. Antall vaksineprogrammer som opprinnelig ble introdusert av Gavi, og som nå blir finansiert av landene selv, har økt gradvis fra 40 programmer i 2018 til 49 programmer i 2020 og 2021. Det globale fondet hadde per mai 2022 registrert en 30 pst. økning i nasjonale finansieringsforpliktelser for perioden 2020–2022 sammenlignet med perioden 2017–2019.

Sykdomsbyrden og dødeligheten, særlig blant sårbare og marginaliserte grupper, er redusert

Sykdomsbyrden og dødeligheten blant kvinner, barn og ungdom gikk ned før pandemien. GFF anslår at fire millioner kvinner mistet tilgang til fødselshjelp, og mer enn fem millioner kvinner og ungdommer mistet tilgangen til prevensjonsmidler i 2021. Dette har medført uønskede svangerskap og farlige aborter, og økt sykdomsbyrde og dødsfall blant kvinner og barn. Rask justering av GFFs innsats motvirket den negative effekten av covid-19 og bidro til livsviktige helsetjenester. 18 land har benyttet GFFs covid-19-relaterte støtteordning for å håndtere konsekvenser av pandemien og sikre grunnleggende helsetjenester. Ti av GFF-landene rapporterte om store forbedringer i seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Samarbeid med Verdensbanken har medført at de 25 opprinnelige GFF landene økte bruken av Ver-

densbankens låneordning for de fattigste landene (IDA-lån) med 37 pst. til helseformål.

Støtten via Kirkens Nødhjelp til Haydom sykehus i Tanzania har bidratt til redusert barne-dødelighet og bedre mødrehelse i regionen. Bruk av innovative produkter bidrar til å heve helsearbeideres kompetanse og forbedre kvaliteten på helsetjenester. Sykehuset etterstreber å sikre fattige pasienter tilgang til helsetjenester gjennom kobling til helseforsikring. Covid-19-støtte bidro til å styrke responsen ved Haydom sykehus og i området, inkludert et nytt oksygenanlegg for pasienter.

Forekomsten av ikke-smittsomme sykdommer i lavinntektsland er redusert

Bistandsprogrammet for ikke-smittsomme sykdommer, som ble opprettet i 2020, fortsatte utrulling i 2021. Covid-19 og politisk uro forsinket implementeringen i flere land. Programmet har bidratt til å styrke universell helsedekning, forebygging, diagnostikk og behandling ved at ikke-smittsomme sykdommer integreres i primærhelsetjenesten, inkludert psykisk helse i Etiopia, Ghana, India, Myanmar og Nepal. I flere av landene er innsatsen godt i gang. Programmet gir støtte til grunnleggende førstelinjetjenester, med anskaffelse av bl.a. blodtrykks- og glukosemålere, og opplæring av helsepersonell. I partnerlandene er det i dag mange familieforsørgere som rammes av disse kroniske sykdommene, noe som medfører store kostnader. Innsatsen forebygger sykdom og død også blant barn og unge. Innsatsen bidrar på den måten til å redusere fattigdom. Gjennom Verdens helseorganisasjons (WHO) spesialprogram for psykisk helse har sju av planlagte tolv land gjennomført nasjonal kartlegging av helse-systemet for psykisk helse inkludert opplæring av helsepersonell.

Paraplyorganisasjonen «NCD Alliansen» har medlemsorganisasjoner i mange land og driver globalt og nasjonalt pådriver- og opplysningsarbeid. Programmet har bidratt til at sivilsamfunnet i Etiopia og Ghana er bedre rustet til å kreve at kunnskapsbaserte forebyggende tiltak gjennomføres. Dette for å få bukt med den økende sykdomsbyrden fra ikke-smittsomme sykdommer i landene, som i stor grad rammer befolkningen under 70 år.

Støtte til WHO og Verdensbankens programmer for skattereform for innføring av avgifter på tobakk, alkohol og sukkerholdige drikker har bidratt til forebygging i utvalgte land, og har samtidig gitt inntekter til staten.

WHOs SAFER program for kostnadseffektive virkemidler som skal redusere alkoholskaden i lavinntektsland ble etablert i Nepal og Uganda i samarbeid med nasjonale myndigheter og partnere. Støtten fra Norge bidro til å utvikle en metodikk for å estimere effekten av tiltakene samt veilednings- og informasjonsmaterieil.

Tilgangen på gode helserelaterte produkter er økt

Støtte til Unitaid bidro til å utvikle og oppskalere nye løsninger for å forebygge, diagnostisere og behandle hiv, tuberkulose, malaria, hepatitt-C og HPV (humant papillomavirus). Unitaid har gjort en rimelig hiv-selvtest tilgjengelig for under 2 USD i 135 land. En studie for testing av en forbedret hivmedisin for gravide ble igangsatt. Dette er gjort for å bidra til at gravide får trygg behandling, og kan bidra til å redusere kjønnsforskjeller i kliniske studier og gjøre kvinner og deres barn mindre sårbare.

Et nytt tiårig program for global helse- og vaksinasjonsforskning gjennom Norges forskningsråd ble igangsatt i 2021. Så langt har satsingen finansiert ti prosjekter spesielt innenfor helse-system- og helsetjenesteforskning. De ti prosjektene har 40 samarbeidspartnere i 17 lav- og lavere mellominntektsland.

Seksuell og reprodutiv helse og rettigheter er bedret

Det er beregnet at om lag 257 millioner kvinner i utviklingsland mangler tilgang til prevensjonsmidler av god kvalitet og at anslagsvis 121 millioner graviditeter ikke er planlagte på årsbasis. Antallet vil øke i årene framover i land med høy befolkningsvekst. UNFPA Supplies, FNs største program for innkjøp og distribusjon av prevensjonsmidler, samarbeider med 54 land. Redusert støtte fra andre givere påvirket tilgangen til prevensjonsmidler negativt i fjor. Norge inngikk ny flerårig avtale og økte støtten til UNFPA Supplies i 2021. Støtten har bidratt til å sikre tilgang til prevensjonsmidler og derigjennom avverget 5,4 millioner uønskede graviditeter.

Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) regner 26 pst. av deres innsats som SRHR. Som en del av denne tilnærmingen medfinansierer GFF prosjekter for innkjøp av prevensjonsmidler i Etiopia, Guinea, Kenya, Den demokratiske republikken Kongo, Nigeria, Sierra Leone og Uganda. 75 pst. av indikatorene for familieplanlegging i landene er forbedret. GFF har også støttet dialog

og reformer for å fjerne juridiske barrierer for kvinner og jenters tilgang til SRHR i flere land.

Partnerskapet for mødre-, nyfødt- og barnehelse har videreført mobiliseringen for politisk lederskap og ressurser for kvinner, barn og ungdoms helse. Dette inkluderer SRHR og vold mot kvinner og barn. Sammen med WHO og FNs barnefond (UNICEF) produserte de en serie korte animasjonsvideoer om egenomsorg under covid-19. Et tverrsektorielt rammeverk for ungdoms velvære ble utviklet for og med ungdom. 15 fagfelle- og ungdomsvurderte artikler ble skrevet sammen med ungdom.

Helsesystemene i utviklingsland er mer bærekraftige

Fondet «Working for Health Multi Partner Trust Fund» bidro med norsk støtte til koordinert innsats gjennom Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO), OECD og WHO for å øke kapasiteten i 16 land innen utvikling, planlegging og disponering av helsepersonell. En uavhengig gjennomgang i 2021 konkluderte med at fondet har bidratt til bedret helseledelse. Det inkluderer disponering av helsepersonell i landene, og tverrsektoriell tilnærming til helsepersonellspørsmål og økt samarbeid regionalt.

Programvareplattformen DHIS2 er utviklet av Health Information System Programme (HISP) ved Universitetet i Oslo. Plattformen brukes som et digitalt helseinformasjonssystem av myndigheter i 73 land, og på nasjonal skala i 68 land. 54 land brukte plattformen til overvåking og 33 land til utrulling av covid-19-vaksinasjonsprogram i 2021. Gjennom kobling til DHIS2 vaksinasjonsregistre har ti land lansert digitale vaksinasjons-sertifikat. Kontaktregisteret ble brukt til forebyggingstiltak og respons. Programvareløsningen brukes også av organisasjoner i mer enn 100 land og antas å ha et globalt nedslagsfelt på nærmere 2,4 milliarder mennesker.

Folkehelseinstituttets (FHI) nye program «Building Stronger Public Health Institutions and Systems (BIS)» styrker folkehelseinstitutter og bygger kapasitet i Etiopia, Ghana, Malawi, Nepal, Palestina og Uganda. FHI samarbeider tett med Africa Centres for Disease Control and Prevention, Den internasjonale foreningen for nasjonale folkehelseinstitutt og WHO for å styrke folkehelsenettverk og globale felles-goder. I Ghana har FHIs støtte til programmet «Health Technology Assessments for Burkitt's Lymfom» hos barn bidratt til en politisk avgjørelse om å inkludere barnekraftbehandling i det nasjonale helseforsikringsprogrammet.

Bergen senter for etikk og prioritering (BCEPS) ved Universitetet i Bergen har støttet analyser for kostnadsberegning av den nasjonale helsesektorplanen for de neste fem årene i Zanzibar, og støttet utviklingen av en helsepakke for sentrale sykehus i Malawi. BCEPS har fortsatt samarbeidet med og gitt støtte til ACEPS (Addis Centre for Ethics and Priority Setting). Det fungerer som et nasjonalt og regionalt senter for prioriteringer i helsesektoren i Etiopia.

Mercy Ships sykehuskip bidro til å øke tilgangen til kirurgiske helsetjenester i Guinea, Liberia og Senegal, i tillegg til målrettet kapasitetsstyrking og opplæring av helsepersonell i disse landene. Mercy Ships gjennomførte opplæring av biomedisinske teknikere i Liberia. I samarbeid med tre sykehus og helsedepartementet planla Mercy Ships lederutviklingsprosesser ved disse sykehusene.

Beredskapen for pandemibekjempelse er forbedret

Norge ga i desember 2021 en tilleggsbevilgning på 2 mrd. kroner til det globale partnerskapet som skal fremme utvikling, produksjon og rettferdig tilgang til vaksiner, medisiner og testutstyr for å håndtere covid-19 globalt (ACT-A). Innsatsen ble kanalisert gjennom globale og nasjonale partnere og har bidratt til styrket vaksineberedskap og bedre systemer for å forebygge og håndtere pandemier. Arbeidet til vaksinekoalisjonen CEPI har bidratt til at vaksiner utvikles, testes og distribueres langt raskere enn tidligere. COVAX hadde ved årsslutt levert 947 millioner doser covid-19-vaksine til 144 lav- og mellominntektsland, men skjevfordeling av vaksiner mellom land var og er en utfordring.

CEPI investerte i 15 covid-19-vaksinekandidater i 2021. Tre av disse er godkjent og distribueres gjennom COVAX. En fjerde kandidat har gått videre til fase III i klinisk studie. Den første covid-19-vaksinen kjøpt inn gjennom COVAX ble satt 16. januar 2021, kun 39 dager etter høyinntektsland startet sin vaksinerings. CEPI investerte også i 20 andre vaksinekandidater. Flere av dem viser god framgang.

Norge har deltatt i forhandlingene om et unntak fra visse bestemmelser i avtalen om handelsmessige sider av immaterielle rettigheter (TRIPS-avtalen) i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Under WTOs ministerkonferanse i midten av juni 2021 ble medlemmene enige om et fem års unntak for patenter på covid-19-vaksiner. Dette var i tråd med den norske forhandlingsposisjonen. Enigheten innebærer at det skal forhandles videre i en

seks-måneders periode om produktdekningen i unntaket også skal omfatte legemidler og diagnostikk.

Gjennom legemiddelordningen Unitaid og Medicines Patent Pool (MPP) har Norge støttet en mRNA-vaksine-hub i Sør-Afrika for å styrke teknologioverføring og regional produksjon av mRNA-vaksiner. Huben ledes av WHO og MPP og er i gang med kapasitetsbygging, teknologioverføring og avtaler for å sette i gang produksjon i elleve land: Bangladesh, Egypt, Indonesia, Kenya, Nigeria, Pakistan, Senegal, Serbia, Sør-Afrika, Tunisia og Vietnam. Huben har også etablert et opplæringscenter for produksjon av fornybare biologiske ressurser og deres konvertering til for eksempel mat, fôr, kjemikalier, ingredienser, materialer, farmasøytiske produkter og bioenergi i Sør-Korea.

Etter at WHO anbefalte bruken av de to første covid-19 antivirale medisinene, er Unitaid og MPP godt i gang med å tilrettelegge for lisensiering til, og avtaler med, generiske produsenter i ulike deler av verden for å sikre rettferdig tilgang til disse covid-19-medisinene i lav og lavere mellominntektsland.

De største kostnadskategoriene som Det globale fondet investerte i var oksygen, beskyttelsesutstyr og diagnostikk. Unitaid og WHO gjennomførte 114 gjennomganger på landnivå for å avdekke kapasitet og finansieringsbehov for vaksineutruiling. Håndteringen av covid-19-responsen er styrket i utviklingsland gjennom WHO's kriseprogram, COVAX, UNICEF's tematiske fond, GFF, og støtte til elektronisk sporingssystem gjennom HISP/UiO.

Det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA) leverte i 2021 nødttestpakker for covid-19 til organisasjonens medlemsland, finansiert av norske midler. Disse dekker testing av 36 000 mennesker.

I Ghana bidro FHI med å utvikle verktøy og retningslinjer for kontaktsporing og datahåndtering. Opplæring av personell og innkjøp av personlig beskyttelsesutstyr i Moldova bidro til bedre smittevern på sykehus for å håndtere pandemien. I Palestina bidro programmet med organisering, opplæring, overvåking og bedring av laboratorie-sikkerheten. Programmet har bidratt faglig med erfaringer og råd til WHO og Det europeiske smittevernbyrådet.

UNICEF har mottatt tilskudd spesielt rettet mot helse- og ernæringsrespons, og har støttet flere lands pandemirespons, samt opprettholdelse av grunnleggende helsetjenester. UNICEF koordinerte også innsats for støtte til land for utrulling av covid-19-vaksinasjon i de 34 fattigste landene med lavest vaksinasjonsdekning.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 3 747,3 mill. kroner for 2023. Dette er en reduksjon på 90 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. I tillegg foreslås det å flytte 40 mill. kroner som gjelder forskningsprogrammer om global helse forvaltet av Norges forskningsråd fra denne posten til kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 50 *Norges forskningsråd - utviklingsområdet*, jf. omtalen under posten.

Det vises til romertallsvedtak VI, pkt. 5 om støtte på 2 000 mill. kroner til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria samlet for årene 2023–2025. Det vises også til romertall VI for tidligere tilsagn som belastes under posten.

Post 71 Verdens helseorganisasjon (WHO), kan overføres

Bevilgningen dekker Norges frivillige bidrag til Verdens helseorganisasjon (WHO), og utgjør frivillig kjernestøtte og mykt øremerket støtte til WHO's strategiske plan for 2019–2023, vedtatt forlenget til 2025. WHO leder og koordinerer verdens respons på helsekriser, inkludert covid-19. Organisasjonen leder dessuten den globale innsatsen for å sikre universell helsedekning, og innsatsen for å bedre folkehelsen verden over i et livsløpsperspektiv. WHO har ansvar for global standardsetting og normativt arbeid på helsefeltet.

WHO's faglige arbeid er viktig for saker som har høy prioritet i norsk sammenheng, slik som forebygging og respons på covid-19. Innsatsen for å styrke global beredskap og respons på helsekriser er trappet betydelig opp de senere årene og utgjør ett av WHO's tre hovedmål. WHO's innsats for helsesikkerhet og beskyttelse av helse vil stå sentralt for organisasjonens arbeid og norsk politikk overfor WHO i 2023, inkludert forebygging og håndtering av utbrudd av pandemier og helsekriser. Norge har støttet arbeidet for økt bærekraftig finansiering av WHO. På Verdens helseforsamling i mai 2022 ble det enighet om at halvparten av kjernebudsjettet skal finansieres av pliktige bidrag innen 2031. Norges pliktige bidrag til WHO dekkes under kap. 116 *Internasjonale organisasjoner*, post 70 *Pliktige bidrag* og kap. 151 *Fred og forsoning*, post 74 *Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.*

En sentral oppgave for WHO er å lede og koordinere global innsats for å oppnå de helserelaterte bærekraftsmålene. WHO's arbeid er også sentralt

for de fleste andre bærekraftsmålene inkludert fattigdomsreduksjon, sult, klimaendringer, vann og sanitær og redusert ulikhet. WHO's arbeid er dessuten fundamentalt for andre globale helseinitiativer som Norge investerer tungt i, som vaksinealliansen Gavi, vaksinekoalisjonen CEPI, Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) og Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF). WHO leder arbeidet med gjennomføringen av en handlingsplan for hvordan de ulike aktørene på helsefeltet kan arbeide bedre sammen på landnivå for å oppnå de helserelaterte bærekraftsmålene. Denne er retningsgivende for det multilaterale arbeidet for å nå bærekraftsmål 3.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder.

Bevilgningen skal bidra til at WHO når sine strategiske mål for perioden 2019–2023, herunder:

- Én milliard flere mennesker drar nytte av universell helsedekning.
- Én milliard flere mennesker er beskyttet mot helsekriser.
- Én milliard flere mennesker opplever bedre helse og velvære.

Prioriteringer 2023

Covid-19 har forverret situasjonen på helseområdet over hele verden, og gjort bærekraftsmålene enda vanskeligere å nå. Derfor vil det også i 2023 være sentralt å styrke arbeidet med respons på covid-19, og WHO vil trenge støtte fra medlemslandene for å kunne lede dette arbeidet. WHO's håndtering av pandemien har vært evaluert og en rekke anbefalinger er foreslått for å styrke organisasjonens mandat og kapasitet til å lede det globale arbeidet med pandemirespons og beredskap. I 2022 vedtok Verdens helseforsamling enkelte endringer av det internasjonale helsereglementet. Prosessen med videre revidering av regelverket skal løpe fram til 2024, parallelt med forhandlinger om en pandemitraktat eller avtale.

Norge skal fortsette å være en sterk støttepiller for WHO. Prinsippet om at ingen skal utelates, og å sikre at mennesker i utsatte og sårbare situasjoner mottar nødvendige helsetjenester, er viktig i samarbeidet med WHO. Norge skal gjennom organisasjonen arbeide for univer-

sell helsedekning og å styrke helsesystemer, særlig primærhelsetjenester. De fleste lav- og mellominntektsland har store utfordringer med å møte den økende sykdomsbyrden fra ikke-smittsomme sykdommer. Arbeidet på dette området vil være viktig også i 2023. Kvinners, barns og ungdoms helse, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), vil vektlegges. Norge vil arbeide for at likestilling fremmes i WHO's planer og programvirksomhet. Et annet sentralt område er innsatsen for å begrense helseeffektene av klimaendringer, og koblingene mellom helse, miljø og klima, med vekt på reduksjon av luftforurensing som årlig tar flere millioner liv. Norge skal arbeide for reform av WHO, med vekt på å styrke WHO's innsats på landnivå. I tillegg skal Norge arbeide for at WHO bidrar til et samordnet og resultatorientert FN innen rammen av generalsekretærens reformagenda og handlingsplanen for de helserelaterte bærekraftsmålene. Arbeidet med fleksibel og forutsigbar finansiering gjennom programsamarbeidsavtalen videreføres.

Rapport 2021

WHO's arbeid i 2021 har vært krevende. Året ble preget av covid-19 og at organisasjonen sto i sentrum for en politisert debatt om pandemien og virusets opphav. WHO har håndtert pandemien godt og tatt aktive grep for ledelse og koordinering av innsatsen. WHO responderte på 87 helsekriser i 2020–2021, inkludert covid-19.

WHO har bidratt til å dokumentere hvilke sosiale tiltak som har vist seg effektive for å kontrollere smitte av covid-19; bidratt til bedre kunnskap om hvordan man behandler covid-19 mer effektivt; utviklet nye verktøy og strategier for å spore overføring av covid-19 og til å oppdage og holde øye med nye virusvarianter.

WHO rapporterer om forbedringer på mange viktige helseindikatorer, men at enkelte områder henger etter.

Situasjonen for ikke-smittsomme sykdommer er blandet. Nedgangen i antall dødsfall går ikke like raskt som før, samtidig som livsstilssykdommer som overvekt og diabetes er på frammarsj. Arbeidet med psykisk helse, forebygging av alkoholskader, folkehelsearbeid og utvikling av behandlingsmodeller står sentralt. WHO har trappet opp innsatsen for å styrke helsetjenestene for ikke-smittsomme sykdommer i flere land, bl.a. Etiopia, India, Ghana og Nepal.

Spesialprogrammet innen forskning på SRHR, Human Reproductive Program (HRP), som Norge

støtter, inkluderer forskning om covid-19-vaksiner og dens effekt på gravide. HRP samarbeidet med en rekke partnere i å tilrettelegge for digitale programmer for å gi kvinner og ungdom tilgang til helseprodukter som prevensjonsmidler, hiv-tester, graviditetstester og abortpiller. HRP bistod WHO med å utarbeide nye internasjonale retningslinjer innen trygg abort og utviklet opplæring for jordmødre for å styrke deres rolle i arbeidet mot kjønnslemlestelse.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 235,5 mill. kroner for 2023.

Post 72 FNs aidsprogram (UNAIDS), kan overføres

Bevilgningen dekker kjernestøtte til FNs aidsprogram, UNAIDS, som er nedfelt i et felles budsjett- og resultatrammeverk for elleve involverte FN-organisasjoner. UNAIDS er hovedarenaen for lederskap, normutvikling, overvåking og innsats for å bekjempe hiv-epidemien. UNAIDS mobiliserer økt finansiering og samordner innsatsen i berørte land rundt en progressiv, menneskerettighetsbasert tilnærming, særlig for sårbare og marginaliserte grupper. UNAIDS har i sitt arbeid lyktes i å tilnærme seg og samhandle med sivilsamfunnsorganisasjoner globalt og på landnivå. UNAIDS sin globale aidsstrategi for 2021–2026 ble vedtatt i mars 2021.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Den skal støtte opp under UNAIDS sin innsats for oppnåelse av målene i den globale hiv- og aidsstrategien for perioden 2021–2026, herunder:

- Færre enn 370 000 nye hivsmittetilfeller årlig innen 2025.
- Færre enn 250 000 aidsrelaterte dødsfall årlig innen 2025.
- En verden fri for hivrelatert diskriminering.

Prioriteringer 2023

Regjeringen vil fortsette å støtte UNAIDS fordi programmet har en tydelig menneskerettighets- og likestillingstilnærming og jobber med å redusere ulikhetene som driver hiv-epidemien. UNAIDS fremmer arbeidsmetoder som sikrer rettigheter og deltakelse, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), særlig

for utsatte grupper som menn som har sex med menn, personer som bruker narkotika eller er i fengsel, personer som selger sex, transpersoner, og unge kvinner og jenter. I 2023 skal Norge fortsatt representere Danmark og Finland i UNAIDS-styret. Norge vil, gjennom den nordiske gruppen i UNAIDS-styret, fremme SRHR og vektlegge viktigheten av hivforebygging, inkludert seksualitetsundervisning og skadereduserende arbeid, samt prioritere de som ennå ikke har tilgang til livreddende hiv-tjenester.

Norge vil arbeide for at UNAIDS bidrar til et samordnet og resultatorientert FN, og at organisasjonen kommuniserer sin verdi og relevans på best mulig måte. Norge vil også arbeide for at samarbeidet mellom UNAIDS og Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria styrkes ytterligere, særlig på landnivå. Norge vil, gjennom den nordiske gruppen i UNAIDS-styret, bidra til å vektlegge sammenhengen mellom utdanning og helse, særlig gjennom å øke tilgangen til seksualitetsundervisning.

Rapport 2021

UNAIDS la til rette for at en ny politisk hiv-erklæring med sterkt fokus på de ulikhetene som driver hiv-pandemien ble vedtatt under høynivåmøtet om hiv i New York i 2021.

Gjennom deltakelse og faglig støtte i Det globale fondets landkoordineringsmekanismer (CCMs), bidro UNAIDS i perioden 2020–2021 til gjennomføringen av fondets investeringer i 77 land. Organisasjonen var pådriver for og støttet tolv av fondets strategiske initiativ. Det resulterte i økte midler til programmer for tilgang og bruk av kondomer, menneskerettigheter og likestilling. Samarbeidet mellom UNAIDS og Det globale fondet bidro til å sikre kontinuiteten av viktige hiv-tjenester under covid-19.

UNAIDS rapporterte at de to siste årene med covid-19 og andre globale kriser har påvirket hiv-responsen negativt, og spesielt arbeidet med hivforebygging. 1,5 millioner mennesker ble smittet av hiv i 2021. Dette er en nedgang på 32 pst. siden 2010, men det er langt over strategiens globale mål mot 2025, og den laveste årlige nedgangen siden 2016 på 3,6 pst. Samtidig var det i 2021 også en økning i nye hiv-tilfeller i Øst-Europa og Sentral-Asia, Midtøsten og Nord-Afrika, Latin-Amerika og Asia. 94 pst. av all smitte utenom Afrika sør for Sahara er blant såkalte nøkkelpopulasjoner, inkludert menn som har sex med menn, personer som bruker narkotika og transpersoner.

UNAIDS har i 2020 og 2021 bidratt til å utvide og intensivere målrettede hiv-forebygging i 28 land og arbeidet for å ytterligere styrke integrering og å fremme seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. UNAIDS bidro også til bedre tilgang til hiv-tester, inkludert utrulling av hiv-selvtesting i 48 land, samt på arbeidsplasser i tolv land.

UNAIDS har bidratt til at 75 pst. av dem som lever med hiv hadde tilgang til hiv-medisiner i 2021 bl.a. ved å støtte 130 land i å motvirke de barrierene som står i veien for tjenestelevering. Videre har organisasjonen støttet 86 land i bruk av digitale løsninger og helseinnovasjoner.

I 2021 levde det 38,4 millioner mennesker med hiv. Det var rundt 650 000 aidsrelaterede dødsfall i 2021, en nedgang på 52 pst. siden 2010.

Mens UNAIDS-sekretariatet og de elleve medeierorganisasjonene har levert i tråd med UNAIDS sin strategi for 2016–2021, er det flere områder som er utfordrende, inkludert arbeidet med seksualitetsundervisning, stigma og diskriminering, hiv-forebygging, nedgang i ressursallokering og et redusert handlingsrom for lokale frivillige organisasjoner spesielt blant LHBT+ og SRHR-organisasjoner.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 45 mill. kroner for 2023. Det er på samme nivå som saldert budsjett for 2022.

Kap. 161 Utdanning, forskning og faglig samarbeid

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
50	Norges forskningsråd - utviklingsområdet			206 650
70	Utdanning, <i>kan overføres</i>	1 934 626	1 366 798	1 096 798
71	Forskning, <i>kan overføres</i>	75 357	208 846	72 196
72	Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, <i>kan overføres</i>	698 915	1 003 214	770 714
Sum kap. 161		2 708 898	2 578 858	2 146 358

Bevilgningene under dette kapitlet støtter utdanningstiltak, styrking av forskningskapasitet i utviklingsland, forskningssamarbeid og forskning på utviklingsrelaterede tema, samt faglig samarbeid bl.a. gjennom Kunnskapsbanken.

Utdanning er fortsatt et viktig innsatsområde for Norge. Det norske utdanningssamarbeidet skal bidra til bærekraftsmål 4 om utdanning av god kvalitet. Kapitlet dekker hele utdanningsløpet fra grunnskolen til høyere utdanning, inkludert yrkesopplæring.

Regjeringens innsats for å nå bærekraftsmålene er tuftet på forskningsbasert kunnskap. Det er viktig at Norge har forskningsmiljøer med høy kompetanse på prioriterte fagområder i utenriks- og utviklingspolitikken og at det legges til rette for samarbeid med sterke forskningsmiljøer i andre land, inkludert utviklingsland.

Bevilgningen dekker også faglig samarbeid for å styrke offentlige institusjoners kompetanse og kapasitet til å mobilisere og forvalte ressurser for bærekraftig utvikling.

Post 50 Norges forskningsråd - utviklingsområdet

Fra 2023 samles overføringer fra bistandsbudsjettet til Norges forskningsråd på denne posten. Omleggingen skal bidra til enklere budsjettering og porteføljestyring av de investeringene Utenriksdepartementet har i Forskningsrådet. Bevilgningen skal støtte opp under alle bærekraftsmålene og bidra til at forskningsbasert kunnskap produseres og tas i bruk i utviklingspolitikken og i gjennomføring av tiltak.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under alle bærekraftsmålene.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Produksjon og formidling av relevant forskningsbasert kunnskap av høy kvalitet er styrket og rettet mot de viktigste prioriteringene i utviklingspolitikken.
- Norske forskningsmiljøer har høy kompetanse på utviklingsfeltet og samarbeider med ledende utenlandske forskere og partnere i utviklingsland.

Prioriteringer 2023

Finansiering av utviklingsforskning gjennom Norges forskningsråd skal videreføres på et høyt nivå. Forskningsrådet skal forvalte de tilførte midlene fra andre poster i tråd med føringer gitt i tildelingsbrev, og påse at omleggingen gir effekt i tverrfaglig samarbeid med andre forskningsområder. Posten skal styrke forskning som bidrar til kunnskap og innsikt i global utvikling. Det gjelder politisk, sosial og økonomisk kunnskapsutvikling, inkludert om bærekraftige løsninger i utviklingsland. I tråd med Hurdalsplattformen skal matsikkerhet fortsatt prioriteres innenfor denne postens portefølje.

Regjeringen vil fortsette arbeidet med å styrke og systematisere dialogen mellom forskningsmiljøer og fagmiljøer i utenriktjenesten og Norad.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 206,7 mill. kroner. Det foreslås å flytte midler til posten fra:

- kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand* (7,5 mill. kroner)
- kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 71 *Europa og Sentral-Asia* (4 mill. kroner) og post 75 *Afrika* (3,5 mill. kroner)
- kap. 160 *Helse*, post 70 *Helse* (40 mill. kroner)
- kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 71 *Forskning* (136,7 mill. kroner) og post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid* (15 mill. kroner)

Post 70 Utdanning, kan overføres

God og relevant utdanning er avgjørende for å bekjempe fattigdom, oppnå bærekraftig utvikling og motvirke sosial ulikhet. Utdanning er også en forutsetning for og lykkes på andre utviklingsom-

råder som bedre helse, likestilling, inkludering, sysselsetting og økt skatteinngang.

Allerede før covid-19-pandemien var det 258 millioner barn og unge som ikke gikk på skole, og kvaliteten på utdanningen var lav i mange land. Skolene har gjenåpnet i de fleste land, men en betydelig andel barn har mistet verdifull skolegang de siste to årene. Det er estimert at antallet barn og unge med lavt kunnskapsnivå har økt som følge av pandemien.² Spesielt de mest marginaliserte og barn på flukt har vært, og er, de store taperne i denne læringskrisen. Dette er svært alvorlig for verdens økonomiske, politiske og sosiale utvikling.

Den største andelen av barn og unge som ikke går på skole, bor i Afrika sør for Sahara og i lavinntektsland. Om lag halvparten av alle barn og unge som ikke går på skole, bor i land preget av krise og konflikt.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 4 - Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Barn begynner på og fullfører grunnskole.
- Barn og unge har lært grunnleggende ferdigheter og rustes for livet.
- Barn og unge i krise- og konfliktsituasjoner får tilgang til god utdanning.
- Ungdom har ferdigheter som sikrer overgang til arbeidslivet.
- Kvaliteten i og tilgangen til høyere utdanning og forskning i utviklingsland er styrket.

Prioriteringer 2023

Utdanning skal bidra til å bekjempe sosial skjevhet og fremme likestilling. I utdanningssamarbeidet vil regjeringen derfor vektlegge et godt offentlig utdanningstilbud som gir like muligheter for alle.

Regjeringen vil prioritere utdanning i krise- og konfliktsituasjoner, også i kriser forårsaket av klimaendringer. God koordinering mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling vil være sentralt for å bidra til at barn og unge som er rammet av krise og konflikt, får tilgang til utdanning. Norsk innsats skal bidra til systembygging på landnivå. Økt kapasitet og kompetanse på land-

² Kilde: The State of the Global Education Crisis: A Path to Recovery. World Bank UNESCO, UNICEF, desember 2021

nivå og i lokalsamfunn bidrar til bærekraft og kan redusere konsekvenser av kriser.

Norge vil støtte tiltak som gir jenter og gutter mulighet til å fullføre gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet. Støtte til jenters utdanning bidrar til økonomisk utvikling, mer bærekraftige lokalsamfunn og reduserer ulikhet. Utdanning av jenter har en positiv effekt på de andre bærekraftsmålene. Tenåringsjenter har vært spesielt utsatt for å ikke komme tilbake på skolen etter covid-19. Jenters utdanning reduserer risikoen for barneekteskap og tidlig graviditet. Regjeringen vil videreføre den økte støtten til seksualitetsundervisning som et ledd i å styrke innsatsen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og for å bidra til atferdsendringer og økt likestilling.

Skolemat bidrar til tilstedeværelse på skolen, god ernæring og økt kunnskapsnivå. Skolemat støttes av fond og multilaterale aktører innen utdanning. Tilgang til lokalprodusert skolemat dekkes også under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 71 *Matsikkerhet, fisk og landbruk*.

Innen utdanningssamarbeidet vil Norge også gi støtte til yrkesopplæring for å bidra til kvalifisert arbeidskraft og jobbskaping innen sentrale næringer.

Utdanning er viktig som bidrag til forebygging av klimaendringer samt klimarespons. Dette er tema som vil bli prioritert videre spesielt i samarbeidet med multilaterale partnere på utdanning.

Innsats for kapasitetsutvikling innen høyere utdanning og forskning i utviklingsland vil bli videreført i 2023. Samarbeid mellom norsk akademia og universiteter i utviklingsland står sentralt. Regjeringen vil støtte ordninger som bidrar til at kvinner og underrepresenterte grupper får bedre tilgang til høyere utdanning.

Sentrale samarbeidspartnere på utdanningsområdet er Det globale partnerskapet for utdanning (GPE) og Education Cannot Wait (ECW), samt FNs barnefond (UNICEF) og FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO). UNICEF vil få noe redusert støtte sammenlignet med tidligere år. Norge vil være med-leder for påfyllingskonferansen for ECW i 2023.

Rapport 2021

Barn begynner på og fullfører grunnskole, og barn og unge har lært grunnleggende ferdigheter og rustes for livet

UNICEF, en av Norges hovedpartnere innen grunnutdanning, arbeidet i 147 land i 2021. Norge var den største giveren til UNICEFs tematiske utdanningsvindu. UNICEF nådde flere barn og unge enn noen gang tidligere og spilte en betydelig rolle i arbeidet med å sikre alternativ undervisning under skolestengingen og trygg gjenåpning av skoler. UNICEF anslår at de bidro til at 48,6 millioner barn og unge fikk grunnutdanning, inkludert førskole, hvorav halvparten jenter. 42,1 millioner barn og unge fikk undervisningsmaterieell inkludert 18,1 millioner som befant seg i krisesituasjoner. Av 33 millioner barn og unge som deltok i yrkes- og fagopplæring, var 51 pst. jenter. 1,7 millioner befant seg i krisesituasjoner.

UNICEFs utdanningsprosjekter for marginaliserte barn i Sahel ble utfordrende å gjennomføre som følge av pandemien og en stadig forverret sikkerhetssituasjon. I 2021 bidro UNICEF til at nesten 12 000 barn og ungdom, hvorav 49 pst. jenter, fikk tilgang til utdanning i Mali. I Niger har 15 000 barn og ungdom tilgang til utdanning i løpet av programmet, hvorav 40–50 pst. jenter.

Det globale partnerskapet for utdanning (GPE) samarbeidet i 2021 med myndighetene i 76 land. GPE har gitt faglig bistand og finansiering til å bygge bedre og mer rettferdige utdannings-systemer. Gjennom GPE ble 32 millioner lærebøker distribuert, over 140 000 lærere fikk opplæring og nærmere 10 000 klasserom ble bygget eller rehabilitert i 2021. Det er ny strategi for perioden 2021–2025, og ny operativ modell ble testet i seks utviklingsland. Det er nå større fokus på å bygge kapasitet og styrke finansieringen, samt bidra til bedre koordinering på landnivå. Fondet har spesielt fokus på jenters utdanning i den nye strategien. En første gruppe på 30 utviklingsland er kvalifisert for et nytt finansieringsvindu som skal sikre utdanning for jenter. Totalt gikk 63 pst. av midlene som ble utbetalt av GPE i 2021 til lavinntektsland og 57 pst. til sårbare stater.

Education Cannot Wait (ECW) bidro i 2021 med utdanningstiltak for rundt 3,7 millioner barn og unge i krise- og konfliktsituasjoner. Dette inkluderer flykninger og internt fordrevne i 32 land. Fondet bidro med bygging og rehabilitering av opp mot 13 500 klasserom, tilgang til uformelle utdanningsprogrammer for ca. 390 000 barn og unge, opplæring av nær 39 000 lærere, distribusjon av undervisningsmaterieell for vel to millioner elever

og tilgang til skolemat for 186 000 barn og unge. Av de som fikk utdanningsmuligheter gjennom ECWs tiltak i 2021, var andelen barn med nedsatt funksjonsevne bare 0,92 pst. Dette var en økning fra året før, men fremdeles lavt bl.a. fordi det er utfordrende å sikre utdanning for barn på flukt med nedsatt funksjonsevne. Education Cannot Wait har fokus på utdanning for barn med nedsatt funksjonsevne i områder med krise og konflikt, bl.a. i den nye strategien for perioden 2023–2026.

Norge støtter UNESCOs normative arbeid med utdanningssektoren og arbeidet for å overvåke og koordinere arbeidet med bærekraftsmål 4 om kvalitetsutdanning. UNESCOs statistikkinstutt var sentralt i arbeidet med å holde oversikt over covid-19-relaterte skolestenginger, konsekvenser for lærere og elever og myndigheters pandemirespons. I 2021 bidro UNESCO med læreplanutvikling i 20 land, om lag 27 300 lærere fikk økt kunnskap, og syv land fikk støtte til å revidere rammeverk for å fremme likestilling og forby diskriminerende praksis i utdanningen. Gjennom støtte til UNESCO reviderte 16 land undervisningsopplegg og pedagogikk i tråd med de internasjonale retningslinjene for helhetlig seksualitetsundervisning. UNESCO ga faglig støtte i arbeidet med seksualitetsundervisning til mer enn 90 land, inkludert over 40 land i Afrika. UNESCO bidro til at 30,2 millioner ungdommer i Afrika fikk seksualitetsundervisning.³

Norsk støtte til Verdensbankens flergiverfond for inkluderende utdanning har bidratt til at Etiopia, Nepal og Rwanda har forpliktet seg til å ta inkludering inn i lærerutdanningen. Gjennom finansiering fra fondet har det også blitt utviklet tre applikasjoner som støtter læring for barn med funksjonsnedsettelse. Det planlagte arbeidet med å styrke metoden for datainnsamling ble avlyst på grunn av administrative utfordringer.

I samarbeid med et stort antall partnere har Norge gjennom Det globale digitale bibliotek (GDL) samlet over 7 000 læringsressurser på mer enn 95 språk. GDL er fritt tilgjengelige for både skoler og undervisning hjemme, og verktøyet ble brukt over 3,5 millioner ganger i 2021.

Visjon 2030 er en finansieringsmekanisme hvor hovedformålet er å fremme utvikling av innovative norske løsninger, som bidrar til å nå bærekraftsmål 3 og 4 om helse og utdanning i utviklingsland. Innovasjon Norge gjennomførte i 2021 en fjerde utlysning som fokuserer på utdanning.

Det ble lagt vekt på løsninger for fjernundervisning i kombinasjon med skoleundervisning.

Ungdom har ferdigheter som sikrer en overgang til arbeidslivet

Norge har støttet «Programmet for yrkesopplæring og sysselsetting» i Ghana, Kenya, Mosambik, Tanzania og Uganda gjennom GIZ⁴ siden 2015. Sammen med andre partnere, har norsk støtte per 2021 bidratt til at over 29 000 personer har fått opplæring, hvorav 46 pst. kvinner og 39 pst. ungdom. Over 8 000 personer, 28 pst. kvinner og 17 pst. ungdom, har kommet i arbeid. 15 pst. av jobbene er definert som «grønne». Programmet har oppnådd 80 pst. av målene og er på rett spor til å nå sine mål i 2023.

Gjennom en samarbeidsavtale med Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) støtter Norge «Skill-up-programmet», som bistår stater med å utvikle systemer og innsatser for yrkesopplæring. Ifølge ILO har programmet i perioden 2018–2021 gitt opplæring til mer enn 10 200 personer og positivt påvirket livsgrunnetil over 405 000 mennesker. I tillegg bidro programmene til at ca. 4 200 nasjonale partnere fikk faglig støtte og kapasitetsbygging.

Kvaliteten i og tilgangen til høyere utdanning og forskning i utviklingsland er styrket

Tildeling av prosjekter i fase II av Norges program for kapasitetsutvikling i høyere utdanning og forskning (NORHED II, 2021–2026) ble fullført i desember 2020 med 60 prosjekter fordelt på tolv partnerland. I 2021 ble det inngått avtaler mellom Norad og elleve norske universiteter og høyskoler, og videre mellom norske universiteter og universiteter i partnerland. Den tematiske fordelingen gjenspeiler viktige prioriteringer i norsk utviklingssamarbeid. I NORHED II vektlegges bærekraftsmålene, tilgang til og inkludering i høyere utdanning, digitalisering, jobb etter utdanning, samt videreføring av samarbeid mellom universiteter i utviklingsland. Stengte universiteter og reisebegrensninger gjennom deler av året medførte at prosjektene fikk forsinket oppstart. Det er derfor for tidlig å rapportere på resultater. Mange av universitetene tilpasset seg imidlertid situasjonen ved å utvikle og tilrettelegge for digitale plattformer slik at planlegging og samhandling kunne gjennomføres. Rekruttering av studenter er påbegynt.

³ 30,2 millioner representerer antallet elever som er nådd i 2021, men en andel av dette tallet inkluderer også elever som nås for andre gang eller mer i perioden 2018–2021.

⁴ Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit

I partnerskapsprogrammet for globalt akademisk samarbeid (NORPART) inngår utveksling av studenter mellom Norge og lav- og mellominntektsland. I løpet av 2021 var tre norske studenter på langtidsopphold og seks på korttidsopphold i utlandet. 116 og åtte utenlandske studenter var på henholdsvis langtids- og korttidsopphold i Norge. I tillegg fikk 35 utenlandske studenter helgradsstipend for å studere mastergradsprogram i Norge i 2021. Utveksling var også i 2021 vanskelig grunnet covid-19 og reiserestriksjoner. Dette gjenspeiles i lavere utvekslingstall enn tidligere år.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 1 096,8 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 270 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Det vises til romertall VI pkt. 11 om støtte til Education Cannot Wait (ECW) samlet for årene 2023–2026. Det vises også til romertall VI for tidligere tilsagn som belastes under posten.

Post 71 Forskning, kan overføres

Bevilgningen dekker forskning som skal bidra til mer kunnskapsbasert innsats for å nå bærekraftsmålene gjennom samarbeidet Norad har med forskningsinstitusjoner i Afrika sør for Sahara. Overføringer til Norges forskningsråd foreslås flyttet til kap. 161, *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, ny post 50 *Norges forskningsråd - utviklingsområdet*.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under alle bærekraftsmålene.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Afrikansk forskningskapasitet er styrket og kunnskapsproduksjonen er økt.
- Forskningssystemet i Afrika sør for Sahara er styrket.
- Bruken av følgeforskning i gjennomføringen av utviklingspolitikken er økt.

Prioriteringer 2023

Regjeringen vil fortsette arbeidet med å styrke og systematisere dialogen mellom forskningsmiljøer, Norad og Utenriksdepartementet. Chr. Michelsens Institutt vil fortsatt motta sin basisbevilgning under posten. Bevilgningen vil også dekke følgeforskning eller annen oppdragsforskning

som kan bidra til mer kunnskapsbasert gjennomføring av bistandsprogrammer.

Rapport 2021

Produksjon og formidling av relevant forskningsbasert kunnskap av høy kvalitet er styrket og rettet mot de viktigste prioriteringene i utviklingspolitikken

Norske forskningsmiljøer har høy kompetanse på utviklingsfeltet og samarbeider med ledende utenlandske forskere og partnere i utviklingsland

I 2021 ble bevilgningen benyttet til å finansiere forskning av høy kvalitet og relevans for bærekraftsmålene. Samtidig ble forskningskapasiteten for dette feltet styrket i Norge og i en rekke utviklingsland. Forskningsrådets portefølje for Global utvikling og internasjonale relasjoner var hovedplattformen for støtte til norsk utviklingsforskning og rettet seg mot de viktigste prioriteringene i utviklingspolitikken. Porteføljen ivaretok også målet om samarbeid med ledende utenlandske forskere og partnere i utviklingsland. I denne porteføljen mottok følgende programmer midler:

- Global utviklingsforskning (NORGLOBAL2)
- Global helse og vaksineforskning (GLOBVAC)
- Asia i endring, forskningssamarbeid Norge og Kina (CHINOR)
- Forskningssamarbeid Norge og India (IND-NOR)
- Strategisk instituttsatsing

Forskningskapasitet i utviklingsland i Afrika sør for Sahara er styrket

Seks forskningspartnere i Afrika sør for Sahara fikk støtte til å styrke sin forskningskapasitet og til å øke produksjonen og å bruke denne kunnskapen. Flere ansatte og studenter fikk stipend for å videreutvikle sin forskningskompetanse. Forskningsinstitusjonene har publisert banebrytende forskning og aktivt involvert relevante aktører for å bruke forskningsfunnene i praksis.

International Centre of Insect Physiology and Ecology utmerket seg i 2021 med 46 publikasjoner i internasjonalt anerkjente fagfelleverderte tidsskifter med åpen tilgang. Deres forskning på den svarte soldatfluen viser at den egner seg godt som dyrefôr til grise-, hønse- og fiskeoppdrett og også som biogjødsel. I tillegg til å øke matproduksjonen, bidrar bruk av denne fluen til bedre ernæring og høyere inntekter. Samtidig er den mer miljø- og klimavennlig enn annet fôr, som f.eks. soya, og kunstgjødsel.

Coastal Oceans Research and Development in the Indian Ocean sine analyser for rødlisting av

korallrev viser at elleve underregioner i det vestindiske havet er truet av kollaps. Funn fra Kenya, Mosambik og Tanzania forventes å bidra til nasjonale planer for forvaltning av korallrev. Fiskesamfunn deltar i datainnhenting og overvåking av korallrev og i utviklingen av lokale forvaltningsplaner for marine reserver. Støtte fra Norad har bidratt til etablering av åtte marine reserver i Mosambik underlagt lokal forvaltning.

For å styrke forskningssystem i Afrika sør for Sahara ble det inngått partnerskap med andre givere om å styrke forskningsråd i 16 afrikanske land sør for Sahara (Science Granting Council Initiative). Dette vil bidra til at afrikanske land i større grad får satt sin egen forskningsagenda og får gjennomført egne forskningsutlysninger.

Bruken av følgeforskning i gjennomføringen av utviklingspolitikken er økt

Norad har vurdert tidlige erfaringer fra pilottiltaket for følgeforskning om skadelige skikker i regi av Kirkens Nødhjelp og Redd Barna, med Chr. Michelsens Institutt som partner. Prosjektet skal bidra til økt kunnskap om effekter av tiltak mot kjønnslemlestelse (FGM) og barneekteskap ved å sammenligne effekter hos prosjektets mottakere med tilsvarende lokalsamfunn der prosjektet ikke iverksettes. Til tross for forsinkelser relatert til pandemien og konflikten i Etiopia har prosjektet gjort fremgang. Et felles resultatmålingssystem og en forskningsmetodikk er utviklet, noe som gir vitenskapelig kunnskap om prosjektets samfunns-effekter. Som en følge av disse erfaringene anbefaler Norad nå vurdering av følgeforskning som en del av nye tiltak.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 72,2 mill. kroner for 2023. Bevilgningsforslaget på posten er 136,7 mill. kroner lavere enn saldert budsjett 2022, og gjelder midler som i sin helhet foreslås flyttet til kap. 161, *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, ny post 50 *Norges forskningsråd - utviklingsområdet*.

Post 72 Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overføres

Bevilgningen dekker faglig samarbeid for å styrke offentlige institusjoners kompetanse og kapasitet til å mobilisere og forvalte ressurser for bærekraftig utvikling. Faglig samarbeid skal bidra til godt styresett kjennetegnet av integritet, åpenhet og

ansvarlighet. Langsiktighet og forutsigbarhet er viktig for å gi resultater av faglig samarbeid.

Programmer som involverer norske, offentlige institusjoner som sentrale samarbeidspartnere, koordineres i Kunnskapsbanken i Norad. I tillegg trekker Kunnskapsbanken på kompetanse i multilaterale organisasjoner, academia og andre kunnskapsmiljøer. Kunnskapsbanken omfatter i 2023 følgende kunnskapsprogrammer:

- Digitalisering for utvikling
- Energi for utvikling
- Fisk for utvikling
- Hav for utvikling
- Landbruk for utvikling
- Likestilling for utvikling
- Olje for utvikling (fases ut senest i 2024)
- Skatt for utvikling
- Statistikk- og registersamarbeid

Posten dekker også faglig samarbeid som er tilgrensede programmer og innsatser til Kunnskapsbanken. Det inkluderer anti-korrupsjon og godt styresett og offentlig finansforvaltning. Tilgrensede programmer og innsatser finansieres også under andre poster. Det inkluderer, men er ikke avgrenset til, Norges program for kapasitetsutvikling i høyere utdanning og forskning (NORHED) under kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 70 *Utdanning* og faglig samarbeid innenfor helse under kap. 160 *Helse*, post 70 *Helse*. Midler under posten brukes også til faglig samarbeid for å styrke offentlig forvaltning i samarbeidsland på enkelte områder som ikke har tilknytning til Kunnskapsbanken.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte en rekke bærekraftsmål, særlig mål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, og mål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. I tillegg bidrar programmene til andre bærekraftsmål, inkludert bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling, 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris og 14 – Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- Offentlig forvaltning i samarbeidsland er styrket på områder der norske offentlige institusjoner og andre partnere har bidratt med relevant og etterspurt kompetanse.
 - Internasjonale normer, standarder og kunnskapsgrunnlag er forbedret på måter som bidrar til å styrke offentlige institusjoner i utviklingsland i deres arbeid for bærekraftig utvikling.

Prioriteringer 2023

Programmet Hav for utvikling (Hfu) vil prioriteres, med videreutvikling av institusjonssamarbeidene med pilotlandene Indonesia og Mosambik. Et samarbeid med Den afrikanske union (AU) er til vurdering. Ghana og Kenya er potensielt nye samarbeidsland. Samarbeid med sentrale FN-organisasjoner om hav vil fortsatt ha prioritet. Hfu er et viktig bidrag til oppfølging av hovedanbefalingen fra Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi om å utforme bærekraftige havforvaltningsplaner for nasjonale farvann innen 2025 for panellandene og innen 2030 for øvrige kyststater. Fisk for utvikling (Ffu) vil også videreføres på et nivå som gjør at Norge, etter noen forsinkelser grunnet pandemien, oppfyller forpliktelsen gitt under Our Ocean-konferansen i 2019 om å øke støtten til Ffu med 50 mill. kroner i 2020–2021. Regjeringen ønsker å øke oppmerksomheten om havet som matfat, og arbeidet som gjøres innenfor Ffu-programmet er viktig i et matsikkerhets- og ernæringsperspektiv.

Energi for utvikling (Efu) videreutvikles. Energitilgang for fattigdomsreduksjon er et hovedformål med programmet. Efu skal fortrinnsvis være et fornybar energi-program. Aktuelle komponenter i Olje for utvikling-programmet, som ikke dreier seg om kapasitetsbygging innen kartlegging, leting, utvikling og produksjon av petroleumsressurser, vurderes videreført i andre kunnskapsprogram. Tiltak for reduksjon av utslipp fra fossile energikilder, f.eks. mot fakling og metanutslipp, kan vurderes støttet i en overgangsfase ut 2026.

Landbruk for utvikling (Lfu) lanseres formelt høsten 2022. Kunnskapsprogrammet inngår i en bredere satsing på landbruk og mat i norsk bistand. Den vil være et sentralt element i gjennomføringen av den nye strategien om matsikkerhet i utviklingspolitikken som lanseres i 2022. Lfu vil bidra ved å styrke offentlige institusjoners

kapasitet og kompetanse, i tråd med mandatet for Kunnskapsbanken. Statistikk- og registersamarbeid vil fortsette som et eget program og også som komponenter i sektorvise programmer.

Programmet Skatt for utvikling vil fortsette på et noe lavere nivå i 2023. Programmet skal bidra til å forbedre skatteadministrasjonen og skattesystemene i utviklingsland og øke skatteinntektene for å fremme bærekraftig utvikling.

Likestilling for utvikling videreføres som et eget program samtidig som arbeidet med å integrere likestillingshensyn sterkere inn i andre programmer vil fortsette.

Programmet Digitalisering for utvikling vil fortsette. Norges lederrolle i arbeidet for å etablere en global plattform for digitale fellesgoder av høy kvalitet er en sentral komponent i arbeidet. Flere land har blitt medlemmer i Alliansen for globale fellesgoder og gir finansiell støtte i tillegg til å bidra med teknologier.

Olje for utvikling (Ofu) skal fases ut innen 2024. Komponenter i programmet som dreier seg om kapasitetsbygging innen kartlegging, leting, utvinning og produksjon av petroleumsressurser videreføres ikke ut over gjeldende avtaler. I 2023 vil reduksjonen i programmet være forholdsvis liten på grunn av flerårige avtaleforpliktelser.

Arbeid for anti-korrupsjon og godt styresett vil videreføres, med særlig vekt på støtte til faglig samarbeid for å gjennomføre FN-konvensjonen mot korrupsjon.

Kunnskapsbanken vil fortsatt tilby møteplasser og veiledning til norske institusjoner som er engasjert i faglig samarbeid med offentlige institusjoner i samarbeidsland. Faglig samarbeid og innsatser for å videreutvikle internasjonale normer, standarder og operative tiltak for å mobilisere og forvalte ressurser for bærekraftig utvikling vil også støttes. Internasjonalt samarbeid skal supplere det faglige samarbeidet med nasjonale myndigheter i samarbeidsland. Frivillig finansiering av OECDs utviklingskomité (DAC) vil støtte samarbeid mellom bistandsgivere om utviklingspolitikk, med vekt på DACs kjerneområder.

Støtte vil også gis til sivilt samfunn og privat sektor for tiltak som bidrar til åpenhet, ansvarlighet og integritet hos myndighetene og driver fram innovasjon. Sivilt samfunn og privat sektors arbeid skal supplere det faglige samarbeidet for å bygge kapasitet og kompetanse i offentlige institusjoner i samarbeidsland.

Rapport 2021

Covid-19 førte til forsinkelser og utfordringer i alle programmene. Aktiviteter har likevel blitt gjennomført, bl.a. ved hjelp av digitale kurs, møter og arbeidsseminarer.

Kompetanse og kapasitet i offentlige institusjoner i samarbeidsland på områder der Norge og/eller multilaterale organisasjoner har relevant og etterspurt kompetanse, er styrket

Fisk for utvikling

Fiskeri- og oppdrettssektoren bidro til matsikkerhet, sysselsetting, eksportinntekter og skatteinntekter. I 2021 ble et nytt institusjonssamarbeid etablert med *Colombia*. I *Ghana* bidro norske eksperter med utarbeidelse og revidering av planverk innenfor fiskeri, oppdrett, fiskehelse og biosikkerhet.

I *Myanmar* førte militærkuppet til frys av langvarig institusjonssamarbeid for styrking av nasjonal fiskeriforvaltning. Stipendordningene for fire masterstudenter og forskningsstipend for masterstudenter fra syv universiteter i Myanmar ble likevel videreført.

I 2021 utførte srilankiske forskere for første gang en akustisk kartlegging og mengdemåling av fiskebestanden langs deler av kystlinjen ved bruk av landets eget forskningsfartøy, bl.a. ved hjelp av norsk bistand.

I *Sudan* støttet Norge institusjonell kapasitetsbygging for økosystembasert fiskeriforvaltning gjennom FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO). Tross utfordringer i gjennomføringen av aktiviteter i 2021, viste en midtveisgjennomgang gode resultater og kom med anbefalinger som vil bli fulgt opp av partnerne i prosjektet.

Nansen-programmet ble tildelt halvparten av midlene under Ffu i 2021. Programmet fortsatte sin støtte til utviklingsland i å anvende en økosystemtilnærming til fiskeriforvaltning. Dr. Fridtjof Nansen-fartøyet gjenopptok forskningsundersøkelser i vestafrikanske farvann.

Ffu bidro også til bekjempelse av ulovlig, uregistrert og urapportert fiske og annen fiskerirelatert kriminalitet gjennom FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) og den norske stiftelsen Trygg Mat Tracking. Den første regionale fellespatruljen mot fiskerikriminalitet ble utført av *Benin* og *Togo* i *Guineabukta*. FAO bistod utviklingsland i utforming av politikk og forvaltningsplaner knyttet til fiskeri i utviklingsland og i implementering av havnestatsavtalen.

Fornybar energi for utvikling

Se omtale under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 72 *Fornybar energi*.

Hav for utvikling

Se omtale under kap. 163 *Klima, miljø og hav*, post 71 *Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling*.

Landbruk for utvikling

Statistisk sentralbyrå (SSB) bidro til å styrke kapasiteten til å samle inn og analysere matsikkerhetsstatistikk i «*Fellesmarkedet for det østlige og sørlige Afrika*» (COMESA), med prioritering av statistikkbyråene i *Malawi* og *Zambia*.

En ny avtale ble inngått med Veterinærinstituttet for et pilotprosjekt der instituttet skal innlede samarbeid med Den afrikanske unions spesialbyrå for dyrehelse og COMESA. Formålet er å identifisere kunnskaps- og kompetansebehov.

Likestilling for utvikling

I 2021 fortsatte Norge samarbeidet med *Etiopia* og *Nepal* med formål om å styrke myndighetenes kunnskapsgrunnlag for beslutninger og oppfølging av likestillingstiltak. En kartlegging av potensialet for utvidelse av programmet i to nye land, *Colombia* og *Uganda*, ble gjennomført. En sondering av interessen for institusjonssamarbeid innenfor likestilling i *Colombia* ble påbegynt.

Olje for utvikling

Olje for utvikling-programmet (Ofu) startet utfasingen i 2021. Landprogrammene i *Cuba*, *Myanmar*, *Somalia*, *Sudan* og *Sør-Sudan* ble formelt avsluttet i 2021.

I 2021 inngikk Norge en fireårig programavtale med *Colombias* Energi- og gruvedepartement om styrket miljøforvaltning og sikkerhet (HMS) offshore. Norske myndigheter delte også kompetanse om karbonfangst og lagring (CCS).

Myndighetene i *Irak* fikk opplæring i tiltak for å redusere klimagassutslipp. Opplæringen bidro til at *Irak* nå har tatt reduksjon av metanutslipp inn i sine egne nasjonale klimamål. I *Kenya* bidro det faglige samarbeidet til å danne grunnlag for utvikling av myndighetenes tilsynsrolle. Samarbeidet i *Libanon* hadde varierende framdrift fordi partnere mistet nøkkelpersonell som følge av landets økonomiske krise.

Norske og internasjonale erfaringer med forvaltning av framtidige inntekter fra eksport av flytende naturgass ble delt med *Mosambik*. Oppstarten av samarbeidet med nye institusjoner var utfordrende på grunn av pandemien, noe som bl.a. påvirket miljøkomponenten.

I *Somalia* gjorde FNs miljøprogram (UNEP) en gjennomgang av eksisterende miljøpolitikk og lovverk i sammenheng med potensiell olje- og gassutvikling. *Uganda* fikk bistand til å utforme retningslinjer for finanspolitikken som ble lagt fram for parlamentet. Norske offentlige institusjoner bidro til å utvikle en nasjonal oljevernberedskapsplan, en ny miljølov og oljevernforskrifter.

Sivilsamfunnsorganisasjoner arbeidet for at nasjonale myndigheter praktiserer åpenhet i forvaltningen av petroleumsressurser og for at myndighetene blir holdt ansvarlig. Natural Resource Governance Institute sitt program støttet kunnskapssamarbeid og forskning innenfor klimarisiko knyttet til nasjonale oljeselskaper i land rike på naturressurser, som Ghana, Libanon, Tanzania og Uganda.

Ofu fortsatte samarbeidet med UNEP, Det internasjonale pengefondet (IMF), Verdensbanken og Extractive Industries Transparency Initiative. UNEP bidro til å bygge myndighetskompetanse innen miljøforvaltning og oljevernberedskap i en rekke land.

Skatt for utvikling

Partnere i programmet Skatt for utvikling (Sfu) støttet utviklingsland i den finanspolitiske responsen til pandemien, med mål om å begrense de økonomiske konsekvensene for land og befolkning. Et eksempel er Verdensbankens «Global Tax Program», som støttet 26 utviklingsland både i den umiddelbare håndteringen og i tiltak for normalisering og langsiktig vekst.

Det ble i 2021 gjennomført kapasitetsbygging av skatteadministrasjoner i over 70 land gjennom avtaler med multilaterale aktører som Verdensbanken, OECD, FNs avdeling for økonomiske og sosiale spørsmål (UNDESA), FNs utviklingsfond (UNDP), Det internasjonale pengefondet (IMF), Det inter-amerikanske senteret for skatteadministrasjon (CIAT) og African Tax Administration Forum (ATAF).

Tolv sivilsamfunnsorganisasjoner ble støttet i arbeidet med ansvarlighet og åpenhet i skattesystemer globalt og på landnivå. En av disse er International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ), som i 2021 var sentral og koordinerende i gravejournalistikken som ledet til at de,

sammen med andre media, publiserte Pandora Papers som bl.a. avslørte 35 tidligere og nåværende statslederes bruk av skatteparadis.

Skatteetaten i Norge gjennomførte digitale samarbeid med *Rwanda* og de regionale skattemyndighetene på *Zanzibar*. Dialogen fortsatte med skatteadministrasjoner i *Peru* og *Libanon*.

FNs Høynivåpanel for finansiell ansvarlighet, åpenhet og integritet (FACTI) lanserte i 2021 sin sluttrapport med 14 anbefalinger for hvordan det globale finanssystemet bør reformeres for å redusere ulovlig kapitalflukt fra skatteunndragelse og kriminalitet, og dermed øke finansieringen for bærekraftsmålene. Norge sto for finansieringen og det opprinnelige initiativet til FACTI-panelet.

Statistikk- og registersamarbeid

Norge støttet kapasitetsutvikling i samarbeidslands nasjonale statistikkssystemer, bl.a. for å bidra til bedre rapportering på indikatorene for bærekraftsmålene. Statistisk sentralbyrå (SSB) var en sentral bidragsyter gjennom elleve institusjonssamarbeid med nasjonale statistikkbyråer. Prosjektet i *Sudan* møtte flere utfordringer som påvirket resultatene, som reiserestriksjoner, kapasitetsutfordringer og politiske uroligheter. Konflikten i Etiopia medførte forsinket oppstart av det brede nye institusjonssamarbeidet mellom SSB og Etiopias statistikkbyrå. Norge støttet internasjonalt samarbeid for å styrke statistikkssystemer og -kompetanse, gjennom OECDs sekretariat for Partnerskapet i statistikk for utvikling i det 21. århundre (Paris21), Det internasjonale pengefondets (IMF) fond «Data4Decisions» og initiativet til FNs statistikkenehet (UNSD) om måling av bærekraftsmålene, «Data4Now».

Digitalisering for utvikling

Norge hadde en lederrolle i den globale alliansen for digitale fellesgoder sammen med FNs barnefond (UNICEF), Sierra Leone og den indiske tankesmien iSPIRT. Alliansen startet et praksisfellesskap for klima- og værtjenester og ledet et internasjonalt arbeid om ressursmobilisering for utbygging av digital offentlig infrastruktur. Alliansen støttet også Sierra Leones arbeid med en ny nasjonal innovasjonsstrategi og datasikkerhets- og personvernlov.

Modular Open Source Identity Platform (MOSIP), en åpen plattform for digital identitet, ga på kort tid mer enn 60 millioner mennesker på Filippinene og i Marokko tilgang til digital ID.

Nye avtaler ble inngått med FNs utviklingsprogram (UNDP) om digitale fellesgoder og kapasitetsstyrking, Verdensbankens flergiverfond for felles rammebetingelser av digital offentlig infrastruktur, og med Plan International for å utvikle en offentlig statistikk- og registerplattform tilpasset behov i lav- og mellominntektsland.

Faglig samarbeid: anti-korrupsjon og godt styresett

FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC) mottok støtte til faglig samarbeid med utviklingsland for å gjennomføre forpliktelsene i FN-konvensjonen mot korrupsjon (UNCAC). Norsk støtte til paraplyorganisasjonen «UNCAC Coalition» bidro til at sivilsamfunnets interesser i sør inngikk i forberedelsene til FNs Generalforsamlings spesialsesjon om anti-korrupsjon i 2021.

Arbeidet med å identifisere og tilbakeføre stjålne verdier ble videreført gjennom støtte til Stolen Asset Recovery Initiative (StAR). I tillegg ble det gitt faglig bistand til forebygging og etterforskning av storskalakorrupsjon. Korrupsjonsjegernettverket som ledes av Norad fortsatte møtevirksomhet med fokus på påtalemyndigheters uavhengighet. U4, ressurscenteret for anti-korrupsjon, mottok støtte for å styrke arbeidet mot korrupsjon i helsesektoren.

Faglig samarbeid: Evaluering

Samarbeidet med FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women) rettet søkelyset på hvordan kjønnsperspektivet ivaretas i evalueringer. En rekke rapporter ble utarbeidet om tematikken, bl.a. med praktiske tips og veiledning til framtidige evalueringer. Gjennom samarbeidet med det globale miljøfondet (GEF) ble det gjennomført fire evalueringer om bærekraft og effekter av GEFs arbeid. Evalueringene viser at miljøfondet fortsatt er en relevant finansieringsmekanisme og peker på ulike sider ved GEFs støtte til innovasjon, skogforvaltning, kapasitetsutvikling, samt ledelse og kunnskapsforvaltning. Blant forbedringsområdene er mer helhetlig integrering av miljømål på tvers av sektorer, tydeligere rammeverk for resultatrapportering og økt innsats for sør-sør-utveksling av kunnskap.

Det faglige samarbeidet med organisasjonen BetterEvaluation ble videreført. Et notat om følgeevalueringer ble utarbeidet.

Øvrig samarbeid

I Kina støttet Norge det faglige samarbeidet med China Council for International Cooperation on Environment and Development (CCICED). CCICEDs anbefalinger bidro til å legge rammene for Kinas 14. femårsplan som ble lagt fram i 2021, med klare føringer for økt satsing på fornybar energi, reduserte klimagassutslipp, styrket avfallshåndtering og en mer bærekraftig havpolitikk.

2021 var den første etterlevelsperioden for Kinas nasjonale karbonmarked, som bl.a. bygger på faglig samarbeid med Miljødirektoratet over flere år. Norske institusjoner samarbeidet med kinesiske partnere om kartlegging av utslipp som påvirker klima, luftkvalitet og helse. I 2021 førte samarbeidet til styrket arbeid med utslippsregnskap og modellering av utslipp. Kinesiske myndigheter samarbeidet med norske eksperter for å gjennomføre internasjonale konvensjoner om spredning av miljøgifter.

Norge fortsatte å støtte økt kunnskapsgrunnlag om bærekraftig matproduksjon og akvakultur i Kina. To prosjekter med mål om å bidra til kinesisk politikkutforming for å møte utfordringene med en raskt aldrende befolkning, samt å sikre bedre vilkår for personer med funksjonsnedsettelse, ble avsluttet. Norske erfaringer ble delt og bidro til styrking av kunnskapsgrunnlaget for pensjonsreform og tilrettelegging for funksjonshemmede, områder som er prioritert i Kinas 14. femårsplan. NHOs prosjekt med sin kinesiske søsterorganisasjon bidro til økt forståelse blant de ansatte av bl.a. trepartssamarbeid.

Et universitetssamarbeid har siden oppstarten i 2016 gitt opplæring til 250 entreprenører og mer enn 20 institusjoner om bedrifters samfunnsansvar. Et forskningssamarbeid om levekårsundersøkelser i områder med utbredt fattigdom i Vest-Kina, bidro til å kartlegge levekårene for utsatte grupper

I India oppnådde et prosjekt med utveksling av forskere og studenter gode resultater. 115 fagfellevurderte artikler ble publisert som resultat av samarbeidet. Støtte til klimatilpasset landbruk ga høyere avlinger (22-30 pst.), lavere vannforbruk (40 pst.), mindre svinn i avlinger og mindre bruk av sprøytemidler i et samarbeid med til sammen 25 000 bønder.

Et avsluttet samarbeid mellom den indiske forskningsinstitusjonen The Energy and Resource Institute og flere norske institusjoner ble i en ekstern gjennomgang vurdert til å ha gode resultater. Kunnskap var utviklet innen klimaendringer, fornybar energi og energieffektivisering. Gjen-

nomgangen påpekte også at enkelte programposter kunne hatt mer effektiv utnyttelse av midlene.

SINTEF og indiske partnere publiserte en håndbok om brenning av plastavfall til erstatning for kull i sementfabrikker, den første fullstendige håndboken i verden. Norske kompetansemiljø, i samarbeid med offentlige og private partnere i India, gjennomførte demonstrasjonsprosjekter med testing av resirkulert betong. Norge støttet også India i å følge opp sine forpliktelser om utfasing av skadelige klimagasser (HFK) i et samarbeid mellom norske og indiske fagmiljø.

I *Mosambik* fortsatte norsk støtte til et prosjekt i regi av Det internasjonale pengefondet (IMF), der Norges Bank samarbeidet med Mosambiks sentralbank. Mosambiks sentralbank har siden prosjektet startet i 2017 gjennomført omfattende reformer. Norges Bank hadde i 2021 en sentral rolle i utviklingen av økonomiske prognoseverktøy og i at Mosambiks sentralbank anskaffet et nytt betalingssystem.

På *Sri Lanka* fortsatte universitetssamarbeidet mellom Høgskulen på Vestlandet og universitetet i Jaffna. Et flytende solkraftverk, som ble utviklet som del av prosjektet i 2020, produserer nå 70 000 kilowattimer strøm årlig. Prosjektet har ført til at Sri Lankas statlige elektrisitetsverk har inkludert flytende solkraft som del av sin langtidsplan for strømproduksjon.

Kunnskaps- og kompetanseoverføring mellom samarbeidsland (nord-sør-sør-samarbeid) er økt

Gjennom Olje for utvikling-programmet støttet Norge Chatham House, en britisk, ikke-statlig

organisasjon, med å koordinere et nettverk av myndigheter, nasjonale oljeselskaper og ekspertmiljøer fra over 30 land. Nettverket skal bidra til at landene lærer av hverandre gjennom kompetansebygging og samarbeid. Det ble gjennomført landspesifikke, regionale og felles digitale seminarer om oppfølging av landenes bilaterale klimapartnerskap.

Norge støttet gjennom Skatt for utvikling «Tax Inspectors Without Borders»-initiativet, hvor FNs utviklingsprogram (UNDP) og OECD samarbeidet for å styrke skatteadministrasjoner i utviklingsland. Programmet involverte i alt 17 ulike sør-sør-samarbeid.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 770,7 mill. kroner for 2023. Dette er en reduksjon på 232,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

150 mill. kroner er en generell reduksjon på posten. Energi for utvikling, Fisk for utvikling, Hav for utvikling, Landbruk for utvikling og Statistikk- og registersamarbeid skal skjermes så langt som mulig. I tillegg foreslås det å flytte 82,5 mill. kroner fra posten. 15 mill. kroner foreslås flyttet fra posten til kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 50 *Norges forskningsråd - utviklingsområdet*. I tillegg foreslås det å flytte 64 mill. kroner til kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 76 *Asia* og 3,5 mill. kroner til post 77 *Latin-Amerika og Karibia*. Dette er midler til faglig samarbeid som blir forvaltet på utenriksstasjonene.

Kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Bærekraftig næringsutvikling og handel, <i>kan overføres</i>	452 423	364 536	324 536
71	Matsikkerhet, fisk og landbruk, <i>kan overføres</i>	815 377	1 451 966	1 651 966
72	Fornybar energi, <i>kan overføres</i>	402 166	816 500	816 500
73	Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), <i>kan overføres</i>	124 000	46 700	
75	Norfund - risikokapital	438 288	438 288	438 288
76	Norfund klimainvesteringsfond - risikokapital		250 000	250 000
95	Norfund - grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	1 239 864	1 239 864	1 239 864
96	Norfund klimainvesteringsfond - kapitalinnskudd		750 000	750 000
	Sum kap. 162	3 472 118	5 357 854	5 471 154

En lønnsom og ansvarlig privat sektor som bidrar til jobbskaping og skatteinntekter er nøkkelen til bærekraftig vekst og fattigdomsreduksjon. Adgang til markeder og finansiering, bedre rammevilkår og tilgang til ren energi er viktige forutsetninger for at næringslivet i fattige land kan få inntekter og skape arbeidsplasser. Norfund er Norges viktigste instrument for å investere i virksomheter som bidrar til jobbskaping og fattigdomsreduksjon i utviklingsland. Regjeringen ønsker i tillegg å legge til rette for økt samarbeid med privat sektor, ikke bare på næringsutviklingsområdet, men også innenfor prioriterte områder som matsikkerhet og fornybar energi.

Mindre tilgjengelig mat internasjonalt og økte priser på mat, energi og gjødsel fører til at flere mennesker sulter. Regjeringen vil gjennom sin nye strategi om matsikkerhet i utviklingspolitikken bidra til å løfte økt lokal og nasjonal matsikkerhet gjennom en satsing på småskala matprodusenter, lokale og regionale verdikjeder og klimarobust utvikling.

Kapittelet dekker også risikokapital og kapitalinnskudd til Klimainvesteringsfondet, som forvaltes av Norfund. Fondet skal bidra til å redusere eller unngå klimagassutslipp ved å investere i fornybar energi i utviklingsland med store utslipp fra kullkraft og annen fossil kraftproduksjon.

Det er viktig at næringsutvikling bidrar til en klimarobust lavutslippsutvikling og klimatilpas-

ning, herunder næringsutvikling som fører til mindre utslipp av klimagasser, mindre forbruk av ikke-fornybare ressurser, mindre avfall og forurensning og økt bruk av fornybare energikilder.

Post 70 Bærekraftig næringsutvikling og handel, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til næringslivutvikling i utviklingsland, jobbskaping og handelsrettet utviklingsarbeid. Gode rammebetingelser for bedriftsetableringer og handel er en forutsetning for utvikling av et dynamisk, ansvarlig og bærekraftig lokalt næringsliv. Et velfungerende næringsliv bidrar til økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon ved å skape nye arbeidsplasser som bidrar med skatteinntekter, som igjen gir grunnlag for finansiering av offentlige tjenester og infrastruktur. Tilrettelegging for mer digitalisering i utviklingsland kan bidra til raskere utvikling, større effektivitet i næringslivet og tilgang til nye markeder både lokalt og internasjonalt.

Bevilgningen brukes til å fremme jobbskaping gjennom forbedrede rammevilkår for næringsaktivitet i utviklingsland, og bidrar også til at flere investorer velger å satse i utviklingsland. Innsatsen skal særlig bidra til å skape arbeidsplasser i Afrika sør for Sahara. Innsatsen skal prioritere sektorer hvor norsk næringsliv har kompetanse og spesielle forutsetninger for å bidra positivt til

samfunnsutvikling, og særlig matsikkerhet, inkludert landbruk og mat fra havet. Å bidra til økte investeringer i utviklingsland, og å redusere de sosioøkonomiske konsekvensene av globale kriser, skal ligge til grunn for innsatsen.

En forutsetning for bistanden er at næringslivsaktører utviser aktsomhet og kartlegger risikoen for menneskerettighetsbrudd, barnarbeid, klima og miljø, jf. FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, og veilederen for multilaterale selskaper fra OECD og den norske åpenhetsloven.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 8 - Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, og bærekraftsmål 9 - Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Jobbskapingen i utviklingsland er økt.
- Næringslivet i utviklingsland har bedre rammevilkår.
- Utviklingslands evne til å delta i internasjonal handel er økt.

Prioriteringer 2023

Det langsiktige arbeidet for jobbskaping og gode rammebetingelser for bedrifter og handel er viktige bidrag til økonomisk oppbygging av økonomien og næringslivet i utviklingsland. Disse er blitt spesielt hardt rammet av covid-19 og problemer i forsyningskjeder og økte matvarepriser som følge av krigen i Ukraina. Dette har aktualisert vektlegging på lokale og regionale verdikjeder.

Målet er å skape anstendige arbeidsplasser gjennom bærekraftig næringsvirksomhet og gode forsynings- og verdikjeder, spesielt i de minst utviklede landene. I 2023 ønsker regjeringen å øke verdiskapingen i utviklingsland gjennom fokusert innsats i utvalgte sektorer og verdikjeder, særlig innenfor landbruk og havbaserte næringer, samt å bidra til økt digitalisering. Videre vil regjeringen bidra til forbedrede og forutsigbare rammevilkår for næringslivet og investeringer i utviklingsland. Det er også en prioritering å støtte forbedret tilgang på finansielle tjenester for små og mellomstore bedrifter i utviklingsland, og fortsette utvikling og testing av nye bistandsfinansielle instrumenter som bidrar til å utløse privat kapital for bærekraftsmålene og/eller bidrar til bedre resultater. Videre ønsker

regjeringen å bidra til bedre rammebetingelser for handel i og med utviklingsland, forenkling av grense- og tollprosedyrer og tiltak for kvalitetssikring og heving av standarder. Det er også et mål å spre kunnskap om handelsregelverk og eksportmuligheter. Regjeringen vil videreføre tiltak som styrker utviklingseffektene i Norfunds investeringer.

Rapport 2021

Jobbskaping i utviklingsland er økt

Gjennom ordningen «Bedriftsstøtte for næringsutvikling i utviklingsland» ble det inngått 21 nye avtaler. Disse bestod av støtte til forundersøkelser og opplæring i nye prosjekter, med samlet mål om å utløse private investeringer på 450 mill. kroner og skape over 2 000 faste arbeidsplasser.

Innsatsen for anstendig arbeid i formell (lovregulert og skattbar) sektor ble støttet gjennom samarbeid med Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO). Norge bidro til utvikling av et nytt ILO-program som skal sikre produktive økosystemer for anstendig arbeid, som i første omgang prøves ut i Ghana, Sør-Afrika og Vietnam. Privat sektor samarbeider her med institusjoner, beslutningstakere og arbeidsorganisasjoner i en verdikjedebasert tilnærming. Under lederutviklingsprogrammet Female Future gjennomførte NHO opplæring og erfaringsutveksling for kvinner i søsterorganisasjoner i næringslivsorganisasjoner i utviklingsland.

Det ble utviklet nyskapende tiltak for bedre måloppnåelse og mobilisering av privat kapital. Blant ti nye avtaler om strategiske partnerskap ble det inngått et privat partnerskapsprosjekt mellom Africa118, Google, Equity Group, TRK Group og Norwegian African Business Association (NABA) om en digital lanseringsplattform for afrikanske små- og mellomstore bedrifter for å bedre tilgangen til globale markeder. Prosjektet skal øke omsetningen og lønnsomheten til 3 000 små og mellomstore bedrifter på tvers av sektorer og seks land i Øst-Afrika. Hittil er 47 pst. av deltakerne i programmet kvinner.

Et annet eksempel er et entreprenør- og jobbskappingsprosjekt for lokalbefolkningen og flyktninger i Jordan, som ble påbegynt i samarbeid med Near East Foundation. Samarbeidsmodellen bidrar til å teste ut resultatbasert finansiering og et nytt fleksibelt finansielt instrument som skal utløse flere investeringer og arbeidsplasser lokalt. Avtalen er inngått sammen med bl.a. IKEA Foundation og Novo Nordisk Fonden.

Eksport av varer og tjenester fra fattige land er økt

Verdensbanken og det integrerte rammeverket for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede landene bidro med kunnskapsbasert handelsbistand til nasjonale myndigheter og sentrale beslutningstakere i utviklingsland. En diagnostisk studie i Somalia førte til en ny handelsstrategi som kan hjelpe Somalia i sin tilslutningsprosess til WTO. Verdensbankens paraplyfond støttet mer enn 20 land med å iverksette og følge opp Afrikas nye frihandelsavtale (AfCFTA). Data for 54 land ble oppdatert i Verdensbankens Services Trade Policy Database for å støtte opp om pågående forhandlinger innen tjenestehandel.

Flere utviklingsland og sårbare stater ble hardt rammet av pandemien, og programmet for handelsfasilitering (TFSP) bisto flere land med å styrke sin responsevne. I Malawi bidro programmet med å klarere import av varer som covid-19-vaksiner, og i Zambia har TFSP-støttede reformer bidratt til enklere import- og eksportprosedyrer. Bruk av et avansert databehandlingssystem og redusert behandlingstid sparte det zambiske næringslivet for 1,7 mill. USD i 2021.

I Mosambik ble to cashew- og tekstilverdikjeder støttet med investeringsfasilitering gjennom International Trade Centre. Arbeidet har ført til etablering av nye partnerskap bl.a. med Nespresso og Lindt, som ønsker å skaffe råvarer som kaffe og kakao fra bærekraftige kilder. Videre har arbeidet ført til at lokale håndverkere får tilgang til å selge sine varer på en e-handelsplattform, og det har bidratt til tilrettelegging for handel- og investeringsavtaler mellom utviklingsland verdt over 80 mill. USD.

Næringslivet i utviklingsland har bedre rammevilkår

Verdensbankens program for kapitalmarkeder (Joint Capital Markets Program, J-CAP) og FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) var blant flere programmer og prosjekter som bidro til utvikling av bedre rammevilkår for næringslivet i utviklingsland. Norge støttet utvikling av lokale finansielle markeder i utviklingsland gjennom J-CAP, herunder analyser og forstudier for oppbygging av lokale børser. Et nytt program ble utviklet med UNIDO for bedre rammevilkår for små og mellomstore bedrifter innen utvalgte verdikjeder i fem utviklingsland. Programmet var i 2021 operativt i Colombia og Etiopia, og fokuserte der på fisk og honning. I Colombia delte programmet erfaringer og kompetanse med Fisk for utvikling-nettverket i Kunnskapsbanken under Norad.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 324,5 mill. kroner for 2023. Dette er en reduksjon på 40 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Det vises til forslag til vedtak om tilsagnsfullmakter under romertall VI og romertall X om utbetaling av tilskudd.

Post 71 Matsikkerhet og landbruk, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak som styrker lokal og nasjonal matproduksjon for småskala matprodusenter (hvorav de fleste er kvinner), bygger lokale verdikjeder og markeder og bidrar til økt klimarobusthet i matproduksjonen. Den følger opp Hurdalsplattformens prioritering av kampen mot sult og for matsikkerhet.

Russlands invasjon av Ukraina i februar 2022 har ført til økte mat- og energipriser globalt og redusert produksjon av kunstgjødsel. Dette kom på toppen av allerede økende matusikkerhet i utviklingsland siden 2014. Som et resultat av dette og andre utfordringer for matsystemene, slik som klimaendringer, konflikt og pandemi, legger regjeringen fram en ny strategi om matsikkerhet i utviklingspolitikken høsten 2022.

Mål 2023

Bevilgningen skal særskilt støtte opp under bærekraftsmål 2 - Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk. Samtidig vil bevilgningen også støtte opp under andre bærekraftsmål jf. tabell 7.3 *Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet*.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Lokal klimarobust matproduksjon er økt.
- Lokal verdiskaping og økt inntekt for matprodusenter er oppnådd.
- Feil- og underernæring er redusert.
- Omfanget av matrelaterte kriser er redusert.

Prioriteringer 2023

Den nye strategien om matsikkerhet i utviklingspolitikken vil legge føringene for prioriteringene under bevilgningen. Det overordnede målet for strategien er å bidra til økt lokal og nasjonal matsikkerhet gjennom satsing på småskala matprodusenter, deres verdikjeder og klimarobust utvikling. Dette vil medføre at støtte til matsikkerhetstiltak dreies noe.

For å oppnå målene vil følgende prioriteringer ligge til grunn:

- Økt lokal, klimarobust matproduksjon gjennom bedret produktivitet og redusert produksjonstap for småskala matprodusenter.
- Bedret lokal verdiskaping og økt inntekt for matprodusenter gjennom velfungerende verdikjeder og markeder som også legger til rette for små- og mellomstore bedrifter.
- Redusert feil- og underernæring gjennom bedret tilgang på sunn, variert og trygg mat og rent drikkevann.
- Redusert omfang av matrelaterte kriser gjennom forebygging og rask helhetlig innsats.

Norsk engasjement for matsikkerhet skal støtte opp om nasjonale planer og strategier relatert til mat. Norske prioriteringer innen matsikkerhet skal søke å skape synergier med andre satsinger slik som fornybar energi og klima. Økt klimarobust matproduksjon koblet med fornybar energi vil bidra til å skape positive ringvirkninger i form av arbeidsplasser og utvikling.

Den foreslåtte økningen på posten skal hovedsakelig gå til tiltak i Afrika sør for Sahara. Videre skal tiltak som støtter opp om Norges mål om tredobling av klimatilpasning prioriteres.

Regjeringen vil også være involvert i oppfølgingsmøtet til FNs toppmøte om matsikkerhet fra 2021, planlagt avholdt i 2023.

Regjeringen ønsker også å legge til rette for økt samarbeid med privat sektor gjennom å åpne for risikoreduserende tiltak som skal bidra til å utløse privat kapital for bærekraftsmålene og bidra til bedre resultater, jf. forslag til romertallsvedtak X, pkt 11.

Rapport 2021

Bærekraftige matsystemer er etablert

Globalt program for landbruk og matsikkerhet (GAFSP) er en fleksibel finansieringsmekanisme under Verdensbanken som arbeider for bærekraftige matsystemer og økt matsikkerhet i lavinntektsland i kriser og på lengre sikt. Med norsk støtte ga GAFSP i 2021 tilskudd til å starte aktiviteter innen matverdikjedene gjennom både privat og offentlig sektor, samt det sivile samfunn, i tråd med lands investeringsplaner for landbrukssektoren. I 2021 ble støtten målrettet for å motvirke de negative konsekvensene som pandemien har hatt for matsikkerheten.

Støtten til Det globale nettverket for landbruksforskning (CGIAR) ble videreført i 2021.

CGIAR rapporterer bl.a. følgende resultater av sitt program for klimatilpasning i landbruket:

- Mer enn én million bønder har fått tilgang til nye forsikringsprodukter.
- Avlingene økte med 50 pst. for 100 000 brukere av værvarslingstjenester i Rwanda.
- Unngåtte utslipp på 196 millioner tonn CO₂ som følge av programmets arbeid gjennom ti år.

Prosjektet Crop Wild Relatives ble gjennomført i perioden 2011–2021 av Stiftelsen for globalt avlingsmangfold i samarbeid med flere CGIAR-institutter og andre forskningsinstitusjoner. Sluttrapporten trekker fram bl.a. følgende resultater for hele perioden:

- 4 500 beslektede frøsorter ble sikret, dette var 500 flere frøsorter enn målet.
- I prosjektets levetid har totalt 211 postdoktorer, doktorgrad-, master- og bachelorstudenter fått opplæring i frøavl og evalueringsprosjekter.
- I underkant at 12 700 personer, hvorav 37 pst. kvinner, fra 124 institusjoner i 71 land mottok opplæring støttet av prosjektet.
- 28 nasjonale og regionale genbanker har oppgradert og styrket sine systemer. Flere av landene har gjennom prosjektet blitt kjent med, og bruker nå, traktaten for plantegenetiske ressurser.

I 2021 ble et prosjekt innen sirkulær bioøkonomi startet med International Institute of Tropical Agriculture. Prosjektet er en forretningsmodell som skal vise hvordan avfall fra grønnsaks- og fruktmarkeder og slakterier kan omgjøres til kylling- og fiskefôr og organisk gjødsel ved bruk av larven til svart soldatflue. Prosjektet implementeres i *Ghana, Mali og Niger*.

Flere mennesker, spesielt kvinner, tar del i den formelle landbruksøkonomien

Norge støtter FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) sitt program for å styrke kvinners deltakelse og kvinneperspektivet i arbeidet med oppnåelse av Parisavtalen og FNs klimakonvensjon (UNFCCC). Formålet er å bidra til fattigdomsreduksjon og bedre matsikkerhet og ernæring ved å styrke likestilling og kvinners rolle og muligheter. Programmet rapporterer at de har gitt opplæring og lykkes i å nominere kvinner fra lavinntektsland som forhandlere i UNFCCC og i klimakonvensjonens arbeidsprogram om landbruk (Koronivia Joint Work on Agriculture).

Første fase av FN-programmet for å bedre de økonomiske mulighetene for kvinner på landsbygda ble avsluttet i 2021. Programmet var drevet av UN Women, FAO, Det internasjonale fondet for jordbruksutvikling (IFAD) og Verdens matvareprogram (WFP). Siden starten i 2014 har programmet bl.a. bidratt til at om lag 40 000 personer, hvorav 91 pst. kvinner, har deltatt i opplæringsaktiviteter innenfor landbruksteknikker i *Etiopia, Guatemala, Kirgisistan, Liberia, Nepal, Niger* og *Rwanda*.

I 2021 fikk nesten 1 800 kvinner tilgang på kreditt gjennom spare- og lånegrupper eller kooperativ som den norske bistandsorganisasjonen Utviklingsfondet har støttet. Dette bidrar til å styrke kvinners innflytelse og økonomiske rettigheter i lokalsamfunn og deltakelse i den formelle økonomien. Gjennom støtten har lokale kaffekooperativ i *Guatemala* fått tilgang til det norske kaffemarkedet. De kvinnelige bøndene er i stor grad urfolk.

Vilkårene for småbrukere og småskala fiskere er bedret

Gjennom IFAD bidro Norge til bedre matsikkerhet og inntektsmuligheter for fattige på landsbygda i utviklingsland. IFAD rapporterer å ha nådd 128 millioner mennesker, hovedsakelig småbønder, i 2021. Det er åtte millioner over måltallet. Gjennom støtten har bøndene oppnådd økt produksjonskapasitet, økte inntekter fra markedsdeltakelse, en styrking av miljømessig bærekraft og motstandskraft mot klimaendringer.

I 2021 ble det vedtatt at hele IFADs kjerne støtte skal gå til lavinntektsland og lavere mellominntektsland, Norge arbeidet aktivt for å fremme dette vedtaket. Norge bidro også til å styrke levekårene for seks millioner spesielt sårbare småbønder gjennom tilleggsstøtte til IFADs program «Adaptation for Smallholder Agriculture Programme». Det ble inngått en treårig avtale i 2021 for å støtte IFADs arbeid med småskala akvakultur i *Kenya, Mosambik* og *Tanzania*.

I 2021 ferdigstilte FAO et program for implementering av frivillige retningslinjer for småskala fiskere som Norge har støttet siden 2015. Målet var å bidra til bedre politikk og strategier som på sikt vil føre til økt matsikkerhet og mindre fattigdom blant småskala fiskere og de som jobber i verdikjedene fra fangst til marked. Resultatene viser at 3 000 aktører i 50 land har deltatt i politikktutvikling. En egen del av programmet rettet seg mot kvinners rolle og muligheter. Dette bidro til at interesseorganisasjoner for kvinner ble styrket og at kvinners rolle og bidrag i fiskerisektoren ble mer synlig. Det ble inn-

ført bedre teknologi og opplæring av kvinner i foredling og salg av fisk i fem land i Afrika.

Gjennom støtten til WFPs innsats for varslingsbasert innsats har norsk bistand bidratt til å styrke nasjonal kapasitet for kriseberedskap for framtidig tørkekatastrofer på *Madagaskar* og i *Mosambik, Niger* og *Zimbabwe*. De nasjonale meteorologiske tjenestene har fått styrket kapasitet til å varsle tørke, å etablere terskelverdier for WFPs utbetaling av økonomisk støtte til katastrofe-reduserende tiltak, samt bruk av sosiale sikkerhetsnett for redusert sårbarhet blant bønder og husdyrholdere.

Veksthemming blant barn er redusert

Matsystemtilnærmingen har de siste årene bidratt til å løfte god ernæring som en sentral del av matsikkerhetsinnsatsen. Støtte til organisasjonene Power of Nutrition, Scaling up Nutrition (SUN), UNICEF og IFAD bidro i 2021 til å mobilisere nasjonale myndigheter og institusjoner, sivilt samfunn og private selskaper i ernæringsarbeidet. I 2021 bistod SUN nasjonale myndigheter i 13 land med å utvikle og kvalitetssikre nasjonale ernæringsplaner.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 1 652 mill. kroner for 2023. Det er en økning på 200 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall X om utbetaling av tilskudd og romertall XII om deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonale banker og fond.

Post 72 Fornybar energi, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak som skal øke tilgangen til bærekraftig energi og redusere klimagassutslipp i utviklingsland. Bevilgningen er særlig rettet mot land med stor energifattigdom i Afrika sør for Sahara. Innsatsen som støttes under denne posten ses i sammenheng med og koordineres med kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*, fornybar energiporteføljen under kap. 159 *Regionbevilgninger* og Norfunds investeringer i fornybar energi under dette kapitlet. Det vises også til støtten til utviklingsbankene og Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) under kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, og bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Tilgangen til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris er økt
- Klimautslipp fra energisektoren er redusert

Prioriteringer 2023

Bærekraftsmål 7 krever langsiktighet og tiltak som bidrar til økte private investeringer. Det er derfor viktig å styrke risikoavlastende ordninger til privat sektor og følge opp eksisterende avtaler. Det skal tas utgangspunkt i områder der Norge kan bidra med kompetanse og egne erfaringer. Tilgang, produksjon og energieffektivisering for overgang til fornybar energi prioriteres. Koblingen mot matsikkerhet skal forsterkes.

Regjeringen vil støtte arbeidet med utvikling av klimapartnerskap med store kullutslippsland, særlig i Asia, i samarbeid med G7-landene. Hovedfokus vil være å bidra med tilrettelegging for investeringer i fornybar energi og for involvering av norsk næringsliv.

Prioriterte områder vil være risikoavlastende tiltak som forbedrer investeringsklimaet, strømmettet, rene kokeovner og energieffektivisering, samt utfasing av kull.

Regjeringen ønsker også å legge til rette for økt samarbeid med privat sektor gjennom å åpne for risikoreduserende tiltak som skal bidra til å utløse privat kapital for bærekraftsmålene og bidra til bedre resultater, jf. forslag til romertallsvedtak X, pkt 11.

Rapport 2021

Tilgangen til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris er økt og utslipp fra energisektoren er redusert

Norge støttet Energising Development (EnDev) som utvikler løsninger og markeder for rentbrennende kokeovner og tilgang til elektrisitet bl.a. gjennom sollanterner og produktiv bruk av energi. I 2021 sikret EnDev at 1,37 millioner mennesker fikk tilgang til rene kokeovner og 650 000 mennesker fikk tilgang til strøm. Størstedelen av EnDevs aktiviteter var rettet inn mot de minst utviklede landene og Afrika sør for Sahara.

Manglende tilgang til rene kokeovner er fortsatt et stort problem. Utviklingen går i feil retning. FNs allianse for rene kokeovner (CCA) arbeidet i 2021 med myndigheter og beslutningstakere i 25 land med offentlige standarder for rene kokeløsninger. CCA holdt 13 konferanser og medvirket til 33 publikasjoner for å øke bevissthet om, og fremme investering i rene kokeovner. Anslagsvis nesten 3,2 millioner mennesker fikk tilgang til rene kokeovner via støtte fra CCA i 2021. Dette er beregnet til at nesten 200 dødsfall ble avverget. Utslipsreduksjon er estimert til om lag 740 000 tonn CO₂ og om lag 620 000 kg svart karbon.

Norge støttet Afrikabankens fond for bærekraftig energi (SEFA) som bidro til å bygge ut fornybar energi i Afrika tilsvarende 51 megawatt (MW) i 2021. Det ga om lag 52 600 husholdninger tilgang til elektrisitet. Prosjektet bidro også til i underkant av 6 900 nye arbeidsplasser i Afrika.

Norge bidro med finansiering til Verdensbankens program for støtte til styresett og kapasitetsbygging i energisektoren (ESMAP). ESMAP utløste investeringer og lån gjennom Verdensbankens energisatsing, slik at 5,2 millioner mennesker fikk tilgang til strøm i 2020/2021. ESMAP støttet også arbeidet med å tilrettelegge for utbygging av vannkraft, investering i tilgang til moderne kokeovner, elektrifisering og utfasing av kull.

Norge støtter klimainvesteringsfondet Scaling up Renewable Energy in Low Income Countries (SREP) som gjennom investeringer i ren energi. Det skal bidra til økt produksjon og tilgang til fornybar energi i lavinntektsland. Fondet har programmer i 27 land i ulike faser under utvikling og gjennomføring. Prosjektutviklingen har vært krevende og tatt lang tid. Fondet har hatt til dels store forsinkelser som følge av ytre omstendigheter som krig, naturkatastrofer, pandemi og politiske uroligheter. I sum har framdriften vært svak. Pågående prosjekter har nå begynt å levere resultater. Per utgangen av 2021 rapporteres det om 299 av forventet 1083 MW installert fornybar produksjonskapasitet, 199 av forventet 4 294 GWh elektrisitetsproduksjon per år, og 155 av forventet 2 701 tusen tonn reduserte CO₂-utslipp per år. SREP-prosjekter har så langt gitt fornybar energitilgang til 5 000 bedrifter og 1,18 millioner husholdninger. En ekstern evaluering av SREP ferdigstilt i 2022 viser at SREP har god forankring og tydelig eierskap i mottakerlandene, og bekrefter framdrift mot resultatmålene.

Gjennom FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) har Norge bidratt til å etablere, og støtte et stillehavssenter for fornybar

energi og energieffektivitet i *Tonga*. Kunnskaps-senteret tilbyr faglig bistand til stillehavsstater og -territorium for overgangen til bruk av bærekraftig, fornybar energi. Stillehavsøyene har bl.a. samarbeidet om å utarbeide en strategi for energisikkerhet og motstandsdyktighet mot klimændringer, som disse øyene er ekstra sårbare for. Tonga har gjennom dette samarbeidet fått teknisk assistanse for å tilrettelegge for utbygging av bio-gassanlegg for energiproduksjon.

For å fremme utbygging av fornybar energi i utviklingsland og gi økt tilgang til strøm og erstatte og utfase kull, har Norge bl.a. vedtatt å etablere en risikoavlastende garantiordning for investorer i fornybar energi i utviklingsland. Norge inngikk i 2021 en avtale med Verdensbankens garantiinstitutt Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) som dekker risiko for fornybarprosjekter i utviklingsland, i tillegg til at garantipremier ble støttet.

Bedriftsstøtteordningen har siden 2010 støttet 78 prosjekter innen fornybar energi for å redusere risiko og prosjektutviklingskostnader i krevende markeder. Flere av prosjektene er realisert, og har mobilisert investeringer på om lag 18,7 mrd. kroner og bidratt til 709 MW energikapasitet i utviklingsland. Empower New Energy AS (Empower) ble etablert i 2017 og har mottatt støtte for å utvikle selskapets prosjektportefølje i flere faser, inkludert til prosjektutvikling, opplæring og garantipremier. Empower utviklet og ferdigstilte to små solkraftverk i henholdsvis *Ghana* (704 kW) og *Nigeria* (700 kW) i 2021, som en av de første mottakerne av den nye støtteordningen for garantipremier.

Prosjektutvikling i krevende markeder kan ta lang tid, og selv gode prosjekter kan møte uventede hindringer. Det norske fornybarselskapet, Scatec, fikk støtte til en forundersøkelse av solkraftmulighetene i *Mali* i 2011. Siden har selskapet inngått intensjonsavtale med energimyndighetene, fått konsesjon og undertegnet en kraftsalgsavtale. I 2021 var prosjektavtalene ferdigforhandlet og prosjektet byggeklart da en av långiverne trakk tilbake et garantitilsagn. Prosjektet ble utsatt på ubestemt tid. I mellomtiden leier Mali inn et 200 MW dieselanlegg.

Det ble også gitt norsk støtte til forundersøkelser innen sol, vind og vannkraft i *Indonesia*, *Mali*, *Pakistan*, *Tanzania* og *Vietnam*. Prosjektet i Pakistan på 150 MW vil produsere 300 GWh årlig og medføre reduserte CO₂-utslipp på 106 000 tonn årlig, sammenlignet med kullbasert strøm.

Norge har over mange år bidratt med om lag 36 pst. av total fondskapital på 129 mill. USD i

Asiabankens fond for ren energi som inngår i Clean Energy Financing Partnership Facility. Siden oppstarten i 2008 har fasiliteten resultert i utslippsreduksjoner på 28,1 millioner tonn CO₂ per år, energisparing på 12,5 TWh per år og fornybar energiproduksjon på 7,1 TWh. Gjennom innsatsene i EnDev og SEFA omtalt over er årlige utslipp avverget/reduert med henholdsvis 2,55 millioner og 278 tusen tonn CO₂.

Støtten til Det internasjonale byrået for fornybar energi (IRENA) har bidratt til at over 70 land har fått støtte til å utvikle energidelen av sine nasjonale klimamål (NDCs) og langsiktige klimaplaner. Med norsk støtte ble også regionale energianalyser gjennomført, særlig i Latin-Amerika. IRENAs program for små øystater har bidratt til utbygging av 6 GW sol og vind i små øystater.

I 2021 sendte Flyktninghjelpens beredskapsstyrke NORCAP ut 29 energi-eksperter til 33 humanitære operasjoner, hovedsakelig i Afrika. Ekspertene bisto med analyser og kartlegging av energi-behov, og ga råd om alternative fornybare løsninger for strømproduksjon til drift av operasjonene.

Gjennom FNs organisasjon for økonomi og sosiale forhold ble normativt arbeid som bidrar til gjennomføring av bærekraftsmålet for energi støttet i 2021. Arbeidet resulterer i årlige resultat- og policyrapporter som presenteres til høynivåforumet i FN (HLPF).

Norsk kunnskapssamarbeid med utviklingsland om fornybar energi ble preget av covid-19-restriksjoner. Resultatene i 2021 er, som i 2020, negativt påvirket av redusert reisevirksomhet og begrenset faglig utveksling. Det har særlig gått ut over institusjonssamarbeidet. Det har vært mulig å gjennomføre noen aktiviteter via digitale kanaler, bl.a. et webinar om energisystem-utvikling og klimarobust teknologi med over 90 deltakere fra norske partnerland. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) var hovedarrangør med faglig bidrag fra Miljødirektoratet, SN Power, Statnett og Norsk klimaservicesenter. NVE fortsatte også planlegging av nytt institusjonssamarbeid med *Uganda*.

Mellom 2019 og 2021 har 27 studenter, herav ti i 2021, mottatt stipend for å gjennomføre en mastergrad i miljøvennlig vannkraft ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). 757 studenter gjennomførte kurs i regi av International Centre for Hydropower i 2021, hvor 38 pst. var kvinner.

Selskapet NordPool Consulting og det danske sentralnettselskapet Energinet bidro med råd til kinesiske myndigheter og utarbeidet en plan for gjennomføring av politisk vedtatte kraftmarkeds-

reformer, inkludert et nasjonalt integrert marked for krafthandel mellom provinsene i Kina. Det Internasjonale Energibyrådet (IEA) anslår at markedsreform av kraftsektoren i Kina vil gi grunnlag for vesentlige utslippskutt, i størrelsesorden 750 millioner tonn CO₂ per år.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 816,5 mill. kroner for 2023. Det er på samme nivå som for saldert budsjett for 2022.

Det vises til forslag til vedtak under romertall VI om tilsagnsfullmakter og romertall X om utbetaling av tilskudd.

Post 73 Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), kan overføres

Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) i Verdensbankgruppen er den viktigste multilaterale kanalen for næringsutvikling. Bevilgningen til IFC foreslås flyttet til kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*, post 70 *Verdensbanken* for 2023. Omtale av mål, prioriteringer og budsjett for 2023 ligger under den posten.

Rapport 2021

De multilaterale utviklingsbankenes samlede innsats for effektiv fattigdomsbekjempelse og levering av fellesgoder er styrket og inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst er økt

Verdensbankgruppen har bistått land i håndteringen av pandemien og dens konsekvenser med for å redde liv, beskytte de fattigste og mest sårbare, støtte bærekraftig vekst i forretningslivet, jobbskaping og en bedre gjenoppbygging. Sårbare stater og klimafinansiering ble også godt ivaretatt fra Verdensbankgruppens side.

Som respons på covid-19, og som forberedelse til kommende pandemier, etablerte IFC i desember 2020 en global helseplattform. Dette programmet ble iverksatt i 2021, med mål om å styrke privat sektors kapasitet til å levere essensielle helseprodukter og bygge robuste helsesystemer i lav- og mellominntektsland. IFC mobiliserte 1,3 mrd. USD i utvidet produksjonskapasitet for ulike helseprodukter i 2021, bl.a. vaksineproduksjon ved Aspen Pharmacare Holdings i Sør-Afrika. Norge finansierte flere prosjekter for faglig rådgivning og kompetanseheving i lokale finanssektorer, som

støtter og forbedrer selve investeringsprosjektene.

For privatsektorutvikling i sårbare stater støttet Norge fondet for konfliktrammede land i Afrika (CASA) sammen med Irland og Nederland. CASA bidro bl.a. med reformarbeid for forretningsregistre, leiefinansiering, kredittbyråer og kapasitetsbygging, både for myndigheter og næringsaktører. Dette har ført til bedre næringslivsbetingelser i en rekke sårbare land, økt produktivitet bl.a. innen landbruket, og nye arbeidsplasser. Fondet, som ble omtalt som et av IFCs «flaggskip», ble avsluttet i 2021. Innsatsen videreføres gjennom plattformen Africa Fragility Initiative (AFI), som Norge støtter sammen med Irland. AFI har hatt redusert framdrift pga. pandemien og utvides for å inkludere flere sårbare land i Sahel, Afrika sør for Sahara og Jemen i initiativet.

Norge har siden 2018, i partnerskap med Tyskland og Nederland, støttet G20-initiativet «Compact with Africa». Målet har vært å forbedre regelverk og bidra til økte innenlandske næringslivsinvesteringer, så vel som investeringer fra G20-land. I 2021 valgte Nederland å trekke seg ut av fondet av budsjettmessige årsaker.

Norge støttet også reformarbeid og jobbskaping gjennom følgende to fond: Facility for Investment Climate Advisory Service og Youth Employment and Skills Programme.

Budsjett 2023

Det foreslås å flytte hele bevilgningen på posten til kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*, post 70 *Verdensbanken*, da IFC tilhører Verdensbankgruppen.

Post 75 Norfund – risikokapital

Bevilgningen dekker risikokapital for den årlige tilførselen av investeringskapital til Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund). Denne utgjør 25 pst. av total kapitaltilførsel. Posten dekker også midler til en ordning for prosjektutvikling og risikoavlastning, slik at Norfund skal kunne øke sine investeringer i de minst utviklede landene der kapitalmarkedene er umodne. For mål, prioriteringer og bevilgningsforslag for 2023, samt rapportering for 2021, vises det til samlet omtale under post 95 *Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland*.

Post 95 Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland

Bevilgningen dekker grunnfondskapital for den årlige tilførselen av ny investeringskapital til det ordinære mandatet til Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund). Norfund bidrar til utvikling av lønnsomme virksomheter innenfor sektorene ren energi, finans, grønn infrastruktur og vekstkraftige bedrifter. Norfund forvalter også Klimainvesteringsfondet, jf. omtale under post 76 og 96.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom, bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle og bærekraftsmål 9 – Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det er skapt økonomisk utvikling og bærekraftige arbeidsplasser i fattige land gjennom bevaring og utvikling av lønnsomme bedrifter.
- Det er investert i land med umodne kapitalmarkeder.

Prioriteringer 2023

Norfunds prioriteringer er langsiktige, utmeislet i fondsvedtektene og presisert i Norfunds strategi. Norfund skal prioritere Afrika sør for Sahara og de minst utviklede landene med investeringer som gir høy utviklingseffekt innenfor de fire forretningsområdene ren energi, grønn infrastruktur, vekstkraftige virksomheter og finans. Etter en vedtaksendring i 2022 er det nå et mål at andelen investeringer i fornybar energi skal være om lag 60 pst. av tilført kapital. Dette medfører at forretningsrådet fornybar energi får høyere prioritet enn tidligere.

Krigen i Ukraina bidrar til økt matmangel, vareknapphet og prisøkninger på korn, energi, gjødsel og andre viktige importvarer. Dette kan igjen forsterke betalingsbalanseproblemer for mange land, med negative konsekvenser for valutakurser og bedrifters tilgang til valuta. Det kan skape utfordringer for selskaper i Norfunds portefølje, og en viktig prioritering i 2023 vil derfor være å sikre arbeidsplasser og videre drift i porte-

føljeselskapene. Samtidig øker behovene for investeringer i effektivisering av landbruksverdikjedene i mange land, ikke minst i Afrika sør for Sahara, en region som i utgangspunktet er en stor nettoimportør av mat. I en tid med økte behov og lavere investeringer i lavinntektsland blir utviklingsfinansieringsinstitusjoner som Norfund desto viktigere. Regjeringen ønsker at Norfund skal virke motsyklisk ved å bidra med risikokapital som trekker andre investorer med seg.

Norfund iverksetter i 2023 implementeringen sin nye strategi, som skal gjelde for perioden 2023–26.

Rapport 2021

Det er skapt økonomisk utvikling og bærekraftige arbeidsplasser i fattige land gjennom bevaring og utvikling av lønnsomme bedrifter

Norfunds salg av sitt datterselskap for vannkraftinvesteringer (SN Power) ble gjennomført i 2021, og frigjorde kapital til nye investeringer. Fondet økte i 2021 sine investeringer i utviklingsland med 10 pst. til 5,3 mrd. kroner. Ren energi var det største investeringsområdet med 2,7 mrd. kroner i nye investeringer. I 2021 leverte Norfunds portefølje en beregnet avkastning målt ved IRR (internrente) på 1,5 pst., mot 5,2 pst. i 2020. Dette skyldes bl.a. ettervirkninger av pandemien og nedskrivninger etter kuppet i Myanmar, valutakursendringer og at enkelte større investeringer gikk ut av porteføljen i 2020. Norfund hadde en forpliktet portefølje ved utgangen av året på 26,9 mrd. kroner.

Norfund samler årlig inn data om utviklingseffekter fra virksomheter som fondet har investert i direkte, eller indirekte gjennom plattformer og fond. Årsrapporteringen i 2021 viste at totalt 451 000 personer var sysselsatt i virksomheter som Norfund har investert i. 234 000 av disse var i Afrika. Kvinneandelen av den samlede sysselsettingen var 35 pst., mens andelen ungdom (definert som yngre enn 25) var på 22 pst. Virksomhetene rapporterte en samlet øking på 13 400 jobber i 2021. Norfund analyserer også indirekte effekter fra sine investeringer gjennom en analysemodell som er utarbeidet i samarbeid med andre utviklingsfinansinstitusjoner. Blant effekter som analyseres er sysselsettingseffekter fra selskaperes lokale innkjøp, ansattes bruk av lønn fra selskapene, økt tilgang på energi og fra finansiell inkludering gjennom økt tilgang på bank- og mikrofinansjenester. Modellen er under utvikling. Foreløpige analyser indikerer at slike utviklingseffekter er av et betydelig omfang.

Virksomhetene i Norfunds portefølje betalte 16,9 mrd. kroner i skatter og avgifter til myndighetene i de landene virksomhetene opererer i. Av dette ble 13 mrd. kroner betalt av virksomheter i Afrika. Virksomhetene som rapporterte til Norfund kunne vise til 1,8 mrd. kroner i høyere skatteinnbetalinger for 2021 enn for 2020, en økning på 16 pst.

I 2021 finansierte Norfund 1 578 megawatt (MW) i ny energikapasitet, og alt var i fornybar energi. Den totale kapasiteten i porteføljen er nå 7 225 MW, hvorav 5 709 MW er fra fornybare energikilder. Dette tilsvarer f.eks. 90 pst. av all vindkraftkapasitet i Danmark. I tillegg bidro Norfunds investeringer i distribuert energi til at 3,5 millioner husholdninger fikk tilgang på strøm gjennom mikro/mini-løsninger for distribusjon av strøm, og solkraft produsert hjemme.

I finansinstitusjoner som Norfund har direkteinvesteringer i, og som har rapportert de siste to årene, økte antallet kunder med 7,5 millioner i løpet av 2021. Disse finansinstitusjonene leverte finansielle tjenester til 54 millioner kunder ved utgangen av 2021. Gjennom 2021 økte institusjonene sitt samlede utlånsvolum med 48,5 mrd. kroner sammenlignet med 2020. Det totale utlånsvolumet i den direkte porteføljen var 646 mrd. kroner ved årsslutt i 2021, og totalt 7,6 millioner kunder hadde fått tilgang til kreditt.

Det er investert i land med umodne kapitalmarkeder

Norfunds portefølje var investert med 65 pst. i Afrika sør for Sahara og med 40 pst. i de minst utviklede landene ved utgangen av 2021, i overenstemmelse med vedtektene og Norfunds strategi. Det er et sammensatt risikobilde som må tas hensyn til ved investeringer i disse markedene. Norfund har god kunnskap om lokale forhold etter mange år som minoritetsinvestor i utviklingsmarker, der Norfund hovedsakelig investerer med egenkapital som gir mest utviklingseffekt. I 2021 investerte Norfund mer gjennom fond og lånefinansiering. Dette var delvis som en følge av covid-19.

Oppfølging av svindel

I etterkant av svindelsaken i 2020, der Norfund ble utsatt for en alvorlig IT-relatert svindel, iverksatte selskapet en rekke tiltak for å sikre fondet mot liknende hendelser i fremtiden. Norfund fortsatte i 2021 å dele sine erfaringer med andre for å bidra til økt bevissthet og bedre beredskap mot denne typen svindel. Utenriksdepartementet

fulgte opp saken i eierstyringsdialogen med Norfund.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 1 678,2 mill. kroner for 2023, fordelt med 438,3 mill. kroner på post 75 *Norfund – risikokapital* og 1 239,9 mill. kroner på post 95 *Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland*. Av bevilgningen under post 75 gjelder 130 mill. kroner midler til ordningen for prosjektutvikling og risikoavlastning.

Post 76 Norfund klimainvesteringsfond – risikokapital

Bevilgningen dekker risikokapital for Klimainvesteringsfondet som ble opprettet våren 2022. Det foreslås at 25 pst. av kapitalen som tilføres Klimainvesteringsfondet bevilges som risikokapital under denne posten og ikke føres i statens kapitalregnskap.

For mål, prioriteringer og bevilgningsforslag for Klimainvesteringsfondet 2023 vises det til omtale under post 96 *Norfund klimainvesteringsfond – kapitalinnskudd* nedenfor.

Post 96 Norfund klimainvesteringsfond – kapitalinnskudd

Bevilgningen dekker den årlige tilførselen av ny investeringskapital til Klimainvesteringsfondet, som forvaltes av Norfund. Klimainvesteringsfondet er et viktig bidrag til Norges forpliktelse etter Parisavtalen om å bidra, sammen med andre industriland, til å mobilisere 100 mrd. USD årlig til klimainvesteringer i utviklingsland.

Klimainvesteringsfondet bidrar til å redusere eller unngå klimagassutslipp ved å finansiere utbygging av fornybar energi i utviklingsland med store utslipp fra fossil kraftproduksjon, særlig kullkraft. Fondet skal utløse investeringer som ellers ikke ville blitt realisert og yte risikoavlastende kapital. Fondet benytter egnede finansielle virkemidler som egenkapital, lån og garantier mv. for å nå dette formålet. Investeringene foretas på kommersielt grunnlag innenfor de rammer som følger av mandatet og instruksjonen for forvaltningen av fondet, og det legges opp til at investeringene kan godkjennes som offisiell bistand (ODA). I tillegg til bevilgningen over statsbudsjettet overfører Norfund om lag 1 mrd. kroner årlig fra sin overskuddskapital i perioden 2022–2026, totalt 5 mrd. kroner.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, og bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeide for alle. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Klimagassutslipp fra energisektoren i utviklingsland er redusert eller unngått.
- Tilgangen til pålitelig, bærekraftig og moderne fornybar energi i utviklingsland til en overkommelig pris er økt.
- Økonomisk utvikling i fattige land er i enda større grad basert på fornybar energi.

Prioriteringer 2023

2023 vil være det første året med normal drift for Klimainvesteringsfondet etter oppstarten og de før-

ste investeringene i 2022. Investeringene gjøres i fornybar energi (f.eks. sol- og vindkraft), samt utvalgte tilknyttede teknologier slik som lagring og kraftoverføring. For å oppfylle fondets mandat vil Norfund utnytte viktige synergier med sitt ordinære utviklingsmandat, herunder den investeringskompetansen og markedskompetansen som Norfund over tid har opparbeidet innen fornybar energi. Med det nye mandatet for klimainvesteringer vil Norfund øke sine fornybare energiinvesteringer i kull-intensive mellominntektsland.

Rapport 2021

Det var ingen bevilgning på posten i 2021.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 1 000 mill. kroner for 2023, fordelt med 250 mill. kroner på post 76 *Norfund klimainvesteringsfond – risikokapital* og 750 mill. kroner på post 96 *Norfund klimainvesteringsfond – grunnfondskapital*.

Kap. 163 Klima, miljø og hav

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Miljø og klima, <i>kan overføres</i>	1 149 299	1 564 431	1 714 431
71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, <i>kan overføres</i>	335 695	256 967	223 667
	Sum kap. 163	1 484 994	1 821 398	1 938 098

Klimaendringene er en av de største truslene mot menneskeheten, med ødeleggende konsekvenser for mennesker, miljø og økonomisk utvikling. Klimarelatert ekstremvær truer levebrødet til millioner av mennesker. Effektene av global oppvarming rammer gjennomgående de fattigste landene hardest. De har ikke ressurser til å møte de enorme utfordringene dette medfører uten internasjonalt samarbeid. Tap av biologisk mangfold og forringede økosystemer øker risikoen ytterligere for mennesker, miljø og utvikling.

Norsk klimafinansiering til utviklingsland skal innrettes slik at den bidrar til at utviklingslandene når målene sine under Parisavtalen. Under klimaforhandlingene i Glasgow i 2021 annonserte Norge en dobling av klimafinansieringen til 14 mrd. kroner årlig senest i 2026. Innenfor dette

målet skal støtten til klimatilpasning minst tredobles. Det er flere poster på bistandsbudsjettet som bidrar til det totale anslaget for norsk klimafinansiering.

Klimaendringene, forurensing og overfiske har ført til et økende press på havmiljøet og marine ressurser over hele verden. I arbeidet for bærekraftige verdenshav vil regjeringen gjøre bruk av norsk kompetanse og ressurser, og slik bidra til gode løsninger som vektlegger miljøhensyn og bidrar til aktivitet og arbeidsplasser. Dette gjøres bl.a. gjennom statsminister Støres lederskap av Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet). Marin forsøpling er et av de raskest voksende miljøproblemene vi står overfor. Regjeringen vil lede an i innsatsen for å stanse plastforurensing i havet, bl.a. gjennom forhand-

lingsprosessen innenfor FNs miljøforsamling om å få på plass en rettslig bindende global avtale mot marin forsøpling. For å utløse mer kapital og trekke på den erfaringen og ekspertisen som privat sektor besitter, ønsker regjeringen å legge til rette for økt samarbeid med privat sektor på havområdet.

Post 70 Miljø og klima, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til klima- og miljøinnsatser, herunder tiltak som bidrar til gjennomføring av Parisavtalen, bærekraftsmålene, internasjonale miljøavtaler og prosesser, og Sendai-rammeverket for forebygging av klima- og naturkatastrofer.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 13 - Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, og bærekraftsmål 15 - Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Miljøet er bedre beskyttet.
- Utslippene av klimagasser er begrenset.
- Tilpasningen til konsekvensene av klimaendringer er forbedret.
- Motstandsdyktighet mot klimarelaterte naturkatastrofer er styrket.

Prioriteringer 2023

Norsk innsats skal hovedsakelig gå til finansiering av tiltak for klimatilpasning, forebygging av klimarelaterte katastrofer og utslippsreduksjoner i utviklingsland. Bevilgningen skal bidra til å styrke innsatsen på klimatilpasning og forebygging i tråd med strategien *Klima, sult og sårbarhet*, jf. Glasgow-forpliktelsen om å minst tredoble støtten til klimatilpasning. Støtten gjennom både bilaterale og multilaterale partnere skal styrkes. Støtten til de sentrale finansieringsmekanismene under de globale klima- og miljøavtalene vil videreføres eller styrkes. Tiltak under posten må ses i sammenheng med den nye strategien om matsikkerhet i utviklingspolitikken, jf. omtale under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 71 *Matsikkerhet, fisk og landbruk*. I tillegg vil regjeringen støtte internasjonalt miljøsamarbeid, inkludert gjennomføring av internasjonale miljø-

avtaler og det nye globale rammeverket for naturmangfold.

Støtten til Det grønne klimafondet (GCF) vil videreføres i henhold til inngått avtale, og forhandlingene om påfyllingen av fondet for perioden 2024–2027 vil konkluderes i 2023.

Rapport 2021

Miljøet er bedre beskyttet

Den globale miljøfasiliteten (GEF) mottok 130 mill. kroner i støtte fra Norge i 2021. GEF godkjente i 2021 de siste prosjektene i inneværende fireårsperiode på over 471 mill. USD. Prosjektene fikk i tillegg samfinansiering fra andre offentlige og private kilder på 4 mrd. USD. Prosjektene skal bidra til anslagsvis over 180 millioner tonn unngåtte CO₂-utslipp, redusere dagens overfiske med mer enn 700 000 tonn. Det skal også fase ut, ødelegge eller unngå utslipp av over 50 000 tonn farlige kjemikaler. Videre ble det igangsatt marine arealplaner i 14 små øystater i Stillehavet og et program for å håndtere farlige miljøgifter i plantevernmidler i landbrukssektoren i flere land. Under pandemien har GEF-partnere brukt mer tid enn vanlig for å få i gang prosjekter pga. utfordringer grunnet konsultasjoner med partnere og bruk av konsulenter.

Norsk støtte til FNs miljøprogram (UNEP) gikk til deres arbeidsprogram rettet mot klima, tap av natur og forurensning, samt grønn gjenoppbygging etter covid-19. Støtten bidro til oppdatert miljøkunnskap på en rekke områder for å veilede beslutningstakere og øke finansieringen fra privat sektor til klima og miljø. UNEPs arbeid med bærekraftige matsystemer, likestilling, arbeidet med klima og konflikt, samt det internasjonale arbeidet med marin forsøpling ble styrket.

Verdens naturvernunion (IUCN) organiserte i 2021 verdens største naturvernkonferanse i Marseille. Anerkjennelse av urfolks rettigheter og deres bidrag til bærekraftig naturforvaltning ble i tråd med norske prioriteringer styrket gjennom nye globale resolusjoner. IUCN har gjennom sitt normgivende arbeid bidratt til forståelsen av at naturmangfold er essensielt i kampen mot klimakrisen og at naturbaserte løsninger må være en integrert del av klimaarbeidet.

UNDPs «Biodiversity Finance Initiative (BIOFIN)» er et globalt partnerskap for å utvikle innovativ finansiering av natur. Dette er viktig for å støtte opp under ressursmobiliseringsforhandlingene om nye internasjonale mål under naturmangfoldkonvensjonen. Initiativet bidrar til å flytte fokus i utviklingsland fra bistand til å mobi-

lisere nasjonale ressurser. Norge støttet BIOFIN i *Bhutan, Colombia, Costa Rica, Kina, Peru* og *Uganda* i 2021.

Utslipp av klimagasser er begrenset

Det grønne klimafondet (GCF) er hovedkanal for norsk multilateral klimafinansiering. Norge har forpliktet seg til et samlet bidrag til GCF for fireårsperioden 2020–2023 på til sammen 3,2 mrd. kroner, der en andel dekkes av Klima- og miljødepartementet. I 2021 godkjente fondet 32 nye prosjekter og programmer i 67 land med en samlet støtte på 2,9 mrd. USD fra GCF. I perioden 2015 – 2021 har fondet gitt tilsagn om støtte på 10 mrd. USD til 190 prosjekter i 127 land. Samlet vil prosjektene og programmene som GCF støtter kunne bidra til to gigatonn CO₂-ekvivalenter i utslippsreduksjoner, og at om lag 612 millioner mennesker blir beskyttet gjennom klimatilpasningstiltak. GCF har som mål å ha balanse mellom utslippsreduksjoner og klimatilpasning og lykkes med det i dagens portefølje med 49 pst. til tilpasning og 51 pst. til utslippsreduksjoner. Gjennom plassen i GCFs styre arbeider Norge bl.a. for ytterligere effektivisering av fondet og økt satsing på klimatilpasning. Det er gjort betydelige forbedringer de siste årene og i 2021 godkjente fondet et rekordhøyt antall prosjekter. Samtidig er prosjektbehandlingstiden nå betraktelig redusert (fra omtrent 20 måneder i 2019 til tolv måneder ved utgangen av 2021).

Det multilaterale fondet for implementering av Montrealprotokollen jobber med utfasing av ozonødeleggende stoffer og har begynt å forbedre nedfasingen av de sterke klimagassene hydrofluorkarboner (HFK) i utviklingsland. Nedfasing gjelder både bruk og produksjon av disse stoffene. Styringskomiteen godkjente i 2021 finansiering av prosjekter for ca. 98 mill. USD som støtte for at utviklingslandene overholder forpliktelsene sine i årene som kommer.

Tilpasningen til konsekvensene av klimaendringer er forbedret og motstandsdyktighet mot klimarelaterte naturkatastrofer er styrket

Gjennom Tilpasningsfondet som tjener Parisavtalen har Norge bidratt til at 51 risiko- og sårbarhetsvurderinger av konsekvenser av klimaendringer ble gjennomført og/eller oppdatert og 185 varslingsystemer for vær og klima ble installert. Innsatsen la grunnlaget for styrket motstandsdyktighet mot klimaendringer.

I 2021 lanserte Det globale senteret for klimatilpasning (GCA) «Climate Smart Digital Technology Platform» som skal dele klimasmart praksis for bønder på det afrikanske kontinentet. Målet er å øke inntekten fra jordbruk med 40 pst. GCA er fremdeles i oppstartsfasen, men har etablert samarbeid med større finansieringsinstitusjoner, spesielt Afrikabanken, for å sikre at klimatilpasning ivaretas i deres investeringer. GCA har bidratt til å sette klimatilpasning og matsikkerhet i Afrika høyt på dagsorden.

Norsk støtte til FNs satellittsenter (UNOSAT) bidro til at myndighetene i ulike land i Asia, Afrika og Stillehavet fikk bedre forståelse av satellittdata. Dataene kan dermed brukes i arbeidet med forebygging, klimatilpasning og i arbeidet med naturkatastrofer.

Støtten til FNs organ for katastroforebygging (UNDRR) bidro til at risikoreduksjon ble en del av flere nasjonale tilpasningsplaner, og at 123 land vedtok nasjonale strategier for katastroforebygging. Med støtte fra UNDRR leverte 150 land katastrofe- og nød-data, noe som er sentralt i forebyggingsarbeidet.

Flyktninghjelpens beredskapsstyrker (NORCAP) støttet 14 partnere med 24 eksperter som bidro til å bygge kapasitet innen klimatjenester og forbedret vær- og klimainformasjon til brukerne. Meteorologisk institutt arbeidet med å gjøre data og programvare mer tilgjengelig for integrering i nasjonale værvarslingsystemer og -tjenester og gjennom dette øke kvaliteten på værvarsler i utviklingsland.

Prosjektet «Global Framework for Climate Services – Adaptation Programme in Africa (GFCS)» ble avsluttet og evaluert i 2021, etter å ha pågått siden 2014. Prosjektet fokuserte på landbruks- og helsesektorene i *Malawi* og *Tanzania*. Sluttevalueringen viser at prosjektet bidro til å styrke samarbeidet om utvikling av klimatjenester mellom ulike aktører, til tross for en rekke utfordringer innledningsvis med å få til et samarbeid mellom aktørene. Landenes myndigheter har tatt over ansvaret for mye av arbeidet etter prosjektets slutt.

Verdensbankens Globale fasilitet for katastrofereduksjon og gjenoppbygging (GFDRR) ga i budsjettåret 2021 støtte til 360 ulike tiltak fordelt på 144 land. I *Gambia* støttet GFDRR analyse av flom-risiko som bidro til å identifisere særlig utsatte områder og mulige løsninger for å gjøre infrastrukturen mer motstandsdyktig. I *Rwanda* bidro fasiliteten til å styrke flomrisiko i hovedstaden Kigali. I *Sierra Leone* fremmet et stort treplantingsprogram naturbaserte løsninger for

reduksjon av flom- og skredrisiko, og skapte omtrent 500 jobber. På stillehavssøylene *Samoa*, *Tonga* og *Tuvalu* støttet GFDRR opplæring av lokale eksperter i bedre å forstå og vurdere sårbarhet og risiko for skolebygninger og helsebygg.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 1 714,4 mill. kroner for 2023. Det er en økning på 150 mill. kroner fra saldert budsjett for 2022. Klimatilpasningstiltak skal prioriteres innenfor økningen.

Norge deltar i den åttende kapitalpåfyllingen til GEF med 780 mill. kroner for perioden 2022–2025, og 195 mill. kroner for 2023, jf. romertall XII, pkt. 4 om kapitalpåfylling i Den globale miljøfasiliteten (GEF). Det vises også til romertall XII, pkt. 9 om påfylling i det multilaterale fondet under Montrealprotokollen, samt romertall VI om tilsagnsfullmakter, pkt. 12 og romertall X om utbetaling av tilskudd, pkt. 9 om Det grønne klimafondet (GCF).

Post 71 Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak for å følge opp regjeringens politikk for å fremme bærekraftige verdenshav, styrke innsatsen mot fiskeri- og miljøkriminalitet internasjonalt og innsatsen for å stanse plastforurensing i havet. Havinnsatsen legger vekt på sammenhengen mellom å bruke havet på en bærekraftig måte og samtidig ta vare på havmiljøet. Innsatsen støtter opp om en rekke av bærekraftsmålene og finansieres over flere poster under bistandsbudsjettet, bl.a. kap. 159 *Regionbevilgninger* og kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*.

Mål 2023

Bevilgningen skal særlig støtte opp under bærekraftsmål 14 – Bevare og bruke hav og marine ressurser, på en måte som fremmer bærekraftig utvikling. Arbeidet med å sikre bærekraftige hav støtter også opp under en rekke av bærekraftsmålene.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Havets ressurser er bærekraftig forvaltet og marine økosystemer er beskyttet.
- Marin forsøpling i utviklingsland er redusert.
- Havrelaterte tiltak har bidratt til reduserte klimagassutslipp.

Prioriteringer 2023

Regjeringen vil sørge for at Norge leder an i det internasjonale klimaarbeidet på områder hvor Norge har fortrinn og som kan bidra til aktivitet og arbeidsplasser, som i innsatsen for bærekraftige verdenshav. Regjeringen vil også sørge for at miljøhensyn vektlegges sterkere i våre relasjoner med andre land.

I 2023 vil regjeringen prioritere støtte til utviklingen av bærekraftig havøkonomi i utviklingsland. Det er i tråd med konklusjonene fra Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi. Regjeringen ønsker også å legge til rette for økt samarbeid med privat sektor gjennom å åpne for risikoreduerende tiltak som skal bidra til å utløse privat kapital for bærekraftsmålene og bidra til bedre resultater, jf. romertallsvedtak X, pkt. II.

Bistandsprogrammet mot marin forsøpling gjennomføres i perioden 2019–2024. Programmet arbeider for å styrke nasjonale og regionale virkemidler for å forhindre marin forsøpling og mikroplast. På den måten støtter det opp om den internasjonale forhandlingsprosessen om en juridisk bindende global avtale mot plastforurensing. Støtte til bedre avfallshåndtering og opprydning av plastavfall i samarbeidsland vil være sentralt. Programmet vil arbeide for å involvere privat sektor sterkere i innsatsen.

Innsats for reduserte klimakonsekvenser for havet, herunder utvikling av grønn skipsfart i utviklingsland vil prioriteres. Regjeringen vil også videreføre arbeidet mot internasjonal fiskerikriminalitet. Dette gjøres bl.a. gjennom initiativet Blue Justice, som forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet. Hovedformålet med initiativet er å jobbe for en bærekraftig og rettferdig blå økonomi. Norge bidrar til å styrke myndighetsapparatets evne til å bekjempe organisert kriminalitet i fiskerisektoren, som er et stort problem globalt.

Rapport 2021

Havets ressurser er mer bærekraftig forvaltet og marine økosystemer er mer beskyttet

I 2021 ble innsats innenfor kunnskapsprogrammet Hav for utvikling (Hfu) finansiert over denne posten. Videreutvikling og etablering av Hfu fortsatte i 2021. Programmet skal bidra til en styrket, bærekraftig og inkluderende havøkonomi. I 2021 ble det gjennomført studier for å kartlegge potensialet for institusjonssamarbeid med Kenya og Den afrikanske union. Mosambik og Indonesia er pilotland for institusjonssamarbeid i Hfu. Statistisk sentralbyrå fikk støtte til et forprosjekt i Indonesia

innen havregnskap som skal inngå i et flerårig institusjonssamarbeid. Planleggingen av et samarbeid i Mosambik ble utsatt til 2022 på grunn av pandemien.

Sivilt samfunn spiller en viktig rolle for å sikre en inkluderende og bærekraftig havøkonomi. Blant organisasjonene som fikk støtte under Hfu i 2021 var Blue Action Fund (BAF). BAF støtter sivilsamfunnsorganisasjoner globalt i å verne viktige marine områder og bidra til bedre levekår for kystsamfunnene.

Verdensbankens flergiverfond PROBLUE fortsatte å være en viktig partner i 2021. Det norske bidraget gikk til alle fire pilarer i fondets virksomhet: fiskeri og havbruk, marin forsøpling, nye havnæringer, og helhetlig havforvaltning. Dette har bidratt til opplæringsaktiviteter, utvikling av kartleggingsvirkemidler og utvikling av kunnskapsgrunnlag for havøkonomien i utviklingsland.

Som del av innsatsen for å sikre en kunnskapsbasert havforvaltning støtter Norge sekretariatet for FNs havkommisjon, Den internasjonale oseanografiske kommisjon (IOC), som ligger i UNESCO. I 2021 gikk støtten til kapasitetsutviklingsaktiviteter og koordinering av FNs tiår for havforskning for bærekraftig utvikling. Samlet sett har støtten bidratt til å engasjere og inkludere et bredt spekter av aktører i å bygge kunnskap om havet for bærekraftig utvikling. Bl.a. har IOC samarbeidet med havforskningsinstitutter i Elfenbenskysten, Madagaskar og Nigeria i å utvikle bedre metoder for overvåking av havforsuring.

Havretten er en grunnleggende forutsetning for en bærekraftig havøkonomi. Gjennom Hfu støttet Norge FNs havrettskontor i å styrke utviklingslandenes kapasitet til integrert havforvaltning innenfor rammen av FNs havrettskonvensjon, bl.a. gjennom kartleggingsstudier i land som Antigua og Barbuda, Ghana, Panama og Vietnam, og opplæringskurs for små øystater. Det ble også inngått en avtale med University of Ghana om støtte til et havrettsprosjekt hvor havrettssenteret ved Universitetet i Tromsø er partner.

Arbeidet gjennom Blue Justice-initiativet ble videreført. Initiativet er en oppfølging av den internasjonale erklæringen mot grensekryssende organisert kriminalitet i den globale fiskeindustrien (Københavnserklæringen). Erklæringen hadde en styrket oppslutning internasjonalt i 2021 og støttes av 48 stater. En rekke prosjekter som bistår utviklingsland med å gjennomføre Københavnserklæringen ble startet opp eller videreført. Flere land tok i bruk initiativets digitale verktøy for kapasitetsbygging, og antall statlige brukere av den digitale samhandlingsplattformen økte,

noe som bidro til å styrke myndighetsapparatets evne til å bekjempe organisert kriminalitet og handel i fiskerisektoren.

Marin forsøpling og forurensing i utviklingsland er redusert

I 2021 bidro bistandsprogrammet mot marin forsøpling til å styrke avfallshåndtering og legge grunnlag for bærekraftig næringsvirksomhet gjennom samarbeid med lokale myndigheter og med privat sektor, i bl.a. Indonesia, Kina, Nigeria og Vietnam. I Nigeria ble det eksempelvis utviklet en forretningsmodell og prosess for avfallsinnsamling, som gjorde at bedriften Tearfund tok nødvendige skritt for å kunne starte en sosial entreprenørvirksomhet for å samle inn og resirkulere plastavfall.

Bistandsprogrammet samarbeidet også med internasjonale organisasjoner for å støtte utviklingsland i håndhevingen av eksisterende internasjonal regulering, i etterforskningskapasitet på marin forurensing og i å takle marin plastforurensing fra marin og maritim sektor. Bl.a. utviklet sekretariatet for Basel, Rotterdam og Stockholmkonvensjonen med norsk støtte et verktøy med nasjonale data om plastavfall. Gjennom støtten til Den internasjonale kriminalpolitiorganisasjonen INTERPOL ble også 38 000 inspeksjoner gjennomført, noe som førte til at 5 607 lovbrudd relatert til marin forurensning ble identifisert.

Bistandsprogrammet ga også støtte til frivillige organisasjoners arbeid mot marin forsøpling. Med støtte fra Norge arbeidet Verdens naturfond (WWF) for å få på plass en global avtale mot plastforurensing. WWF bidro bl.a. med rapporter og forslag til tiltak, støtte til lokalt sivil samfunn i utviklingsland, og gjennom strategisk påvirkningsarbeid internasjonalt.

Havrelaterte tiltak har bidratt til klimatilpasning, forebygging av naturkatastrofer og bekjempelse av sult

Gjennom Verdensbankens flergiverfond Problue ble det lagt stor vekt på klimatilpasning og matsikkerhet. For eksempel bidro et prosjekt i Sri Lanka til økt forståelse om konsekvensene av klimaendringene på fiskerier, kystbefolkningen og økosystemene. En ny avtale med den internasjonale sjøfartsorganisasjonen (IMO) inngikk i satsingen på grønn skipsfart. Formålet med avtalen var å redusere begroing av skipsskrog, som fører til høye klimagassutslipp og innføring av uønskede arter i økosystemer.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 223,7 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 33,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. 40 mill. kroner er en generell reduksjon på posten. I tillegg økes posten med 6,7 mill. kroner fordi det foreslås

å flytte 6,7 mill. kroner til posten mot en tilsvarende reduksjon på kap. 140, post 21 *Spesielle driftsutgifter* fordi støtte til Havpanelet fra 2023 gis som tilskudd.

Det vises for øvrig til romertall X om utbetaling av tilskudd.

Kap. 164 Likestilling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Likestilling, <i>kan overføres</i>	159 815	183 319	203 319
71	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>	100 300	100 300	100 300
72	FNs befolkningsfond (UNFPA)	453 600	589 600	589 600
73	Sårbare grupper, <i>kan overføres</i>	521 998		
	Sum kap. 164	1 235 713	873 219	893 219

Verden ligger ikke an til å nå bærekraftsmål 5 om likestilling. Covid-19 har redusert framgangen og forsterket ulikhetene. Flere kvinner enn tidligere står uten jobb, bl.a. fordi deres ulønnede omsorgsoppgaver har økt. Tilgangen til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) er redusert, kjønnsbasert vold har økt, og fortsatt utsettes én av fem unge jenter i verden for barneekteskap.

En rettferdig verden er en likestilt verden. Norge skal være en pådriver for jenters og kvinners rettigheter i utviklingssamarbeidet. Alle skal ha mulighet til å delta i arbeids- og næringsliv, og ha innflytelse på samfunns- og demokratiutviklingen. Regjeringen vil styrke kvinners rett til å bestemme over egen kropp, og vil stå ved internasjonale forpliktelser om støtte til arbeidet for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) og skadelige skikker. Å styrke kvinners rett til å bestemme over egen kropp er et av regjeringens seks satsingsområder i utviklingspolitikken.

Likestilling er et prioritert område i utviklingspolitikken, slik det er angitt i Hurdalsplattformen. Grunnlaget for arbeidet med likestilling er forpliktelsene nedfelt i FNs kvinnekonvensjon, handlingsplanen fra FNs kvinnekonferanse i Beijing (1995) og befolkningskonferansen i Kairo (1994), sikkerhetsrådsresolusjonene

om kvinner, fred og sikkerhet og bærekraftsmålene.

Post 70 Likestilling, kan overføres

Bevilgingen dekker målrettede tiltak for å fremme jenters og kvinners rettigheter, deltakelse og posisjon i samfunnet. Aktører som støttes over denne posten er lokale, norske og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner og multilaterale organisasjoner.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivå.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Jenter og kvinners tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er styrket.
- Jenter og kvinners rettigheter, deltakelse og posisjon i samfunnet er styrket.
- Vold mot kvinner og jenter, inkludert skadelige skikker, er redusert.

Prioriteringer 2023

Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) er avgjørende for å realisere kvinners rettigheter og for å nå bærekraftsmålene. Innsatsen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og mot skadelige skikker og annen vold mot kvinner og jenter vil bli prioritert. Kvinners politiske og økonomiske deltakelse og rettigheter skal også gis prioritet. I tillegg kan det gis støtte til tiltak for å styrke integrering av kjønnsperspektivet i sentrale utviklingsinnsatser, inkludert klimatiltak.

Rapport 2021

Jenters og kvinners tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er styrket

Presset på SRHR, inkludert rettigheter for LHBT+-personer fortsatte i 2021. Norge styrket tilgangen til SRHR for kvinner og ungdom av alle kjønn og identiteter. Norsk støtte reduserte også skadelige skikker som barne- og tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Gjennom FNs befolkningsfond (UNFPA) ble det gitt støtte til 1,9 millioner overlevende fra kjønnslemlestelse, og 3 millioner jenter fikk tilgang til tjenester rettet mot forebygging, og beskyttelse fra barne- og tvangsekteskap.

Organisasjoner på SRHR-feltet som støttes av Norge, økte sin overvåkning og oppfølging av motstanden. Deres påvirkningsarbeid resulterte i både politiske endringer og lovendringer. Organisasjonen Partners for Reproductive Justice bidro til 54 politiske endringer for å bedre retten til abort i Afrika, Asia og Latin-Amerika og Karibia. Støtte til Safe Abortion Action Fund (SAAF), det eneste globale fondet som jobber dedikert med retten til trygg og lovlig abort, førte til 23 politiske og juridiske fremskritt for sikker abort. 90 organisasjoner i 49 land mottok tilskudd fra SAAF i 2021.

Som en del av innsatsen for å styrke tilgangen til helhetlig seksualitetsundervisning har UNFPA og partnere utviklet nye retningslinjer for seksualitetsundervisning utenfor skolen og gitt opplæring i dette. Programmet har bl.a. har nådd urfolk-sungdom i Colombia og ungdom med HIV og funksjonsnedsettelse i Malawi.

SRHR-innsats ble også finansiert under andre poster, se omtale under kap. 160 *Helse*, post 70 *Helse*.

Vold mot kvinner og jenter, inkludert skadelige skikker, er redusert

Støtte til FNs fellesprogrammer mot kjønnslemlestelse og barneekteskap, samt UNFPAs pro-

gram mot preferanse for sønner, var sentralt i arbeidet mot skadelige skikker. En evaluering av fellesprogrammet mot kjønnslemlestelse viste betydelige resultater, men at framgangen varierer fra land til land. 14 av 17 land som er del av fellesprogrammet har nå lover som forbyr kjønnslemlestelse og tilhørende nasjonale handlingsplaner som enten er igangsatt eller under utvikling. Det globale programmet mot barneekteskap har bidratt til at 2,6 millioner unge jenter har fått opplæring i kritisk tenkning, seksualitetsundervisning, yrkesopplæring og startkapital for små økonomiske investeringer.

UNFPAs program mot preferanse for sønner fortsatte arbeidet i Bangladesh, Nepal og Vietnam. Programmet støtter myndighetene med kunnskapsutvikling og relevante tiltak som fremmer kjønnslikestilling og menneskerettigheter for barn. I Nepal og Bangladesh er det utviklet nasjonale strategier for å redusere preferanse for sønner og hindre kjønnsselektive aborter.

Fondet «Gender Based Violence and Femicide Response», etablert av Masimanyane Women's Rights International i Sør-Afrika, bidro til styrket beskyttelse mot kjønnsbasert vold gjennom bl.a. endringer i lovgivning om vold i nære relasjoner og landets straffelov.

Jenter og kvinners rettigheter, deltakelse og posisjon i samfunnet er styrket

Sivilsamfunnsorganisasjoner og lokale partnere kunne i stor grad fortsette sitt arbeid til tross for nedstenging og krevende forhold som følge av covid-19 i 2021. Norges støtte bidro til å styrke jenters og kvinners frihet, selvbestemmelse og makt. For eksempel bidro Christian Council of Tanzania til at om lag 4 300 kvinnelige entreprenører fikk tilgang til finansiering. 37 lokale organisasjoner ble også opplært i påvirkningsarbeid for å styrke jenter og kvinners politiske rettigheter. Langsiktig påvirkningsarbeid fra Asia Pacific Forum on Women, Law and Development resulterte i betydelige endringer og forbedring av arbeidsforholdene. Kvinnelige arbeidstakere i flere land har fått styrket juridisk beskyttelse, for eksempel i Filippinene gjennom loven om utvidet fødselspermisjon og en ny lov om arbeidssikkerhet og helse.

Gjennomføringen av kvinner, fred og sikkerhetsforpliktelser er styrket

Støtte til arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet ble i all hovedsak dekket over kap. 151 *Fred, sik-*

kerhet og globalt samarbeid, post 70 Fred og forsø-
ning, kap. 152 Menneskerettigheter, post 70 Men-
neskerettigheter og kap. 159 Regionbevilgninger, og
resultater omtales derfor der.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 203,3 mill. kroner for 2023.
Det er en økning på 20 mill. kroner sammenlignet
med saldert budsjett for 2022.

Post 71 FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), kan overføres

Bevilgningen dekker den norske kjernestøtten til
FNs organisasjon for kvinners rettigheter og like-
stilling (UN Women). UN Women har en sentral
rolle i å gjennomføre bærekraftsmål 5 om å oppnå
likestilling mellom kjønnene og styrke jenters og
kvinners stilling. Gjennom sitt tredelte mandat
arbeider organisasjonen normativt, koordine-
rende og operasjonelt med likestillingsspørsmål
overfor resten av FN-systemet og i FNs medlems-
land. UN Women er sekretariat for FNs kvinne-
kommisjon, og ledende for FNs arbeid med kvin-
ner, fred og sikkerhet.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 5 – Oppnå
likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.
Bevilgningen skal bidra til at UN Women når sine
strategiske mål for perioden 2022–2025, her-
under:

- Styresett og offentlig deltakelse: Kvinner og
jenter deltar likt og fullt ut i ledelse og avgjørel-
ser, og drar nytte av kjønns sensitiv styresett.
- Økonomisk myndiggjøring og motstandsdyk-
tighet: Kvinner har sikker inntekt, anstendig
arbeid og økonomisk uavhengighet.
- Slutt på vold mot kvinner: Alle kvinner og jen-
ter lever et liv fritt fra alle former for vold.
- Fred, sikkerhet, humanitær innsats og natur-
katastroferisiko: Kvinner og jenter skal bidra
til, og ha større innvirkning på, å skape bære-
kraftig fred og motstandsdyktighet. De skal ha
likt utbytte fra forebygging av naturkatastrofer
og konflikt, og få likt utbytte av humanitær inn-
sats.

Prioriteringer 2023

Regjeringen vil bidra til at UN Women fortsetter å
være den ledende globale aktøren for arbeidet

med kvinners rettigheter og likestilling. Sentralt i
arbeidet er støtte til å gjennomføre statenes like-
stillingsforpliktelser på landnivå og koordinering
av FN-systemets innsats for kvinners rettigheter
og likestilling. Norge vil også bidra til at UN
Women følger opp prinsippet om at ingen skal ute-
lates, og at de mest sårbare og marginaliserte
kvinnene og jentene skal prioriteres. Konsekven-
sene av klimaendringer og teknologisk utvikling
for likestilling vil tillegges økt vekt.

Norge vil, både bilateralt og gjennom styret,
arbeide for at UN Women bidrar til et samordnet
og resultatorientert FN, som innretter arbeidet på
landnivå i tråd med målene for FN-reform. UN
Women har et spesielt ansvar for å sikre at kvin-
ners rettigheter og likestilling ivaretas på tvers av
FN-systemet, slik det bl.a. framkommer i FNs fel-
les plan for likestilling.

Rapport 2021

Kjernestøtten bidro bl.a. til å styrke kvinners til-
gang til arbeidsmarkedstiltak og sosiale sikker-
hetsnett som en del av covid-19-responsen. Med
støtte fra UN Women iverksatte 59 land spesifikke
tiltak for å bekjempe kjønnsbasert vold som følge
av pandemien. 29 land vedtok ny eller styrket lov-
givning mot kjønnsbasert vold.

En svak økning i andelen kvinner i nasjonale
parlamentar viser at kvinners politiske rettigheter
og deltakelse ble styrket. Framgang på deltakelse
i lokalt styresett var mer variert. 41 land utviklet
og implementerte nasjonale handlingsplaner for
likestilling mellom kjønn og likestillingsorienterte
statsbudsjetter.

Kvinnens økonomiske rettigheter og delta-
kelse ble styrket ved at 44 land fikk bedre lovgi-
vende, regulerende og politiske rammeverk for
kvinners økonomiske deltakelse. Mer enn 1 000
aktører som myndigheter, selskaper og interna-
sjonale organisasjoner utviklet og gjennomførte
tiltak for økt handel med kvinneledede bedrifter.

I arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet
utviklet flere medlemsland nasjonale handlings-
planer. 99 av FNs medlemsland har nå slike pla-
ner. Både andelen FN-ledede fredsprosesser der
kvinner inngikk i meklingsteam, og andelen freds-
avtaler med artikler om kvinner og jenter, økte.
Mange kvinner og jenter berørt av kriser fikk til-
gang til humanitær assistanse støttet av UN
Women. Flere land har også utviklet planer og
strategier for forebygging med et tydelig kjønns-
perspektiv.

Pandemiresponsen har vært en viktig test for
FNs samarbeid på tvers for kvinners rettigheter

og likestilling. Samarbeidet med FNs utviklingsprogram (UNDP) om utvikling og bruk av likestillingsmarkør i FNs generalsekretærs respons- og gjenoppbyggingsfond har vært særlig viktig. UN Women var sentral i å utvikle en bredt sammensatt samarbeidsplattform, Generation Equality Forum, for å sikre videre internasjonal oppfølging av handlingsplanen fra FNs kvinnekongress i Beijing (1995) og bærekraftsmålene. I 2021 ble UN Womens nye strategi for 2022–2025 godkjent av styret. Strategien viderefører fire prioriterte målinsatser som angitt under «Mål 2023».

I tillegg til kjernestøtte over denne bevilgningen gir Norge tematisk og geografisk støtte til UN Womens prioriterte områder over andre bevilgninger.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 100,3 mill. kroner for 2023. Det er på samme nivå som saldert budsjett for 2022.

Post 72 FNs befolkningsfond (UNFPA)

Bevilgningen dekker kjernestøtte til FNs befolkningsfond (UNFPA). Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) utgjør kjernen av UNFPAs mandat. Organisasjonens arbeid er viktig for at jenter og kvinner skal få et fullverdig liv. Dette omfatter helsetilbud i forbindelse med svangerskap og fødsel, familieplanlegging, seksualitetsundervisning, innsats mot seksuell og kjønnsbasert vold, inkludert kjønnslemlestelse og barne- og tvangsekteskap. UNFPAs arbeid, normative rolle og rettighetsbaserte tilnærming er kontroversielt i mange land i verden og møter derfor mye motstand.

Bevilgningen bidrar til å oppfylle Norges forpliktelse til SRHR på 10,4 mrd. kroner til SRHR i perioden 2020–2025. Dette inkluderer 760 mill. kroner til kampen mot skadelige skikker for perioden 2020–2023.

Mål 2023

Det overordnede målet for UNFPA er bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.

Bevilgningen skal bidra til at UNFPA når tre hovedmål som angitt i deres strategiske plan (2022–2025):

- få slutt på udekket behov for familieplanlegging.

- få slutt på mødredødsfall som kan forhindres.
- få slutt på kjønnsbasert vold og skadelige skikker, herunder kjønnslemlestelse og barneekteskap, tidlig ekteskap og tvangsekteskap.

Prioriteringer 2023

Norge vil bidra til at UNFPA fortsetter å være en ledende aktør i arbeidet for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Norge vil gjennom UNFPA bidra til å fremme kvinners rett til selv å bestemme over egen kropp. Tilgang til familieplanlegging, prevensjon og trygge aborter er prioritert. Innsats for å bekjempe seksuell og kjønnsbasert vold, inklusive barne- og tvangsekteskap og kjønnslemlestelse blir viktig. Fremme av seksualitetsundervisning er en annen sentral prioritering.

Norge vil arbeide for at UNFPA forblir en sterk, åpen og effektiv organisasjon. Norge vil støtte UNFPAs arbeid med å følge opp handlingsplanen fra FNs befolkningskongress gjennom 2030-agendaen. Her står prinsippet om at ingen skal utelates, og at de mest sårbare skal nås først, sterkt. Norge vil også fortsette å støtte UNFPAs viktige rolle i humanitære situasjoner.

Rapport 2021

Til tross for at covid-19 gjorde arbeidet utfordrende også i 2021, tilpasset UNFPA sine programmer og gjorde betydelige fremskritt mot sine strategiske mål. 116 millioner kvinner og ungdom mottok seksuelle og reproduktive helsetjenester. UNFPA prioriterte også tilrettelegging av digital innovasjon for å øke tilgangen til helsetjenester. Arbeidet med seksualitetsundervisning ble videreført. I 2021 hadde 57 av UNFPAs programland dette i skolepensumet. 42 programland etablerte seksualitetsundervisning også for de utenfor skolen.

UNFPA har som mål at ingen kvinner og jenter skal dø som følge av graviditet og fødsler, og bistøtte med å utdanne 100 000 jordmødre. I 2021 bidro UNFPA til å forhindre 5 millioner farlige aborter og 12,7 millioner utilsiktede graviditeter. Over 3,8 millioner voldsutsatte kvinner og jenter mottok essensielle helsetjenester.

Resultatene for 2021, og for forhenværende strategiperiode, viser at UNFPA har bygget et sterkt fundament for følge opp de tre målene for inneværende strategiperiode. UNFPA har befestet sin posisjon som den ledende organisasjonen innen seksuell og reproduktiv helse og rettigheter i FN. Den nye strategiske planen for 2022–2025

fikk gjennomslag blant FNs medlemsland, med en mer progressiv agenda på seksuelle rettigheter sammenlignet med tidligere planer. Det forsterkede engasjementet for LHBT+ på tvers av aktiviteter er et godt eksempel på dette.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 589,6 mill. kroner for 2023. Det er på samme nivå som saldert budsjett for 2022.

Post 73 Sårbare grupper, kan overføres

Posten har ingen bevilgning for 2022 og 2023 da tilhørende ordninger er overført andre poster på bistandsbudsjettet, jf. Prop. 1 S Tillegg 1 (2021–2022).

Rapport 2021

Tvangsarbeid, moderne slaveri og menneskehandel er avskaffet. De verste formene for barnearbeid forbyes og avskaffes.

Bistandsprogrammet for bekjempelse av moderne slaveri ble videreført hovedsakelig i Etiopia, Ghana, Nepal og Uganda. I 2021 førte støtten til Det globale fondet mot moderne slaveri bl.a. til bedre evne blant grensevakter i Bangladesh til å identifisere ofre for menneskehandel. Det førte også til bedre tilgang til sosiale sikkerhetsnett for returnerende arbeidsmigranter. Opplæring av arbeidsmigranter i India ga økt kunnskap om risiko og krav om formelle arbeidskontrakter og visum før avreise.

Med norsk støtte oppnådde ILOs flergiverfond «Alliance 8.7 Accelerator Lab to Combat Modern Slavery» viktig politisk støtte i arbeidet mot moderne slaveri i fiskerisektoren i Ghana, Indonesia og Sør-Afrika gjennom trepartssamarbeid. ILO lyste ut en innovasjonskonkurranse, der de tre vinnerforslagene fikk finansiell og teknisk støtte til å utvikle digitale informasjonsverktøy som skal brukes i kampen mot barne- og tvangsarbeid.

Åtte sivilsamfunnsorganisasjoner ble også støttet under programmet, hovedsakelig med prosjekter innen landbruk og fiskeri.

Mennesker med funksjonsnedsettelse er inkludert og hensyntas i alle de relevante innsatsene.

Støtten til å styrke rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne ble videreført gjennom

norske og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner. I 2021 bidro sammenslutningen «Together for Inclusion (TOFI)», ledet av Atlas-alliansen, bl.a. til at over 100 av organisasjonene til personer med funksjonsnedsettelse fikk styrket sin kapasitet til å drive rettighets- og politisk påvirkningsarbeid. TOFI implementerte en helhetlig modell for inkluderende utdanning i Mosambik, Uganda og Somalia. Dette bidro til at 4 400 barn med nedsatt funksjonsevne fikk gå på skole i 2021. Det er en firedobling sammenlignet med 2020.

I 2021 styrket organisasjonen «Humanity and Inclusion» 66 organisasjoner for personer med funksjonsnedsettelse. 679 lærere mottok opplæring og 65 skoler ble mer inkluderende i sin virksomhet. «International Disability Alliance (IDA)» mottok støtte for å styrke organisasjoner som representerer personer med nedsatt funksjonsevne i politikk- og utviklingsarbeid. Gjennom Atlas-alliansen og IDA ble personer med nedsatt funksjonsevne inkludert og fikk delta i forberedelsene og gjennomføringen av det internasjonale toppmøtet om personer med nedsatt funksjonsevne, Global Disability Summit, i 2022.

I 2021 støttet Norge UNICEFs arbeid med å inkludere personer med nedsatt funksjonsevne på tvers av organisasjonens utviklingsinnsats. Dette arbeidet innebar bl.a. at det ble utarbeidet en ny strategi for inkludering for perioden 2022–2030. Avtale med flergiverfondet FNs partnerskap for rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (UNPRPD) og en avtale om FNs strategi for inkludering av personer med funksjonsnedsettelse (UNDIS) ble inngått for å styrke inkluderingsarbeidet på tvers i FN-systemet.

Risikogrupper beskyttes mot hiv og aids

I perioden 2019–2021 støttet Robert Carr Fondet (RCF) 24 sammenslutninger og 62 lokale, regionale og globale medlemsnettverk. Målet var å styrke organisasjoner som arbeider med utsatte og marginaliserte gruppers rettigheter, og å bedre tilgangen til hiv- og SRHR-tjenester. Gjennom langvarig pådriverarbeid bidro disse nettverkene i 2021 bl.a. til at utvikling av den første strategien for transhelse i Jamaica, at dommen om avkriminalisering av homofili ble opprettholdt av høyesteretten i Botswana, og at sexarbeidere i Bangladesh, Kina, Laos, Malaysia, Myanmar, Mongolia, Nepal og Papua New Guinea rapporterte om redusert stigma og diskriminering.

Kap. 170 Sivilt samfunn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	2 037 119	2 480 665	2 480 665
	Sum kap. 170	2 037 119	2 480 665	2 480 665

Post 70 Sivilt samfunn, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til tiltak som skal styrke sivilt samfunn i utviklingsland, inkludert deres evne og kapasitet til å fremme utvikling og samfunnsendring.

Et mangfoldig og dynamisk sivilt samfunn bidrar til å korrigere myndighetsutøvelse på sentrale områder, og er viktig for å realisere menneskerettighetene, fremme demokrati og deltakelse, og bekjempe korrupsjon. Det er spesielt viktig nå ettersom handlingsrommet for sivilsamfunnsorganisasjoner fortsetter å krympe fordi stadig flere stater går i en mer autoritær retning. Organisasjonene møter utfordringer som truer deres eksistens samt grunnleggende demokratiske prinsipper som forsamlings-, organisasjons- og ytringsfrihet.

Det gis hovedsakelig støtte til norske organisasjoner, men også til internasjonale og nasjonale organisasjoner. De norske og internasjonale organisasjonene har nært samarbeid med nasjonale og lokale partnerorganisasjoner i utviklingslandene. Samarbeidet tar sikte på å nå fram med støtten der behovet er størst og å styrke de lokale sivilsamfunnsorganisasjonenes evne og kapasitet til å fremme utvikling i eget land. Slik spiller sivilsamfunnsorganisasjonene en avgjørende rolle for å bekjempe fattigdom og ulikhet.

Mål 2023

Bevilgningen støtter opp under flere bærekraftsmål og spesielt bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Sivilt samfunn i utviklingsland har bedre evne og kapasitet til å fremme menneskerettigheter, demokrati, likestilling, matsikkerhet, landbruk, miljø, klima, og inkluderende vekst.

Prioriteringer 2023

Støtten til sivilt samfunn skal bidra til å skape varige samfunnsendringer basert på menneskerettigheter og demokratiske rettsstatsprinsipper. Disse organisasjonenes lokale nettverk er sentrale for å få til endring basert på folkelig støtte og å bygge robuste lokalsamfunn. Robuste lokalsamfunn gir mer motstandskraft til å møte sosiale, politiske og økonomiske konsekvenser av eksisterende og nye kriser slik som covid-19, klimakrisen og krigen i Ukraina.

Støtten til sivilt samfunn er sentralt for arbeidet mot innskrenkning av folkestyret, og for å styrke menneskerettighetene og demokratietts stilling i verden. Dette er spesielt viktig i en tid hvor autoritære regimer er på fremmarsj og hvor organisasjoner og menneskerettighetsforkjempere opplever innskrenket handlingsrom, forfølgelse og vold.

Bevilgningen skal bidra til å bekjempe all diskriminering og styrke likestillingen. Kvinners rettigheter, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, skal prioriteres. Det skal også rettighetene til marginaliserte grupper, herunder personer med funksjonsnedsettelse, seksuelle minoriteter, og tros- og livssynsminoriteter. Dette omfatter også rettigheter i arbeidslivet for særlig utsatte grupper. En bred rettighetsinnretning er nødvendig for å sikre målet om at ingen skal utelates.

Arbeid for klimatilpasning og økt matsikkerhet skal også prioriteres i 2023.

Støtten til sivilt samfunn skal bidra til kampen mot ulikhet gjennom å styrke arbeidet mot korrupsjon, for rettsstat og godt styresett, arbeide for bærekraftig økonomisk vekst, jobbskaping, et velorganisert arbeidsliv og rettferdig fordeling.

Utover disse hovedprioriteringene legger regjeringen fortsatt vekt på bærekraftig forvaltning av naturressurser, åpenhet om kapitalstrømmer og økte skatteinntekter og sosiale sikkerhetsnett.

Det oppfordres til samarbeid med privat sektor, der dette kan bidra til bedre resultater og økte investeringer i partnerlandene.

Det skal fortsatt arbeides for økt kunnskap, engasjement og debatt om globale miljø- og utviklingsspørsmål.

Modellen for demokratifremme gjennom samarbeidsprosjekter mellom politiske partier skal videreføres i 2023, samtidig som nye modeller for denne støtten utarbeides med formål om å justere denne tilskuddsmodellen i 2024.

Rapport 2021

Sivilt samfunn i utviklingsland har bedre evne og kapasitet til å fremme utdanning, helse, menneskerettigheter, demokrati, likestilling, miljø, klima, landbruk, matsikkerhet, sårbare grupper og inkluderende vekst

Gjennom avtaler med norske og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner fikk mer enn 920 sivilsamfunns partnere i utviklingsland enten tilskudd eller deltok i kapasitetsbygningsaktiviteter. Både de norske og de internasjonale organisasjonene overfører i gjennomsnitt over 80 pst. av tilskuddet til landnivå, og lokale partnere mottar omtrent 50 pst. av støtten.

Samarbeidsavtaler norske organisasjoner

Norad forvalter 38 avtaler med norske organisasjoner, hvor avtaleperioden varierer fra tre til fem år. De største partnerne i 2021 var Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, Redd Barna, Digni, Atlasalliansen, Flyktningshjelpen og Røde Kors. Gjennom sine partnerskap med organisasjoner i utviklingsland, bidro norske sivilsamfunnsorganisasjoner til at sivilsamfunnet ble styrket. Det bidro til at sårbare mennesker i større grad kan hevde sine rettigheter. Afrika sør for Sahara var prioritert i arbeidet og mottok størsteparten av midlene i 2021.

Lokale partnerorganisasjoner spilte også i 2021 en viktig rolle i håndteringen av covid-19 gjennom informasjonstiltak, helsefremmende arbeid og ved å holde myndigheter ansvarlig. I 2020 ble det innført økt fleksibilitet for at organisasjonene skulle fortsette sitt arbeid under disse betingelsene. Denne fleksibiliteten ble i stor grad videreført ut 2021.

Det er stadig mer begrenset handlingsrom for sivil samfunn i flere samarbeidsland fordi stadig flere land går i en autoritær retning. Utviklingen i land som Afghanistan, Myanmar og Etiopia krevde tilpasninger fra organisasjonenes side og i noen tilfeller måtte aktiviteter utsettes og planer

endres. Organisasjoner med programmer i Afghanistan rapporterte relativt raskt etter Talibans maktovertakelse i august 2021 at det var mulig å fortsette å arbeidet i landet. Sivilsamfunnsorganisasjoner var særlig viktige for å opprettholde grunnleggende tjenester innen helse og utdanning.

Paraplyorganisasjonen Digni sin samarbeidsavtale for perioden 2018–2023 omfatter prosjekter innen styrking av sivil samfunn, helse, utdanning, klima og miljø, fredelig sameksistens, og økonomisk myndiggjøring. Prosjektene blir gjennomført av 17 medlemsorganisasjoner og deres lokale partnere, i Afrika, Latin-Amerika og Asia. I 2021 bidro Digni til å styrke 72 lokale sivilsamfunnsaktører i 32 partnerland, til å gi et bedre utdannings tilbud til 160 000 barn og unge og siden avtalens start i 2018 har 190 000 personer fått tilgang til helsetjenester. Digni bidro også til å øke bevisstheten rundt klima og miljø i 24 lokalsamfunn, bisto med hjelp til konflikthåndtering i 14 prosjektområder og ga råd, veiledning og bistand som førte til at 1100 nye små bedrifter ble etablert i 2021.

I Vietnam jobbet FRI og Redd Barna Vietnam sammen med lokale ungdomsgrupper for økt deltagelse og inkludering av LHBT+barn og unge. I 2021 jobbet organisasjonene opp mot myndigheter og ulike tjenesteytere for å fremme inkluderende tjenester i skolen, samt sosial- og helsetjenester. Om lag 430 lærere, ansatte i lokale myndigheter, ungdommer og helsepersonell, deltok på kurs. Pensum om kjønn- og seksualitetsmangfold i sosialt arbeid ble utarbeidet og godkjent av myndighetene. Det skal nå tas i bruk ved seks universiteter i Vietnam.

Regnskogsfondets femårige avtale (2018–2022) har styrket utsatte grupper og spesielt urfolks rettigheter i Brasil, Colombia, Den demokratiske republikken Kongo (DR Kongo), Indonesia, Malaysia, Myanmar, Papua New Guinea og Peru. Programmet har også styrket lovverket mot ulovlig hogst i flere jurisdiksjoner og bidratt til at flere større kommersielle aktører har endret praksis. Dette har ført til mindre avskoging og skogforringelse. I Brasil har støtten bl.a. bidratt til at 811 000 kvadratkilometer tropisk regnskog nå forvaltes direkte av lokalsamfunn. I DR Kongo har samarbeidet med lokale partnere ført til at seks lokalsamfunn i provinsen Nord-Kivu har fått anerkjent kollektive rettigheter til å forvalte egne skogsområder på en bærekraftig måte. Programmet har også ført til bedre juridiske rammeverk mot korrupsjon i skogforvaltningen, bl.a. i Indonesia og Papua New Guinea.

Programstøtten til Studentenes og akademiskernes internasjonale hjelpefond (SAIH) i perioden 2018–2021 og deres partnere i Bolivia, Colombia, Myanmar, Nicaragua, Sør-Afrika, Zambia og Zimbabwe har bidratt til kunnskap for inkluderende samfunn gjennom 459 offentlig tilgjengelige forskningsarbeider. Studenter, lærere og akademikere, og deres organisasjoner og foreninger, har fått styrket kapasitet til å hevde sine rettigheter gjennom målrettet opplæring, kunnskap og påvirkningsarbeid. Lik tilgang til høyere utdanning og inkludering av marginaliserte grupper er en kjernekomponent i SAIHs program.

Caritas Norge jobbet i perioden 2018–2022 med matsikkerhet, fattigdomsreduksjon og styrking av sivilt samfunn i Colombia, DR Kongo, Mali, Niger, Sri Lanka, Uganda og Zambia. Over 60 000 husholdninger fikk i ulik grad bedre tilgang til sunn og variert mat. Husholdningene har også fått opplæring i, og tatt i bruk, klimasmarte metoder i landbruket, matproduksjonen og økt inntekten sin. I Uganda kan Caritas rapportere en sterk økning andelen av husholdningene i sin målgruppe som opplever matsikkerhet, fra 23 pst. i 2018 til 90 pst. på slutten av 2021.

Internasjonale organisasjoner og nettverk

20 internasjonale organisasjoner som arbeidet for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), utdanning og skatt mottok støtte i 2021. Det ble også gitt støtte til organisasjoner som jobber for demokratiske rettigheter og styrking av sivilsamfunn. Pandemien krevde nye samarbeidsformer, nytenkning og innovasjon for å sikre gode resultater.

Nye løsninger innen telemedisin, som telefon- og nettkonsultasjoner, økte tilgangen til bl.a. prevensjonsmidler, hiv-tester og abortpiller. Satsingen på mobile klinikker var viktig for å nå marginaliserte grupper i rurale områder. I 2021 bidro International Planned Parenthood Federation (IPPF) med 154,7 millioner seksuelle og reproduktive helsetjenester. Av disse ble om lag 65,8 millioner tjenester gitt til ungdom under 20 år. IPPF kunne fortsette sitt arbeid med trygge fødsler og familieplanlegging i Afghanistan i 2021.

Stengte skoler var en utfordring i store deler av Afrika i 2021, særlig for jenters utdanning. Mens skolene var stengt ble mange jenter giftet bort, gravide eller satt i arbeid. Campaign for Female Education bidro i fem afrikanske land til at nærmere 191 000 jenter fra marginaliserte familier vendte tilbake til undervisningen da skolene gjenåpnet.

Støtte til de internasjonale organisasjonene Acting for Life, Woord en Daad, GRET og Humanity and Inclusion i Sahel, bidro til yrkesopplæring og inkluderende utdanning.

Informasjons- og opplysningsarbeid

I 2021 ble det inngått 33 nye avtaler om informasjonsstøtte med norske organisasjoner, hvorav 32 er femårige mens én ny aktør fikk toårig avtale. Det ble lagt vekt på å sikre en bred portefølje med ulike tematiske områder og målgrupper. De største mottakerne var ForUM for utvikling og miljø, Framtiden i våre hender, Fellesrådet for Afrika, SAIH og Regnskogsfondet. Operasjon Dagsverk 2021 handlet om utenforskap og inkludering i Sør-Afrika. De informerte elever, ansatte på deltakende skoler og foresatte til elever om rasisme, ulikhet, fattigdom, vold og utenforskap.

Demokratitiltak gjennom norske partier

I 2021 ble det gjennomført fire prosjekter til demokratitiltak gjennom norske politiske partier til en samlet verdi av 4 mill. kroner. Gjennom demokratistøtten har Kristelig Folkeparti (KrF) bidratt til at flere politiske partier i Kenya har styrket den demokratiske representasjonen av mennesker med nedsatt funksjonsevne i landet. Støtte til KrF bidro til å kartlegge behovene for funksjonshemmede i kenyanske politiske partier, samt iverksette reformer som ga funksjonshemmede bedre formell representasjon i politiske prosesser. Det kom seks søknader fra norske politiske partier og ungdomspartier til tross for at det ble organisert informasjonsmøte om muligheten for å søke støtte. Fire søknader ble innvilget.

Tros- og livssynsminoriteters rettigheter

Syv organisasjoner mottok støtte til styrking av tros- og livssynsminoriteters rettigheter i 2021. BBC Media Action måtte legge om arbeidet i Myanmar på grunn av militærkuppet. Gjennom sosiale medier nådde de ut til store grupper for å fremme forståelse og toleranse for tros- og livssynsminoriteters rettigheter. Minority Rights Group Europe (MRGE) støttet lokale aktivister og bidro til endring på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå gjennom å bygge nettverk og kompetanse. Prosjektet bidro bl.a. til å fremme rettigheter til Yazidis i Irak og sanitetsarbeidere i Pakistan, som hovedsakelig er hinduer og kristne. MRGE har også jobbet for å redusere diskriminering av religiøse minoriteter i Egypt, Bangladesh

og Nepal. Gjennom online-rapportering har om lag 700 menneskerettighetsbrudd blitt rapportert. Dette har blitt brukt som dokumentasjon i en rapport om konflikten i Syria. Prosjektet har også bidratt til å øke bevisstheten om skjev mediedekning av religiøse og etniske minoriteter på Sri Lanka. Det har styrket samarbeidet mellom sivilsamfunnsorganisasjoner i flere land, bl.a. gjennom en internasjonal filmfestival om religiøse minoriteters rettigheter. Muslims for Human Rights styrket interreligiøst samarbeid i Kenya gjennom sitt informasjons- og holdningsskapende arbeid. Kirkens Nødhjelp, Digni, Caritas og KFUK-KFUM Global var ordningens norske partnere. Gjennom lang erfaring, lokale partnerskap og tillitsbyggende arbeid over tid, bidrar disse organisasjonene til å styrke tros- og livssynsminoriteters rettigheter i bl.a. Irak, Kenya, Myanmar, Pakistan og

Sri Lanka. Ungdom har vært en viktig gruppe innenfor flere av tiltakene.

Andre tematiske innsatser

Deler av støtten til sivilsamfunnsorganisasjoners innsats under Kunnskapsbank-programmene Olje for utvikling, Fisk for utvikling og Skatt for utvikling ble dekket under denne posten. Se omtale under kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 2 480,7 mill. kroner for 2023. Det er på samme nivå som saldert budsjett for 2022.

Kap. 171 FNs utviklingsarbeid

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	397 400	464 400	414 400
71	FNs barnefond (UNICEF)	426 600	490 600	440 600
72	FNs fellesfond for bærekraftig utvikling, <i>kan overføres</i>	70 000	15 000	
73	FN og multilateralt samarbeid, <i>kan overføres</i>	46 284	59 099	11 099
	Sum kap. 171	940 284	1 029 099	866 099

Øremerket støtte til FNs utviklingsprogram (UNDP) og FNs barnefond (UNICEF) dekkes under tematiske og regionale kapitler og poster, mens kjernestøtte dekkes under dette kapitlet. Kjernestøtte til andre FN-organisasjoner dekkes over tematiske poster.

Stedlig koordinator-systemet, som er kjernen i pågående reformer i FNs utviklingssystem, støttes under kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 73 *FN og globale utfordringer*.

Andelen kjernestøtte til FNs utviklingsarbeid er synkende. Dette svekker FN-organisasjonenes evne til å planlegge innsatsen effektivt og til å raskt tilpasse seg endringer. Mens andelen kjernestøtte går ned, har mykt øremerket tematisk støtte og støtte til fellesfond økt. Fellesfond bidrar til økt samarbeid mellom FN-organisasjoner. Medlemslandene og FNs gruppe for bærekraftig utvikling ble i 2019 enige om en avtale om hvordan FN

kan finansieres bedre, kalt «Funding Compact». Medlemslandene forplikter seg der til mer fleksibel og forutsigbar finansiering gjennom økt kjernestøtte, mer tematisk støtte til enkeltorganisasjoner og økt bruk av fellesfond i FN. FN-organisasjonene forpliktet seg på sin side til mer samarbeid, bedre resultater og større effektivitet.

Post 70 FNs utviklingsprogram (UNDP)

Bevilgningen dekker kjernestøtten til FNs utviklingsprogram, UNDP. UNDP er ryggraden i FNs virksomhet på landnivå. UNDP jobber med helhetlig innsats, i både humanitær- utviklings- og fredskontekster. Bevilgningen dekker også programsamarbeid med Oslo Governance Centre, som er en tankesmie i UNDP for styresettsspørsmål.

Mål 2023

UNDP er sentral i arbeidet med alle bærekraftsmålene på landnivå. De overordnede målene for UNDP er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem og 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge vel fungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til at UNDP når sine tre strategiske mål for perioden 2022–2025:

- Oppnå strukturelle endringer, særlig grønne, inkluderende og digitale endringer.
- At ingen skal utelates, et prinsipp som ligger til grunn for en rettighetsbasert tilnærming for at mennesker skal evne å ta styring i eget liv.
- Styrke robusthet mot kriser.

UNDPs seks tematiske prioriteringsområder – fattigdom og ulikhet, styresett, robusthet, klima og miljø, energi og likestilling – videreføres.

Prioriteringer 2023

Norge har gjennom mange år vært en av de største givere av kjernestøtte til UNDP. Regjeringen vil bidra til at UNDP fortsetter å være en ledende utviklingsaktør i arbeidet for fattigdomsbekjempelse og demokratisk styresett. Det er viktig at UNDP fortsetter å fremme samordning på landnivå mellom humanitær hjelp, utviklingsbistand og fredsbygging. Norge vil også arbeide for at UNDP viderefører styrkingen av institusjonene i sårbare stater gjennom kapasitetsbygging, og fremmer demokratisk styresett, menneskerettigheter og likestilling.

I tråd med norske forpliktelser i avtalen om hvordan FN kan finansieres bedre, «Funding Compact», vil regjeringen holde kjernestøtten på et høyt nivå.

Programsamarbeidet inkluderer støtte til Oslo Governance Centre (OGC), da styresettspørsmål er sentrale i alle utviklingskontekster. UNDP er FNs fremste organisasjon for å fremme inkluderende styresett, og arbeider for at OGC skal bli et «Senter for fremragende forskning» for styresettspørsmål i Norge. OGC vil da styrke sin posisjon i FNs arbeid med demokratisk styresett på landnivå, og fremme internasjonal forskning og samarbeid for mer åpne og demokratiske samfunn.

Regjeringen vil bidra til å oppnå denne ambisjonen.

Rapport 2021

Ifølge UNDPs årsrapport for 2021 oppnådde de bl.a. følgende resultater:

- Fattigdom og ulikhet: UNDP bisto 71 millioner mennesker i 36 land med tilgang til grunnleggende tjenester som vann og helse i perioden 2018–2021. UNDP ledet FNs innsats for å gjennomføre analysene av pandemiens sosioøkonomiske effekter, som lå til grunn for 81 lands planer.
- Styresett: UNDP støttet registreringen av 38 millioner velgere i 30 land i perioden 2018–2021.
- Robusthet: 3 millioner mennesker som sto overfor ulike kriser i 25 land fikk i 2021 jobbmuligheter og bedre levevilkår.
- Klima og miljø: Med hjelp fra UNDP leverte 92 land i 2021 sine reviderte nasjonale klimaplaner i forkant av klimakonferansen i Glasgow, og 40 land utformet planer for å reversere tap av biomangfold.
- Energi: 2,4 millioner husholdninger i rurale strøk i 33 land dro nytte av ren, rimelig og bærekraftig strøm i 2021.
- Likestilling: Sammen med UN Women utviklet UNDP i 2021 et verktøy som målte i hvilken grad tiltak under pandemien inkluderte kvinner. Kun 19,6 pst. av tiltakene omfattet kvinners usikre økonomiske situasjon.

I 2021 gikk nettverket for gjennomgang av multilaterale organisasjoner (MOPAN) gjennom UNDPs virksomhet. Gjennomgangen bekreftet at UNDP har det mest omfattende oppdraget av FN-organisasjonene. UNDP har oppnådd blandede resultater, med forholdsvis gode resultater for hovedsatsingene innen fattigdom og ulikhet, styresett og klima. Resultatene er ikke like gode for robusthet, energi og likestilling. Årsakene til svak måloppnåelse er bl.a. en fragmentert portefølje og ineffektive finansieringsmekanismer.

Oslo Governance Centre (OGC) videreførte i 2021 arbeidet med demokratisk styresett, forebygging av voldelig ekstremisme og konflikt. OGC kan vise til gode resultater for flere områder, som i arbeidet med informasjonsintegritet, i støtten til UNDPs forvaltning av indikatorer for måloppnåelse av bærekraftsmål 16 om fred og rettferdighet og i innsatsen for å forhindre voldelig ekstremisme. Sentrets program for å la FNs

rådgivere for fred og utvikling møtes på tvers av oppdrag har også fått gode skussmål.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 414,4 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 50 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Post 71 FNs barnefond (UNICEF)

Bevilgningen dekker kjernestøtten til FNs barnefond (UNICEF). Bevilgningen dekker også støtte til UNICEFs arbeid for personer med funksjonsnedsettelse og med fødselsregistrering. UNICEF er en av FNs største aktører for utvikling og humanitær innsats, og har et globalt mandat til å sikre barns rettigheter i henhold til FNs barnekonvensjon. Organisasjonen samarbeider med myndigheter, sivilt samfunn, privat sektor og andre multilaterale partnere, både globalt og på landnivå. UNICEF er en av Norges sentrale samarbeidspartnere i arbeidet for langsiktig innsats for barns rett til helse, utdanning, vann, sanitære forhold, beskyttelse og inkludering. UNICEF arbeider også med å forene utvikling og humanitær innsats.

Mål 2023

De overordnede målene for UNICEF er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse for alle og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling, 6 – Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle, 10 – Redusere ulikhet i og mellom land og 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til at UNICEF når sine strategiske mål for perioden 2022–2025:

- Alle barn er ved god helse.
- Alle barn mottar kvalitetsutdanning.
- Alle barn er beskyttet mot vold og utnyttning.
- Alle barn har tilgang til vann, helse og sanitærtjenester, og et bærekraftig miljø og klima.
- Alle barn har tilgang til sosial beskyttelse.

Prioriteringer 2023

Bidraget gis til støtte for UNICEFs strategiske plan (2022–2025), som er et veikart for hvordan UNICEF vil nå sine strategiske mål for perioden. UNICEF vil forsterke sin tverrgående innsats for klima. Videre skal menneskerettighetsperspektivet, inkludert likestilling og rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse, styrkes.

Kjernestøtten til UNICEF er avgjørende for å sikre forutsigbarhet i organisasjonens arbeid og for å gi fleksibilitet og effektivitet i virksomheten. Dette har vist seg avgjørende i krisesituasjoner. Norge vil videreføre kjernestøtten til UNICEF. Norge vil, både bilateralt og gjennom styret, arbeide for at UNICEF bidrar til et samordnet og resultatorientert FN, og til at organisasjonen innretter arbeidet på landnivå i tråd med målene for FN-reform.

Rapport 2021

UNICEF var også i 2021 en ledende aktør for barns rettigheter. 2021 var siste året for den strategiske planen for 2018–2021. I løpet av denne strategiperioden har UNICEF hatt nærmere 100 pst. måloppnåelse innenfor 19 av 25 målområder. Dette er for eksempel innen mødre- og nyfødthelse, tilgang til utdanning, reduksjon av vold mot barn, likestilling og funksjonshemmedes rettigheter. Hovedårsaken til at de øvrige ikke ble oppnådd, var konsekvenser av covid-19, som krevde betydelige ombudsjettinger.

Til tross for pandemien nådde UNICEF flere barn i 2021 enn i 2020 med livreddende behandling mot underernæring. 154 millioner barn ble undersøkt for underernæring i 2021, opp med 9 pst. fra 2020, og nærmere 5,5 millioner barn fikk behandling. Det er en økning på 10 pst. fra 2020. I 52 fokusland økte andelen kvinner som fikk fire svangerskapskontroller UNICEF har satt som mål at gravide bør få, fra 51 pst. i 2016 til 64 pst. i 2021. UNICEFs påvirkningsarbeid mot fengsling av barn fikk også et gjennombrudd, og flere enn 45 000 barn i 84 land har blitt sluppet ut av fengsel siden pandemien startet. UNICEF sørget også for tilgang til rent drikkevann for 69,9 millioner mennesker og grunnleggende sanitærtjenester for 59,9 millioner i perioden 2018–2021.

Organisasjonen har fortsatt å være en sentral partner globalt og på landnivå for å dempe konsekvensene av covid-19. Det har de bl.a. gjort i arbeidet med digitale fellesgoder og utrulling av koronavaksiner i regi av COVAX-samarbeidet for

vaksinetilgang. UNICEF har vist tilpasningsevne på alle nivåer, fra landkontor til hovedkvarter.

UNICEFs nye strategiske plan for 2022–2025 ble vedtatt av styret i september 2021. Strategien var et resultat av en lang prosess som inkluderte barn, lokalsamfunn, sivilt samfunn, myndigheter, andre multilaterale organisasjoner, privat sektor og andre partnere.

For å styrke UNICEFs arbeid med mangfold og inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne, inngikk Norad i 2020 et samarbeid direkte opp mot UNICEFs strategi. Samarbeidet skal bidra tverrgående til økt inkludering innenfor alle målområdene i strategien.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 440,6 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 50 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Post 72 FNs fellesfond for bærekraftig utvikling, kan overføres

Bevilgningen har dekket støtte til FNs fellesfond for oppfølging av 2030-agendaen for bærekraftig utvikling («Joint SDG Fund»). Fellesfond i FN er et effektivt virkemiddel for å øke samarbeidet mellom FN-organisasjonene, også på tvers av sektorer og på tvers av bærekraftsmålene.

Prioriteringer 2023

Det er ikke forslag til bevilgning på posten i 2023.

Rapport 2021

Utviklingslandenes evne til å følge opp 2030-agendaen, gjennom tettere og mer enhetlig støtte fra FN-organisasjonene, er styrket

Fondet for oppfølgingen av 2030-agendaen har siden 2019 gitt 147 millioner utsatte mennesker tilgang til nye eller forlengede sosialtjenester, hvorav halvparten var jenter og kvinner. Det er utarbeidet mer enn 40 strategier som har som formål å finansiere bærekraftsmålene, og fondet har bistått Indonesia i å utstede obligasjoner for å hente kapital til innsats for bærekraftsmålene, «SDG Bond», til en verdi av 584 mill. USD. Fondets innretning bygger opp under FNs samlede innsats på landnivå, samtidig som en intern revisjonsrapport peker på at fondet må tydeliggjøre roller og ansvar og styrke risikostyringen.

Utviklingslandenes evne til å imøtegå covid-19 og komme på fote igjen er styrket

FN-fondet for respons og gjenoppbygging etter covid-19, finansierte 95 programmer i 80 land fra april 2020 og til juli 2021. Fondet har bidratt til en mer samordnet respons fra FN på landenes ulike utfordringer under pandemien. Fondet har for eksempel bidratt til innkjøp av covid-19-utstyr, kapasitetsutvikling i vaksineteknologi og helsetilbud til marginaliserte grupper. Fondet har også gitt kvinner tilgang til finansiering, muligheter for levebrød og personlig sikkerhet. Resultatene av hvordan fondet støttet nasjonale myndigheters planer er uklare. FNs stedlige representant og FNs landteam utviklet raskt respons- og gjenoppbyggingsplaner for landene, og fondet bidro til å styrke de stedlige representantkontorene.

Budsjett 2023

Det foreslås ingen bevilgning på posten i 2023.

Post 73 FN og multilateralt samarbeid, kan overføres

Bevilgningen dekker strategiske FN-tiltak. Posten dekker også Norges frivillige bidrag til nettverket for gjennomgang av multilaterale organisasjoner, MOPAN.

Mål 2023

Bevilgningen skal støtte bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden og bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- Multilateralt samarbeid for å oppnå bærekraftsmålene er styrket.

Prioriteringer 2023

Støtte til gjennomføringen av den multilaterale visjonen til FNs generalsekretær, «Our Common Agenda» (OCA), prioriteres. Rapporten søker å gi ny giv til FN-ledet multilateralt samarbeid i møte med globale utfordringer som klima, økt fattigdom, matusikkerhet, og menneskerettigheter. Støtte til drift av generalsekretærens kontor samt sekondering av personell vektlegges, for å bidra både til reformprosesser og gjennomføring av OCA.

Rapport 2021

Flere nordmenn er rekruttert til internasjonale organisasjoner av strategisk betydning

Fra 1. april 2021 fikk Direktoratet for utvekslings-samarbeid (Norec) ansvaret for rekruttering av juniorekspertes, FN-frivillige og stipendordninger for FN-praktikanter til. Norec har etablert et tverrfaglig team for å ivareta disse rekrutteringene.

Det ble rekruttert seks juniorekspertes, tolv frivillige og ti praktikanter i 2021. En utstrakt bruk av sosiale medier ga høye kvalifiserte søkertall til stillingene, selv om pandemien trolig begrenset søkertallet noe.

Strategiske prioriteringer som styrker FNs utviklingsinnsats mot covid-19

Det ble i 2021 dekket bidrag i forbindelse med TV 2-aksjonen til inntekt for UNICEFs arbeid med å

skaffe covid-19-vaksiner til mennesker i verdens fattigste land.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 11,1 mill. kroner for 2023. Det er en reduksjon på 48 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Det foreslås å flytte 50 mill. kroner fra denne posten til kap. 144 *Direktoratet for utvekslingssamarbeid (Norec)*, post 71 *Rekruttering til internasjonale organisasjoner*, da Norec har fått ansvar for denne delen av internasjonale rekrutteringer.

I tillegg foreslås det å flytte 2 mill. kroner til denne posten fra kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 21 *Spesielle driftsutgifter* for Norges frivillige bidrag til nettverket for gjennomganger av multilaterale organisasjoner, MOPAN.

Kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	1 086 000	1 074 350	1 276 318
71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	835 779	932 100	988 451
72	Strategisk samarbeid, <i>kan overføres</i>	89 397	5 000	43 300
73	Gjeldslette, <i>kan overføres</i>	355 620	396 000	389 578
	Sum kap. 172	2 366 796	2 407 450	2 697 647

Kapittelet dekker Norges kjernestøtte til Verdensbankgruppen, inkl. Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), regionale utviklingsbanker og fond. I tillegg støtter Norge tematiske fond innen politisk prioriterte områder i samarbeid med andre land og bankene.

Kjernestøtte er kjøp av eierandeler gjennom kapitalinnskudd i utviklingsbankene, og gavebidrag til de respektive bankenes fond for de fattigste landene. Spesielt Verdensbanken mottar også betydelige øremerkede midler fra andre deler av bistandsbudsjettet. Kapittelet dekker også Norges forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale initiativer for sletting av fattige lands gjeld til multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner.

Norges kjernestøtte til utviklingsbankene bidrar til store, multilaterale krafttak etter den

økonomiske krisen som har oppstått pga. covid-19, og som er forsterket av klimaendringer og matvarekrise, særlig i de fattigste landene. Lån på fordelaktige vilkår er sentralt for å dempe gjeldsbyrden, og raske innsatser gjennom budsjettstøtte er nødvendig for å dekke akutte utgifter i offentlig sektor i flere utviklingsland. Et konkret eksempel på dette er da Den europeiske utviklingsbanken (EBRD) raskt etter Russlands angrepskrig mobiliserte en krisepakke på 2 mrd. euro til Ukraina og nabolandene. For nærmere omtale av hvordan Norge støtter Verdensbankens og EBRDs innsats i Ukraina og nabolandene, se omtale under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 73 *Ukraina og naboland*.

Post 70 Verdensbanken, kan overføres

Bevilgningen dekker Norges kjernestøtte til Verdensbankgruppen. I 2023 dekker bevilgningen både Norges forpliktelser til bankens fond for de fattigste landene (International Development Association – IDA) og deltakelse i kapitaløkning til Den internasjonale banken for gjenoppbygging og utvikling (IBRD). Den 20. påfyllingsperioden av IDA (IDA20) går fra 2023 til 2025. Norges deltakelse i kapitaløkningen i IBRD ble vedtatt i 2018 og gjennomføres i perioden 2020–2023.

Verdensbanken er sentral i arbeidet med å nå bærekraftsmålene og de internasjonale klimaforpliktelsene i Parisavtalen. Gjennom IDA gir Verdensbanken lån på fordelaktige vilkår og gavebi-stand til verdens 74 fattigste land, inkludert alle de minst utviklede landene (MUL). To tredeler av midlene i IDA går til land i Afrika.

Verdensbankgruppen er den største kilden til multilateral utviklingsfinansiering generelt, og til utdanning og klima spesielt. Den er den multilaterale utviklingsinstitusjonen som har hatt størst finansiell kraft i mobiliseringen mot covid-19 og dens ettervirkninger. Banken har også mobilisert raskt etter Russlands angrepskrig med betydelig finansiering til myndighetene i Ukraina for å holde å holde statsapparatet og kritisk infrastruktur i gang.

Banken er en sentral rådgiver for låntakerlandene, ikke minst for sårbare stater, der innsatsen over de siste årene har blitt vesentlig trappet opp. Banken har stor finansiell og faglig tyngde med sin globale tilstedeværelse. Den er en vesentlig kilde til erfaringsbasert kunnskap om utviklingsspørsmål, har et bredt tematisk engasjement og samarbeider direkte med finansdepartementene på landnivå. Banken skårer høyt på evalueringer, har klare retningslinjer for risikovurdering og gode sosiale og miljømessige sikringsmekanismer.

Norge har god innflytelse på Verdensbankens beslutninger og prioriteringer gjennom deltakelse i bankens styrende organer, hvor et fast styremedlem representerer de nordiske og baltiske landene. Hyppig høynivådialog og bidrag til tematiske fond gir også mulighet til å påvirke banken. Fra 2021 til 2024 leder Norge det nordisk-baltiske kontoret i banken og representerer disse landene i Verdensbankens styre.

Covid-19 gjorde det nødvendig å framskynde bruken av midlene i IDA19 (2020–2022) for å svare på de store og akutte behovene for kriserespons. Dette førte til behov for tilleggsressurser. Giverlandene ble enige om at IDA19 ble kortet ned til to år og IDA20 framskyndes med ett år, slik

at den starter allerede i 2022, med budsjettvirkning for 2023–2025. IDA20-påfyllingen endte på rekordstore 93 mrd. USD. Beredskap og robusthet mot nye kriser, som klimakriser, sult eller pandemier, står sentralt i IDA20-forpliktelsene. Over en tredel av IDA20 vil bli brukt til klimatiltak. IDA responderer raskt og tungt på de globale ringvirkningene krigen i Ukraina har for lavinntektsland.

Bevilgningen dekker også kjernestøtte til Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) i Verdensbankgruppen.

Mål 2023

Bevilgningen støtter alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål – 1 Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land og bærekraftsmål, – 13 Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, samt bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål, som er overordnede strategiske mål for Verdensbanken:

- Ekstrem fattigdom og økonomisk ulikhet er redusert.
- Inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst er oppnådd.
- Klimagassutslipp er redusert og klimatilpassning styrket.
- Langsiktig og bærekraftig finansiering for utvikling, er mobilisert.

Prioriteringer 2023

Norge vil arbeide for å mobilisere midler til bred respons mot de globale ringvirkningene av krigen i Ukraina og overlappende kriser som matsikkerhet, pandemi, konflikt og klima. Samtidig må banken fortsette å bruke hele sin verktøykasse for vekst, utvikling og fattigdomsbekjempelse. I 2023 ventes det store behov for midler til å bøte på konsekvensene av brudd i globale og regionale forsyningskjeder, høy inflasjon, og store flyktningestrømmer. Banken vil ha en sentral rolle i styrking av helse- og pandemiberedskap, arbeidet med å finne løsninger på gjeldsutfordringer i lavinntektsland og innsatser for å ta igjen tapt framgang på langsiktige utviklingsmål, inkludert klimamål.

Norge vil, gjennom alle deler av Verdensbankgruppen (IBRD, IDA, Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) og Verdensbankens garanti-

institutt (Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)), arbeide for å sikre gjennomslag for sentrale norske utviklings- og klimapolitiske prioriteringer, med et styrket resultatfokus. Sammen med andre nordiske land vil Norge fortsette å fremme sterkere vektlegging av kvinner og likestilling i Verdensbankens arbeid. I 2023 vil utformingen av en ny likestillingsstrategi for Verdensbankgruppen fra 2024 og flere år fremover stå sentralt.

Verdensbanken vil mobilisere 200 mrd. USD i klimarelaterte utlån i perioden 2021–2025, og har lansert en ny og ambisiøs handlingsplan for klimainnsatser i samme periode. Norge vil aktivt arbeide for at bankens klimamål oppfylles og for effektiv iverksetting av bankens klimaplan. Norge vil i 2023 prioritere bankens arbeid med grønn, robust og inkluderende utvikling og framheve betydningen av grønn og rettferdig omstilling til fornybar energi og blå økonomi. I tillegg vil Norge fortsette å legge vekt på bankens arbeid med nasjonal ressursmobilisering, utvikling av privat sektor og jobbskaping. Gjennom nordisk-baltisk valgkrets vil Norge arbeide for at Verdensbanken i 2025 dedikerer sin årlige «World Development Report» til skattlegging og ulikhet.

En bedre gjenoppbygging for en grønn, robust og inkluderende framtid er overordnet tema for IDA20. En betydelig andel av finansieringen fra IDA til låntakerlandene vil gå til investeringer i utdanning og helse. Norge vil fortsatt prioritere fattigdomsreduksjon, med spesiell vekt på kriseforebygging og respons, matsikkerhet og på grønne, rettferdige overganger innenfor bankens arbeid med klima. Norge vil arbeide for at Verdensbanken følger opp sine IDA20-forpliktelser innen klima, likestilling og kvinners økonomiske deltagelse og sårbare stater. Utvikling av privat sektor og storskala jobbskaping vil bli helt sentralt for å skape ny vekstkraft. Kriseforebygging og beredskap vil også vektlegges, spesielt tiltak mot sult og matusikkerhet.

Verdensbanken har i mange år vektlagt betydningen av sosiale sikkerhetsnett i utviklingsland, inkludert bruk av kontantoverføringer, som har vært svært viktig for å motvirke de negative effektene av pandemien. Norge har støttet flere av bankens fond som arbeider for at land videreutvikler offentlige ordninger. Slike ordninger vil stå sentralt i bankens respons mot de globale ringvirkningene av krigen i Ukraina, ikke minst for matsikkerhet, og vil prioriteres i 2023.

Norge vil også prioritere godt økonomisk styresett, spesielt bærekraftig gjeldshåndtering, tiltak for å øke skatteinngangen i låntakerland og

bekjempelse av ulovlig kapitalflyt. Økt teknisk bistand og rådgivning blir viktig, ettersom over halvparten av IDA-landene har høy risiko for å havne i, eller allerede er i, en gjeldskrise. Ringvirkningene av krigen i Ukraina vil øke gjeldsproblemene i mange land. Sammen med Verdensbanken vil Norge bidra til å fremme digital teknologiutvikling, spesielt i Afrika.

Verdensbankens institusjon for støtte til privat sektor, Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) åpnet for kapitalpåfylling fra 2020. Norge vil betale sitt bidrag på totalt 38,1 mill. USD over seks år (2020–2025). IFC kan vise til gode resultater med å mobilisere privat kapital og innovative finansieringsløsninger, og har et sterkt fokus på klimafinansiering. Fra 2022 til 2025 planlegger IFC å øke sin klimafinansiering til 35 pst. av sin samlede aktivitet, mot 32 pst. i 2022.

IFC vil i 2023 ha fokus på privat næringsutvikling i sårbare stater, jobbskaping, bedre rammevilkår for private investeringer og mobilisering av privat kapital til klimarelevante investeringer. IFC blir sentralt for å stimulere privatsektorutvikling og jobbskaping i kjølvannet av krigen i Ukraina og globale ringvirkninger av denne.

Et viktig instrument i IFC er privatsektorvinduet, som er en del av Verdensbankens fond for de fattigste landene, International Development Association (IDA). Privatsektorvinduet er et samarbeid mellom IDA, IFC og Verdensbankens garantiinstitutt (Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)). De to sistnevnte jobber med å fremme investeringsprosjekter i de fattigste landene og vanskeligste markedene, herunder i sårbare stater, med midler fra IDA. IFC er en viktig finansiell samarbeidspartner for norske bedrifter og for Norfund i utviklingsland.

Rapport 2021

Målene for 2021 var å bidra til Verdensbankens overordnede mål; å redusere ekstrem fattigdom og økonomisk ulikhet gjennom inntektsvekst for de 40 pst. fattigste. IDA er en sentral del av Verdensbankens innsats for å nå disse målene. Rapport for IFC finnes under Kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 73 *Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)*.

Ekstrem fattigdom er redusert

For første gang siden 1990-tallet økte ekstrem fattigdom og økonomisk ulikhet i 2020 og 2021. Den negative utviklingen tilskrives pandemien og den

relaterte økonomiske krisen, forsterket av økt konflikt og klimaendringer.

Verdensbankgruppen har respondert tungt, bredt og raskt for å motvirke de negative konsekvensene av pandemien. Gjennom omdisponering og forsering av lånemidler, mobiliserte banken 204 mrd. USD i 2020 og 2021. Dette representerer en økning på 50 mrd. USD i forhold til de foregående to årene. Støtten til utdanning ble økt med 53 pst., helse med 86 pst. og 135 pst. økning til sosiale sikkerhetsnett.

Planlagt IDA-finansiering til lavinntektsland ble fremskyndet, slik at 71 av 82 mrd. USD ble gjort tilgjengelig over en toårsperiode, mens 11 mrd. USD ble overført til den forserte IDA20. I 2021 foretok IDA betydelige omprioriteringer av planlagt finansiering for å styrke lands kriserespons. Matsikkerhet ble høyt prioritert i bankens covid-19-respons, med økte investeringer i sosiale sikkerhetsnett og landbruk.

Utsatte grupper ble prioritert på tvers av prosjekter. IDAs evne til å tilpasse seg et raskt skiftende landskap har vært, og fortsetter å være, avgjørende for å kunne gi effektiv hjelp. I en utfordrende periode hvor land hadde behov for vaksinelevering, nye undervisningsformer, strukturelle reformer, å utvikle sikkerhetsnett, bekjempe gresshoppesvermer og å møte trusler om hungersnød, var fondet avgjørende for verdens mest sårbare mennesker. Til tross for krevende omstendigheter, betydelige omprioriteringer og komprimering fra tre til to år av IDA19, leverte IDA godt på flertallet av sine mål inkludert innen klimafinansiering, likestilling, jobbskaping og økonomisk utvikling. Samtidig erkjenner banken at den ikke har oppnådd god nok fremgang på områder som digitalisering, utbygging av fornybar energi, utplassering av flere medarbeidere i sårbare stater og tiltak mot drivkrefter som skaper sårbarhet. Dette tilskrives i all hovedsak reisestriksjoner og smittevern hensyn under pandemien.

IDA har oppskalert ressursbruken i sårbare stater, og tildelte i 2021 om lag 14 mrd. USD, eller 39 pst. av utbetalingene, til slike land. En gjennomgang viser at Verdensbanken er i rute for å nå målene i sin strategi for sårbarhet, konflikt og vold, men utfordringene er formidable. En hovedutfordring er å forbedre bankens evne til å tilpasse seg ustabile situasjoner, inkludert hvordan den kan forbli engasjert i områder med pågående konflikter, og hvor det stilles spørsmål rundt legitimiteten til et lands regjering og myndigheter.

I Verdensbankens regnskapsår for 2021 (juli 2020–juni 2021) bidro IDA bl.a. til følgende resultater:

- 125 millioner mennesker fikk tilgang til sosiale sikkerhetsnett. Det er mer enn dobbelt så mange som i foregående år.
- 1,1 millioner bønder tok i bruk forbedrede landbruksmetoder.
- 4,4 millioner mennesker fikk tilgang til forbedrede sanitæranlegg.
- 7,4 millioner mennesker fikk tilgang til sikrere vannkilder.
- Med et bidrag på 3,8 mrd. USD ble epidemiologiske overvåkningssystemer, utstyr og fasiliteter for testing og helsesystemer utbygd. Samtidig ble grunnleggende helsetjenester til nær 100 millioner mottakere sikret.
- 34,8 millioner barn ble vaksinert.
- 51,2 millioner kvinner og barn mottok grunnleggende ernæringstjenester.
- 6,5 mrd. USD i private investeringer ble mobilisert i de fattigste landene.
- 16,8 millioner mennesker deltok i jobbskapingstiltak.
- 6,3 millioner mennesker fikk tilgang til finansielle tjenester.

Økonomisk ulikhet er redusert, gjennom inntektsvekst for de 40 pst. fattigste

Den økonomiske gjenoppbyggingen etter pandemien har vært svært ujevnt fordelt. To tiårs fremgang i fattigdomsreduksjon og mindre ulikhet står i fare for å reverseres og pandemien er enda ikke over. Pandemien førte i 2020 til ytterligere 97 millioner fattige. Økende ulikhet svekker lavinntektslands evne til å håndtere nye globale kriser. Prognoser fra Verdensbanken indikerer nå at framgangen i fattigdomsbekjempelse reverseres med 3-4 år globalt, og med 8-9 år i lavinntektsland som følge av pandemien.

I sin covid-19-respons har Verdensbanken skalert opp sin støtte til velferdsordninger og sosiale sikkerhetsnett. Banken mobiliserte i regnskapsåret 2021 8,6 mrd. USD til slike prosjekter i 38 land, hvorav en tredel er sårbare og konfliktrammede land.

Klimagassutslipp er redusert og klimatilpasning styrket

Verdensbankgruppen lanserte i 2021 en ny klimahandlingsplan (2021–2025) og nye klimamål, inkludert et mål om å mobilisere 25 mrd. USD i året i klimafinansiering. IBRD og IDA har satt 1.

juli 2023 som måldato for å justere pengestrømmer i fullt samsvar med Parisavtalen. I 2021 gikk 32 pst. av Verdensbankens utlån gikk til klima. Målet de nærmeste årene er 35 pst. Verdensbanken har også et mål om paritet, dvs. en 50/50 fordeling av midler til utslippsreduksjoner og klimatilpasning fram mot 2025. IBRD og IDA er i rute for å oppnå begge disse målene.

Verdensbanken står for den største andelen multilateral klimafinansiering, og har økt denne betydelig over de siste årene. I regnskapsåret 2021 har Verdensbanken mobilisert over 26 mrd. USD til klimaformål. Verdensbankgruppen mobiliserte 26 mrd. USD i klimafinansiering i 2021, 5 mrd. mer enn året før. Klimaandelen av Verdensbankens finansiering økte til 37 pst. av totalen, over målet om 35 pst. Dette utgjør 56 pst. av all klimafinansiering fra utviklingsbankene.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 1 276,4 mill. kroner for 2023. Det er en økning på 202 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022.

Deler av økningen gjelder økt kjernestøtte fra IDA19 til IDA20 på om lag 122,2 mill. kroner, en teknisk justering i sammensetningen av IDA20-bidraget og justering i det kursavhengige IBRD-bidraget. Den tekniske justeringen i IDA-bidraget utlignes av en tilsvarende reduksjon av Norges bidrag til multilateral gjeldslette gjennom IDA under kap. 172, post 73 *Gjeldslette*.

Videre økes bevilgningen på posten med 59,4 mill. kroner ved at kjernestøtte til IFC flyttes til posten fra kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 73 *Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)*.

Bevilgningen foreslås fordelt som følger:

- 1 098,2 mill. kroner til Norges forpliktelse i den 20. giverlandspåfyllingen av Verdensbankens utviklingsfond (IDA20).
- 118,8 mill. kroner til Norges forpliktelse for 5. kapitaløkning i Den internasjonale banken for gjenoppbygging og utvikling (IBRD).
- 59,4 mill. kroner til Norges forpliktelser for kapitaløkning for 2023 i Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC).

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall XII om deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonal banker og fond. Usikkerhet rundt endringer i valutakurser ved kapitaløkninger håndteres ved en fullmakt til

overskridelse, jf. forslag til vedtak under romertall III.

Post 71 Regionale banker og fond, kan overføres

Bevilgningen dekker Norges kjernestøtte til kjøp av eierandeler i utviklingsbankene og gavebidrag til de respektive bankers fond for de fattigste landene:

- Den afrikanske utviklingsbanken og Afrikafondet
- Den asiatiske utviklingsbanken og Asiafondet
- Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur
- Den interamerikanske utviklingsbanken og IDB Invest
- Nordisk utviklingsfond

De regionale utviklingsbankene er blant de største og viktigste kildene til utviklingsfinansiering og rådgivning til låntakerland. Regionalbankene er viktige i arbeidet for å nå bærekraftsmålene, oppfylle de internasjonale klimaforpliktelsene og for å mobilisere større midler fra flere kilder for å finansiere utviklings- og klimatiltak. Bankenes mål faller godt sammen med Norges utviklingspolitiske prioriteringer. De skårer også høyt på uavhengige evalueringer av resultater og effektivitet. De har klare retningslinjer for risikovurdering og gode sosiale og miljømessige sikringsmekanismer. Norge følger opp prioriteringer i regionalbankene i tett samarbeid med de nordiske landene, noe som øker norsk innflytelse.

Mål 2023

Bevilgningen støtter alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, samt bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen skal bidra til at de regionale utviklingsbankene og fond kan nå sine strategiske mål:

- Ekstrem fattigdom og økonomisk ulikhet er redusert.
- Klimagassutslipp er redusert og klimatilpasning styrket.
- Langsiktig og bærekraftig finansiering for utvikling, er mobilisert.

Prioriteringer 2023

Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB)

Afrikabankens strategi har som overordnet mål å skape mer inkluderende og grønnere vekst i Afrika. Bankens strategiske rammeverk handler om å bistå afrikanske land i å nå bærekraftsmålene og klimaforpliktelsene. Prioriterte innsatsområder er energi, transport, landbruk, bærekraftige matsystemer, industriell utvikling og regional integrasjon, med vekt på å integrere likestilling, klima, styresett og privatsektorutvikling.

Bankens prioriteringer har fått forsterket relevans i kjølvannet av covid-19, økende usikkerhet om tilgang til mat og energi og store klimautfordringer. Banken vil i 2023 fortsette å støtte afrikanske land med rådgivning og finansiering i form av subsidierte lån og gavebidrag for å håndtere de sosiale og økonomiske konsekvensene som følger med stadige kriser. Det utarbeides en ny overordnet strategi for 2023–2032. Prioriteringene for Afrikafondet for perioden 2023–2025 (AfDF-16) avklares i pågående forhandlinger som sluttføres siste kvartal 2022. AfDF tilbyr rådgivning og finansiering i form av sterkt subsidierte lån og gavebidrag for utviklingsformål til de 37 fattigste landene i Afrika.

Norges prioriteringer i 2023 er å støtte bankens respons for å effektivt møte stadig endrede behov på landnivå, innenfor sitt kjerneområde. Banken skal arbeide gjennom gode partnerskap, med tydelig arbeidsdeling, og særlig vekt på de fattigste landene. Norge vil arbeide for et tydelig fattigdoms- og klimafokus, bl.a. gjennom å være pådriver for at bankens kvinne- og likestillingsstrategi og klimarammeverk gjennomføres. Norge vil arbeide for at banken løfter arbeidet med matsikkerhet, landbruk og fornybar energi, med vekt på jobbskaping og utvikling av privat sektor. Kvinners, ungdommers, samt sårbare gruppers behov må også integreres tydeligere. Videre vil Norge arbeide for rådgivning og kapasitetsbygging for å løfte godt økonomisk styresett, herunder finansforvaltning, gjeldsbærekraft, skatt, ulovlig kapitalflyt og nasjonal ressursmobilisering.

Norge vil fortsette å arbeide for at mer av bankens virksomhet rettes mot lavinntektsland og sårbare landsituasjoner. Resultatorienteringen bør styrkes gjennom god personalforvaltning, bruk av oppdatert resultatrammeverk og god oppfølging av gjennomganger og evalueringer.

Norge vil arbeide for fortsatt fremdrift i interne reformer og vektlegge bankens finansielle bærekraft. Bankens muligheter til å opprettholde

planlagte utlånsvolum for perioden 2020–2027 er under press som følge av pandemien og nedgradering eller potensiell nedgradering av viktige medlemslands økonomier. Norge vil bidra til en fortsatt godt koordinert og samstemt valgkrets.

Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB)

Den asiatiske utviklingsbankens tematiske prioriteringer i inneværende programperiode er likestilling, klima og investering i privat sektor. AsDBs overordnede styringsinstrument er Strategi 2030, godkjent av bankens styre i 2018. Asiabankens utviklingsfond for det fattigste landene (AsDF) gir gavebidrag til fattige og sårbare land i Asia og Stillehavsregionen. Prioriteringene til utviklingsfondet ble avtalt i 2020 da påfyllingen for fireårsperioden 2021–2024 ble ferdigforhandlet. Fondet skal prioritere:

- sårbare stater og konfliktherjede land og små øystater
- likestilling
- klimaendringer og forebygging av naturkatastrofer
- regionalt samarbeid og integrering, herunder grenseoverskridende helseproblemer, hav, biodiversitet og økosystemtjenester
- privatsektorutvikling
- gjeldshåndtering

En stor andel av utviklingsfondet går til prosjekter som utføres av FN-organisasjoner i Afghanistan og til sivilbefolkningen i Myanmar.

Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)

Innbetalingen av Norges kapitalinnskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB) på 110,1 mill. USD fordelt over fem år, ble fullført i 2020. AIIB er ikke en tradisjonell utviklingsbank, men en investeringsbank som gjennom å finansiere infrastrukturutbygging i form av lån, garantier og egenkapitalinvesteringer, bidrar til utvikling og fattigdomsreduksjon. Banken skal forutsetningsvis gi avkastning, og overenskomsten åpner for uttak av utbytte fra eiernes side.

AIIB prioriterer grønn infrastruktur, regionalt samarbeid, teknologirettet infrastruktur og mobilisering av privat kapital. AIIB er en ung bank og har store fordeler av prosjektsamarbeid med andre multilaterale utviklingsbanker som Verdensbanken, EBRD, ADB m.fl. Læringseffekten ved samfinansiering med andre banker er høy.

I styret har Norge fokus på bedre utviklingseffekt av prosjektene. Banken kan låne ut 15 pst. utenfor Asia-regionen, hvor utviklingseffekt vektlegges.

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB)

Hovedoppgaven for Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB) i 2023 vil være gjenoppbygging i Latin-Amerika og Karibia etter to år med pandemi, i tillegg til å håndtere virkningene i regionen av Russlands krig i Ukraina. Norge vil støtte IDBs rolle som den viktigste regionale utviklingsbanken i Latin-Amerika og Karibia. Klima er en hovedpilar i IDBs virksomhet og det legges opp til Paris-samsvar innen 2023. Dette er en viktig prioritering for Norge. Ambisjonene for klimafinansiering skal opp fra dagens mål på 30 pst. til 35 pst. til klimarelaterte prosjekter, og 40 pst. skal gå til grønn gjenoppbygging. IDB tar også sikte på å opprette et klimafond i 2023.

Norsk hovedprioritering er fattigdomsbekjempelse, inkludert sosial ulikhet. Norge prioriterer også godt styresett, transparens og anti-korrupsjon og likestilling. Ressursmobilisering og skatt er også noe Norge ønsker å fremme mer i bankens virksomhet. IDB vil fortsette å være en partner for Norge i regjeringens klima- og skogsatsing.

IDBs privatsektorarm, IDB Invest, forventes å få nye arbeidsområder i 2023. IDBs årsmøte i 2022 vedtok en resolusjon for å utrede behovet for en kapitalpåfylling i IDB Invest. Regionen står fortsatt overfor store utfordringer og det gjenstår å se hvor mye de største landene vil kunne bidra med til en ev. styrking av bankens kapital. Medlemslandene utenfor regionen vil kun i begrenset grad kunne bidra.

Nordisk utviklingsfond (NDF)

NDF er et klimafond med fokus på klimatilpasning og klimautslippsreduksjon i lavinntektsland, primært i Afrika. NDF har som mål å være en ledende nordisk stemme for å se klima og utvikling i sammenheng. I 2023 vil innsatsen for klimatilpasning og utslippsreduksjon styrkes betydelig som følge av innbetalinger til kapitalpåfyllingen de nordiske landene vedtok i 2020. Minst 60 pst. av prosjektene skal gå til Afrika sør for Sahara, minst 50 pst. skal gå til klimatilpasning og minst 50 pst. skal finansieres på gavevilkår. NDF samarbeider både med privat og offentlig sektor og kan tilby fleksibel finansiering med en katalytisk effekt.

Rapport 2021

Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB)

Afrikabanken utbetalte 5 mrd. USD i lån og gavebidrag i 2021, hvorav 1,9 mrd. USD fra Afrikafondet (AfDF).

Bankens covid-19-krisesrespons var på til sammen 4,1 mrd. USD i 2020 og 2021, og besto hovedsakelig av budsjettstøtte øremerket smitteverntiltak og helserelaterte formål. Det ble også gitt støtte til sosiale beskyttelsesprogram og for å holde hjulene i gang i næringslivet. Banken bidro til at testkapasiteten økte fra om lag 15 300 tester til i underkant av 179 700 per dag, og til opplæring av 130 000 helsearbeidere. Subsidiert av vann- og strømregninger var viktige bidrag i flere land, som Elfenbenskysten, Malawi, Senegal og Togo. Mer enn 300 000 mindre og mellomstore bedrifter mottok næringsstøtte i form av garantier, gunstig finansiering og rådgivning. Kriseresponsen, som nå evalueres, ble i 2021 gradvis etterfulgt av investeringsprosjekter og rådgivning innen bankens etablerte satsingsområder.

Tydeligere prioriteringer og interne reformer

Det er god fremdrift i reformprosessen vedtatt i 2019 for perioden 2020–2027, og 79 pst. av tiltakene er gjennomført. Banken fortsatte å spisse innsatsen innen infrastruktur og energi, landbruk og matsikkerhet, industrialisering og regional integrasjon. 81 pst. av prosjektene avsluttet i 2021 viste til at planlagte resultater var oppnådd, mot hhv. 80 pst. i 2020 og 69 pst. i 2019. Selektivitet forblir viktig for å unngå fragmentering og for å styrke operasjonell effektivitet og utviklingseffekt. Grunnlaget for mer strategiske innsatser innen privatsektorutvikling, jobbskaping, klima, likestilling, sårbarhet og styresett ble understøttet gjennom oppdaterte strategier og handlingsplaner med tilhørende resultatrammeverk. Norge bidro gjennom innspill i den løpende styrediskusjonen.

Ekstrem fattigdom og økonomisk ulikhet er redusert

I 2021 ble 17 oppdaterte landspesifikke sårbarhetsanalyser ferdigstilt. Disse bidro til mer relevante landprogrammer med styrkede innsatser på Afrikas Horn, i Sahel og rundt Tsjadsjøen. Banken utarbeidet en ny strategi for sitt engasjement i sårbare landsituasjoner, basert på erfaringsoppsummering og anbefalinger fra en uavhengig evaluering fra 2021. Evalueringen fremhevet relevansen av Afrikafondets dedikerte budsjett for sårbare land, men påpekte behov for styrket prosjektutvik-

ling, oppfølging og rapportering. Evalueringen og den nye strategien benyttes i pågående forhandlinger mellom banken og giverne om hvordan AfDFs innsats i sårbare landsituasjoner kan styrkes i kommende treårsperiode.

Entreprenørskap og jobbskaping sto sentralt, med vekt på digitale verktøy for inkludering, også av ungdommer og sårbare grupper. Bankens strategi for sysselsetting av unge ga strategisk retning for innsatsen i 2021. Strategien evalueres og rapport forventes høsten 2022. Bankens investeringer i landbruk bidro til å utvikle entreprenørskap, matsikkerhet og bærekraftige matsystemer.

Alle bankens prosjekter i offentlig sektor gjorde bruk av bankens likestillingsmarkør i 2021, som er et viktig internt verktøy for å styrke likestillingshensyn. Banken benytter bl.a. Africa Gender Index, for å fremme likestillings- og kvinneperspektivet i sin dialog med afrikanske medlemsland.

Banken bidro med kapasitetsbygging for styrket offentlig finansforvaltning, finansiell åpenhet og nasjonal ressursmobilisering i flere land. Programmene for kapasitetsbygging ble understøttet av en oppdatert, forbedret strategi. Banken bidro til bedret kvalitet i budsjettering og offentlig finansforvaltning i 14 land, bedret innsyn og kontroll i offentlig sektor i syv land, bedre innkjøps-systemer i seks land, og bedring i konkurranseklimaet i tolv land.

Klimagassutslipp er redusert og klimatilpasning styrket

Banken økte sin klimafinansiering til 41 pst. av godkjente prosjekter i 2021, med totalt 2,6 mrd. USD, en økning fra 34 pst. i 2020, og nådde med dette målet om 40 pst. Tiltak for å redusere utslipp utgjorde 33 pst. og tiltak for klimatilpasning 67 pst. Banken opplevde stor etterspørsel etter finansiering til klimatilpasning fra afrikanske land.

I 2021 rapporterte Afrikabanken bl.a. følgende resultater:

- 1,3 millioner mennesker ble koblet til energinettet, halvparten kvinner.
- 280 megawatt ny energi ble produsert, hvorav 70 megawatt fra fornybare energikilder.
- 12,2 millioner mennesker fikk ny eller bedre tilgang til vann og sanitær.
- 857 km vei ble utbedret eller bygget.
- 3,7 millioner mennesker nøt godt av bankens investeringer i landbruk, hvorav 1,6 millioner kvinner.
- 6,6 millioner mennesker fikk bedre tilgang til transporttjenester, hvorav 3,1 millioner kvinner.

- 133 600 små og mellomstore bedrifter fikk bedre tilgang til finansiering.
- 130 000 mennesker fikk bedre tilgang til utdanning.

Satsingsområdene energi og landbruk hadde lavere måloppnåelse enn forventet i 2021. Bankens uavhengige evalueringsavdeling anbefaler at banken revurderer disse målene med sikte på større realisme. Slik revisjon foretas i forbindelse med oppdatering av bankens resultatrammeverk i siste del av 2022, og samkjøres med arbeidet med den nye tiårsstrategien (2023–2032). En tredel av bankens operasjoner ble forsinket i forhold til oppsatt gjennomføringsplan i 2021. Banken viser til at dette hovedsakelig skyldes reiserestriksjoner og smittevern hensyn, samt utfordrende situasjoner i flere land preget av sårbarhet og konflikt. Styret følger opp bankens oppfølging av disse utfordringene.

Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB)

AsDB godkjente i 2021 totalt 22,8 mrd. USD i lån, gavebistand, egenkapitalinvesteringer, garantier og teknisk bistand. Dette var en klar nedgang sammenlignet med det ekstraordinært høye nivået i 2020, men var omtrent like mye som i årene før pandemien. Så mye som 13,5 mrd. USD av midlene gikk til bankens pandemirespons, hvorav 4,1 mrd. USD til å anskaffe vaksiner. AsDB var med dette den multilaterale institusjonen som finansierte flest vaksiner i regionen. I AsDBs nye energistrategi ble det presentert planer for å ytterligere stimulere overgangen til fornybar energi og styrke tilgangen til billig energi. Banken høynet dessuten sitt mål for total klimafinansiering frem mot 2030 fra 80 mrd. USD til 100 mrd. USD. I 2021 godkjente AsDB 3,5 mrd. USD til klimafinansiering, men grunnet pandemien er klimafinansiering på etterskudd i forhold til strategimål.

I AsDBs strategi for perioden fram til 2030 er det valgt ut sju operative satsingsområder. I 2021 var det spesielt stor framgang i målet om likestilling. Samtlige nye prosjekter ble vurdert å inneholde elementer som vil gi en direkte positiv effekt for kvinner og jenter. For perioden 2019–2021 er denne andelen 96 pst., som er betydelig høyere enn strategiens mål på 75 pst.

Asiabankens utviklingsfond (AsDF) gir gavebidrag til fattige og sårbare land i Asia og Stillehavsregionen. Afghanistan, Tadsjikistan og sju Stillehavsøyer mottok ren gavebistand. Kirgistan, Maldivene, Solomon-øyene og Vanuatu mottok halvparten som ren gavebistand og halvparten

som lån. Bhutan, Laos, Kambodsja, Myanmar og Nepal fikk subsidierte lån. Støtten under AsDF til Myanmar og Afghanistan ble suspendert kort tid etter de udemokratiske maktovertakelsene i de to landene, og pandemien begrenset omfanget av det øvrige arbeidet.

I 2021 var finansieringen av helseformål om lag på nivå med ambisjonene, mens støtten til utslippsreduksjoner og klimatilpasning lå et godt stykke under det målsatte gjennomsnittsnivået for hele programperioden 2021–2024. AsDB besluttet i 2021 å styrke støtten fra AsDF til de mange små øystatene i regionen og til land som er særlig sårbare og konfliktutsatte.

Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)

I 2021 godkjente AIIB 51 prosjekter til en verdi av 9,9 mrd. USD. Dette utgjorde tilnærmet samme investeringsvolum som i 2020, men inkluderte seks prosjekter mer. Av innvilgede prosjekter i 2021 utgjorde støtte til privatsektorutvikling 25 pst., 48 pst. til klimafinansiering og 20 pst. til regionalt samarbeid.

I 2021 startet banken sin oppdatering av energi-strategien, som forventes klar i september 2022. Utfasing av kull, energieffektivisering og investering i gass vil være hovedelementer i strategien. I forbindelse med strategien diskuteres også innovative løsninger som hydrogen. Norge deltar aktivt i konsultasjoner med banken om utforming av strategien.

Banken har utfordringer med at rekrutteringen til banken går sakte, og for lav utbetalingstakt og gjennomføring av prosjektene. Det har vært diskutert å etablere kontorer utenfor hovedkontoret i Beijing, men det er ikke besluttet. Valgkretsen Norge er del av, ønsker ikke å kopiere andre bankers struktur og støtter presidenten i AIIB som forsøker å stå imot press om å etablere større kontorer fra bl.a. India, som er nest største giver til AIIB.

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB)

IDB finansierte prosjekter for til sammen 14,5 mrd. USD i 2021, hvorav om lag 8 mrd. USD til covid-19-respons. Under pandemien økte budsjettstøtten til landene fra 30 pst. til 40 pst. IDBs soliditet er god og banken har beholdt sin trippel A-rangering.

De økonomiske utfordringene i Latin-Amerika var store også før covid-19, med økt ulikhet og sosial uro. Pandemien har rammet regionen hardt, med særlig høy dødsrate. Antall fattige økte

med 25 millioner, til 206 millioner, og gjelden økte i snitt fra 58 pst. til 72 pst. av BNP i 2021. Det er et stort behov for strukturelle reformer i regionen for å stimulere til vekst, heve produktiviteten og redusere ulikhet.

Også i 2021 gikk mange av bankens prosjekter til å bekjempe pandemien. Av alle prosjekter som ble godkjent, hadde 78 pst. håndtering av klimaendringer minst som et delmål. 76 pst. av prosjektene skulle oppnå mål om likestilling, mens 40 pst. av prosjektene gikk til små og sårbare land i regionen. Et nytt vekstområde i 2021 var lån til å styrke regionale forsyningskjeder. Til sammen 2,3 mrd. USD ble lånt ut til prosjekter med dette formålet, en dobling sammenlignet med normalnivået fra før pandemien.

IDBs privatsektorarm, IDB Invest, finansierte prosjekter for 9,3 mrd. USD. Av dette ble 3 mrd. USD mobilisert fra andre finansieringspartnere. Om lag en tredel av finanseringen var til små og mellomstore bedrifter. For 15 pst. av prosjektene var digitalisering et viktig mål. Målet om 30 pst. klimafinansiering ble ikke oppnådd i 2021 (26 pst.), noe som hovedsakelig skyldes pandemien.

Nordisk utviklingsfond (NDF)

2021 var det første året NDF utvidet sin virksomhet som følge av kapitalpåfyllingen vedtatt i 2020. NDFs prosjektportefølje var i 2021 på 500 mill. euro fordelt på 131 prosjekter. 60 mill. euro ble til delt nye prosjekter, hvorav 58 pst. i Afrika sør for Sahara. NDF økte andelen prosjekter som gikk til klimatilpasning til 50 pst. Det ble også lagt større vekt på prosjekter innenfor biodiversitet og blå økonomi. Likestilling ble også prioritert i fordelingen av prosjektmidlene. Det nye resultatrammeverket i NDF viste at fondet bidro til styrket robusthet mot klimaendringer og katastrofer. Sammenhengene mellom naturressurser og vann, energi og mat ble forbedret. Tilgangen til, og produksjon av, rimelig og bærekraftig energi, økte. Den økende gjeldsbyrden for flere land i Afrika sør for Sahara førte i 2021 for første gang til manglende innbetalinger på lån, bl.a. fra Zambia. Det ble derfor satt i gang et arbeid for å bøte på denne type utfordringer.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 988,5 mill. kroner for 2022. Det er en økning på 56,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Økningen gjelder Afrikafondet, jf. forslag til vedtak under

romertall XII om deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonale banker og fond. Beløpet for Afrikafondet er et anslag fordi forhandlingene om giverlandspåfylling av fondet for perioden 2023–2025 (AfDF-16) ikke ferdigstilles før mot slutten av 2022. Utenriksdepartementet vil komme tilbake til Stortinget med en justering av beløpet i revidert nasjonalbudsjett for 2023 ved behov. Usikkerhet rundt endringer i valutakurser for kapitaløkninger håndteres ved en fullmakt til overskridelse, jf. forslag til vedtak under romertall III. Bevilgningen foreslås fordelt som følger:

- Afrikafondet (AfDF): 749 mill. kroner
- Nordisk utviklingsfond (NDF): 98,5 mill. kroner
- Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB): 90,7 mill. kroner
- Asiafondet (AsDF): 50,3 mill. kroner

Post 72 Strategisk samarbeid, kan overføres

Bevilgningen dekker øremerkede bidrag til de multilaterale utviklingsbankene, spesielt Verdensbanken og IFC. Disse midlene er viktig katalytisk finansiering, som supplement til kjernestøtten. Fondene brukes for å støtte politisk prioriterte innsatsområder og til politisk påvirkning gjennom dialog med bankene for å understreke norske prioriteringer. Norge arbeider for tiden spesielt aktivt i om lag ti slike fond med midler innbetalt i tidligere år. Jobbskaping i sårbare stater, digitalisering i offentlig sektor og opplæring til lavinntektsland om god gjeldshåndtering, er noen av innsatsene som støttes via disse fondene. Tiltak er rettet mot innsats for større utviklingseffekt innovativ, katalytisk finansiering, og bedre resultater og resultatformidling.

Mål 2023

Bevilgningen støtter alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, og bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- De multilaterale utviklingsbankenes samlede innsats for effektiv fattigdomsbekjempelse og levering av fellesgoder er styrket.
- Inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst er oppnådd.

Prioriteringer 2023

Regjeringen vil fortsette å bidra til innovasjon og til å fremme inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst og jobbskaping. Norge vil fortsette å påvirke bankene i deres støtte til fattige land innen områder som er viktig for Norge, som menneskerettigheter, sårbare stater, digitalisering og opplæring om god gjeldshåndtering i lavinntektsland. Allerede innbetalt strategisk støtte til målrettede fond brukes også aktivt for å understøtte Norges betydelige kjernestøtte.

I fondene Norge allerede deltar i, inngår jobbskaping for unge, integrering av menneskerettigheter og likestilling i bankens arbeid, helhetlig innsats i sårbare stater, håndtering av offentlige finanser og gjeld i samarbeidet. Støtte til oppbygging av sosiale sikkerhetsnett prioriteres. Slike vil stå sentralt i bankenes respons mot de globale ringvirkningene av krigen i Ukraina, ikke minst for å fremme matsikkerhet. Det er ikke prioritert midler til samarbeid gjennom flergiverfond i utviklingsbankene i årets budsjett, kun til IMF.

Regjeringen vil støtte Det internasjonale pengefondet (IMF) sine spesielle låneordninger for lavinntektsland, Poverty Reduction and Growth Trust (PRGT). Midlene betales inn over tre år, med tre likele arlige beløp, fra 2023. IMF har spisskompetanse på å håndtere økonomiske kriser og er en sentral, stabiliserende faktor i det globale finansielle og økonomiske systemet. Utlån fra IMF skal sikre midlertidig finansiering til land med betalingsbalansevansker, slik at de får tid til å omstille økonomien og unngår tiltak med svært negative konsekvenser.

Riksrevisjonen la i desember 2021 fram sin gjennomgang av Norges støtte til fire utvalgte fond i Verdensbanken i perioden 2009–2020. Rapporten ble debattert i Stortinget 30. mai 2022. Utenriksdepartementet vil følge opp med en full gjennomgang av Norges bruk av fond og fondslignende mekanismer, ikke bare i Verdensbanken. Riksrevisjonens anbefaling om en mer langsiktig og helhetlig strategi for bistand gjennom fond i Verdensbanken vil også bli fulgt opp. Anbefalinger fra Riksrevisjonen er tatt inn i Trust Fond Forum i Verdensbanken, der Norge sammen med andre givere har en tett dialog med banken om gjennomføring av fond. Fokus på større åpenhet, spesielt rundt finansiell rapportering og bankens informasjon om administrasjonsutgifter ved bruk av fond, har blitt prioritert fra Norge. Her samarbeider Norge også med de andre nordiske landene.

De multilaterale utviklingsbankenes samlede innsats for effektiv fattigdomsbekjempelse og levering av fellesgoder er styrket

I 2021 ble rettighetsbasert inkludering av marginaliserte grupper styrket. Unge entreprenører fikk støtte og det ble skapt nye arbeidsplasser tross pandemien. Innsatsen gjennom fond for digital utvikling og for gjeldshåndtering har styrket forvaltningen av offentlige ressurser med vekt på økt åpenhet, ansvarliggjøring og bruk av digitale virkemidler. Myndigheters kapasitet til å håndtere gjeld, og juridisk kompetanse i komplekse kommersielle transaksjoner er styrket. Korrupsjonsbekjempelse, digitale fellesgoder og styrket beredskap har bedret grunnlaget for sosiale tjenester og en inkluderende økonomisk vekst. Innsatsen har også styrket sårbare gruppers kunnskap om rettigheter og klagemekanismer.

Norge videreførte støtten til Verdensbankens fond for menneskerettigheter, inkludering og likestilling «Human Rights, Inclusion and Empowerment Trust Fund». I 2021 bidro fondet til å integrere menneskerettigheter på tvers av Verdensbankgruppens innsats gjennom å utvikle kunnskapsprodukter, drive opplæring, og spisse 36 prosjekter. Fondet er særlig rettet mot marginaliserte grupper, og har bl.a. utviklet en veiledning for å inkludere mennesker med nedsatt funksjonsevne på tvers av sektorer. Fondet har også dokumentert hvordan tilrettelagt infrastruktur og transport bedrer tilgangen til helsehjelp, utdanning og yrkesdeltakelse for kvinner. Fondet tilpasset seg behov i kjølvannet av pandemien, hvor det ble enda vanskeligere å nå ut til de mest marginaliserte gruppene. Fondet opplevde stor etterspørsel gjennom året, samtidig som det var budsjettmessige begrensninger. Eksterne risikofaktorer inkluderte pandemi og politisk ustabilitet. Mangel på kapasitet, kompetanse og vektlegging av menneskerettigheter fra bankens ledelse, utgjorde interne risikofaktorer.

Norge videreførte støtten til Verdensbankens stats- og fredsbyggingsfond, «State and Peacebuilding Fund 2.0», gjennom overføring av innbetalte bidrag til et nytt paraplyfond. Fondet støttet gjennomføringen av Verdensbankens strategi for sårbarhet, konflikt og vold (2020–2025) gjennom katalytisk finansiering av konfliktforebygging, rask kriserespons og oppbygging av motstandskraft i sårbare og konfliktrammede situasjoner. 2021 var et overgangsår for fondet, med avslutning av én fase og overgang til ny paraplyfondstruktur. Dette er i tråd med reformer i banken

støttet av Norge. Fondet hadde lavere utbetalingsgrad enn ønskelig, grunnet lavere etterspørsel etter endrede behov gjennom pandemien.

I 2021 ga Verdensbankens globale fond for katastroforebygging, «Global Fund for Disaster Risk Reduction» (GFDRR), 360 ulike tilskudd fordelt på 144 land. Et viktig resultat er styrket integrering av katastrofe- og risikoforebygging i nasjonale og lokale planer og arbeid (se omtale under kap. 163 *Klima, miljø og hav*, post 70 *Miljø og klima*).

Støtten til Verdensbankens partnerskap for digital utvikling, «Digital Development Partnership», ble videreført. Formålet er å utvikle, gjøre tilgjengelig og å fremme effektive rammebetingelser for digitale løsninger. I Etiopia videreutviklet myndighetene et nytt juridisk rammeverk som skal øke konkurranse og investeringer innen telekommunikasjon. Dette skal gi befolkningen bedre tilgang til moderne digitale tjenester. Fondet støttes av tolv partnerland, men også teknologibedrifter, bl.a. Google og Microsoft. Innsatsen omfatter 76 programmer i mer enn 50 land, de fleste i Afrika.

Inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst

Jobbskaping for unge er viktig for å skape inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst. Norge fortsatte å støtte Afrikabankens strategi for jobbskaping for unge gjennom flergiverfondet «Youth Entrepreneurship and Innovation». Ved utgangen av 2021 har ferdigstilte prosjekter i fondet bidratt til å skape 68 100 arbeidsplasser for unge mennesker. En evaluering pågår og rapporten forventes høsten 2022.

Norge videreførte støtten til gjeldshåndteringsfondet «Debt Management Facility» (DMF III) i regi av Verdensbanken og IMF. Fondet ga råd og opplæring til fattige land om gjeldshåndtering. Økt åpenhet om gjelden tillegges stor og økende vekt. Det er en positiv utvikling hvor flere land publiserer gjeldsstrategier og -data. Pandemien forsterket gjeldsproblemene i mange land. All teknisk assistanse og opplæring under koronapandemien ble levert virtuelt. I alt 86 land mottar tjenester fra denne mekanismen. Mer enn 1 400 personer ble kurset i regi av DMF i 2021.

Svak forhandlingsevne hindrer mange afrikanske land i å utnytte de langsiktige fortjenestene av landets ressurser, noe som underminerer inkluderende bærekraftig økonomisk vekst. Norges støtte til African Legal Support Facility (ALSF) i 2021 bidro med juridisk rådgivning og kapasitetsbygging i ALSFs afrikanske medlemsland. ALSF

ga i 2021 juridisk opplæring til mer enn 2 300 personer innen kommersielle transaksjoner og gjeldsforhandlinger. Innsparing og inntekter for afrikanske myndigheter som følge av ALSF sine bidrag er ved utgangen av 2021 anslått til 2,47 mrd. USD.

Norge gjennomførte i 2021 siste innbetaling til Den interamerikanske utviklingsbankens (IDB) fond for åpenhet og innsyn, «Transparency Trust Fund». Fondet har støttet 77 prosjekter og bidratt til å løfte åpenhet og arbeid mot korrupsjon høyere på dagsorden i Latin-Amerika og Karibia. Norge inngikk mot slutten av 2021 en ny avtale med Verdensbankens flergiverfond «Identification for Development» (ID4D), med myk øremerking til «G2Px-vinduet» (Digitizing Government-to-Person Payments). Formell identifikasjon er grunnleggende for offentlig tjenesteleveranse, og digital identifikasjon gir nye muligheter for bred sosial og finansiell inkludering. Programmet gir teknisk assistanse og finansiering til ID-prosjekter og finansiell inkludering i 50 land. Fondet støtter land for å få på plass gode regulatoriske rammeverk som skal sikre bred sosial inkludering gjennom grunnleggende digital offentlig infrastruktur.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 43,3 mill. kroner for 2023. Det er en økning på 38,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022. Bevilgningen på posten er forpliktet til IMF's låneordninger for lavinntektsland.

Post 73 Gjeldslette, kan overføres

Bevilgningen dekker Norges forpliktelser under de multilaterale gjeldsletteinitiativene «Heavily Indebted Poor Countries Initiative» (HIPC) fra 1996, og «Multilateral Debt Relief Initiative» (MDRI) fra 2005 for sletting av fattige lands gjeld til multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner. Norge er politisk forpliktet til å delta i disse store internasjonale spleiselagene fram til 2044 og 2054 for hhv. Verdensbanken og Afrikabanken. Norges juridisk bindende forpliktelser, som utvides hvert tredje år i forbindelse med giverlandspåfyllingene i IDA og Afrikafondet, er nedfelt i romertallsvedtak fram til hhv. 2033 og 2035. Bevilgningsbehovet antas å øke fram mot et toppunkt rundt 2025.

Bevilgningen kan ved behov brukes til inndekning av bilateral gjeldslette overfor land med statsgjeld til Norge som ikke er omfattet av «Handlingsplanen for gjeldslette for utvikling» fra 2004,

som hjemler gjeldslette uten bevilgning over bistandsbudsjettet.

Norge deltar aktivt i Parisklubben, som består av kreditorlandene i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), og støttet opp om gjeldsmoratoriet Debt Service Suspension Initiative (DSSI) i 2020–2021 pga. pandemien. Norge støtter også Common Framework, rammeverket for gjeldsrestrukturering som etterfulgte DSSI, og arbeider for større fortgang i dette initiativet.

Mål 2023

Bevilgningen støtter alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norge oppfylder sine juridisk bindende forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale gjeldsletteinitiativer (HIPC og MDRI).

Prioriteringer 2023

Gjeldsbærekraft i lavinntektsland er mer aktuelt enn noensinne etter covid-19 og som følge av Russlands krig mot Ukraina. Inflasjonspress og en strammere pengepolitikk påvirker fattige lands evne til å betjene gjeld. Ifølge Verdensbanken er over 60 pst. av alle lavinntektsland enten i gjeldskrise eller i stor fare for å havne i krise. Til sammenligning var det under 30 pst. i 2015.

Verdensbanken la i april 2022 frem en rapport om framdriften av «Common Framework», som er G20 og Parisklubbens rammeverk for gjeldsreduksjon. Norge støtter også tiltak som kan forbedre framdriften. Dette kan være frys i betjening av gjeld for deltakende land, større forutsigbarhet og en klarere tidsramme for forhandlingsprosesser.

Hovedutfordringen er å få flere land til å søke om gjeldsbehandling, samt å sikre deltakelse av kreditorer utenfor Parisklubben, som Kina og private kreditorer. Norge støtter tiltak som kan bidra til at flere land får gjeldslette, særlig de fattigste landene. Det er avgjørende at Kina, som står for den største delen av utviklingslands stat-til-stat gjeld, deltar i «Common Framework». Det vil fortsatt være viktig å arbeide for at det internasjonale samfunnet står sammen om de store multilaterale gjeldsinitiativene fra 1990- og 2000-tallet. Norge vil innfri sine forpliktende andeler i HIPC og MDRI overfor Verdensbanken og Afrikabanken. Norge vil fortsette å arbeide for ansvarlig låntaking og långivning, slik at nye gjeldsoptak ikke oversti-

ger grenser for økonomisk bærekraft. Norge arbeider aktivt for økt åpenhet i statsgjeld og skjult gjeld.

Dersom det skulle bli behov for gjeldslette for land som ikke er omfattet av «Handlingsplan om gjeldslette for utvikling», vil dette i utgangspunktet måtte bevilges innenfor bistandsbudsjettet.

Rapport 2021

Norge har oppfylt sine juridisk bindende forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale gjeldsletteinitiativer (HIPC og MDRI)

Norge bidro til forpliktelsene under MDRI og HIPC i Verdensbanken (IDA) og Afrikabanken i 2021. De 39 berørte utviklingslandene fikk dermed frigjort det tilsvarende beløpet, som de ellers ville ha måttet bruke på renter og avdrag, til formål som infrastrukturbygging, klimatiltak, helse og utdanning. Det politiske påvirkningsarbeidet for ansvarlig låntaking og långivning ble særlig videreført gjennom Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene og FNs generalforsamling. Norge støttet opp om G20 og Parisklubbens gjeldsmoratorium, «Debt Service Suspension Initiative» (DSSI), som ble avsluttet i 2021. Totalt deltok 42 land i DSSI og det ble gitt betalingsutsettelse for i alt 12 mrd. USD. Kinas deltakelse utgjorde en milepæl i det internasjonale gjeldssamarbeidet.

I 2021 søkte tre land om å få gjeldslette innenfor dette rammeverket; Etiopia, Tsjad og Zambia. Sudan kvalifiserte seg for multilateral gjeldslette i juni 2021, som ett av de aller siste HIPC-landene.

Sletting av Sudans statsgjeld og nye lån fra de multilaterale utviklingsbankene ble imidlertid stanset som følge av statskuppet i oktober 2021.

Budsjett 2023

Det foreslås bevilget 389,6 mill. kroner for 2023 for å innfri Norges juridisk bindende multilaterale gjeldsletteforpliktelser. Dette er en reduksjon på 6,4 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2022, som skyldes tekniske justeringer mellom denne posten og kap. 172, post 70 *Verdensbanken*.

Beløpene for Afrikafondet er anslag fordi forhandlingene om giverlandspåfylling av fondet for perioden 2023–2035 (AfDF-16) ikke ferdigstilles før mot slutten av 2022. Utenriksdepartementet vil komme tilbake til Stortinget med en justering av beløpet i revidert nasjonalbudsjett for 2023 ved behov.

Usikkerhet rundt endringer i valutakurser håndteres ved en fullmakt til overskridelse, jf. forslag til vedtak under romertall III. Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall IX om ettergivelse av fordringer, XII om deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonale banker og fond og XIII om deltakelse i det internasjonale gjeldsletteinitiativet.

Bevilgningen fordeles som følger:

- IDA20 - MDRI: 227,7 mill. kroner
- Afrikafondet - MDRI: 114,6 mill. kroner
- Afrikafondet - HIPC: 29,3 mill. kroner
- International Development Association (IDA20) - HIPC: 18,2 mill. kroner

Kap. 179 Flykntingiltak i Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
21	Spesielle driftsutgifter	473 439	573 029	1 623 976
	Sum kap. 179	473 439	573 029	1 623 976

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen dekker visse utgifter til flykninger og asylsøkeres opphold i løpet av det første året i Norge, som etter OECD/DACs retningslinjer kan klassifiseres som offisiell utviklingsbistand (ODA).

Ansvar for tiltak overfor flykninger og asylsøkere i Norge ligger under hhv. Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. ODA-andelen av tiltakene budsjetteres som internasjonal bistand på denne posten, og avregnes mot utgifter til dette formålet under de nevnte departementene.

Rapport 2021

I 2021 ble det utbetalt 473,4 mill. kroner fra Utenriksdepartementets budsjett til hhv. Justis- og beredskapsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet. Se nærmere omtale i de respektive departementers fagproposisjoner.

Budsjett 2023

For 2023 er det lagt til grunn en prognose på 14 000 ankomster av flyktninger og asylsøkere

der 10 000 av disse er fordrevne fra Ukraina. Anslaget er fra juni 2022 og er meget usikkert, spesielt for antallet fordrevne fra Ukraina. Det vises til fagproposisjonene til Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet som har ansvaret for oppfølging av flyktninger og asylsøkere i Norge.

Det foreslås bevilget 1 624 mill. kroner for 2023, som utgjør beregnet bistandsandel av flyktingutgiftene i Norge i 2023.

Del III
Spesielle tema

8 Nordområdepolitikken

En ny giv i nordområdepolitikken

Hurdalsplattformen slår fast at nordområdene er Norges viktigste strategiske satsingsområde. Regjeringen vil arbeide for en ny giv i nordområdepolitikken gjennom innsats på fem hovedstøtter:

1. Internasjonalt samarbeid og lavspenning i nord: regionalt og grenseoverskridende samarbeid, og forsvar (tilstedeværelse, balanse mellom avskrekking og beroligelse).
2. Kunnskap som nav i nordområdepolitikken (kompetanseutvikling, utdanning, forskning).
3. Bosetting og tilhørighet: Viktige tjenester skal nærmere folk, beredskap i nord og levende lokalsamfunn (kultur, idrett, desentralisering av arbeidsplasser).
4. Infrastruktur: nordområdene skal knyttes tettere sammen (vei, bane, luft, digitalt).
5. Det grønne skiftet: nordområdene skal bli sentrum for bærekraftig energi, teknologi og mat (bærekraftig økonomisk utvikling, arbeidsplasser).

Urfolk og det samiske perspektivet er løftet fram som særskilt viktig.

Den nye nordområdepolitikken har som mål å snu den negative befolkningsutviklingen, utnytte de lokale verdiene til å skape vekst, gjøre nordområdene til sentrum for grønn omstilling, ha større ringvirkninger og fremme nye initiativ for samarbeid med våre naboer. En ny giv i nordområdene vil innebære en kraftfull satsing på tvers av flere sektorer, som utdanning og forskning, ressursforvaltning, næring og samferdsel.

Utenriksdepartementet har det overordnede ansvaret for å koordinere regjeringens nordområdepolitikk i samarbeid med Kommunal- og distriktsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. For øvrig bidrar hele departementsfelleskapet i nordområdearbeidet. Regjeringen har nedsatt et eget statssekretærutvalg for koordinering av nordområdesatsingen. Samarbeid og dialog med regionene i nord og Sametinget er viktig i dette arbeidet.

Mange næringer og lokalsamfunn i nord ble rammet først av covid-19, og deretter krigen i Ukraina og den endrede sikkerhetssituasjonen i Europa. Norge har sammen med EU og allierte land innført historisk omfattende sanksjoner for å ramme russiske myndigheter og listeførte personer. Regjeringen har innført flere støttetiltak for at enkeltbedrifter og næringer som er spesielt hardt rammet skal få rom til å tilpasse seg situasjonen. Den nye sikkerhetspolitiske situasjonen har konsekvenser for nordområdepolitikken, men endrer ikke regjeringens målsetninger. Tvert imot understreker Russlands aggresjon mot Ukraina nordområdenes strategiske betydning for Norge.

Internasjonalt samarbeid og lavspenning i nord

Arktis og nordområdene har hovedsakelig vært en fredelig og stabil region, preget av samarbeid og overholdelse av internasjonal rett. Samtidig legger store, og til dels nye, aktører tydeligere og økende vekt på sine interesser i Arktis. Denne utviklingen koblet med den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa, krever aktivt diplomati og innsats for å sikre forståelse og respekt for norske synspunkter og interesser i nord.

Russlands angrepskrig mot Ukraina har endret forutsetningene for det regionale samarbeidet i nord og det bilaterale forholdet mellom Norge og Russland. Kontakten med russiske myndigheter er redusert til et minimum. Kun nødvendig myndighetskontakt om kritiske samfunnsfunksjoner og bærekraftig ressursforvaltning i nord fortsetter inntil videre. Samtidig kan vi ikke velge vår geografi. Russland forblir vår nabo og den største arktiske staten.

Regionale strukturer som Arktisk råd og Barentsrådet har over tid vært viktige for tillitsbyggende kontakt og prosjektsamarbeid i nord, men disse påvirkes også av Russlands angrepskrig. Samarbeidet med Russland i disse foraene er satt på hold. Det er viktig for Norge og norske interesser at internasjonale samarbeidsfora i nord opprettholdes. Grensekryssende utfordringer innenfor klima, miljø og biologisk mangfold må fortsatt håndteres, og samarbeidsstrukturer og

faglige nettverk som er bygd opp over flere tiår må ivaretas. Regjeringen støtter derfor videreføring av aktivitet i Arktisk råd, Barentsrådet og EUs nordlige dimensjon uten Russland så lenge det er formålstjenlig.

Norge overtar lederskapet i Arktisk råd i 2023–2025. Dette blir den viktigste utenrikspolitiske nordområdesatsingen i denne perioden. Forberedelsene prioriteres høyt, med beredskap for fortløpende justeringer. Regjeringen foreslår i 2023-budsjettet styrket innsats for å opprettholde og bygge videre på det internasjonale samarbeidet i nordområdene, først og fremst gjennom vårt lederskap i Arktisk råd. Videre foreslår regjeringen å bidra med friske midler til internasjonalt polhavsforskningssamarbeid gjennom programmet GoNorth. Dette er nordområdetiltak som vil understøtte Norges posisjon som sentral og ansvarlig aktør i Arktis.

Forsvar

Forsvarets tilstedeværelse og aktivitet forblir en viktig del av regjeringens satsing i nord. Synlig norsk og alliert militær tilstedeværelse gir viktige signaler om evne og vilje til å ivareta norske interesser og forsvar av landet, og bidrar til forutsigbarhet og stabilitet. Det landmilitære nærværet i nord styrkes ytterligere. Finnmark landforsvar fortsetter oppbyggingen av en kavaleribataljon med støtteavdelinger på Porsangmoen. Jegerkompaniet ved Garnisonen i Sør-Varanger har blitt fullt operativt i 2022, i henhold til plan. I Brigade Nord fortsetter omgjøringen av 2. bataljon på Skjold fra en lett infanteribataljon til en mekanisert bataljon. Det arbeides videre med å legge ytterligere til rette for samtrening mellom norske og allierte styrker i Indre Troms. I 2022 var vinterøvelsen Cold Response den viktigste arenaen for samtrening med allierte og øving av totalforsvaret. Øvelsen samlet om lag 30 000 norske og allierte soldater for å øve i Nordland og Troms. Også i 2023 vil det foregå betydelig nasjonal og alliert øvingsaktivitet i nord i tråd med overordnede sikkerhetspolitiske føringer og etablert praksis. Utbyggingen av Evenes flystasjon fortsetter for å kunne operere nye maritime patruljefly og fungere som framskutt base for F-35-kampflyene. Som følge av den russiske invasjonen i Ukraina sluttet Stortinget seg til regjeringens forslag om å øke Forsvarets aktivitetsnivå i 2022, ut over det som ble besluttet i saldert budsjett. En betydelig del av satsingen benyttes til å øke aktiviteten i nord, bl.a. til overvåkning og maritim aktivitet. Videre varslet regjeringen i Meld. St. 10 (2021–2022) *Prioriterte*

endringer, status og tiltak i forsvarssektoren at den vil foreslå å styrke vår nasjonale evne til alliert mottak i nord, ved bl.a. å videreføre og styrke vedlikeholdet av kritisk infrastruktur på relevante lokasjoner i Luftforsvaret, herunder Andøya.

Kunnskap som nav i nordområdepolitikken

Nord-Norge har noen av landets fremste kompetansemiljøer innen bl.a. havforskning, klima- og miljøforskning, innovasjon og bærekraftig havbasert næringsliv. Denne kompetansen, og kunnskap generelt, skal stå sentralt i nordområdepolitikken, og medfører satsing på kompetanseutvikling, utdanning, forskning og desentralisert utdanning. Norge skal være en ledende kunnskapsleverandør om, for og i nordområdene. Ressurs- og miljøforvaltning, næringsaktivitet og samfunnsutvikling i nordområdene skal være basert på et godt, vitenskapelig kunnskapsgrunnlag. Tilgangen til denne kompetansen er en avgjørende forutsetning for å øke innovasjonsevnen og verdiskapingen til næringslivet i nord.

I behandlingen av statsbudsjettet for 2022 vedtok Stortinget startbevilgninger til nytt Blått bygg ved Nord universitet og nytt samlokalisert bygg for Det Samiske Nasjonalteateret Beavivváš, Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino. Disse er planlagt ferdigstilt i hhv. 2025 og 2024. I 2022 tildelte regjeringen midler til 15 nye studieplasser i medisin ved Universitetet i Tromsø.

I 2022 ble bevilgningen til Nord universitet økt med 60 mill. kroner for å tilby høyere utdanning på Nesna fra og med høsten 2022. I tillegg har studentsamskipnaden Studentinord fått tilskudd på 4 mill. kroner som skal brukes til studentvelferdstjenester og bidra til rimelige studenthybler på Nesna. I 2022 bevilget Stortinget 6 mill. kroner til utdanningstilbudet ved Nordland kunst- og filmhøgskole. 1. mai 2022 ble Nordland kunst- og filmhøgskole en del av Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT). Regjeringen foreslår i 2023-budsjettet ytterligere 6 mill. kroner til UiT. I 2022 fikk Nord universitet midler til 25 studieplasser til sykepleier- og spesialsykepleierutdanning, og de ble bedt om å øke opptaket med 10 studieplasser innenfor uendret ramme.

Regjeringen vil også bidra til mer kunnskap og videre kartlegging av havsokkelen lengst mot nord. Regjeringen vil legge til rette for at Norsk Polarinstitutt kan øke sin innsats for overvåkning og kunnskapsinnhenting i de dype delene av Polhavet. Satsingen skal gi bedre forståelse for grunnleggende prosesser i klima- og økosystemet

i lys av raske klimaendringer og redusert isdekke, og skal bidra til å styrke norsk synlighet, tilstedeværelse og faglig engasjement i Polhavet. I 2023-budsjettet foreslår regjeringen også å videreføre satsingen på polhavsforskningsprogrammet «GoNorth» innenfor Nærings- og fiskeridepartementets bevilgninger. Programmet skal bidra med kunnskap på områder som er viktige for norsk havforvaltning, som geologi, geofysikk, biologi, oseanografi og teknologi. Tiltaket er en oppfølging av Hurdalsplattformen om at regjeringen vil bidra til mer kunnskap og videre kartlegging av havsokkelen lengst mot nord. Første tokt er planlagt i oktober 2022 og skal gå til havområdene nord for Svalbard.

Bosetting og tilhørighet: Viktige tjenester skal nærmere folk

Regjeringen har som mål å snu den negative befolkningsveksten og utnytte de lokale verdiene i nord til å skape vekst og grønn omstilling i nordområdene. Å tilrettelegge for attraktive lokalsamfunn og en positiv utvikling i Nord-Norge handler bl.a. om å skape flere arbeidsplasser, sikre tilgang på kompetent arbeidskraft, legge til rette for gode tjenester nær folk og god infrastruktur i hele regionen. Det handler også om å tilrettelegge for godt samarbeid over grensene i nord, for lokal og regional erfaringsutveksling og kunnskapsutvikling om grenseoverskridende utfordringer.

Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) er ansvarlig for arbeidet med distriktsmeldingen, som etter planen skal legges fram før påske 2023. Meldingen skal lansere et langsiktig taktskifte for distriktpolitikken. Hovedutfordringen for distriktene er mangel på folk og arbeidskraft. Dette gjelder spesielt i Nord-Norge, som en del av nordområdene og Norges viktigste strategiske satsingsområde. Meldingen skal derfor ha et særlig fokus på politikk for Nord-Norge. KDD har i løpet av våren gjennomført flere departementsvise statssekretærmøter for å få avklart hvordan sektorene skal følge opp distriktpolitikken i Hurdalsplattformen, relevante NOU-er og Ungdommens distriktpanel. Det er også gjennomført tre innspillmøter i Finnmark, ett i Nordland og etter planen ett i Troms til høsten.

Den økonomiske rammen på kap. 553 *Regional og distriktsutvikling*, post 61 *Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling* ble øket med 50 mill. kroner som en engangsbevilgning til Troms og Finnmark fylkeskommune i 2022. Det ekstraordinære tilskuddet skal bidra til utvikling og omstilling av næringslivet i Øst-Finnmark, som er hardt

rammet av sanksjonene som følge av Russlands krigføring i Ukraina.

Kultur

Støtte til et mangfoldig kulturliv er en integrert del av regjeringens nordområdesatsing. Dette skal bidra til at kultur av høy kvalitet når ut til et bredt publikum i nord. Et viktig tiltak er bidraget til Bodø som europeisk kulturhovedstad 2024. Stortinget har gitt tilsagn om at staten i årene 2022–2024 skal bidra med en tredel av utgiftene til planlegging og gjennomføring av prosjektet, begrenset til 100 mill. kroner. Det er avsatt 34 mill. kroner til prosjektet over Kultur- og likestillingsdepartementets budsjett i 2022. For 2023 foreslås det 33 mill. kroner til Bodø2024.

Støtte til utvikling og gjennomføring av kultursamarbeid på tvers av landegrensene understøtter og styrker det internasjonale samarbeidet og bidrar til gode og åpne relasjoner mellom folkene i Arktis. Pandemien bremset de internasjonale aktivitetene på kulturområdet, og Russlands krigføring i Ukraina har medført at samarbeidet over grensene i nord er ytterligere vanskeliggjort. Situasjonen følges og drøftes med samarbeidspartene i de ulike nordlige samarbeidsforaene.

Helse og beredskap

Regjeringen har satt i gang en rekke tiltak som bidrar til å styrke tjenestene der folk bor, bl.a. tiltakspakke for allmennlegetjenesten og styrking av psykisk helse- og rusområdet. Regjeringen har også startet arbeidet med en Bo trygt hjemmereform og Nasjonal helse- og samhandlingsplan. Samhandling mellom kommuner og sykehus vil være et viktig tema for å skape gode, sømløse pasientforløp og gode tjenester nær der folk bor.

Helse Nord RHF vektlegger i sin strategi for 2021–2024 å beskytte liv og helse til enkeltpersoner og befolkningen generelt, forsvare grunnleggende menneskerettigheter og ta et ansvar for beredskap for å verne om kritiske samfunnsfunksjoner. Det innebærer å ta hensyn til store avstander, krevende klimatiske forhold, sikkerhetspolitikk, globalisering og demografiske utfordringer. Helse Nord RHF vil videreutvikle beredskapen for å forebygge og håndtere uønskede hendelser. Helseforetaket tar en nøkkelrolle i arbeidet med helhetlig beredskap i nært samarbeid med andre kritiske samfunnsinstitusjoner. Strategien viser at regional koordinering og samarbeid mellom sektorer, forvaltningsnivåer og landegrenser er nødvendig i nord. Det styrker sykehusenes evne til å

unngå uønskede hendelser og tåle påkjenninger. En fleksibel struktur er en forutsetning for fleksibel respons. Helse Nord RHF tar ansvar for å etablere felles situasjonsforståelse, dele informasjon, samt samordne og samhandle med helseforetakene, kommuner, statsforvaltere og nasjonale myndigheter. Forsvaret og andre beredskapsaktører deltar også i dette arbeidet.

For å styrke redningsberedskapen i Nord-Norge ble det etablert en ny redningshelikopterbase i Tromsø med grunnlag i innleie av sivile helikopter fra 1. juli 2022. Denne avtalen bidrar også til en ytterligere styrket helseberedskap i nord.

Sikkerhet til sjøs

For å sikre en bærekraftig utvikling i nordområdene, forhindre ulykker og skadelige utslipp er det viktig at skipsfarten opererer med høye sikkerhets- og miljøstandarder. Forebygging av ulykker er viktig og at mannskapet har nødvendig opplæring og kompetanse. Det gjelder også at skip er bygget og utrustet for forholdene de skal operere i. Utfordringene i nordområdene er grenseoverskridende og må håndteres gjennom et tett internasjonalt samarbeid. Regjeringen vil fortsette sitt aktive arbeid i FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) og Arktisk Råd.

For å sikre en effektiv, sikker og miljøvennlig sjøtransport i nordområdene er det etablert en omfattende infrastruktur og en rekke tjenester. Nærings- og fiskeridepartementet har overordnet ansvar for tiltakene, med Kystverket som utøvende etat. Infrastrukturen består bl.a. av navigasjonsinnretninger og trafikkseparasjonssystemer.

Skipstrafikk og annen aktivitet i sjø øker i nord, også i perioder av året der det tidligere ikke har vært tilsvarende aktivitet. Det er forventet at denne utviklingen fortsetter. Sårbare miljøverdier i områdene bør beskyttes. Beredskap mot akutt forurensing i nord krever også ny teknologi og bedre metoder.

Sjøfolks kompetanse er et viktig element for å sikre god sjøsikkerhet. Skipsoperasjoner i arktiske farvann medfører utfordringer for både skip og mannskap. Områdenes avsides beliggenhet og krevende klimatiske forhold stiller særskilte krav til kompetanse. Arktisk maritim kompetansenode ble etablert høsten 2020. Hensikten var å styrke den maritime næringens kompetanse om særskilte utfordringer knyttet til skipsoperasjoner i polare farvann. Videre skal noden styrke samarbeidet mellom maritim næring og relevante kompetansemiljø, og bidra til bedre tilrettelegging av

nye kurs og utdanningsmaterieell for maritimt personell, slik at opplæringen i større grad tilfredsstiller næringsaktørens behov. Noden delfinansieres av Nærings- og fiskeridepartementet med inntil 1,5 mill. kroner pr. år over tre år. Kompetansenoden ble besluttet lagt til Maritimt Forum Nord i samarbeid med næringsaktører og relevante utdanningsinstitusjoner.

Infrastruktur: Nordområdene skal knyttes tettere sammen

Vei, jernbane, havner, ferger, flyplasser, bredbånd og mobilnett binder Norge sammen og er helt avgjørende for bosetting og arbeidsplasser i hele landet. Utvikling av infrastruktur og forbedringer av transportsystemet i nord er svært viktig for å nå de ambisiøse målene om å snu en negativ befolkningsutvikling, bidra til næringsutvikling og fremme grønn omstilling. Arbeidet med bygging av ny lufthavn ved Mo i Rana og flytting av Bodø lufthavn fortsetter. Flyrutetilbudet i Finnmark og Nord-Troms styrkes. Det startes opp to vegprosjekter og gjennomføres utredninger for å få et kunnskapsgrunnlag for beslutninger om Nord-Norgebanen og hele transportsystemet i nord.

Regjeringen har i Hurdalsplattformen vist til at Norge er helt avhengig av det desentraliserte rutetilbudet for flytrafikk og at regjeringen vil opprettholde eksisterende lufthavnstruktur samt legge til rette for et styrket flyrutetilbud på kortbanenettet. Den siste konkurransen om flyrutene i Nord-Norge omfattet av ordningen med statlig kjøp, som ble lyst ut av Solberg-regjeringen, hadde oppstart 1. april 2022. I denne forbindelse valgte Støre-regjeringen å gå inn med et merkjøp på om lag 50 mill. kroner årlig i Finnmark og Nord-Troms fra 1. april 2022. Formålet var å opprettholde rutetilbudet på samme nivå etter at det første innkomne tilbudet la opp til færre avganger. I budsjettet for 2023 foreslås det om lag 1,7 mrd. kroner til flytting av flyplassen i Bodø og til bygging av ny flyplass ved Mo i Rana.

Transportvirksomhetene arbeider med å gjennomføre en konseptvalgutredning (KVU) som ser på utviklingen av det fremtidige transportsystemet i Nord-Norge. Utredningen ser på de ulike transportformene i sammenheng, og skal være ferdig sommeren 2023. Statens vegvesen leder utredningsarbeidet.

Riksveiprosjektet E10/rv. 85 Tjeldsund–Gullesfjordbotn–Langvassbukta i Nordland og Troms og Finnmark er besluttet gjennomført med OPS som kontraktsform. Det er lagt opp til at OPS-kontrakten blir inngått sommeren 2023. Prosjektet

omfatter bygging av til sammen 82 km vei. Det vil bli gjennomført forberedende arbeider i 2023, og det legges opp til anleggsstart i løpet av året.

Det er lagt opp til byggestart i 2023 på et riksveiprojekt på strekningen E6 Sørrelva–Borkamo i Saltdal kommune i Nordland. Prosjektet er om lag 20 km langt og bygges ut av Nye Veier AS.

Dersom forhandlingene fører frem, er regjeringen innstilt på å inngå en byvekstavtale med Tromsø.

I Hurdalsplattformen fastsatte regjeringen at det skal gjennomføres en konseptvalgutredning (KVU) med mål om å realisere Nord-Norgebanen. Gjennom KVU for Nord-Norgebanen skal det utarbeides en analyse av hvilke jernbanekonsep-ter mellom Fauske og Tromsø som er mest aktuelle å gjennomføre. Konseptvalgutredningen skal ferdigstilles innen midten av august 2023.

I 2022 er det bevilget midler til å styrke infrastrukturen og øke beredskapen i Troms, for eksempel gjennom alternative fiberføringsveier. Totalt er det bevilget 50 mill. kroner til slike tiltak som skal ha effekt i Troms, inkludert 25 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett 2021 og 25 mill. kroner i statsbudsjettet for 2022. I tillegg skal midlene i 2022 gå til etablering av forsterket mobilberedskap i kommuner i Troms og Nordland, hvor det bygges forsterket reservestrøm og alternative føringsveier i mobilnettet i utvalgte områder i kommuner. I 2023 foreslås bevilgningen på kap. 543, post 70 økt med 15 mill. kroner til tiltak som skal ha effekt i Nordland, og det skal innenfor posten settes av totalt 25 mill. kroner til tiltak i Nordland.

Utvikling av ny infrastruktur for energi, transport og industri vil bety inngrep i naturen. I denne sammenheng er ikke minst samiske interesser og reindriften viktig. Både FNs klimapanel og FNs naturpanel understreker at intakt natur som skog og myr både tar opp og lagrer store mengder CO₂ og tåler klimaendringene bedre. Å begrense nedbygging og oppstykking av natur på en måte som også ivaretar urfolks rettigheter og kunnskap blir derfor viktig ved utvikling av infrastruktur i nordområdene. Her jobber regjeringen med flere nye virkemidler, bl.a. et nasjonalt naturregnskap.

Det grønne skiftet: Nordområdene skal bli sentrum for bærekraftig energi, teknologi og mat

Verdiskaping og næringsutvikling som bidrar til det grønne skiftet står sentralt i regjeringens nordområdepolitikk. Det nordnorske næringslivet presterer godt og gir et betydningsfullt bidrag til velferd, arbeidsplasser og bosetting både i lands-

delen og i landet som helhet. Landsdelen har også et godt utgangspunkt for å utvikle næringsvirk-somhet og samfunn på en måte som bidrar til det grønne skiftet og lavutslippsamfunnet. Dette gjelder bl.a. fornybare energiresurser, produksjon av mat fra havet som har et lavt klimafotavtrykk, og mineraler som er kritiske for oppskalering av grønne energiløsninger. Landsdelen besitter også stor kompetanse på områder som grønn proses-sindustri og bærekraftig utnyttelse av levende res-surser i havet. Regjeringen vil sikre økt økono-misk, samfunnsmessig og miljømessig bærekraf-tig næringsutvikling i nordområdene og vil bygge videre på det gode fundamentet for positiv utvik-ling som er skapt.

For å bedre kapitaltilgangen og framveksten av gode forvaltermiljøer i nord, skal det etableres et nytt fond for Nord-Norge med statlig og privat kapital. I Revidert nasjonalbudsjett 2021 ble det bevilget midler til statlig deltakelse i fondet. Fon-det skal ha en minimumsstørrelse på 400 mill. kroner og staten skal inn med inntil 50 pst. av kapitalen. Investinor har fått oppdraget med å lyse ut forvaltningen av fondet og forvalte den statlige delen av eierskapet i fondet. Fondet skal investere i bedrifter og prosjekter som er lokalisert i Nord-Norge. Det er forventet at fondet vil bli etablert i løpet av 2022. Fra tidligere har Investinor ordnin-gen «Koinvesteringsfondet for Nord-Norge», hvor selskapet godkjenner investorer som kan få mat-chet sin investering i enkeltbedrifter i Nord-Norge

En rekke næringer i nord har et betydelig potensial. Etterspørselen etter både oppdrettsfisk og villfisk øker. I 2022 ble Fiskeridirektoratets ordinære driftsbudsjett styrket med 1,5 mill. kroner. Det finnes også sterke industrielle miljøer i Nord-Norge, for eksempel prosessindustrien, som er basert på fornybar kraft.

Veksten i reiselivsnæringen har de siste årene vært stor, men har som landet for øvrig, blitt sterkt rammet av pandemien. Nordmenns reise-livsaktivitet tar seg raskt opp til 2019-nivå, mens det globalt er usikkerhet knyttet til om reisemøn-strene er varig endret. Reiselivsbedrifter i Nord-Norge er fremdeles preget av pandemiens etter-virkninger, og erfarer nå i tillegg redusert etter-spørsel som følge av Russlands krigføring i Ukraina. I Hurdalsplattformen har regjeringen en offensiv satsing på reiseliv, og punktene følges opp fortløpende.

Space Norway AS skal etablere et satellittkom-munikasjonssystem for nordområdene og Arktis. Satellittene vil skytes opp i 2023 og gi døgnkonti-nuerlig bredbåndsdekning i hele Arktis. Regjerin-gen vil satse på romindustrien og utnytte nærings-

potensialet i at Andøya Spaceport nå realiseres. Oppskytningsbasen vil gi positive ringvirkninger for befolkningen, næringer og kunnskapsmiljøer i nord. Satellitter er viktige verktøy for bærekraftig nordområdeforvaltning, for å ivareta norsk sikkerhet og for suverenitetshevdelsen i nordområdene og Arktis. Regjeringen vil finansiere utvikling av et satellittbasert system for havovervåking med totalt 450 mill. kroner, hvorav 75 mill. kroner foreslås bevilget i 2023. Utviklingen av systemet vil bidra til norsk egegneve innen småsatellitter, styrke kundegrunnlaget for Andøya Spaceport og bedre overvåking og kontroll av havområdene i nord. En nasjonal tilsynsmyndighet for romaktiviteter er også under etablering og vil fra 2023 legges til Luftfartstilsynet i Bodø med faglig bistand fra Norsk Romsenter.

Norge har store mineralforekomster som vil være viktige i det grønne skiftet. Regjeringen ønsker å legge til rette for verdiskaping, lokal næringsutvikling, arbeidsplasser og vekst i mineralnæringen gjennom bærekraftig utvikling. Regjeringen har satt i gang arbeidet med en ny mineralstrategi, som bl.a. vektlegger arbeidet med sosial bærekraft, herunder involvering og ivaretagelse av lokalsamfunn og samiske interesser.

I Nord-Norge er store deler av maritim næring rettet mot kysttransport og fiskeri- og havbruksflåten, og i økende grad også mot offshoresomhet og maritime operasjoner under arktiske forhold. Regjeringen vil sette i gang arbeidet med næringsplaner for Nordsjøen, Norskehavet og Barentshavet. Målet er å legge til rette for en helhetlig utvikling av eksisterende og nye havnæringer, samt støtte opp om sysselsetting og verdiskaping innenfor bærekraftige rammer.

I jordbruksoppgjøret for 2022 er det vedtatt en omfattende satsing på bærekraftig matproduksjon og verdiskaping i nord. Det er avsatt 17 mill. kroner til dette for 2023. Satsingen skal koordineres av Troms og Finnmark fylkeskommune. Regionalt partnerskap for landbruk skal tas med i utforming og gjennomføring av satsingen. Samarbeid med landbrukets organisasjoner i nord, Sametinget, statsforvalteren, nordnorske næringsaktører, øvrige forsknings- og kunnskapsmiljøer og regionale myndigheter er en forutsetning.

Reindriften er en grunnleggende forutsetning for samisk kultur og samfunnsliv, og en viktig bidragsyter til levende lokalsamfunn i nordområdene. Regjeringen ser det som viktig å ta hensyn til reindriftens arealbruk ved utvikling av ny infrastruktur som skal bidra til det grønne skiftet.

Det er også et stort potensial for verdiskaping og arbeidsplasser fra olje- og gassvirksomheten i

nord. Utforskning av petroleums- og mineralressurser på kontinentalsokkelen i regi av Oljedirektoratet videreføres. Regjeringen har tildelt letetilatelse etter lagringsforskriften i Barentshavet.

Klima og miljø

Regjeringens nordområdepolitikk har som mål å gjøre nordområdene til sentrum for grønn omstilling. For å nå klimamålene er det avgjørende å få på plass tiltak for raske utslippskutt. Økonomien må bli stadig mer fornybar, sirkulær og bærekraftig. Den grønne omstillingen kan bli den nye motoren i nordområdepolitikken, basert på ren energi og bærekraftig forvaltning av regionens naturressurser. Nordområdepolitikken skal støtte opp om utviklingen av grønn prosessindustri, karbonfangst, hydrogen, havvind, batteriproduksjon og bærekraftig mat fra havet.

De raskeste og mest omfattende klimaendringene forventes lengst nord. Dette gir økt risiko, og økende behov for klimaforebygging og klimatilpasning. Kunnskap om klima- og miljøendringer er strategisk viktig for næringsliv, samfunnsutvikling og verdiskaping i nord, og for en helhetlig og bærekraftig forvaltning av naturen og arealene på land og i havet. Nord-Norge har en sterk posisjon innen nordområdeforskning, og verdifull tradisjonsbasert kunnskap. Regjeringen vil videreføre satsingen på Framsenteret – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning i Tromsø.

Norge legger stor vekt på miljør Samarbeidet innen Arktisk råd, som framskaffer viktig kunnskapsgrunnlag om det arktiske miljøet, ikke minst knyttet til de raske klimaendringene. Regjeringen ønsker å videreføre og støtte opp om samarbeidet om klima- og havspørsmål i Arktis. Norge har vært en pådriver for å få på plass en regional handlingsplan mot marin forsøpling i Arktis. Regjeringen vil videreføre arbeidet mot plastforsøpling i Barentshavet, iverksette tiltak i tråd med Arktisk råds handlingsplan og forsterke det arktiske samarbeidet om marin forsøpling.

Det bilaterale miljør Samarbeidet med Russland og Barentssamarbeidet er stilt i bero, men utvalgte aktiviteter som har særlig betydning for Norge ivaretas fortsatt på norsk side.

Forvaltningsplanene for norske havområder definerer grensen for iskantsonen som et særlig verdifullt og sårbart område i Barentshavet, og som geografisk ramme for petroleumsvirksomheten.

Regjeringen vil fortsette innsatsen for opprydning av forurenset sjøbunn. Arbeidet med å rydde

opp i Hammerfest havn forventes å være ferdig i 2023.

Regjeringen vil etablere fasiliteter for testing, øving og teknologiutvikling for bekjempelse av akutt forurensing på Fiskebøl i Hadsel kommune i Vesterålen. Regjeringen foreslår å videreføre bevilgningen på 25 mill. kroner i 2023 til forprosjektering, og det tas sikte på byggestart i 2023.

Svalbard

Det er lang tradisjon for bred politisk enighet om hovedlinjene i svalbardpolitikken. Stortingets behandling av Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*, jf. Innst. 88 S (2016–2017), reflekterte at de overordnede målene for svalbardpolitikken ligger fast:

- En konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten.
- Korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd.
- Bevaring av ro og stabilitet i området.
- Bevaring av områdets særegne villmarksnatur.
- Opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen.

Langsiktig forvaltning av Svalbard, i tråd med de stortingsforankrede målene, medvirker til trygg-

het for folk i Longyearbyen, og til stabilitet og en forutsigbar utvikling i regionen. Regjeringen legger vekt på å videreføre de lange linjene i forvaltningen av øygruppen. Innenfor de stortingsforankrede målene vil regjeringen videreutvikle svalbardpolitikken på en måte som sikrer norske interesser og norsk bosetting.

Jan Mayen

Norsk nærvær på Jan Mayen blir opprettholdt. Virksomheten på Jan Mayen gir viktige bidrag til norsk nordområdepolitikk på flere områder, bl.a. innen meteorologi- og kommunikasjonstjenester. Plasseringen gjør øya godt egnet for referansestasjoner for satellittbaserte navigasjonssystem.

Prosjektstøtte

Det vises til omtale av tilskuddsordningen *Arktis 2030* og den delen av ordningen som Utenriksdepartementet forvalter under kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger*, post 70 *Nordområdene, Russland og atomsikkerhet*. For omtale av Troms og Finnmark fylkeskommunes del av *Arktis 2030* vises det til Kommunal- og distriktsdepartementets fagproposisjon.

9 Bærekraft og 2030-agendaen i utenriks- og utviklingspolitikken

2030-agendaen med bærekraftsmålene ble vedtatt i 2015 av alle FNs medlemsland og utgjør rammeverket for norsk utviklingspolitikk, så vel som for innenriks- og utenrikspolitikken. Bærekraftsmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. De er forankret i de internasjonale menneskerettighetene og skal gjennomføres i tråd med statenes internasjonale forpliktelser.

Et sentralt prinsipp i 2030-agendaen er at ingen skal utelates. Den er derfor en agenda som overordnet fremmer økt likhet, likestilling mellom kjønn og inkludering av minoriteter som både mål og forutsetninger for å lykkes med utvikling. Norge har bidratt aktivt til å inkludere dette prinsippet i arbeidet med flere av de tematiske målene, som for eksempel ved å prioritere utdanning til jenter og gjennom å være vertskap for det globale toppmøtet om inkludering av mennesker med funksjonsnedsettelse i 2022.

Bærekraftsmålene krever felles innsats fra myndigheter, sivilsamfunn, privat sektor og akademia i alle land.

Før 2020 gikk mye av arbeidet med bærekraftsmålene i riktig retning. Pandemien medførte imidlertid direkte negative effekter på mange av områdene. Spesielt for utviklingsland har økonomisk gjenoppheining latt vente på seg i 2021. Det vil derfor i de kommende årene være behov for økte investeringer i utviklingsland. Økte energi-, kunstgjødsel- og matvarepriser i 2021 og i første halvdel av 2022 har skapt en sultkrise i mange land for første gang på mange år. Det er en økende frykt for at fattigdommen kan bite seg fast globalt ettersom inflasjonen stiger og faren for økonomisk tilbakegang øker. Russlands angrep på Ukraina har forverret dette bildet.

Verden står i dag ovenfor flere samtidige kriser som til dels henger sammen; sikkerhetspolitiske kriser, en klima- og miljøkrise, en helsekrise og en vedvarende global sosioøkonomisk krise – alle kriser som spenner over alle de tre dimensjonene av bærekraft. Utfordringene disse medfører øker i sin tur sjansen for spenninger og konflikt i verden, og dermed et ytterligere forverret krisebilde.

Det er i Norges interesse å sikre at utenriks- og utviklingspolitikken kan støtte opp om bærekraftig utvikling, slik at dagens mennesker og kommende generasjoner arver en planet der også de kan leve gode liv.¹ En bærekraftig utvikling er i dag sentralt også for andre samfunnsaktørers arbeid enten det gjelder det offentlige, næringslivet, akademia eller sivilt samfunn. Dette fremgår tydelig av Norges siste frivillige nasjonale rapport til FN fra 2021 om status på nasjonal innsats for bærekraftsmålene.² Norske kommuner legger innsats for en bærekraftig utvikling til grunn for strategier, planverk og tiltak. Norske bedrifter har kommersielt levedyktige løsninger som bidrar til en bærekraftig utvikling.

Bærekraft er nå en stadig mer integrert del av sentralforvaltningens arbeid i samtlige departementer jf. Meld. St. 40 (2020–2021) *Mål med mening – Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030*, vedtatt av Stortinget i 2022. I Norge har Utenriksdepartementet det koordinerende ansvaret for bærekraftsmål 17, «Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling». Dette er naturlig, gitt Utenriksdepartementets internasjonale samarbeidsflater, men også gitt kunnskapen departementet har om hjemlige aktører.

Regjeringen har i 2022 etablert Topplederforum for bærekraftsmålene. Der deltar Utenriksdepartementet som fast medlem. Forumet skal være en møteplass for arbeidet med bærekraftsmålene og legge til rette for samarbeid mellom arbeidslivets parter, frivillige organisasjoner, næringslivet, akademia, kommunesektoren og staten. Forumet skal gi råd og anbefalinger til organisasjoner, næringsliv, forskning og myndig-

¹ Klima og miljø, økonomi og sosiale forhold blir ofte kalt de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling. Det er sammenhengen mellom disse tre dimensjonene som avgjør om noe er bærekraftig. Bærekraft betyr at vi balanserer belastningen på miljøet med forbruket og økonomien vår, og at vi må finne bedre måter å fordele ressursene på i dag, men også for kommende generasjoner.

² Norges frivillige nasjonale gjennomgang av bærekraftsmålene for 2021 (regjeringen.no)

heter om arbeidet med bærekraftsmålene. Regjeringen kan be Topplederforum gi innspill til konkrete saker.

Under følger en statusoppdatering for måloppnåelse, og Norges internasjonale bidrag, for alle bærekraftsmålene:

Mål 1: Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

Andelen av verdens befolkning som levde i ekstrem fattigdom sank fra 15,7 pst. i 2010 til 8,3 pst. i 2019. Selv før pandemien så den positive utviklingen ut til å stagnere, slik at målet om å utrydde ekstrem fattigdom ikke ville nås.

Konflikter opprettholder og forsterker fattigdom. Med tilbakeslagene covid-19 påførte kampen mot global fattigdom, er det anslått at andelen ekstremt fattige i verden steg for første gang siden 1998, fra 8,3 pst. i 2019 til 9,2 pst. i 2020. Det anslås at andelen var 8,7 pst. i 2021. Det er beregnet at den største økningen i ekstrem fattigdom fant sted i Afrika sør for Sahara og Sør-Asia, og at økningen var større for kvinner enn for menn.³

De aller fleste land innførte nye og nødvendige tiltak under covid-19 for å hjelpe personer og bedrifter gjennom krisen under pandemien. De fleste av disse ordningene var av midlertidig karakter, men krisen synliggjorde et behov for bærekraftige og permanente ordninger for sosial sikkerhet globalt. Norge er derfor i ferd med å systematisere og styrke satsingen på sosiale sikkerhetsnett i norsk utviklingssamarbeid, gjennom flere innsatser og kanaler, herunder Verdensbanken.

Regjeringens hovedmål i utviklingspolitikken er å bidra til samfunnsendring gjennom å bekjempe ulikhet og fremme økonomisk utvikling og velferd i utviklingsland. Hovedveien ut av fattigdom går gjennom bærekraftig økonomisk vekst, jobbskaping, et velorganisert arbeidsliv og rettferdig fordeling. 2021 utgjorde Norges offisielle utviklingsbistand (ODA) 40,1 mrd. kroner.

Mål 2: Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Siden 2014 har sult og matusikkerhet økt. Over 828 millioner mennesker sulter, og mer enn 345 millioner står i fare for å rammes av hungersnød. Klimaendringer, krig og konflikter er en trussel mot verdens matsystemer. De sosioøkonomiske

konsekvensene av koronapandemien og krigen i Ukraina har forverret global matsikkerhet. Rekordhøye priser på mat, energi og kunstgjødsel rammer de fattigste sterkest.

Regjeringen har styrket innsatsen for økt bærekraftig matproduksjon og god ernæring i 2022. Småskala matprodusenter er en sentral målgruppe fordi ¾ av verdens fattigste bor på landsbygda i utviklingsland. Klimarobust matproduksjon med fokus på alle ledd i matverdikjeden er en hovedprioritet i utviklingssamarbeidet. Regjeringens nye strategi om matsikkerhet i utviklingspolitikken lanseres høsten 2022. Denne vil bidra til å oppnå Norges klimafinansieringsmål, med fokus på tiltak for klimatilpasning.

Norge prioriterer sammenhengen mellom plantehelse, dyrehelse, folkehelse og miljø (ofte omtalt som «én helse») bl.a. gjennom kunnskapsprogrammet Landbruk for utvikling.

Et viktig tiltak for genetisk mangfold og matsikkerhet er Svalbard globale frøhvelv, driftet i samarbeid mellom Landbruks- og matdepartementet, Nordisk Genressurssenter og Global Crop Diversity Trust. Dette sikrer langtidsbevaring av frø fra over 6 000 plantearter for fremtiden.

Norge har sterke kompetansemiljøer innen sjømat og klimatilpasset landbruk med utstrakt faglig samarbeid i en rekke utviklingsland.

Støtte til kunnskapsbasert landbruksutvikling gjennom bl.a. Den konsultative gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR) gir gode resultater. For eksempel økte avlingene med 50 pst. for 100 000 brukere av værvarslings tjenester i Rwanda, og mer enn én million bønder har fått tilgang til nye forsikringsprodukter gjennom program for klimatilpasning i landbruket.

Mål 3: Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Det er gjort betydelige framskritt siden årtusenskiftet på mange områder relatert til helse og livskvalitet. Bl.a. har det vært en betydelig reduksjon i barne- og mødredødelighet, og dødeligheten av smittsomme sykdommer som malaria, tuberkulose, polio og hiv/aids. Samtidig har covid-19 satt helsesystemer over hele verden på prøve, og det har vært tilbakeslag også for disse sykdommene. Pandemien har ført til større ulikhet i helsetilgang, og det har spesielt gått utover sårbare grupper og personer med underliggende sykdommer. Forekomsten av hjerte- og karsykdommer, kreft, luftveissykdommer, diabetes og psykiske lidelser øker. Disse ikke-smittsomme sykdommene står samlet for over 70 pst. av dødsfallene i verden.

³ FNs rapport om bærekraftsmålene 2022 (<https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/>)

Veksten er spesielt høy i lav- og mellominntektsland, som er dårlig forberedt til å håndtere den økte sykdomsbyrden.

Helse er en hovedprioritering i norsk utviklingspolitikk. Norge bidrar til bedre helsedekning, helsefremmende arbeid og helsesikkerhet i de fattigste landene, og til styrking av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter og fremme av mødre- og barnehelse. Norsk bistand legger vekt på institusjonssamarbeid for å styrke landenes primærhelsetjenester og folkehelsefunksjoner, som et ledd i arbeidet med å sikre universell helsedekning.

I 2021 tilførte Norge ytterligere 2 mrd. kroner til ACT-A (totalt ca. 6,5 mrd. kroner 2020–2021), en internasjonal koalisjon av stater, organisasjoner og næringsliv som sammen mobiliserer til å bekjempe covid-19. ACT-A har bidratt med å sikre tilgang i lav- og mellominntektsland til vaksiner, verneutstyr, diagnostisk utstyr og behandling mot covid-19. Til sammen har f.eks. COVAX, vaksinepilarer i ACT-A, levert over 1,75 mrd. vaksinedoser.

Mål 4: Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Over halvparten av alle barn som ikke går på skole i dag bor i land preget av krise og konflikt. Utdanning av jenter reduserer risikoen for barneekteskap og tidlig graviditet. Jenter er fortsatt underrepresentert i utdanning i utviklingsland.

Covid-19 har ført til en utdanningskrise med alvorlige konsekvenser for tilgang til utdanning og læring. UNESCO anslår at 1,6 milliarder barn og unge i 194 land har vært rammet av stengte skoler som følge av koronapandemien.

God og relevant utdanning er avgjørende for høy sysselsetting, bærekraftig økonomisk vekst, sosial utjevning og å bekjempe fattigdom. De fleste av verdens barn får grunnutdanning, også i fattige land, men det er likevel 258 millioner barn og unge i verden som ikke går på skole.

Før pandemien viste UNESCOs analyse at det var lite sannsynlig at bærekraftsmål 4 ville bli nådd innen 2030.⁴ Før pandemien var det 80 pst. barn i fattige land som ikke kunne lese og forstå en enkel fortelling innen utgangen av barneskolen. Det er forventet at andelen har økt ytterligere.

Utdanning er et prioritert område for regjeringen i utviklingspolitikken. Det blir særlig lagt vekt på utdanning i kriser og konflikt, jenters utdanning, skolemat og yrkesopplæring i sentrale næringer som klimasmart landbruk, ren energi og matsikkerhet. En stor del av utdanningsbistanden kanaliseres gjennom multilaterale organisasjoner og fond som UNICEF, UNESCO, Det globale partnerskapet for utdanning og Education Cannot Wait. Norske og lokale sivilsamfunnsorganisasjoner og myndigheter i partnerland er også viktige kanaler for norsk støtte til utdanning.

Mål 5: Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet

Covid-19 har redusert framgangen og forsterket ulikheter, og oppnåelsen på bærekraftsmål 5 står nå i fare. Flere kvinner enn tidligere står uten jobb. Tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) er redusert, kjønnsbasert vold har økt. Fortsatt utsettes en av fem unge jenter i verden for barneekteskap.

Norge legger vekt på at responsen og oppbyggingen etter pandemien må ha et tydelig kjønnsperspektiv, bygget på menneskerettighetene og bærekraftsmålene.

Å styrke kvinners rettigheter er et satsingsområde i utviklingspolitikken. Norge prioriterer støtte til SRHR. Arbeid for å bekjempe barneekteskap og kjønnslemlestelse videreføres.

Kvinner, fred og sikkerhet (KFS) er blant Norges prioriteringer i FNs sikkerhetsråd. I 2021 ble det arbeidet særlig med mandatfornyelser, bl.a. i Afghanistan, Irak, Kongo, Libya Mali, Den sentralafrikanske republikk, Somalia, Sudan og Sør-Sudan. På landnivå har Norge støttet KFS aktivt bl.a. i Afghanistan, og gitt beskyttelse til kvinneaktivister i etterkant av Talibans maktovertakelse, samt innledet samarbeid med Jemen om en nasjonal handlingsplan for KFS. Norge har også bidratt til økt inkludering av kvinner i fredsarbeidet.

Norge har tatt internasjonalt lederskap i bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold og i å bedre tilgangen til seksuelle og reproduktive helsetjenester i humanitære kriser.

FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women) og FNs befolkningsfond (UNFPA) og sivilsamfunnsaktører er sentrale samarbeidspartnere i arbeidet.

Regjeringen viderefører målet om at minst 50 pst. av all bilateral bistand skal ha likestilling som hoved- eller delmål. Andelen for 2021 var på 41 pst., en liten reduksjon fra 42 pst. i 2020 grunnet økt satsing på vaksiner ifm. koronapandemien.

⁴ UNESCO: Meeting commitments: Are countries on track to achieve SDG 4, UNESCO, Paris, 2019

Mål 6: Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

Verden er ikke i rute for å nå bærekraftsmål 6. To milliarder mennesker mangler tilgang til trygt vann. Nesten halvparten av verdens befolkning mangler tilgang til fungerende sanitæranlegg, og 2,3 milliarder har ikke tilgang til vann og såpe for håndvasking. Over 80 pst. av verdens sanitære avløpsvann renses ikke før det slippes ut i vassdrag og hav.

Befolkningsvekst og klimaendringer fører til økt vannmangel mange steder, og setter naturressursene under press. Klimaendringene forsterker forørkning, vannmangel og forringelse av landområder. Dette påvirker mat- og vannsikkerheten, menneskers helse og livsgrunnlag, infrastruktur og økosystemers tilstand.

Norges innsats for bærekraftsmål 6 er primært gjennom tiltak innen helse, utdanning, utvikling på landsbygda og humanitær bistand. Kirkens Nødhjelp er den største samarbeidspartneren for regjeringen innen vann, sanitær og hygiene (WASH). Organisasjonen bidro til at 1,2 millioner mennesker fikk tilgang til vann- og sanitærtjenester i 2021. Norge arbeider også med å fremme bærekraftig forvaltning av, og samarbeid om, grenseoverskridende vannressurser som Nilen og elvene i Himalayaområdet.

Mål 7: Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

91 pst. av verdens befolkning har nå tilgang til elektrisitet, en økning fra 83 pst. i 2010. 733 millioner mennesker i verden mangler fortsatt tilgang til elektrisitet, og det er et stort skille mellom byer og landlige strøk. Omkring 2,4 milliarder mennesker bruker ineffektive og forurensende kokeovner. Situasjonen er særlig utfordrende i Afrika sør for Sahara, der om lag 550 millioner mennesker mangler tilgang til elektrisitet. Ifølge FN vil over 670 millioner mennesker fortsatt være uten tilgang i 2030 med dagens politikk og investeringer.

Verden beveger seg i retning av renere energi som har lavere utslipp av klimagasser. Andelen fornybar energi øker. Omtrent en firedel av elektrisiteten som produseres globalt, kommer nå fra fornybare energikilder. Vindkraft og solkraft er drivere, mens vannkraft fremdeles er den største fornybare energikilden. Ved økt produksjon av fornybar energi i utviklingsland vil flere mennesker kunne få tilgang til elektrisitet uten økte klimagassutslipp. Lavinntektsland er de mest energi-intensive målt i forhold til bruttonasjonalproduktet (BNP).

Fornybar energi er en hovedsatsing i norsk utviklingspolitikk. Norges støtte til fornybar energi over bistandsbudsjettet bidrar til økt tilgang til elektrisitet og utbygging. Regjeringen støtter også internasjonale initiativ som bidrar til varig energiomlegging og utfasing av kullkraft i utviklingsland. Det nye klimainvesteringsfondet, som forvaltes av Norfund, vil bli et svært viktig redskap i den bilaterale innsatsen. Norsk bistand til fornybar energi går i dag til tiltak som forbedrer investeringsklimaet, reduserer risiko og styrker energiforvaltningen i samarbeidslandene. Norge bidrar også til at strømmnett blir utbygd og støtter lokale strømløsninger. Samtidig satses det på økt bruk av rene kokeovner, energieffektivisering og utfasing av kull. Bevilgningen er særlig rettet mot partnerland i Afrika.

Mål 8: Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

Norge arbeider for å fremme godt styresett i utviklingsland, dels gjennom målrettede partnerskap i bistandspolitikken og dels gjennom samarbeid internasjonalt med FN, OECD, Det internasjonale pengefondet (IMF) og Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene. Norge bidrar til at lav- og mellominntektsland får bedre systemer for finansiering og drift av offentlig sektor. Videre bidrar norske kjernebidrag til de multilaterale utviklingsbankene til investeringer innen bl.a. landbruk, transport og infrastruktur.

Støtte til FNs særorganisasjon for arbeidslivet (ILO) bidrar til å skape bærekraftige, anstendige arbeidsplasser internasjonalt.

Norge bidrar også med handelsrettet bistand. Norge er bl.a. en av de største giverne til det styrkede integrerte rammeverket for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede landene (EIF). I 45 av de minst utviklede landene er hindringene for handel og tiltak for økt eksport kartlagt, slik at myndighetene kan føre en kunnskapsbasert handelspolitikk. EIF-rammeverket har bidratt til å styrke handel, samt nødvendig kapasitet hos institusjoner i de minst utviklede landene. For å bidra til at utviklingslandene kan gjennomføre krav til mattrygghet og produktsikkerhet støtter Norge også arbeidet til WTOs Standards and Trade Development Facility (STDF).

Norfund er Norges viktigste verktøy for bærekraftig næringsutvikling og jobbskaping i utviklingsland. Gjennom å tilby egenkapital og lån bidrar Norfund til å etablere virksomhet som

ellers ikke ville ha blitt igangsatt som følge av høy risiko.

Regjeringen satte høsten 2021 et mål om doubling av norsk eksport bortsett fra olje og gass innen 2030. Potensialet er stort i fremvoksende markeder, noe som stiller økte krav til bedrifters aktsomhetsvurderinger av menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i egen virksomhet og leverandørkjedene. Den nye norske «Åpenhetsloven» som trådte i kraft 1. juli 2022 adresserer dette, og bygger på andre prinsipper for bedrifters samfunnsansvar internasjonalt.⁵ Norge er blant de første landene som har vedtatt nasjonal lovgivning på feltet. EU-kommisjonens forslag til direktiv om tilbørlig aktsomhet for bærekraft for foretak (februar 2022) får også konsekvenser for Åpenhetsloven. Utenriksdepartementet deltar i en interdepartemental gruppe som følger opp dette.

Mål 9: Bygge solid infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og innovasjon

I et bærekraftig og velfungerende samfunn er effektiv og god infrastruktur avgjørende. Eksempler er skoler og helseinstitusjoner, fysisk infrastruktur for transport og energi, og informasjon- og kommunikasjonsteknologi. I mange utviklingsland er dette en betydelig utfordring, spesielt utenfor byene. Fremdeles er det bare om lag halvparten av verdens befolkning som bruker internett. Globalt har det vært store framskritt, særlig innen mobiltelefoni og mobiltjenester, og 93 pst. av verdens befolkning bor i områder med mobil bredbåndsdekning.

Pandemien har rammet industriell sektor hardt og har hatt en destabiliserende effekt på globale verdikjeder. Pandemien har synliggjort det økende digitale skillet. Store deler av verden mangler tilgang til informasjon, til utdanning, til å jobbe digitalt fra hjemmekontor, eller til å flytte virksomheten over til det digitale rom.

Satsingen på digitalisering i utviklingspolitikken har gitt Norge en ledende rolle i arbeidet med å fremme globale digitale fellesgoder og åpen kildekode, åpne data og åpne modeller for kunstig intelligens som fundament for bærekraftig utvikling. Tilnærmingen med å fritt gjøre tilgjengelig havdata, skogdata, værdata, helseinformasjonssystemer og id-systemer mv., har gitt utviklings-

land umiddelbar tilgang til tidligere svært kostbar digital-infrastruktur og ressurser.

Norge støtter forskning, innovasjon og digitalisering i utviklingsland. Gjennom programmet Visjon 2030 samarbeider næringsliv, forskning og sivilsamfunn om å fremme fattigdomsreduksjon i land som mottar norsk bistand. Norge har konkrete innsatser inn mot bl.a. økte digitale ferdigheter hos unge, støtte til inkubatorer og innovasjonsknutepunkt for unge entreprenører, inkludert personer med funksjonsnedsettelse. Norge bidrar til en mobilisering av finansiering og teknologier for grunnleggende, digital infrastruktur gjennom lederskapet i Alliansen for digitale fellesgoder.

Mål 10: Redusere ulikhet i og mellom land

Vedvarende økonomisk vekst bidro før koronapandemien til at antallet lavinntektsland er redusert. Den sterke økonomiske veksten i Asia siden 1980 har gitt det største bidraget til økonomisk utjevning mellom land. Forskjellene innad i land har imidlertid blitt større. Pandemien har bidratt til å øke ulikheten også mellom land. For første gang siden 1990-tallet økte ekstrem fattigdom og økonomisk ulikhet i 2020 og 2021. Den negative utviklingen tilskrives covid-19 og den relaterte økonomiske krisen, forsterket av økt konflikt og klimaendringer. De 10 pst. rikeste av verdens befolkning mottar 52 pst. av global inntekt, mens den fattigste halvparten kun tjener 8,5 pst. av totalen, iht. World Inequality Report 2022.

Økonomisk ulikhet kan være skadelig for nasjonal vekst. Det kan også kan skape sosial uro, svekke tillit mellom mennesker og forverre økonomiske og andre kriser. Det inkluderer energi- og matvarekrisen i kjølvannet av krigen i Ukraina.

Innsats mot ulikhet er en av hovedprioriteringene i Hurdalsplattformen. Norge har gjennom mange år arbeidet mot ulovlig kapitalflyt og korrupsjon og for mer inkluderende handelssystemer. Nasjonale og globale prosesser må virke sammen om man skal lykkes i å oppnå redusert ulikhet mellom land og innad i land.

Verdensbanken har satt inkluderende vekst for de 40 pst. fattigste i verden som et overordnet mål for sitt arbeid. Norge og de andre nordiske landene har vært pådrivere for at Verdensbanken har styrket sitt utviklingssamarbeid for progressive skattesystemer, bekjempelse av ulovlig kapitalflyt og kamp mot korrupsjon.

Norge gir preferanse til de minst utviklede landene i utenrikshandelen. I tillegg arbeider Norge for bekjempelse av ulikhet gjennom deltakelse i

⁵ Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven)

ILO og støtte til de multilaterale utviklingsbankene, spesielt Verdensbankens fond for de fattigste landene IDA og Afrikafondet.

Videre støtter Norge menneskerettighetsbaserte tilnærminger til ulikhet og støtter opp om internasjonale konvensjoner og gjennomføringsmekanismer mot diskriminering av kvinner, urfolk, personer med nedsatt funksjonsevne, LHBT+-personer, religiøse minoriteter og marginaliserte grupper.

Mål 11: Gjøre byer og samfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige

Over halvparten av verdens befolkning bor i byer og tettsteder, og andelen ventes å øke til 60 pst. i 2030 og 70 pst. i 2050. En stor andel av denne veksten vil komme i de største byene i Asia og Afrika sør for Sahara. Over én milliard mennesker bor i dag i slumområder. Rask urbanisering bidrar til økt luftforurensning, utilstrekkelig infrastruktur og mangel på nødvendige tjenester.

Norge støtter arbeid for robuste og bærekraftige byer gjennom de multilaterale utviklingsbankene. Disse har bistått regjeringer og bymyndigheter i å regulere arealbruk, drive byplanlegging, gjennomføre skattelegging og boligbygging og satse på infrastruktur og samfunnsikkerhet. Behovene til kvinner, ungdom og utsatte grupper prioriteres. Gjennom utviklingsbankene og regionale og globale fond støtter Norge programmer som bidrar til å gjøre viktig infrastruktur i klimasårbar land mer robust, både ved nye installasjoner og gjenoppbygging eller rehabilitering. Norge bidrar også til å bekjempe luftforurensning i byer gjennom samarbeid med internasjonale partnere som WHO, Verdensbanken og Koalisjonen for ren luft og klima (CCAC). Gjennom FN og Verdensbanken har Norge bidratt til at risikoreduksjon og katastrofeberedskap ble integrert i byutvikling og planlegging for å bygge motstandsdyktige byer.

Mål 12: Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre

Det globale materielle fotavtrykket (bruk av ulike naturressurser) har økt med 66 pst. siden år 2000, mens jordens befolkning har økt med omtrent 20 pst. Fotavtrykket øker også raskere enn den økonomiske veksten. På globalt nivå genererer vi stadig mer avfall. FN beregner at vi kaster omtrent en tredel av all mat som er produsert for mennesker.

Høy levestandard i rike land avhenger av ressurser fra fattige land, og etter hvert som fattige land utvikles, øker også deres økologiske fotavtrykk.

Et av delmålene handler om å redusere fossile subsidier som fører til ineffektivt forbruk. Norge er aktiv deltaker i vennegruppen for reform av fossile subsidier (FFFS) som påvirker særlig G20 til å redusere sine fossile subsidier. Norge er også medforslagsstiller på en ministererklæring i WTO om arbeid med å redusere fossile subsidier som nå har ca. 50 medlemmers støtte.

Under covid-19 har problemet med plastforurensning økt. Norge arbeider for en ambisiøs internasjonal konvensjon mot plastforurensning. FNs miljøforsamling har gitt den internasjonale forhandlingskomiteen et mandat om å ferdigstille en avtale innen 2024. Under bistandsprogrammet mot marin forsøpling arbeides det for å styrke avfallshåndtering i utviklingsland og fremme mer bærekraftig bruk av plastprodukter.

Mål 13: Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem

Klimaendringene er en global utfordring, og klima er et prioritert område i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Verden er ikke i rute med å begrense den globale oppvarmingen til temperaturmålene i Parisavtalen. Under klimaforhandlingene i Glasgow i 2021 annonserte Norge en dobling av klimafinansieringen senest innen utgangen av 2026. Innenfor dette målet skal støtten til klimatilpasning minst tredobles.

Støtten til klimatilpasning skal bidra til å styrke utviklingslands evne til å tilpasse seg klimaendringene og forebygge og håndtere klimarelaterte farer og naturkatastrofer.

Det grønne klimafondet er en hovedkanal for norsk multilateral klimafinansiering. Norge har forpliktet seg til å bidra med 3,2 mrd. kroner til fondet i perioden 2020–2023. Videre bidrar Norge også med betydelig finansiering gjennom utviklingsbankene, som gir en vesentlig andel av sine midler til klimarelaterte tiltak. Dette bidrar til langsiktig og forutsigbar finansiering av både utslippsreducerende tiltak og klimatilpasning i utviklingsland. I tillegg støtter Norge klimatilpasning gjennom det bilaterale samarbeidet på landnivå. Klima- og skoginitiativet er Norges største internasjonale enkeltsatsing på klimafeltet.

Norge skal bidra til å fremskynde finansieringen og utbyggingen av fornybar energi og klimateknologi i utviklingsland og fremvoksende økonomier. Det nye klimainvesteringsfondet, som for-

valtes av Norfund, ble operativt i 2022. Gjennom å yte risikoavlastende kapital til investeringer i fornybar energi i utviklingsland skal fondet bidra til å redusere eller unngå klimagassutslipp fra kraftsektoren, særlig fra kullkraftverk.

Mål 14: Bevare og bruke havet og de marine ressursene på en måte som fremmer bærekraftig utvikling

Det er et økende press på havmiljøet og marine ressurser. Norge er pådriver for å sikre bedre beskyttelse av havet og bærekraftig ressursutnyttelse. Regjeringen vil fortsette arbeidet for økt internasjonal forståelse av sammenhengen mellom bærekraftig bruk av havet og god miljøtilstand. Konklusjonene fra FNs havkonferanse i Lisboa juni 2022 er at innsatsen for å innfri bærekraftsmål 14 om livet i havet må trappes kraftig opp.

Statsministeren leder Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet), som i dag består av 17 stats- og regjeringssjefer. Siden 2021 har Frankrike, Storbritannia og USA sluttet seg til panelet. Panellandene har forpliktet seg til å etablere en planmessig, bærekraftig forvaltning av sine hav- og kystområder innen 2025.

Blue Justice-initiativet er en oppfølging av den internasjonale erklæringen mot grensekryssende organisert kriminalitet i den globale fiskeindustrien (Københavnserklæringen). 50 stater har per i dag sluttet seg til erklæringen.

Norge var blant initiativtakerne til FNs havforskningstiar (2021–2030) og har vært blant de største bidragsyterne til FNs havkommisjons strategi for kapasitetsutvikling, samt planlegging og gjennomføring av Havforskningstiaret. Statsministeren deltar som høy beskytter i en koordinerings- og støttegruppe for havforskningstiaret (Havtiarsalliansen).

Norge har tatt en internasjonal lederrolle i arbeidet mot marin forsøpling og plastforurensing og arbeider for en ambisiøs internasjonal konvensjon mot plastforurensing. Bistandsprogrammet mot marin forsøpling har mål om 1,6 mrd. kroner i perioden 2019–2024. Norge har i 20 år arbeidet for et forbud mot skadelige fiskerisubsidier i WTO. I juni 2022 lyktes det til slutt å få vedtatt Avtalen om fiskerisubsidier (AFS). Denne innebærer et forbud for WTO-medlemmer mot noen skadelige fiskerisubsidier, og medfører en forpliktelse om å forhandle videre på viktige områder. Avtalen er også WTOs første bærekraftsavtale, og vil forhåpentligvis kunne vise vei for det videre arbeidet med handel og miljø.

Mål 15: Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av arts- mangfold

Godene vi får fra naturen er vårt felles livsgrunnlag. Menneskelig aktivitet har endret naturen betydelig over hele kloden. Store deler av verdens våtmarksområder og skoger har gått tapt. Flere arter er truet av utryddelse. Globalt er endret bruk av arealer det som påvirker naturen mest, både på land og i ferskvann, tett fulgt av overhøsting, klimaendringer, forurensning og fremmede arter.

Et rent og sunt miljø er en forutsetning for å nå bærekraftsmålene. Regjeringen arbeider for et ambisiøst globalt rammeverk for natur, som er planlagt vedtatt på neste partsmøte i konvensjonen for biologisk mangfold. Regjeringen har, sammen med mer enn 80 andre land, sluttet seg til Leaders Pledge for Nature for økte ambisjoner om bærekraftig bruk og vern av naturen og trådt inn i en koalisjon for høye ambisjoner for natur og mennesker, som arbeider for bevaring av 30 pst. av land og hav innen 2030.

Norsk bistand støtter utviklingslands gjennomføring av globale avtaler på miljøområdet. Viktige samarbeidsaktører er FNs miljøprogram (UNEP) og Den globale miljøfasiliteten (GEF). Klima- og skoginitiativet er Norges største enkelt-satsing internasjonalt for å bidra til at verden når bærekraftsmål 15.

Kunnskapen og forståelsen av hvordan miljøeffekter ett sted henger sammen med adferd et helt annet sted er viktig å få fram. Regjeringen vil derfor bidra til kunnskap om konsekvensene av norsk politikk, adferd og verdiskaping i inn- og utland.

Mål 16: Fremme fredelige og inkluderende samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

Framveksten av anti-demokratiske strømninger og autoritære regimer er bekymringsfullt. Pandemien har gitt ledere i mange land en mulighet til å sentralisere makten gjennom særskilte fullmaktslover. Presset mot demokrati, menneskerettighetsforsvarere, opposisjon og kritiske stemmer har økt.

Norge er en pådriver i internasjonalt arbeid for å fremme menneskerettighetene, grunnleggende

friheter og rettsstatsprinsipper. Norge har en rettingstilnærming i nasjonal og internasjonal oppfølging av bærekraftsmålene. Menneskerettigheter, likestilling, anti-korrupsjon, klima og miljø er tværgående hensyn i utviklings samarbeidet.

Regjeringen vil at Norge skal ha en ledende rolle i arbeidet med å styrke internasjonale normer, standarder og operative tiltak for å forebygge og bekjempe korrupsjon, bestikkelser, skatteuendragelser, hvitvasking og ulovlig kapitalflyt. Arbeidet foregår i første rekke i FN, OECD, Globalt Forum for åpenhet og utveksling av informasjon for skatteformål, «Financial Action Task Force» (FATF) og utviklingsbankene, men også i Europarådet og OSSE.

Norge var en av initiativtakerne til etablering av FN-panelet om økonomisk ansvarlighet, åpenhet og integritet (FACTI-panelet) i 2020. Panelets endelige rapport kom i 2021. Finansiell åpenhet, ansvarlighet og integritet er nødvendig for å fremme inkluderende samfunnsendring og økt finansiering for bærekraftig utvikling.

Faglig samarbeid om skatt for utvikling, anti-korrupsjon og styresett, statistikk, likestilling og naturressursforvaltning utgjør viktige byggesteiner i langsiktig utviklingsinnsats for godt styresett.

Norge er en partner i konfliktforebygging, konfliktløsning og fredsbygging. I alle dialog- og fredsprosesser der Norge har en formell rolle, fremmes kvinners og sivilt samfunns deltakelse i tråd med Handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet (se også kapittel om Bærekraft og sikkerhetspolitikk under)

Mål 17: Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Internasjonalt samarbeid er under press, men helt nødvendig for å løse de globale utfordringene vi nå står overfor. Til tross for utenlandske direkte investeringer (FDI) og remisser (private pengeoverføringer) igjen har steget, står mange utviklingsland igjen med både tapte inntekter og økende utgifter og gjeld etter pandemien. Når andre inntektsstrømmer minsker, blir bistanden relativt sett viktigere.

Samlet var den internasjonale bistanden i 2021 historisk høy. Til sammen ga OECD-landene 179 mrd. USD, en økning på 4,4 pst. fra året før. Mye av økningen skyldtes imidlertid den globale pandemibekjempelsen, og ser man bort fra vaksiner til utviklingsland var økningen marginal. I 2021 var det fem medlemsland i OECDs utviklingsko-

mité (DAC) som nådde FN-målet om at 0,7 pst. av bruttonasjonalinntekten (BNI) skal gå til offisielt utviklings samarbeid: Luxembourg, Norge, Sve- rige, Tyskland og Danmark.

Norsk bistandsfaglige samarbeidsprogram (Kunnskapsbanken) har som overordnet mål å styrke kompetanse og kapasitet i offentlige institusjoner i samarbeidsland på områder der Norge har relevant og etterspurt kompetanse, gjennom langsiktig faglig samarbeid. Norske, offentlige institusjoner, etater og departementer er sentrale partnere, mens multilaterale partnere, akademia, privat sektor og sivilt samfunn supplerer innsatsen. Faglig samarbeid la i 2021 til rette for god ressursforvaltning og økt mobilisering av nasjonale ressurser for bærekraftig utvikling. Norge investerer også betydelig i utviklingsforskning, gjennom norske forskningsmiljøer, forskningsinstitutter i sør og i samarbeid med internasjonale partnere. I 2021 hadde Norge seks slike programmer; *Olje for utvikling*, *Hav for utvikling*, *Fisk for utvikling*, *Likestilling for utvikling*, *Skatt for utvikling* og såkalt *Statistikk og registersamarbeid*. Programmene *Landbruk for utvikling* og *Energi for utvikling* er under etablering i 2022. Olje for utvikling fases ut innen 2024. Deler av dette programmet videreføres i andre kunnskapsprogrammer. I 2023 vil reduksjonen i programmet være forholdsvis liten på grunn av flerårige avtaleforpliktelser.

Statistisk sentralbyrå samarbeider med en rekke land for å bidra til bærekraftige nasjonale statistikkssystemer som gir god offisiell statistikk som faktagrunnlag for politikkutforming, evaluering og debatt. Norge deltar i og støtter OECDs utviklingskomité's arbeid med regelverket for offisiell bistand og utvikling av statistikk. Norge deltar i en arbeidsgruppe som er opprettet av FNs statistiske kommisjon og som har videreutviklet målingen av utviklingsfinansiering i tråd med 2030-agendaen.

Bærekraftsmålene og menneskerettighetene

Norge arbeider bredt for styrket respekt for menneskerettighetene og rettsstatlige prinsipper gjennom samarbeid med nasjonale, regionale og globale partnere og norsk medlemskap i regionale og globale organisasjoner. Respekt for menneskerettighetene, ivaretatt av et kompetent, upartisk og uavhengig rettsvesen, er en forutsetning for å sikre at ingen utelates fra en bærekraftig utvikling. Herunder at menneskerettighetene til ulike minoriteter, og personer i særlig sårbare situasjoner, ivaretas på linje med majoritetsbefolkningen.

Norges innsats for bærekraft i våre nærområder**EU**

Samarbeid med resten av Europa, både EU og andre europeiske land, er en hjørnestein i Norges utenrikspolitikk. Selv om Norge ikke er medlem av EU, har vi svært nære forbindelser med EU - viktigst av alt avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS-avtalen). I tillegg til å garantere tilgang til det indre markedet, dekker EØS-avtalen samarbeid på andre viktige områder som forskning og utvikling, utdanning, sosialpolitikk, miljø, forbrukervern, turisme og kultur. Å bekjempe klimaendringer og fremme klimanøytral vekst er en viktig del av Norges samarbeid med EU. Som medlemmer av EØS har Norge og EU et nært klimapartnerskap. Norge og EU har også en avtale fra 2019 om å samarbeide for å nå 2030-klimamålene. Norge deler EU-kommisjonens visjon «Europas grønne giv». Målet med strategien er å sikre en mer bærekraftig og sirkulær økonomisk utvikling med mindre forurensning og lavere klimagassutslipp, bedre helse, økt livskvalitet og nye arbeidsplasser. Den ambisiøse «Fit for 55»-pakken som EU la frem i 2021 inkluderer en rekke regelverk som har stor betydning for Norge. Pakken staker ut kursen for den industrielle og økonomiske omstillingen mot 55 pst. utslippskutt før 2030. Norge deltar aktivt i politikk- og reguleringsutvikling under Europas grønne giv i tråd med norske interesser. Store deler av dette vil være relevant for EØS-avtalen.

EØS-midlene - et viktig bidrag til å nå bærekraftsmålene

EØS-midlene utgjør for finansieringsperioden 2014–2021 2,8 mrd. euro til 15 land i EØS. Hensikten med midlene er å bidra til å redusere økonomiske og sosiale forskjeller og styrke bilateralt samarbeid mellom Norge og de ulike mottakerlandene. Inkludert i dette er målet om å bidra til et grønt, konkurransedyktig og inkluderende Europa. Det er godt samsvar mellom EØS-midlene og bærekraftsmålene, og 14 bærekraftsmål støttes eksplisitt gjennom EØS-midlene.

EØS-midlene fremmer god miljøforvaltning, klimatilpasning og økt bruk av fornybar energi. Effektiv og bærekraftig bruk av naturressurser, energisikkerhet, redusert sårbarhet for klimaendringer og en overgang til lavkarbonøkonomi er viktig for økonomisk og sosial utvikling i Europa. Om lag 418 mill. euro av EØS-midlene er øremerket «Et grønt Europa».

EØS-midlene bidrar til vekst ved å støtte utviklingen av kunnskapsbaserte økonomier og konkurransedyktige arbeidsmarkeder. Tiltakene skal investere i utdanning, forskning, innovasjon, selselsetting, og støtte mottakerlandenes komparative fortrinn innenfor kompetanse, kvalitet og likestilling. Gjennom å bekjempe ungdomsledighet og tilrettelegge for kvinners deltakelse og sosial dialog, er EØS-midlene med på å skape et sosialt og inkluderende arbeidsliv for alle. EØS-midlene er av betydelig merverdi på dette området gjennom arbeidet for innovative tilnærminger og muligheten for pilotprosjekter. Om lag 832 mill. euro av EØS-midlene er øremerket et konkurransedyktig Europa.

EØS-midlene fremmer velfungerende samfunn ved å støtte sosial inkludering og myndiggjøring av sårbare grupper, lik tilgang til utdanning, arbeid og helsetjenester, samt utvikling av kompetente og ansvarlige offentlige institusjoner. Innsatsen brukes på langsiktig forebygging, endring av samfunnsstrukturer, og muligheter for pilotprosjekter. Målet er å bidra til bærekraftig, inkluderende vekst og velstand, samt å styrke balansen mellom vekst og sosial utvikling. Mer enn 1 mrd. euro av programmidlene er øremerket dette formålet.

Nordisk samarbeid

De nordiske landene samarbeider tett i oppfølgingen av bærekraftsmålene. I «Visjon 2030» som ble vedtatt av de nordiske statsministerne i august 2019, heter det at Norden skal være verdens mest bærekraftige og integrerte region. Dette er førende for all aktivitet i Nordisk ministerråd. Visjonen følges opp gjennom en handlingsplan 2021–2024 med konkrete prosjekter og prioriteringer langs tre strategiske prioriteringer: 1) Et grønt Norden, 2) Et konkurransedyktig Norden, og 3) Et sosialt bærekraftig Norden. Det skal rapporteres på resultatene av arbeidet under handlingsplanen høsten 2022.

Østersjørådet

Norge er med i Council of the Baltic Sea States (CBSS) og har formannskapet i 2021–2022. Sentralt står 2030-agendaen, Paris-avtalen og samarbeid om bærekraftsmålene. Handlingsplanen Baltic 2030 har sju fokusområder:

- partnerskap for bærekraftig utvikling
- overgang til en bærekraftig økonomi
- klimahandling
- likestilling og sosialt velvære for alle

- bærekraftige og robuste byer
- kvalitetsutdanning og livslang læring for alle

Særlig Russlands miljøutfordringer har lenge vært viet oppmerksomhet. Etter angrepet på Ukraina er tillitsbasert samarbeid med Russland blitt umulig, og landet har nå også trukket seg helt fra Østersjørådet.

Barentssamarbeidet

Barentssamarbeidet har vært en hjørnestein i regionalt samarbeid i Arktis siden 1993. Barentsrådets arbeid er for tiden satt på pause som følge av Russlands angrepskrig i Ukraina. Norge ledet Barents Euro-Arctic Council (BEAC) i 2019–2021. En av prioriteringene i det norske formannskapet var kunnskap og bærekraftig utvikling av regionen. BEAC har som mål å bygge en mer bærekraftig og motstandsdyktig Barents-region i tråd med 2030-agendaen. Særlige innsatsområder er klima, bærekraftig skogbruk, lavutslippstransport og infrastruktur, biologisk mangfold, utdanning og innovasjon, i tillegg til fokus på urfolk og ungdom. Den pågående pausen i Barentsrådet vil påvirke måloppnåelsen i rådets arbeid.

Arktisk råd

Arktisk råd er det ledende mellomstatlige forumet for samarbeid mellom de arktiske statene og arktiske urfolk, med særskilt fokus på bærekraftig utvikling og vern av miljøet i Arktis. Rådets arbeid er for tiden satt på pause som følge av Russlands angrepskrig i Ukraina. Arbeidet i Arktisk råd utføres primært i seks arbeidsgrupper, som alle arbeider for å fremme Agenda 2030. Arbeidet omfatter reduksjon av utslipp av kortlevde klimadrivere, overvåking og vern av det arktiske miljøet, bevaring av biodiversitet, bærekraftig vekst og blå bioøkonomi. Rådet leverer vitenskapelig kunnskapsgrunnlag til FNs klimapanel og andre internasjonale organisasjoner om globale tiltak for å begrense utslipp av drivhusgasser og kortlevde klimadrivere. Norge overtar formannskapet i Arktisk råd i 2023 og vil gjennom dette bidra til arbeidet med bærekraftsmålene. Den pågående pausen i Arktisk råd vil påvirke måloppnåelsen i rådets arbeid.

Bærekraft og sikkerhetspolitikk

Bærekraft er også relevant for sikkerhetspolitikken. Klimaendringer kan multiplisere faktorer som kan skape eller forsterke konflikter. Selv om

Norge i betydelig grad bidrar til fred og forsoning i mange konfliktområder i dag, er systematisk arbeid mot slike risikomultiplikatorer viktig. NATO har satt trusselen om klimaendringer høyt på dagsordenen. NATO-toppmøtet i 2021 startet en prosess for å revidere NATOs strategiske konsept, og tilpasse alliansen til å møte framtidige sikkerhetspolitiske utfordringer. Norge har støttet denne prosessen. For Norge er NATO-medlemskapet vår primære sikkerhetsgaranti. Men sikkerhet er også et spørsmål om samarbeid for å styrke partnerlands robusthet. Siden 2007 har Norge bl.a. vært aktivt involvert og en av de ledende nasjonene i NATOs program når det gjelder å styrke institusjoner gjennom integritetsbygging og arbeid mot korrupsjon i forsvars- og sikkerhetssektoren (Building Integrity). Dette bidrar til å styrke institusjoner i partnerland slik at de lettere kan oppnå bærekraftsmålene.

Bærekraft og handelspolitikk

Deltakelse i det regelbaserte multilaterale handelssystemet, inkludert implementering av Verdens handelsorganisasjons (WTO) rettigheter og plikter, styrker utenlandske investeringer, forretningsutvikling og konkurransekraft. Norges viktigste handelspolitiske prioritet er å bevare og styrke WTO. Bærekraftig utvikling må være kjernen i WTO og de pågående reformdiskusjonene. Som giver bidrar Norge med teknisk bistand og kapasitetsbygging innen handel siden dette er viktige komponenter i en mulig tilnærming for utviklende medlemmer.

Norge deltar i forhandlinger om klima, handel og bærekraft (ACCTS) sammen med New Zealand, Costa Rica, Island, Fiji og Sveits. Formålet er å bruke handelspolitiske instrumenter for å styrke innsatsen mot klimautfordringen, som liberalisering av miljøvarer- og tjenester, miljømerking og reduksjon av skadelige fossile subsidier.

Norge forhandler også frihandelsavtaler hovedsakelig gjennom Det europeiske frihandelsforbund (EFTA - European Free Trade Association). I alle nåværende og fremtidige frihandelsavtaler streber vi etter å inkludere omfattende kapitler om handel og bærekraftig utvikling. Disse vektlegger krav til miljø, klima og likestilling.

Bærekraft i UDs virksomhet

Bærekraft er en viktig del av UDs virksomhetsstrategi frem mot 2025. Strategien slår fast at departementet skal ha høye miljø- og klimastandarder og bærekraftige løsninger. I 2025 flytter

UD inn i det nye regjeringskvartalet, hvor bærekraftige løsninger er en integrert del av byggeprosjektet. UD deltar i nettverk for bærekraftige utenriktjenester for erfaringsdeling og arbeider aktivt for å se på små og store forbedringer i egen virksomhet, både i departementet og på utenrikssta-

sjonene. Departementet deltar i miljøsertifiseringsordningen EMAS, hvor man rapporterer på avfallshåndtering, vann- og energibruk, flyreiser, anskaffelser og innkjøp, og inngår i mål for redusert klimaavtrykk i departementsfelleskapet.

10 Rapport om norsk utviklingsamarbeid 2021

Nedenfor rapporteres det på samlet volum og fordeling av Norges offisielle bistand i 2021 basert på bistand innrapportert til OECD, iht. kodeverket til OECDs utviklingskomité DAC. Dette omfatter bistand under Utenriksdepartementet, Klima- og

miljødepartementet, Kunnskapsdepartementet og Finansdepartementet.

For 2021 utgjør norsk offisiell bistand 40,1 mrd. kroner, tilsvarende 0,93 pst. av BNI. Det vises til vedlegg 1–6 for mer detaljerte oversikter.

Tabell 10.1 Samlet ODA-godkjent bistand fordelt på bistandstype, 2018–2021 (i mill. kroner og pst.)

Bistandstype	2018		2019		2020		2021	
Øremerket bistand ¹	24 035	69 %	26 597	70 %	26 968	68 %	27 859	69 %
Kjernestøtte til multilaterale organisasjoner ²	8 473	24 %	8 955	24 %	10 302	26 %	10 080	25 %
Administrasjon	2 124	6 %	2 258	6 %	2 225	6 %	2 199	5 %
Totalt	34 632	100 %	37 811	100 %	39 495	100 %	40 138	100 %

¹ Tilsvarende bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid

² Tilsvarende multilateral bistand

Fordelingen mellom bistandstypene har holdt seg stabilt gjennom de siste årene, med en fordeling på rundt 70 pst. til øremerket bistand og rundt 25 pst. i kjernestøtte til multilaterale organisasjoner. I tråd med Meld. St. 27 (2018–2019) *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid*, samt finansier-

ingsavtalen mellom FN og medlemslandene, Funding Compact, er fleksibel og forutsigbar finansiering gjennom kjernestøtte og mykt øremerket støtte i form av tematisk støtte til enkeltorganisasjoner og støtte til fellesfond viktig for utviklingsbankene og FN.

Tabell 10.2 Samlet bistand 2018–2021, fordelt på sektorer (i mill. kroner og pst.)

Sektor	2018		2019		2020		2021	
Multilateral kjernestøtte	8 473	24 %	8 955	24 %	10 302	26 %	10 080	25 %
Helse og sosiale tjenester	2 617	8 %	2 936	8 %	4 465	11 %	5 600	14 %
Styresett, sivilt samfunn og konflikthforebygging	4 594	13 %	5 451	14 %	5 341	14 %	5 046	13 %
Nødhjelp	4 290	12 %	4 652	12 %	4 435	11 %	4 587	11 %
Miljø og energi	4 115	12 %	4 753	13 %	4 031	10 %	4 104	10 %
Utdanning	2 945	9 %	2 948	8 %	3 100	8 %	3 068	8 %
Kostnader i Norge og uspesifisert ¹	3 140	9 %	2 938	8 %	2 775	7 %	2 767	7 %
Økonomisk utvikling og tjenester	1 895	5 %	2 343	6 %	2 092	5 %	1 985	5 %
Produksjon og handel	1 078	3 %	1 307	3 %	1 348	3 %	1 552	4 %
Multisektor og annet	1 485	4 %	1 526	4 %	1 605	4 %	1 350	3 %
Totalt	34 113	100 %	34 635	100 %	37 820	100 %	39 502	100 %

¹ Inkluderer administrasjon.

Sektorfordelingen viser at støtten til miljø og energi har variert mellom 10 og 13 pst. i perioden 2018–2021, med en reduksjon fra 2019 til 2020 og 2021. Klimafinansiering beregnes imidlertid i tråd med Norges rapportering til UNFCCC.

Det ble gitt store tilleggsbevilgninger til Det globale partnerskapet som skal fremme utvikling, produksjon og rettferdig tilgang til vaksiner, medi-

siner og testutstyr for å håndtere covid-19 (ACT-A) i 2020 og 2021. Andel og beløp til helse og sosiale tjenester har derfor økt fra 2019 til 2021.

Kostnader i Norge har vært noe lavere de siste par årene, som skyldes at færre flyktninger har kommet i løpet av pandemien. Tildeling til de øvrige sektorene har vært relativt stabilt over tid.

Tabell 10.3 Samlet øremerket bistand¹) fordelt på hovedregion, 2018–2021 (i mill. kroner og pst.)

Hovedregion	2018		2019		2020		2021	
Afrika	6 344	26 %	6 973	26 %	7 053	26 %	7 049	25 %
Midtøsten	3 190	13 %	3 508	13 %	3 038	11 %	2 837	10 %
Asia og Oseania	2 280	9 %	2 567	10 %	2 892	11 %	2 470	9 %
Latin-Amerika og Karibia	1 558	6 %	1 732	7 %	1 142	4 %	1 319	5 %
Europa	595	2 %	691	3 %	656	2 %	520	2 %
Global uspesifisert	10 067	42 %	11 126	42 %	12 187	45 %	13 663	49 %
Totalt	24 035	100 %	26 597	100 %	26 968	100 %	27 858	100 %

¹ Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.

Tabellen viser hvordan den øremerkede bistanden fordeler seg på hovedregion. Øremerket bistand til Afrika ble i 2021 videreført på samme nivå, Latin-Amerika og Karibia økte noe fra året før, mens øvrige regioner ble redusert. Bistand som kodes som «global uspesifisert» utgjorde 49 pst. av den øremerkede bistanden i 2021. Det er en økning fra tidligere år. En stor andel av disse midlene ender opp i fattige land i Afrika og Asia gjennom globale programmer. I tillegg til den øremerkede bistanden går mye norsk bistand som

kjernestøtte til de multilaterale organisasjonene. Hoveddelen av Verdensbankens og FN-organisasjonenes samlede midler går til lavinntektsland i Afrika og Asia. FN-organisasjonene fordeler midler iht. retningslinjer som Norge gjennom styrearbeidet har vært med på å vedta. Gjennom dialog og retningslinjer sikrer man at en stor andel av den tematiske støtten som kanaliseres gjennom multilaterale finansinstitusjoner går til de fattigste landene i Afrika.

Tabell 10.4 Landfordelt¹ bistand fordelt på inntektskategori, i perioden 2018–2021 (i mill. kroner)

Inntektskategori	2018	2019	2020	2021
Minst utviklede land	6 254	6 434	7 169	6 661
Andre lavinntektsland	104	85	67	51
Andre lavere middelinntektsland	3 240	3 711	3 507	3 103
Øvre middelinntektsland	2 474	2 662	2 061	2 227
Total landfordelt bistand	12 072	12 892	12 804	12 042
<i>Andel landfordelt bistand til minst utviklede land og andre lavinntektsland 1)</i>	<i>53 %</i>	<i>51 %</i>	<i>57 %</i>	<i>56 %</i>

¹ Landfordelt bistand omfatter bistand gitt til enkeltland. Det inkluderer ikke bistand til landene kanalisert gjennom regionale og globale programmer/prosjekter eller bistand kodet som multilateral bistand (ikke-øremerkede bidrag til multilaterale bistandsaktører).

Den landfordelte bistanden til de minst utviklede landene sank med 7 pst. fra 2020 til 2021. Andel av bistanden til de minst utviklede landene og andre

lavinntektsland er stabil og utgjør mer enn halvparten av den landfordelte bistanden.

Tabell 10.5 De ti største mottakerlandene av norsk øremerket bistand¹⁾ i perioden 2018–2021 (i mill. kroner)

Land	2018	2019	2020	2021
Syria	1 003	1 194	948	895
Etiopia	520	698	736	759
Palestina	637	616	629	694
Afghanistan	795	699	746	689
Colombia	411	671	523	620
Sør-Sudan	616	604	638	606
Somalia	543	564	614	527
Mosambik	342	509	460	514
Libanon	524	444	531	464
Malawi	475	492	492	461

¹ Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid, men ikke øremerket støtte gjennom regionale og globale tiltak som støtter flere land samtidig

Norges bidrag til Syria-krisen i 2021 er totalt beregnet til 1,65 mrd. kroner. Beløpet inkluderer støtte til flyktninger og vertssamfunn i nabolandene Libanon og Jordan. Om lag 895 mill. kroner ble registrert som støtte til Syria, som da ble det

største mottakerlandet av norsk bistand. Med unntak av Syria og Libanon er alle de ti største mottakerlandene i 2021 norske partnerland som har ligget stabilt høyt over tid.

Tabell 10.6 Multilaterale organisasjoner: De største mottakerne av norsk bistand 2018–2021 (i mill. kroner)

	2018	2019	2020	2021
Verdensbankgruppen	2 945	3 905	4 122	3 198
UNDP - FNs utviklingsprogram og UN Multi-Partner Trust Fund Office ¹	2 221	2 439	2 269	2 498
UNICEF - FNs barnefond	1 808	1 884	2 206	2 253
GAVI - Vaksinealliansen	1 386	1 452	1 542	2 050
WFP - Verdens matvareprogram	756	762	934	1 382
Regionale utviklingsbanker	1 174	1 244	1 208	1 271
GFATM - Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria	700	700	769	1 197
UNHCR - FNs høykommissær for flyktninger	786	835	702	892
UNFPA - FNs befolkningsfond	818	940	848	839
GPE - Global Partnership for Education	678	690	590	826
10 største, totalt	13 407	15 037	15 102	16 108
Andre FN-organisasjoner	4 085	4 783	5 522	4 780
Andre multilaterale organisasjoner	1 635	1 673	2 470	2 358
Totalt	19 127	21 493	23 095	23 247

¹ Norsk bistand gjennom UNDP og MPTF-O er slått sammen i denne tabellen, ettersom fordelingen mellom avtaler hvor disse er avtalepartner og iverksetter overlapper i bistandsstatistikken. I tilsvarende vedlegg til tidligere års Prop. 1 S har totalvolumet for bistand gjennom UNDP også inkludert overføringer hvor UNDP ikke er iverksetter.

FNs utviklingsprogram (UNDP) og FNs barnefond (UNICEF) er de to FN-organisasjonene som mottar mest multilateral bistand fra Norge. Mens samlet støtte til UNDP har vært stabil de siste årene, har det vært en betydelig økning i støtten til UNICEF. Dette skyldes hovedsakelig økte bevilgninger til UNICEFs humanitære innsats.

Andelen av multilateral bistand gjennom Verdensbankgruppen ble betydelig redusert i 2021. Dette skyldes bl.a. ekstraordinær innsats mot covid-19 i 2020. Nivået på støtten gjennom de regi-

onale utviklingsbankene har vært stabil, med noe økning fra 2020 til 2021 for å møte de enorme behovene skapt av pandemien.

Støtten til Verdens matvareprogram (WFP) var historisk høy i 2021 fordi kjernestøtten økte fra 300 mill. kroner de to foregående årene til 800 mill. kroner i 2021. Det samme gjaldt også FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), hvor kjernestøtten økte fra 380 mill. kroner i 2020 til 680 mill. kroner i 2021.

Tabell 10.7 Norske frivillige organisasjoner: De seks største mottakerne av norsk bistand i 2018–2021 (i mill. kroner)

	2018	2019	2020	2021
Flyktningshjelpen	1 009	1 084	1 135	1 139
Norges Røde Kors	884	1 013	1 041	1 116
Kirkens Nødhjelp	545	543	667	712
Norsk Folkehjelp	435	423	458	468
Redd Barna Norge	359	359	389	365
Regnskogfondet	129	183	223	229
Andre	1 749	1 930	2 058	1 983
Totalt	5 110	5 535	5 971	6 012

Flyktningshjelpen og Norges Røde Kors er de to organisasjonene som mottar mest midler. Flyktningshjelpen. Norges Røde Kors, Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp er fire av seks organisasjoner som Utenriksdepartementet i 2020 inngikk flerårige strategiske partnerskapsavtaler med under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*. De fem største organisasjonene mottok om lag 63 pst. av støtten til norske frivillige organisasjoner i 2021.

Norsk sivilt samfunns bistandsinnsats ble støttet fra flere ulike kapitler i henhold til formål, hvorav kap. 150 *Humanitær bistand*, kap.170 *Sivilt samfunn* og kap. 159 *Regionbevilgninger*, står for de største andelene.

En mer detaljert oversikt på kapittel og post framgår av vedlegg 2 Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser.

Tabell 10.8 Bistand fordelt på type avtalepartner (inkludert administrasjonskostnader), 2018–2021 (i mill. kroner).

	2018		2019		2020		2021	
Offentlige aktører	5 219	15 %	5 101	13 %	4 355	11 %	4 070	10 %
<i>Offentlige aktører i utviklingsland</i>	1 402	4 %	1 058	3 %	958	2 %	800	2 %
<i>Norske offentlige aktører</i>	3 475	10 %	3 575	9 %	3 171	8 %	2 956	7 %
<i>Offentlige aktører i andre giverland</i>	342	1 %	469	1 %	227	1 %	314	1 %
Frivillige organisasjoner/ stiftelser	7 481	22 %	8 475	22 %	8 978	23 %	9 127	23 %
<i>Norske</i>	5 110	15 %	5 535	15 %	5 971	15 %	6 012	15 %
<i>Internasjonale</i>	1 220	4 %	1 438	4 %	1 529	4 %	1 600	4 %
<i>Lokale</i>	641	2 %	730	2 %	700	2 %	735	2 %
<i>Andre donorland</i>	510	1 %	772	2 %	778	2 %	781	2 %
Privat sektor	392	1 %	153	0 %	318	1 %	599	1 %
<i>Norsk privat sektor</i>	81	0 %	94	0 %	272	1 %	248	1 %
<i>Privat sektor i andre giverland</i>	269	1 %	9	0 %	7	0 %	310	1 %
<i>Privat sektor i utviklingsland</i>	41	0 %	50	0 %	39	0 %	41	0 %
Multilaterale organisasjoner	19 127	55 %	21 493	57 %	23 095	58 %	23 247	58 %
Offentlig-privat samarbeid	240	1 %	254	1 %	474	1 %	847	2 %
Nettverk og uspesifisert	50	0 %	76	0 %	49	0 %	49	0 %
Administrasjonskostnader	2 124	6 %	2 258	6 %	2 225	6 %	2 199	5 %
Totalt	34 632	100 %	37 811	100 %	39 495	100 %	40 138	100 %

Støtten gjennom norske frivillige organisasjon har holdt seg stabilt på 15 pst., mens støtten gjennom norske offentlige aktører viser en viss nedgang fra 2018.

58 pst. av total bistand ble kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner, både i 2020 og 2021, mens den i 2017 utgjorde 55 pst.

Støtte gjennom offentlige aktører i utviklingsland (stat-til-stat bistand) blir stadig redusert og utgjør nå kun 2 pst. av total bistand.

11 Sektorovergripende miljø- og klimapolitikk

Klima- og miljøområder, mål og utfordringer

De negative konsekvensene av klimaendringene er en trussel mot menneskeheten, og har ødeleggende konsekvenser for mennesker, miljø og økonomisk utvikling. Regjeringen vil forene klima- og utviklingspolitikken. De siste rapportene fra FNs klimapanel viser tydelig at verden ikke er på rett vei. Utviklingslandene og de små øystatene rammes hardest og har lite ressurser til å møte utfordringene. Det er et kritisk behov for økt støtte til klimatilpasning og forebygging av klimarelaterte katastrofer i disse landene.

Tap av biologisk mangfold og forringede økosystemer øker risikoen ytterligere for mennesker, miljø og utvikling. Regjeringen vil jobbe for et ambisiøst, nytt globalt rammeverk for naturmangfold med mål for 2030. Rammeverket er planlagt vedtatt under Konvensjonen om biodiversitet på COP15. Regjeringen vil støtte tiltak i utviklingsland for gjennomføring av det nye globale rammeverket i tillegg til andre globale avtaler på miljøområdet.

Regjeringen vil integrere innsatsen på klima og utvikling innen matsatsingen. Et av Parisavtalens hovedmål er å bekjempe klimaendringene gjennom utslippsreduksjoner og klimatilpasning på en måte som ikke setter matproduksjonen i fare. Globale matsystemer forårsaker mellom 21-37 pst. av klimagassutslippene. Derfor er klimarobust matproduksjon en hovedprioritet. Bistanden skal støtte opp under lavere utslipp fra matverdikjedene. Samtidig må utviklingssamarbeidet bidra sterkere til klimatilpasset landbruk.

Klimaendringene, forurensing og overfiske har ført til et økende press på havmiljøet og marine ressurser over hele verden. I arbeidet for bærekraftige verdenshav vil regjeringen bruke norsk kompetanse og ressurser, og slik bidra til gode løsninger som vektlegger miljøhensyn og bidrar til aktivitet og arbeidsplasser. Havretten vektlegger alle staters plikt til å bevare det marine miljø og rett til å utnytte egne ressurser. Dette ligger til grunn for norsk havpolitikk – både hjemme og ute.

Marin forsøpling er en av de raskest voksende miljøproblemene vi står overfor. Med havstrøm-

mene blir avfall spredd til kyst og strender i nærheten av avfallskilden, men også til områder langt unna. Regjeringen vil lede an i innsatsen for å stanse plastforurensing i havet.

733 mill. mennesker manglet tilgang til elektrisitet i 2020. Størstedelen av disse bor i Afrika. Ca. 2/3 av de globale klimagassutslippene kommer fra produksjon eller bruk av karbonintensiv energi. Andelen fornybar energi i det totale energikonsumet er lavt (ca. 17,7 pst.) og investeringer i fornybar energi har falt under pandemien. Kullkraftverk er den største kilden til klimagassutslipp og må erstattes av fornybar energi.

Fortsatt mangler omtrent 2,4 milliarder mennesker, hvorav 900 millioner afrikanere, tilgang til gode kokeløsninger, med omfattende utviklingsmessige og helsemessige konsekvenser. Regjeringen vil fortsette innsatsen for å skaffe tilgang til trygge og gode kokeløsninger. Norge har samarbeidet med mottakerlandene bidratt til energiefektivisering, bl.a. gjennom tilgang til moderne kokeovner.

Mangel på tilgang til trygt drikkevann og gode sanitærløsninger truer oppnåelsen av bærekraftsmålene. Verden er ikke i rute for å nå bærekraftsmål 6. To milliarder mennesker mangler tilgang til trygt vann. Nesten halvparten av verdens befolkning mangler tilgang til fungerende sanitæranlegg, og én av fire personer har ikke tilgang til vann og såpe for håndvasking. Over 80 pst. av verdens sanitære avløpsvann renses ikke før det slippes ut i vassdrag og hav.

Tilgang til rent vann og gode sanitærforhold er avgjørende for god folkehelse. Mangel på dette bidrar til å holde barn, særlig jenter, borte fra skolen. Klimaendringene forsterker problemene med manglende tilgang til vann og sanitær, forørkning og forringelse av landområder. Dette påvirker mat- og vannsikkerhet, menneskers helse og livsgrunnlag, infrastruktur og økosystemers tilstand.

Rapport for 2021/2022

Etter lanseringen av strategien for klimatilpasning og forebygging i 2021, har det vært fokus på å bygge opp porteføljen på dette området, både

gjennom bilaterale og multilaterale kanaler. Dette arbeidet fortsetter. Støtten har inkludert styrking av nasjonal værvarsling gjennom bl.a. å gjøre meteorologiske data og programvare mer tilgjengelig og installering av systemer for tidlig varsling av ekstremvær. Videre har norsk støtte bidratt til at risiko har blitt en del av nasjonale tilpasningsplaner i flere land gjennom bl.a. kapasitetsbygging, bruk av analyseverktøy og utvikling av beredskapsplaner.

Norge ga ca. 73 pst. av bistanden til matsikkerhet gjennom multilaterale samarbeidspartnere i 2021. Norske styrerepresentanter i FN og utviklingsbankene arbeider for at klimahensyn skal styrkes i denne delen av utviklingssamarbeidet.

Regjeringen har støttet tiltak i utviklingsland og globale avtaler på miljøområdet. Noen hovedkanaler for dette er Den globale miljøfasiliteten (GEF) og FNs miljøprogram (UNEP). Norge har også bidratt til å fremme sammenhengene mellom miljø og helse gjennom samarbeid med bl.a. Verdens helseorganisasjon (WHO).

Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (Havpanelet) ledes av statsminister Støre og har nå 16 medlemsland. Det siste året har både USA og Frankrike sluttet seg til Havpanelet og dets ambisiøse handlingsplan. Målet er at alle hav- og kyststater skal etablere helhetlige forvaltningsplaner innen 2030. Havpanelets arbeid viser at det haster med å utvikle god havforvaltning globalt for å oppnå de miljømessige, økonomiske og sosiale målene i 2030-agendaen om bærekraftig utvikling. FNs havforskningstiår (2021–2030) er et globalt løft for å heve kunnskapen om havene. Tiåret skal stimulere og koordinere havforskningsinnsatsen nasjonalt og globalt, slik at bærekraftsmålene nås. Statsminister Støre er høy beskytter av havtiårsalliansen, som skal skape oppmerksomhet om havforskningstiåret og mobilisere ressurser slik at det ambisiøse programmet lykkes.

Norge var en viktig pådriver for vedtaket i FNs miljøforsamling i februar 2022 om å opprette en forhandlingsprosess for å få på plass en rettslig bindende global avtale mot plastforurensning. Regjeringen viderefører bistandsprogrammet som skal bidra til å forhindre og redusere marin forurensning i utviklingsland. I 2021 ble om lag 210 mill. kroner utbetalt til 18 prosjekter. I perioden 2019–2024 planlegges det med totalt 1,6 mrd. kroner til programmet.

Det er et stort behov for initiativ for å engasjere privat sektor for å satse på fornybar energiinvesteringer i utviklingsland. Regjeringen har fått på plass en garantisatsing for private aktørers

investeringer i fornybar energi i utviklingsland. Satsingen bidrar til å tette gap i det internasjonale garantimarkedet og å senke terskelen for private investeringer i land der risikoen er høy. Ordningen er på 1,5 mrd. kroner fordelt over fem år (2022–2027) og består av to deler. Den ene delen består av et garantisamarbeid med to internasjonale garantiinstitusjoner (det multilaterale investeringsgarantiselskapet MIGA og African Trade Insurance Agency). Den andre delen er en søknadsbasert subsidieordning til garantipremier som forvaltes av Norad.

Regjeringen opprettet i 2022 Statens klimainvesteringsfond for fornybar energi i utviklingsland (Klimainvesteringsfondet). Fondets formål er å redusere eller unngå klimagassutslipp ved å bidra til å finansiere utbygging av fornybar energi i utviklingsland som i dag har med store utslipp fra fossil kraftproduksjon, særlig kullkraft. Det vil også øke energitilgangen. Klimainvesteringsfondet forvaltes av Norfund og bidrar til å utløse investeringer i fornybar energi som ellers ikke ville bli gjennomført. Det er besluttet å sette av 10 mrd. kroner over fem år for å oppkapitalisere fondet. Finansieringen kommer fra Stortingets årlige bevilgning over statsbudsjettet og overføring av totalt 5 mrd. kroner fra Norfunds overskuddskapital over fem år. I tillegg vil fondets kapital over tid bidra til å utløse betydelige midler fra andre investorer.

Den norske støtten til vann og sanitær over bistandsbudsjettet er beskjeden og skjer hovedsakelig gjennom støtte til sivilt samfunn. Kirkens Nødhjelp er den ledende partneren.

Planer for videre arbeid

Regjeringen vil styrke innsatsen for klimatilpasning og forebygging med utgangspunkt i strategien *Klima, sult og sårbarhet* fra 2021. Støtten skal ses i sammenheng med arbeidet for matsikkerhet hvor klimatilpasning er en viktig del av innsatsen. Den skal også bidra til bedre sammenheng mellom støtten til humanitær innsats og langsiktig bistand.

Arbeidet med å redusere klimagassutslipp vil fortsette, men med sikte på en bedre balanse i støtten til klimatilpasning og utslippsreduksjoner. Den norske innsatsen skal bidra til gjennomføringen av Parisavtalen, arbeidet for å nå bærekraftsmålene og gjennomføringen av det globale Sendai-rammeverket for katastroforebygging.

Endringene i gjennomsnittlig temperatur, nedbørsnivå, ekstremvær, havnivå, konsentrasjon av ozon og CO₂ i atmosfæren påvirker landbruket.

De fattigste rammes hardest. Om lag $\frac{3}{4}$ av de fattigste i verden bor på landsbygda i utviklingsland. Derfor skal klimatilpasset matproduksjon innen fisk og landbruk prioriteres for å bidra til å utrydde fattigdom innen 2030.

Regjeringen vektlegger innsatsen basert på strategien *Klima, sult og sårbarhet*. I tillegg styrker regjeringen satsingen på matsikkerhet gjennom en ny strategi om matsikkerhet i utviklingspolitikken med sterkere fokus på småskala matprodusenter, deres verdikjeder og klimarobust matproduksjon.

Sunne og bærekraftige hav er nødvendig for å nå bærekraftsmålene og klimamålene. Norge er en pådriver for å løfte havspørsmålene høyt på den internasjonale dagsorden, og jobber aktivt for bedre beskyttelse av havet og bærekraftig ressursutnyttelse. Havspørsmål er viktige i Norges forhold til en rekke land, og det er stor interesse for norske havnæringer og verdiskaping. Havbaserte klimalløsninger er viktige bidrag for å nå målene i Parisavtalen, og regjeringen vil sørge for at norsk kompetanse og ekspertise på områder som grønn skipsfart og bærekraftig havforvaltning bidrar inn i det internasjonale klimaarbeidet.

Bistandsprogrammet mot marin forsøpling videreføres. Programmet vil arbeide for å styrke nasjonale og regionale virkemidler for å forhindre marin forsøpling og mikroplast og på den måten støtte opp om den internasjonale forhandlingsprosessen om plastforurensing. Støtte til bedre avfallshåndtering og opprydning av plastavfall i samarbeidsland vil være sentralt. Programmet vil arbeide for å involvere privat sektor sterkere i innsatsen.

Tilgang til moderne energi og reduserte utslipp av klimagasser er sentrale forutsetninger for å nå bærekraftsmålene for fattigdomsbekjempelse og målene i Parisavtalen. Manglende tilgang og for lav andel fornybar energi krever satsing. Regjeringen vil, i tråd med Hurdalsplattformen, prioritere fornybar energi og gjøre ren energi til en hovedsatsing i norsk utviklingspolitikk.

Vann og sanitær er ikke et prioritert tema i utviklingspolitikken. Beskjeden støtte gjennom sivilt samfunn vil videreføres.

EØS-finansieringsordningene

Mange europeiske klima- og miljøutfordringer er grenseoverskridende og krever samarbeid på tvers av landegrensene. EØS-finansieringsordningene støtter tiltak som fremmer klima, miljø og fornybar energi. Midlene bidrar til at landene skal kunne oppfylle sine nasjonale og internasjonale

forpliktelser, inkludert EU-direktiver. EØS-midlene styrker også de bilaterale forbindelsene mellom Norge og mottakerlandene. Innenfor miljø og klima er miljøforvaltningens etater, herunder Miljødirektoratet, samt en rekke forskningsaktører og institusjoner aktive i flere land. Samarbeidet mellom norske aktører og partnere i mottakerlandene er positivt for Norges nasjonale miljøarbeid, ettersom forvaltningen får ny kunnskap gjennom europeisk samarbeid.

EØS-midlene: Rapport 2021 på miljøforvaltning og biologisk mangfold og klimatilpassing og fornybar energi

Miljø, energi, klima og lav-karbonøkonomi er blant prioriterte hovedsektorer under EØS-midlene for 2014–2021. Støtten til pilaren «Et grønt Europa» omfatter i alt 15 programmer med en samlet tildeling på om lag 418 mill. euro i tolv land.

Et privat selskap «AWW Group Ltd. Limited partnership» i Polen har fått tildelt 5,2 mill. euro til et kraftvarmeprosjekt. Prosjektet er basert på metanteknologi og er lokalisert i destillerier. Restavfallet i alkoholproduksjonen tas i bruk til metanproduksjon. Det foretas en gjæringsprosess som produserer metangassen, og den omdannes effektivt til elektrisitet og varme. Energien som produseres er fullt fornybar, og har en kapasitet på 3,5 MW. Det reduserer CO₂-utslippene med om lag 45.000 tonn pr. år.

Under miljøprogrammet i Portugal er det gitt 50 000 euro til et prosjekt innen sirkulærøkonomi. Prosjektet har utviklet digitale verktøy som gir informasjon om innhold i byggematerialer samt indikasjon på nytteverdien av sirkulære bygg. Informasjonen bidrar til økt gjenbruk av materialer i modernisering av bygg og reduksjon av avfall i byggesektoren. Verktøyene er allerede tatt i bruk bl.a. til oppgradering av skolebygg.

EØS-midlene: Plan for videre arbeid

Implementeringen av programmene vil fortsatt være hovedfokus. Totalt er det forventet at mottakerlandene årlig skal produsere i overkant av 136 000 MWh med fornybar energi. Dette tilsvarer det årlige privatforbruket til om lag 8 100 husstander i Norge. CO₂-utslippet i EØS-landene forventes å bli redusert med om lag 1,1 mill. tonn. Forventet årlig resultat fra energisparing er 865 MWh. Det vil i tillegg gjennomføres omfattende informasjonskampanjer for å øke forståelsen av klimaendringene og nødvendige tiltak.

12 Kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken

Kvinneres rettigheter og likestilling er en hovedprioritering i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. En rettferdig verden er også en likestilt verden. Like rettigheter og muligheter for jenter og kvinner er helt grunnleggende for å fremme demokrati, utvikling og vekst i et samfunn. Det er avgjørende for å nå bærekraftsmålene.

Ulik maktfordeling mellom kvinner og menn er en viktig grunn til at kvinners rettigheter ikke respekteres. Hvis maktfordelingen skal kunne endres, er jenters utdanning og kvinners økonomiske og politiske deltakelse avgjørende. Da er kvinners rett til å bestemme over sin egen kropp og sitt eget liv helt sentralt. Å styrke kvinners rett til å bestemme over egen kropp er et av regjeringens seks satsingsområder i utviklingspolitikken. Innsatsen for å sikre seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) møter mye motstand internasjonalt, også fra land og grupperinger i vår egen del av verden.

Konfliktlinjene er spesielt skarpe rundt trygg abort, seksualitetsundervisning, seksuell orientering og kjønnsidentitet. Også tilgang til prevensjon, særlig for ungdom, og arbeidet mot seksualisert og kjønnsbasert vold er omstridt i mange land.

Svekkede internasjonale standarder og forpliktelser betyr svakere politiske incentiver til tiltak på nasjonalt nivå. Manglende enighet gjør også forhandlinger i FN om likestilling, befolkningsproblemer og helse generelt vanskelig. Norge, sammen med andre likesinnede land, bidrar til å bevare oppnådd enighet om kvinners rettigheter i internasjonale fora som FNs kvinnekommisjon og FNs befolkningskommisjon.

Utviklingen for kvinners rettigheter og likestilling under pandemien har vært nedslående. Nedstengninger har begrenset tilgangen til helsetjenester for kvinner. Det har vært en dramatisk økning i seksuell og kjønnsbasert vold. Dette rammer også kjønnsminoriteter og seksuelle minoriteter. Mødre- og spedbarnsdødelighet, uønskede graviditeter, farlige aborter og barneekteskap har også økt. Stengte skoler har ført til læringstap, ikke minst for jenter. Slik forsterket pandemien

eksisterende ulikheter og truer tidligere oppnådde resultater for likestilling og kvinners rettigheter.

Regjeringen legger vekt på at responsen og oppbyggingen etter covid-19 må ha et tydelig kjønnsperspektiv basert på menneskerettighetene og bærekraftsmålene. Kvinner må få anledning til delta på en likeverdig og meningsfull måte i beslutningsprosessene.

Klimaendringer forsterker ulikheter mellom kjønnene. Kvinner har gjennomgående mindre tilgang til ressurser, inkludert eiendom, inntekt, kreditt, teknologi, utdanning og opplæring. De har også mindre innflytelse på og lavere deltakelse i politiske beslutningsprosesser som er avgjørende for tilpasning til klimaendringene. Norge har forpliktet seg til å bidra til at kvinner i større grad inkluderes i slike prosesser, både nasjonalt og internasjonalt.

Digitalisering kan gi kvinner økt informasjonstilgang, åpne for nye sysselsettingsmuligheter og styrke deres yringsfrihet. Samtidig kan digitalisering også bidra til mindre likhet og trygghet for kvinner. Dette skyldes bl.a. at kvinner i mye mindre grad enn menn deltar i utviklingen av ny digital teknologi. Den digitale utviklingen kan true framskritt som er oppnådd, og kan føre til akselererende ulikheter mellom kjønn. Digital vold er også et økende problem for jenter og kvinner. Norge vil bidra til at utstyr og løsninger utformes i tråd med kvinners behov og slik at teknologien fører til positive endringer.

Kvinneorganisasjoner og menneskerettighetsforvarere er viktige samarbeidspartnere for å fremme jenters og kvinners deltakelse på alle områder av samfunnet. De kjemper for kvinners rett til å ta beslutninger som angår egne liv, økonomisk uavhengighet og politisk deltakelse.

Norske hovedprioriteringer for likestilling har de siste årene vært kvalitetsutdanning for jenter, økonomisk og politisk deltakelse, bekvemhet av vold og fremme av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Dette er i tråd med handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utenrikspolitikken *Frihet, makt og muligheter 2016–*

2020 (forlenget ut 2021). Videre har følgende dokumenter ligget til grunn for innsatsen:

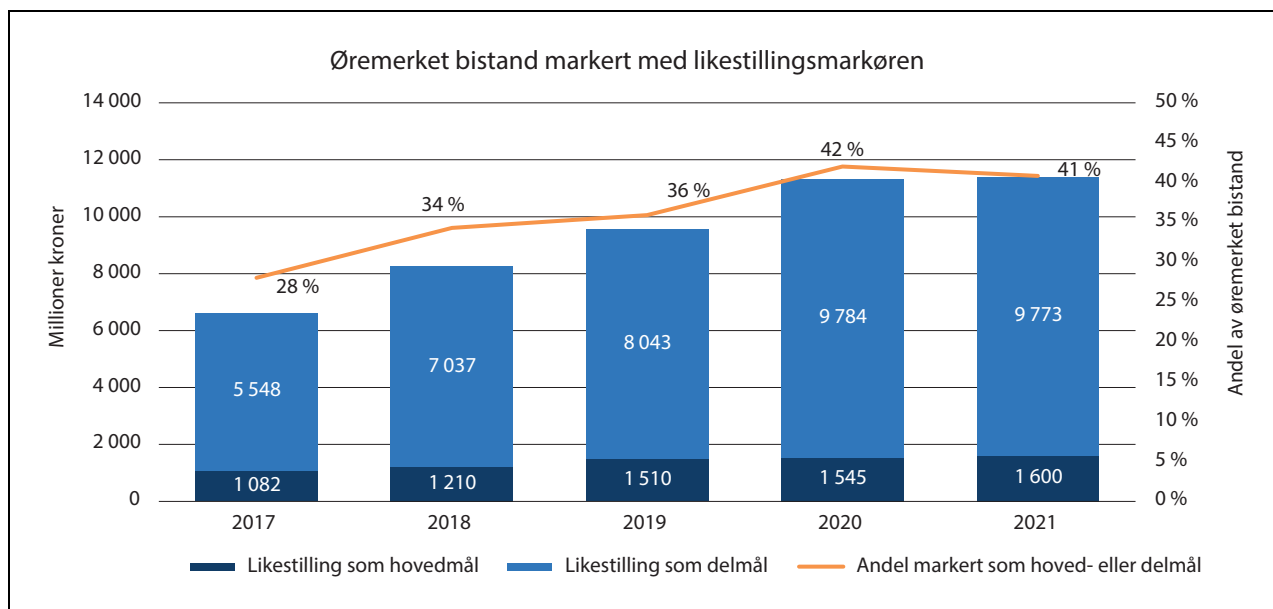
- Handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet (2019–2022)
- Strategi mot skadelige skikker (2019–2023)
- Strategi for norsk humanitær politikk
- Likestilling for alle. Styrket innsats for inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne i utviklingspolitikken (2022–2025)

Regjeringen har et mål om at minst 50 pst. av all bilateral bistand skal ha likestilling som hoved- eller delmål. Det betyr en satsing på spesifikke likestillingstiltak, inkludert støtte til arbeidet med seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR). Det innebærer også et kjønnsperspektiv i de store satsingene som klima, ren energi, matsikkerhet, helse, utdanning og i arbeidet for et rettferdig arbeidsliv.

Statistikken nedenfor illustrerer utviklingen for perioden 2017–2021 i bruken av likestillingsmarkøren til OECDs utviklingskomité (DAC). Tabellen viser en liten nedgang fra 2020 til 2021. Dette skyldes hovedsakelig at økningen i støtten til helse og sosiale tjenester knyttet til pandemibekjempelse ikke hadde spesifikke likestillingsmål, men var rettet mot hele befolkningen.

Likestilling er også en prioritet i det europeiske samarbeidet. Flere EU-land har fremdeles store utfordringer med å oppnå likestilling. Det gjelder tilgang på arbeid for kvinner, lønnsforskjeller mellom kvinner og menn, mulighet for å kombinere arbeid og familieliv, og kvinners deltakelse i politiske og økonomiske beslutningsprosesser. Under EØS-midlene for 2014–2021 (jf. kap. 117 *EØS-finansieringsordningene*) er det to programområder som direkte fremmer likestilling; harmonisering av arbeidsliv og familie, og bekjempelse av vold i nære relasjoner og kjønnsbasert vold. Det er tildelt nærmere 35 mill. euro til likestillingsformål.

Flere andre programområder i EØS-finansieringsordningene inkluderer også likestillingskomponenter. Dette gjelder bl.a. innenfor justissektoren, næringsliv og innovasjon, forskning og utdanning, helse, lokalutvikling, menneskerettigheter, inkludering av rom-folk og migrasjon. Sivilsamfunnsfondene omfatter likestilling som et viktig område for støtte til frivillige organisasjoner, og kvinner er en av flere målgrupper for det regionale sysselsettingsfondet for unge. Også LHBT+ organisasjoner er en målgruppe for sivilsamfunnsfondene.

Figur 12.1 Likestillingsrelatert bistand, fordelt på hoved- og delmål. 2017–2021 (i mill. kroner)¹

¹ Øremerket bistand markert med likestillingsmarkøren som hoved- eller delmål. Kjernestøtte til multilaterale organisasjoner og administrasjon av bistandsforvaltningen er ikke inkludert, ettersom denne støtten ikke kan markeres med policymarkører.

Nedenfor illustreres kort de fem hovedprioriteringene i handlingsplanen *Frihet, makt og muligheter*.

Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

Regjeringens mål er å fremme jenters og kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter

Internasjonalt har det de siste årene vært økende motstand mot kvinners rettigheter og likestilling i flere land i alle regioner. Særlig har motstanden mot seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) økt. Norge har sammen med en rekke land arbeidet aktivt for å unngå at internasjonale forpliktelser og etablerte rettigheter blir svekket.

Norge har viktige samarbeidspartnere for likestilling og særlig SRHR, i FN-systemet, sivilsamfunnsorganisasjoner og andre nettverk som er pådrivere for kvinners rettigheter lokalt og internasjonalt. For å styrke jenter og kvinners rettigheter og gi mulighet til å ta informerte og gode livsvalg, er seksualitetsundervisning et viktig verktøy. Norge er opptatt av at alle barn og unge skal få seksualitetsundervisning av god kvalitet.

Selv om covid-19 har svekket jenters og kvinners tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester i mange land, har sivilsamfunnsorganisasjoner og lokale partnere i stor grad kunne fortsette sitt arbeid gjennom nedstenging og under krevende forhold i 2021.

Norge har tatt internasjonalt lederskap i arbeidet med bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold og for å bedre tilgangen til seksuelle og reproduktive helsetjenester i humanitære kriser. Norge støttet UNFPA, Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC), Kirkens Nødhjelp og FNs kontor for konfliktrelatert seksualisert vold sin innsats.

I forbindelse med 25-års jubileet for handlingsprogrammet fra Kairo om befolkning og utvikling (ICPD+25) i Nairobi 2019, forpliktet Norge seg til å bidra med 10,4 mrd. kroner til SRHR i perioden 2020–2025. Dette inkluderer 760 mill. kroner til kampen mot skadelige skikker for perioden 2020–2023.

Kvinnens politiske rettigheter og deltakelse

Regjeringens mål er at kvinner skal delta på lik linje med menn i det politiske liv

Som medlem av FNs sikkerhetsråd har Norge fokus på kvinner, fred og sikkerhet (KFS). Norge arbeider for å øke andelen kvinner på alle nivåer av freds- og forsoningsprosesser, gjennomføring av fredsavtaler og i operasjoner og oppdrag. Gjennom dette arbeidet har Norge blitt en ledende aktør

på feltet. Norges fjerde handlingsplan for KFS er i ferd med å utløpe, og arbeidet med en ny handlingsplan er igangsatt. Gjennom innsatsen for KFS har Norge økt andel kvinnelige deltakere i FNs fredsoperasjoner, i tillegg til å øke kvinners inkludering i den operasjonelle innsatsen. I mai 2021 samarbeidet Norge, FNs avdeling for politikk og fredsbygging (DPPA), Storbritannia, Frankrike og Mali om et høynivåmøte, «From Mandate to Mission». Her analyserte kvinnelige ledere fra Mali hvordan forpliktelsene om kvinner, fred og sikkerhet i mandatet til FNs fredsoperasjon i Mali (MINUSMA) hadde blitt fulgt opp. De kom også med anbefalinger om forbedringer til fornyelse av mandatet senere samme år.

Der Norge har en rolle i fredsprosesser, arbeider vi for å øke oppmerksomhet om kvinners rettigheter og likeverdige deltakelse. Videre arbeides det for å styrke kjønnsbalanse og kjønnspektiver på alle nivåer. Norge har støttet opprettelsen av nye dialoginitiativer, inkluderende fredsprosesser og utarbeidelse av nye nasjonale handlingsplaner. Et godt eksempel er Jemen. Norge har bidratt til teknisk assistanse til regjeringens handlingsplan for KFS, samt støttet FNs spesialrepresentants arbeid for KFS både politisk og økonomisk. Norge støtter også UNFPAs arbeid mot konfliktrelatert seksualisert vold i landet.

Norge leder forhandlingene i FN om beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere. I resolusjonen fra 2021 anerkjenner FNs medlemsland hvordan covid-19 særlig har rammet kvinners rettigheter. Resolusjonen ber stater gjennomføre konkrete tiltak for å sikre beskyttelse av kvinnelige menneskerettighetsforsvarere, inkludert i det digitale rom.

Norge støttet arbeidet til flere sivilsamfunns partnere for at kvinnelige menneskerettighetsforsvarere skal kunne utføre arbeidet uten risiko for vold og trusler, og at trusler og bruk av vold etterforskes når de forekommer. Norske midler har bidratt til at sivilsamfunnsorganisasjoner har støttet mer enn 3 400 kvinnelige menneskerettighetsforsvarere i 2021. I kjølvannet av Talibans maktovertagelse fikk flere kvinnelige menneskerettighetsforsvarere og sivilsamfunnsaktivister fra Afghanistan beskyttelse i Norge.

Kvinnens økonomiske rettigheter og deltakelse

Regjeringens mål er at kvinner skal ha fulle økonomiske rettigheter og delta på lik linje med menn i arbeidslivet

Verdensbanken anslår at rundt 2,4 milliarder kvinner i arbeidsfør alder mangler like økonomiske

muligheter som menn. De møter utfordringer som manglende juridiske rettigheter og tilgang til lån og jobber. Utviklingsbankene er en viktig kanal for norsk støtte til kvinners økonomiske deltakelse. Gjennom støtte til Verdensbanken bidro Norge til at gapet mellom kvinners og menns økonomiske deltakelse minsket, ved å bistå kvinner i de minst utviklede landene med å få tilgang til landrettigheter og finansiering for å starte bedrifter, samt støtte myndigheters reformarbeid.

Norge støtter et program i regi av FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO), Global Market Access Programme (GMAP), som skal etablere og bedre rammevilkår og kvalitetsstandarder i underutviklede verdikjeder i utvalgte land. Landprogrammene bidrar til å styrke kvinners kontroll over produktive ressurser og egen inntekt. I Etiopia har for eksempel programmet bl.a. støttet kvinnelige honningprodusenter.

Det internasjonale handelssenteret (ITC) har et særlig fokus på å integrere kvinner i handel gjennom flaggskipprogrammet SheTrades. Siden 2018 har ITC bidratt til å knytte 2,8 millioner kvinner til et marked.

Gjennom FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) og Det internasjonale fondet for landbruksutvikling (IFAD) har Norge arbeidet for kvinners rolle og stilling i primærnæringene. I Nigeria har slik støtte bidratt til at mer enn 10 000 kvinner mottok utstyr, frø og planter til grønnsaksdyrking. I Pakistan har støtte gjennom FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women) bidratt til å styrke beskyttelse og rettigheter til kvinner som arbeider hjemme fra, og også til å øke kvinners yrkesdeltakelse. Dette inkluderer også kvinner med nedsatt funksjonsevne.

Gjennom EØS-midlene er det satt av 6 mill. euro til et bredt likestillingsprogram i Portugal for å fremme likelønn og motvirke stereotyper og kjønnsdelingen i utdanning, opplæring og arbeidsliv.

Et liv fritt for vold og skadelige skikker

Regjeringens mål er å avskaffe vold og skadelige skikker rettet mot jenter og kvinner

Norges innsats og arbeid mot skadelige skikker fortsatte i 2021. Støtte til FNs fellesprogrammer mot henholdsvis kjønnslemlestelse og barneekteskap, samt UNFPAs program mot preferanse for sønner, spilte en sentral rolle i satsingen. En evaluering av fellesprogrammet mot kjønnslemlestelse gjennomført i 2021 viser at programmets

arbeid har gitt betydelige resultater, samtidig som framgangen varierer fra land til land. 14 av 17 land i fellesprogrammet har nå lover som forbyr kjønnslemlestelse med tilhørende nasjonale handlingsplaner, som enten er igangsatt eller under utvikling.

I arbeidet mot barne- og tvangsekteskap har Norge støttet internasjonale aktører, som FNs barnefond (UNICEF) og UNFPAs globale program mot barneekteskap, samt norske sivilsamfunnsaktører som Plan International Norge. Gjennom støtten til det globale programmet har Norge bidratt til at om lag 2,6 millioner jenter, som var spesielt utsatte for tidlig ekteskap, har blitt støttet med utdanning, seksualitetsundervisning og entreprenørkurs for å bli i stand til å kunne utsette ekteskap. Arbeidet har også inkludert initiativ som jobber med menn og gutter for å oppnå holdningsendring.

I krig og konflikt utsettes jenter og kvinner, men også gutter og menn, for seksualisert vold som gir lidelse for den enkelte, og som virker destabiliserende for lokalsamfunn. Norge har tatt internasjonalt lederskap i bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold (SGVB). Fokus har vært på etterlevelse av relevante folkerettslige forpliktelser, forebygging og å fremme økt beskyttelse, sikre bedre SGBV-tjenester, samt å bedre tilgangen til seksuelle og reproduktive helsetjenester i humanitære kriser. Norge har jobbet systematisk for å styrke Sikkerhetsrådets arbeid på disse områdene. I 2021 bidro Norge med om lag 326 mill. kroner fra det humanitære budsjettet til bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold. Norges viktigste partnere var den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC), norske humanitære hjelpeorganisasjoner, med Kirkens nødhjelp i spissen, samt FN. Gjennom norsk støtte til FN har millioner av overlevende etter kjønnsbasert vold fått tilgang til tjenester i de mer enn 12 000 trygge områdene støttet av UNFPA i 38 land. Norsk støtte har spesielt gått til Afghanistan, Bangladesh, Irak, Jemen, Jordan, Sahel, Syria, Tsjadregionen og Venezuela.

Gjennom EØS-midlene er det avsatt om lag 28 mill. euro til innsats mot kjønnsbasert vold og vold i nære relasjoner i Estland, Latvia, Litauen, Polen, Portugal, Romania, Slovakia og Tsjekkia. Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner, Istanbul-konvensjonen, ligger til grunn for programmene, og det er etablert et nettverk, Synergy, for involverte aktører i mottaker- og giverlandene.

Jenters rett til utdanning

Regjeringens mål er å sikre inkluderende og rettferdig kvalitetsutdanning for alle jenter og gutter

Det er store kjønnsforskjeller når det gjelder tilgang til kvalitetsutdanning og fullføring av utdanningsløpet. Statistikkinstittuttet til FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur (UNESCO) anslår at 16 millioner jenter i alderen 6 til 11 år aldri vil gå på skole, hvorav majoriteten bor i Afrika sør for Sahara. Sannsynligheten for at jenter i kriserammede land ikke går på skole er dobbelt så stor sammenlignet med jenter i land som ikke er preget av krise og konflikt. Av de 750 millioner voksne som ikke har grunnleggende lære- og skriveferdigheter er 2/3 kvinner.

Norske midler er med på å legge til rette for kvalitetsutdanning for jenter, både gjennom støtte til utdanningsprogrammer og ved at Norge aktivt arbeider for økt global aksept av jenters utdanning, selvbestemmelse og økonomiske frihet. Regjeringen er opptatt av å nå de mest marginaliserte og sårbare, inkludert jenter i krise- og konfliktsituasjoner.

Skolene har gjenåpnet i de fleste land, men covid-19 har hatt langsiktige konsekvenser for likestilling og tilgangen til utdanning. Jenter har i økt grad vært utsatt for barneekteskap, tidlige og uønskede graviditeter, arbeid i hjemmet og kjønnsbasert vold som følge av skolestengingene. Norge vil derfor styrke innsatsen for at unge jenter kommer tilbake på skolen, gjennom bl.a. økt satsing på sosiale sikkerhetsnett, herunder finansiering av skolemat.

I mange land er seksualitetsundervisningen redusert til undervisning om pubertet og reproduksjon med lite fokus på tjenester, prevensjon, likestilling og rettigheter. Hovedkanalene for norsk støtte til seksualitetsundervisning er UNESCO og FNs befolkningsfond (UNFPA) som dekker henholdsvis seksualitetsundervisning i skolen og utenfor skolen.

Gjennom støtten til UNESCO bidro Norge i 2021 til at myndighetene i 40 land i Afrika styrket sin kapasitet til å gi barn og unge seksualitetsundervisning.

13 Likestilling og ikke-diskriminering i utenriktjenesten

Overordnede mål

Utenriktjenesten har som strategisk mål å være en arbeidsplass som rekrutterer, utvikler og beholder dyktige medarbeidere uavhengig av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller kombinasjoner av disse grunnlagene. Det er også forbudt å diskriminere på grunn av politisk syn, med-

lemskap i arbeidstakerorganisasjon eller alder, samt arbeidstaker som arbeider deltid eller er midlertidig.

Utenriktjenestens personalpolitikk skal i samsvar med lovpålagte krav bidra til at alle medarbeidere har like reelle muligheter til faglig, personlig og karrieremessig utvikling og til å bruke sin kompetanse. Likestilling og mangfold skal være integrert i hele departementets virksomhet og gjøres relevant i alle organisasjonsledd og på alle nivåer.

Kjønnsfordeling i Utenriksdepartementet

Tabell 13.1 Overordnet kjønnsfordeling pr 31.12.2021 (i pst.)

	Andel kvinner	Andel menn
Samlet UD	54,3	45,7
Utsendte ved utenriksstasjonene	47,8	52,2
I UD/Oslo	58,9	41,1

Mål

Det er departementets mål å ha en god kjønnsfordeling på alle nivåer og stillingskategorier.

Tilstandsrapport

Den overordnede kjønnsfordelingen viser en overvekt av kvinner i tjenesten samlet og i departementet.

Tabell 13.2 Kjønnsfordeling i departementet fordelt på andel kvinner i stillingskategori (i pst.)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Utenriksråd, ass.										
utenriksråd, ekspedisjonssjef	60	60	42	45	50	50	36	36	33	42
Stasjonssjefer	25	31	35	38	39	39	39	41	43	41
Avdelingsdirektører	45	47	47	47	45	48	46	44	55	59
Underdirektører	55	54	57	57	61	60	63	69	69	65

Prosentvis andel kvinnelige ledere i utenriktjenesten totalt er 53 pst. i 2021, som er en økning med 8 prosentenheter siden 2020. Dette viser at det målrettede arbeidet for å skape balanse mellom kvinner og menn i lederstillinger i utenriktjenesten har gitt gode resultater.

Tiltak

Antallet kvinner som søker stasjonssjefstillinger har hatt en positiv utvikling siste årene og i september 2022 var 47 pst. av stasjonssjefene ved Norges utenriksstasjoner kvinner. Utenriksdepartementet vil fortsatt benytte tiltak for å opprett-

holde en god kjønnsbalanse i lederstillingene, herunder motivere kvalifiserte kvinner til å søke flere stasjonssjefsstillinger.

Lønn

Mål

Utenriksdepartementet har konkrete mål om kjønnsbalanse og likelønn, bl.a. i lønnspolitisk

dokument og personalpolitisk dokument. Ligestilling og mangfold skal være integrert i hele utenriktjenesten og gjøres relevant i alle organisasjonsledd og på alle nivåer. Dette skal gjelde alle medarbeidere og skal bl.a. omfatte lønnsutvikling. Det skal ikke utvikle seg ubegrunnede lønnsforskjeller. Formuleringene er i tråd med bestemmelsene i likestillings- og diskrimineringsloven.

Tabell 13.3 Kjønnsfordeling lønn og stilling

Stillingstittel	År	Antall	Andel kvinner (i pst.)	Andel menn (i pst.)	Lønn kvinner	Lønn menn	Kvinnerns andel av menns lønn (i pst.)
Ambassadør	2021	89	39	61	1 081 073	1 088 280	99
Ambassadør	2020	88	43	57	1 059 649	1 046 984	101
Generalkonsul	2021	9	78	22	953 221	956 722	100
Generalkonsul	2020	8	50	50	902 461	1 006 733	90
Avdelingsdirektør	2021	61	41	59	933 679	938 480	99
Avdelingsdirektør	2020	60	43	57	894 415	892 216	100
Underdirektør	2021	80	65	35	766 473	770 519	98
Underdirektør	2020	85	68	32	743 061	741 704	100
Fagdirektør	2021	76	74	26	864 580	896 516	96
Fagdirektør	2020	48	58	42	847 728	862 824	98
Seniorrådgiver	2021	854	53	47	706 777	748 401	94
Seniorrådgiver	2020	863	54	46	689 527	718 710	96
Rådgiver	2021	235	54	46	573 209	572 269	100
Rådgiver	2020	235	54	46	555 597	550 583	101

Tilstandsrapport

Arbeidsgiver utarbeider kjønnsdelt lønnsstatistikk fordelt på stillingskategorier før og etter lokale lønnsforhandlinger.

Totalt sett har menn noe høyere lønn enn kvinner, men det er små forskjeller innen de forskjellige stillingskodene. Generelt kan lønnsforskjellen forklares med at menn fortsatt har noe lenger tjenestetid enn kvinner, spesielt på høyeste ledernivå. Dette forholdet er i endring, ettersom antallet kvinner med ledererfaring øker.

Kjønnsforskjellene i lønn er små innad i de fleste store stillingskategoriene (rådgiver, seniorrådgiver, mv.).

Hovedsakelig skjer lønnsdannelsen i de lokale lønnsforhandlingene, der de fleste får sin lønnsutvikling.

Permisjoner/Fravær

Tilstandsrapport

Menn i utenriktjenesten tar ut fedrekvoten under hjemmetjeneste, men ikke alltid under utestasjonering når mor f.eks. mangler rettigheter til permisjon og heller ikke oppfyller aktivitetskravet. Menn tar ofte ut lite av fellesperioden.

Kvinner har et høyere sykefravær enn menn, men det totale sykefraværet er lavt og departementet ser ikke behov for konkrete tiltak som retter seg spesielt mot kvinner. Sykefraværet på indi-

vidnivå følges opp i tråd med IA-avtalen, annet regelverk og lovpålagte krav om tett oppfølging. Hyppigere bruk av graderte sykemeldinger og nye digitale løsninger gjør oppfølgingsarbeidet og kontakten med den sykemeldte enklere.

Tabell 13.4 Kjønnfordeling sykefravær. Sykefraværspersent 2019–2021 (i pst.):

	2019	2020	2021
Menn	1,9	1,5	1,7
Kvinner	3,5	3,2	3,4
Totalt	2,7	2,4	2,5

Ansettelsesforhold

Tabell 13.5 Kjønnfordeling heltids- og deltidsansatte

	Andel kvinner	Andel menn	Andel av total
Heltid 2021	54 pst.	46 pst.	99 pst.
Heltid 2020	53 pst.	47 pst.	98 pst.
Heltid 2019	53 pst.	47 pst.	97 pst.
Heltid 2018	53 pst.	46 pst.	98 pst.
Heltid 2017	53 pst.	47 pst.	98 pst.
Deltid 2021	82 pst.	18 pst.	1 pst.
Deltid 2020	73 pst.	26 pst.	2 pst.
Deltid 2019	73 pst.	27 pst.	2 pst.
Deltid 2018	70 pst.	29 pst.	1 pst.
Deltid 2017	76 pst.	23 pst.	1 pst.

1 pst. av stillingene i utenriktjenesten er deltidsstillinger. Av disse er de fleste kvinner. Bakgrunnen for deltidsarbeidet er bl.a. kombinasjon av AFP med arbeid, helsemessige utfordringer eller studenter som arbeider deltid. Ingen medarbeidere er pålagt deltid. Gitt det lave antallet deltidsstillinger anses det ikke nødvendig å iverksette tiltak på dette området.

Tabell 13.6 Kjønnfordeling fast/midlertidig (i pst.)

	Andel av total	Andel kvinner
Fast 2021	86 pst.	56 pst.
Fast 2020	86 pst.	55 pst.
Fast 2019	84 pst.	55 pst.
Fast 2018	85 pst.	54 pst.
Fast 2017	86 pst.	54 pst.
Midlertidig 2020	14 pst.	41 pst.
Midlertidig 2019	16 pst.	49 pst.
Midlertidig 2018	15 pst.	49 pst.
Midlertidig 2017	14 pst.	49 pst.

Mål

Utenriksdepartementet har som mål at bruken av midlertidige stillinger skal være begrenset.

Tilstandsrapport

14 pst. av stillingene i utenriktjenesten er midlertidige, men hovedtyngden av tilsatte i disse stillingene har fast arbeid i andre statlige virksomheter. Disse personene rekrutteres fra andre offentlige etater/departementer for en begrenset periode og har permisjon fra egen etat mens de arbeider i utenriktjenesten. Spesialutsendingene ved utenriksstasjonene utgjør eksempelvis en stor andel av denne gruppen. Kvinner utgjør et lite mindretall av de som er midlertidig ansatt i utenriktjenesten.

Tiltak

Utenriksdepartementet legger vekt på å begrense bruken av reelle midlertidige stillinger.

Mangfold

Utenriksdepartementet har som personalpolitisk mål å sikre at utenriktjenesten gjenspeiler mangfoldet i befolkningen. Departementet ønsker medarbeidere med ulike kompetanser, livserfaringer og perspektiver for å bidra til en best mulig oppgaveløsning. Et viktig element i dette arbeidet er at UDs eksterne utlysningstekster er utformet slik at de er inkluderende og at UD aktivt anmoder søkere om å informere om at de er i målgruppen. Dette gjelder også for UDs to underliggende etater, Norad og Norec. Dersom det er kvalifiserte

søkere med funksjonsnedsettelse, hull i CV-en eller innvandrerbakgrunn, skal minst én søker i hver av disse gruppene innkalles til intervju. UD har i 2021 også lyst ut en stilling gjennom traineeprogrammet i staten. Departementet ønsker å tilrettelegge for medarbeidere som har behov for det. En utfordring er at medarbeidere, som rekrutteres til utenriksstjenesten, vil veksle mellom tjeneste i Oslo og utlandet. De fleste stillingene ved utenriksstasjonene krever god fysisk og psykisk helse, noe som er spesielt viktig i en krise- og beredskapssammenheng. Det betyr at forholdene ved ulike utenriksstasjoner, der tilret-

telegging ikke er fullt ut gjennomført, vil kunne variere for medarbeidere med nedsatt funksjons- evne.

Alle ansatte i utenriksstjenesten må sikkerhetsklareres. Dette vanskeliggjør mangfoldsarbeidet i utenriksstjenesten ettersom det dessverre viser seg mer utfordrende for kandidater med hull i CV-en og personer med flerkulturell bakgrunn å bli sikkerhetsklarert. I 2021 ble det ansatt totalt 120 nye personer i Utenriksdepartementet, Norad og Norec. Av disse var det seks personer med flerkulturell bakgrunn, men ingen med funksjonsnedsettelse eller hull i CV-en.

Norad – likestillingsredegjørelse

Tabell 13.7 Kjønnfordeling stilling

pr. 31.12.2021		Ansatte		Pst. menn/kvinner	
				Menn	Kvinner
Totalt i Norad (inkl. direktør) ¹	2021	284	36	64	
Totalt i Norad (inkl. direktør) ¹	2020	274	36	64	
Totalt i Norad (inkl. direktør) ¹	2019	264	35	65	
Avdelingsledelse ²	2021	8	63	27	
Avdelingsledelse ²	2020	11	55	45	
Avdelingsledelse ²	2019	11	36	64	
Fagdirektører	2021	9	66	34	
Fagdirektører	2020	13	31	69	
Fagdirektører	2019	11	27	73	
Mellomledelse	2021	25	24	76	
Mellomledelse	2020	20	25	75	
Mellomledelse	2019	24	35	65	
Seniorrådgivere	2021	207	37	63	
Seniorrådgivere	2020	192	37	63	
Seniorrådgivere	2019	170	37	63	
Rådgivere	2020	32	25	75	
Rådgivere	2020	31	29	71	
Rådgivere	2019	29	26	74	
Konsulent, første- og seniorkonsulent	2021	3	100	0	
Konsulent, første- og seniorkonsulent	2020	7	57	43	
Konsulent, første- og seniorkonsulent	2019	19	33	67	

¹ Inkludert stillinger finansiert av Utenriksdepartementet og Klima- og miljødepartementet, både hel- og deltid

² Inkludert assisterende direktør

Tabell 13.8 Prosentvis fordeling mellom kvinner og menn

År	Deltid		Midlertidig ansatte		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær ¹		Samlet fravær (lege og egenmeldt)
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Prosent av totalt ansatte
2021	78	22	29	71	31	69	40	60	3,2
2020	58	42	33	67	8	92	48	52	4,5
2019	45	55	22	78	21	79	26	74	6,7

¹ Tallene representerer kun periodene jan-juni og sep-des 2021 på grunn av tekniske utfordringer med tilgang til organisasjonsdata i SAP før omorganiseringen 01.09.2021.

Norec – likestillingsredegjørelse

Tabell 13.9 Kjønnsfordeling stilling

pr. 31.12.2021	År	Ansatte		Pst. menn/kvinner	
		Antall	Menn	Kvinner	
Totalt i Norec (inkl. direktør)	2021	44	30	70	
Totalt i Norec (inkl. direktør)	2020	40	60	40	
Ledelse (inkl. avdelingsdirektører)	2021	3	66	33	
Ledelse (inkl. avdelingsdirektører)	2020	3	66	33	
Mellomledelse (seksjonsledere)	2021	5	20	80	
Mellomledelse (seksjonsledere)	2020	5	20	80	
Seniorrådgivere	2021	11	18	82	
Seniorrådgivere	2020	9	22	78	
Rådgivere	2021	23	30	70	
Rådgivere	2020	23	48	52	
Traineer	2021	2	50	50	
Traineer	2020	2	0	100	

Tabell 13.10 Prosentvis fordeling mellom menn og kvinner (i pst.)

År	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær		Samlet sykefravær (lege og egenmeldt)
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Pst. av totalt ansatte
2021	0	100	12,5	87,5	25	75	36	64	5,3
2020	0	0	0	100	0	100	28	72	5,7

14 Redegjørelse for likestilling og ikke-diskriminering som offentlig myndighet

I Utenriksdepartementet skal arbeidet med likestilling og ikke-diskriminering være integrert i hele departementets virksomhet og gjøres relevant i alle organisasjonsledd og på alle nivåer. Fremme av likestilling og ikke-diskriminering er en sentral del av departementets virksomhet. Dette arbeidet foregår ved bruk av ulike virkemidler og på ulike arenaer. Det framgår av utenriksstjenestens virksomhetsstrategi for perioden 2022–2025 – Strategi 25 – at tjenesten skal ha fokus på likestilling og mangfold.

Likestilling i bistanden

Norsk bistand skal være rettighetsbasert og fremme likestilling. Å styrke kvinners rett til å bestemme over egen kropp er et av regjeringens seks satsingsområder i utviklingspolitikken. Likestilling er et tverrgående tema i bistanden og det er et mål at minst 50 pst. av norsk bilateral bistand skal støtte likestilling.

Bistandsstatistikken for 2021 viser at andelen er på om lag samme nivå som i 2020. Dette er omtalt i del III, kapittel 12 Kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken. Kjønnlikestilling er også et tverrgående hensyn i all bistand. I tillegg kommer en målrettet satsing på kvinners rettigheter og likestilling, slik det framkommer under omtale av kap. 164 *Likestilling*.

Utenriksstasjonene, som har ansvar for storparten av den bilaterale delen av norsk bistand, jobber strategisk med partnere om kvinners rettigheter og likestilling. Likestillingsspørsmål er en integrert del av dialogen med partnere om nye initiativer og i oppfølgingen av løpende samarbeid. Interne strategier har kvinners rettigheter og likestilling som klar prioritering. Bekjempelse av vold mot kvinner, inkludert konfliktrelatert seksualisert vold, er et satsingsområde i flere land. Innsatsen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter løftes som særlig prioritering i likestillingsarbeidet. Norge har videre tatt en rolle i å øke

bevisstheten om menns rolle for likestilling. Utenriksstasjonene er aktive i å profilere og løfte lokale likestillingstiltak og -samarbeid, ofte i nordisk krets.

Innsats for å fremme likestilling og bekjempe diskriminering er høyt prioritert i den målrettede satsingen på menneskerettigheter, slik det framkommer i omtalen av kap. 152 *Menneskerettigheter*. Dette inkluderer særskilte tiltak og satsinger for å bekjempe diskriminering ut fra kjønn, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Innsats for å fremme kvinners rettigheter og likestilling er også en integrert del av de tematiske satsingene. Eksempelvis innen arbeidet med ytringsfrihet er opplæring av kvinnelige journalister, både med sikte på profesjonalisering og rettet mot deres sikkerhet, høyt prioritert. Likeledes er det et sterkt fokus på støtte til og beskyttelse av kvinnelige menneskerettighetsforvarere innenfor satsingen på menneskerettighetsforvarere.

Mange av utenriksstasjonene samarbeider med en rekke lokale menneskerettighetsorganisasjoner som jobber mot diskriminering basert på seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk. Utenriksstasjonene har et langsiktig og strategisk perspektiv på innsatsen for å skape større aksept for universelle menneskerettigheter.

Freds- og forsoningsarbeid

I freds- og forsoningsarbeidet vektlegges prinsipper og mål om likestilling og ikke-diskriminering i alle prosesser og arbeid der Norge er involvert. Interseksjonalitet blir vektlagt og analysert i arbeidet og kjønnsperspektivet ivaretas i alle stadier av en fredsprosess. Kjønnssensitive konfliktanalyser blir systematisk utarbeidet, og setter fokus på hvordan konflikt påvirker ulike grupper, barrierer og tiltak for kjønnsbalanse i deltakelse, samt hvordan man best kan ivareta kjønnsperspektivet i fredsavtaler.

Humanitært arbeid

Kvinneres rettigheter og likestilling gjenspeiles også i den humanitære innsatsen. I tråd med den humanitære strategien legger Utenriksdepartementet særlig vekt på beskyttelse av sårbare grupper, inkludert religiøse og seksuelle minoriteter, barn, eldre og personer med nedsatt funksjonsevne. Som beskrevet i omtalen av kap. 150 *Humanitær bistand* post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*, har beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold høy prioritet i den norske humanitære innsatsen. Norge jobber for å fremme forebygging og respons, sikre bedre tjenester i arbeidet mot seksualisert og kjønnsbasert vold, etterlevelse av relevante folkerettslige forpliktelser, samt til å bedre tilgangen til seksuelle og reproduktive helsetjenester i humanitære kriser, synliggjort gjennom oppfølgingen av den internasjonale konferansen i Oslo om bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold og Norges medlemskap i Sikkerhetsrådet. Alle partnerorganisasjoner må rapportere om integreringen av kjønnspektivet i sitt arbeid og oppgi kjønnsdelt data i rapporteringen til Utenriksdepartementet, der det er mulig.

Utenriksdepartementet legger også stor vekt på forebygging og oppfølging av seksuell utnyttelse og overgrep i dialogen med humanitære partnerorganisasjoner.

Likestilling og ikke-diskriminering i sikkerhetspolitikken

Utenriksdepartementet legger vekt på å følge opp handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet. Det skal utarbeides ny handlingsplan da den nåværende planen går ut i 2023. Planen er særlig relevant for departementets arbeid med internasjonale fredsoperasjoner og dertil hørende prosesser i NATO og FN. Utenriksdepartementet har en egen spesialrepresentant for kvinner, fred og sikkerhet som arbeider for å styrke kvinners rolle i all innsats for fred og sikkerhet.

Norge er en aktiv pådriver i NATOs arbeid for kvinner, fred og sikkerhet. I tillegg støtter Norge Canadas Elsie-initiativ for å øke andelen kvinner som deltar i FNs fredsoperasjoner. Vi støtter også FN-sekretariatets arbeid med å sikre at kvinner og menns ulike behov vektlegges i planlegging og gjennomføring av operasjonene, og at personellet forholder seg aktivt både til kvinner og menn i

vertslandet i all innsats for å legge til rette for langsiktig stabilitet og utvikling.

Innenfor temaene global sikkerhet og nedrustning støttes tiltak direkte rettet mot kvinner. Årsaken er at kvinner kan være viktige endringsagenter og bidra til å redusere årsakene til radikalisering, voldelig ekstremisme og organisert kriminalitet. Tiltakene skal også sikre at kvinner kjenner sine rettigheter i møte med ekstremisme.

Likestilling og ikke-diskriminering i nordområdepolitikken

I nordområdepolitikken og innenfor det regionale samarbeidet i nord inngår det samiske perspektivet og urfolksperspektivet som en naturlig del. Sametinget er en av de likeverdige medlemmene i Regionalt nordområdeforum sammen med fylkene, Utenriksdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet.

Utenriksdepartementet har tett kontakt med Sametinget i Barentssamarbeidet, der det er en egen urfolksarbeidsgruppe som stiller fast på alle møtene. Fra 2021 støtter Utenriksdepartementet en treårig ungdoms- og urfolkskoordinatorstilling ved Barentssekretariatet i Kirkenes.

For å støtte urfolkdeltakelse i det arktiske samarbeidet, har Utenriksdepartementet gjennom flere år gitt finansiell støtte til fast deltaker i Arktisk råd fra Samerådet, som representerer ni samiske organisasjoner i Norge, Sverige, Finland og Russland. Utenriksdepartementet finansierer også sammen med Danmark Arktisk råds urfolkssekretariat i Tromsø, IPS. I tillegg fremmer og finansierer Utenriksdepartementet urfolksinteresser og kvinners rettigheter gjennom utstrakt prosjektvirksomhet innenfor arbeidsgruppen for bærekraftig utvikling i Arktisk råd. Likestilling og mangfold vil være en integrert del av Norges lederskapsprogram for Arktis råd i 2023–2025.

Norge vektlegger fremme av likestilling og kjønnsroller som prioritert tema i tildelinger fra Nordisk ministerråds arktiske samarbeidsprogram.

Når Utenriksdepartementet er ansvarlig for ulike arrangementer og prosjekter i nordområdesatsingen legges det stor vekt på å inkludere urfolk der det er relevant. Departementet arbeider for kjønnsbalanse og mangfold generelt, og for å ivareta balansen mellom hensynet til lokalsamfunn og urfolk for å unngå diskriminering i ulike fora i det arktiske samarbeidet.

Fremme av likestilling og ikke-diskriminering gjennom tilskuddsforvaltningen

Universelle menneskerettigheter som likeverd for alle uansett alder, etnisitet, funksjonsnedsettelse eller seksuell legning og kvinners rettigheter og likestilling er tverrgående hensyn i utviklingspolitikken. I tilskuddsforvaltningen skal det alltid vurderes om et prosjekt som støttes kan påvirke disse rettighetene negativt.

Hvis det er risiko for at prosjektet kan ha negativ innvirkning på menneskerettighetene, herunder ikke-diskriminering, eller på kvinners rettigheter og likestilling, må konkrete risikoreduerende tiltak settes inn. I tilfeller hvor det er fare for alvorlige brudd på hensynet til kvinners rettigheter, likestilling eller menneskerettigheter, kan det være nødvendig å avslutte prosjektet eller samarbeidet med en partner. Organisasjonene som mottar tilskuddsmidler fra Utenriksdepartementet skal varsle departementet ved mistanke om seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering i utviklingssamarbeidet, enten direkte eller via ekstern varslingskanal, hvor det også kan varsles anonymt.

EØS-midlene

Likestilling og ikke-diskriminering inngår også som tverrgående hensyn i samarbeidet om EØS-midlene, og det er et førende prinsipp at alle programmene som finansieres av midlene og forvaltningen av disse skal være basert på prinsippene for godt styresett, bærekraftig utvikling, likestilling og ikke-diskriminering. Polske kommuner og provinser/regioner som vedtok målrettede erklæringer mot LHBT+ eller såkalt LHBT+-ideologi ble en periode avskåret fra støtte, da de ikke lenger oppfylte målene om aktivt å dele og fremme grunnleggende rettigheter og friheter. Suspensjonen ble først opphevet etter at de berørte kommunene fjernet sine erklæringer mot LHBT+. Under EØS-midlene for 2014–2021 er det to programområder som direkte fremmer likestilling; harmonisering av arbeidsliv og familie, og bekjempelse av vold i nære relasjoner og kjønnsbasert vold. Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner, Istanbulkonvensjonen, ligger til grunn for programmene, og det er etablert et nettverk for involverte aktører i mottaker- og giverlandene. Egne komponenter for likestilling og ikke-diskriminering inngår også i flere andre programmer som mottar støtte av midlene, herunder rettsstat, justis, næringsutvikling og innovasjon, forskning,

helse, menneskerettigheter, lokal utvikling, godt styresett, samt inkludering og myndiggjøring av rombefolkningen. I tillegg inngår likestilling og ikke-diskriminering som et særlig fokus i fondene for sivilt samfunn, ungdomsledighet og regionalt samarbeid.

Likestilling og ikke-diskriminering i multilaterale fora

Norge er en forkjemper for likestilling og ikke-diskriminering globalt, bl.a. gjennom vårt politiske engasjement i multilaterale fora. Norge forsvaret disse prinsippene bl.a. i forhandlinger i kvinnekommisjonen, befolkningskommisjonen og øvrige FN-fora, inkludert FNs menneskerettighetsråd. De norske FN-resolusjonene om menneskerettighetsforsvarere bidrar til å fremme og styrke internasjonale normer for beskyttelse av organisasjoner og personer som arbeider for å fremme menneskerettighetene til marginaliserte grupper. Dette er av relevans for alle angitte diskrimineringsgrunnlag, og kvinnelige menneskerettighetsforsvarere trekkes spesielt fram i flere av resolusjonene. Norge deltar også i en rekke koalisjoner og internasjonale initiativ for å fremme kvinners rettigheter, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, rettigheter for LHBT+-personer, og rettighetene til tros- og livssynsminoriteter.

Kjernestøtten til henholdsvis UN Women og FNs befolkningsfond, jf. kap. 164 *Likestilling*, post 71 *FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women)*, og post 72 *FNs befolkningsfond (UNFPA)*, er særlig relevant for å motvirke diskriminering basert på kjønn, inkludert graviditet og respekt for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og Norge arbeider aktivt for å fremme en tydelig rettighetstilnærming i disse organisasjonenes arbeid gjennom styredeltakelse.

Norge arbeider for å sikre at fredsprosesser er inkluderende, og kvinners deltakelse i alle faser er styrket. Det gjelder enten Norge støtter opp om prosesser og parter direkte, eller samarbeider med multilaterale aktører og/eller andre partnere. Dette i tråd med handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet.

Norge er medlem av FNs sikkerhetsråd i 2021 og 2022. I behandlingen av landsituasjoner, er kvinner, fred og sikkerhet én av fire tematiske hovedprioriteringer for Norge. Det innebærer bl.a. at vi arbeider for at framforhandlede resolusjoner og uttalelser fra Sikkerhetsrådet reflekterer kvinners situasjon og sikrer at kvinners rettigheter og deltakelse er ivarettatt i FNs freds- og sikkerhetsinnsats. Norge arbeider for at kvinnelige

sivilsamfunnsrepresentater og eksperter orienterer i Sikkerhetsrådets møter.

Norge har gjennom tiår vært en forkjemper for likestilling og ikke-diskriminering i Verdensbanken og de fire regionale utviklingsbankene for Afrika, Asia, Amerika og Europa, og Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB). Utviklingsbankene ligger langt fremme i dette arbeidet. For utviklingsbankenes utlån til prosjekter ivaretas likestilling, inkludering og beskyttelse av sårbare gruppers interesser gjennom sikringsmekanismer som inkluderer strenge regler for å bekjempe fordommer, forhindre diskriminering og sikre likebehandling av individer og grupper. Bankene vektlegger innsats for å øke kvinners økonomiske handlingsrom, inkludert jobbskaping og juridiske rettigheter. Med alvorlige tilbakeslag som følge av pandemien, opprettholdes også fokus på kjønnsbasert vold og kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter. Likestilling og kvinners myndiggjøring integreres på tvers av sektorer og i bankenes arbeid med bl.a. kriserespons, klima, sårbarhet og konflikt.

I Nordisk ministerråds handlingsplan for «Visjon 2030» fokuserer Ministerrådet i perioden 2021–2024 bl.a. på tillit og samhold i Norden gjennom særskilt fokus på bl.a. likestilling, inkludering og ikke-diskriminering. Fra 2020 er likestilling ett av tre tverrgående hensyn som skal være integrert i all virksomhet i regi av rådet. Nordisk ministerråd har også et eget nordisk samarbeidsprogram for likestilling (2019–2022). De nordiske utenriksministrene vedtok i 2020 å fortsette den nordiske innsatsen for kvinner, fred og sikkerhet, med sikte på full deltakelse av kvinner i konfliktforebygging og fredsarbeid.

Normativt arbeid

Norge arbeider for at framforhandlede konvensjoner, erklæringer, resolusjoner og andre relevante FN-dokumenter er kjønnsensitive og ikke-diskriminerende. Likestilling og inkludering er viktige prioriteter for Norge som medlem av FNs generalforsamling og er nedfelt i hovedinstruksen og komitéinstrukser.

Også gjennom arbeidet i OSSE og Europarådet bidrar Utenriksdepartementet i det normative arbeidet for å fremme likestilling og ikke-diskriminering internasjonalt, og dette støttes opp gjennom tilskudd til de respektive organisasjonenes virksomhet i felt.

Likestilling i internasjonale organisasjoner

Norge arbeider for likestilling og ikke-diskriminering når det gjelder rekruttering og personalbehandling i FNs sekretariat og mange organisasjoner, og i de internasjonale utviklingsbankene. Dette gjør vi løpende gjennom styrearbeid, årlige møter, resolusjonsforhandlinger og annen kontakt med de forskjellige organisasjonene. Vi bistår også organisasjonene med spesialkompetanse, for eksempel via sekonderinger og øremerket driftsstøtte.

Konsulær bistand

Utenriktjenesten har et grunnleggende prinsipp om likebehandling i den konsulære bistanden som ytes norske borgere i utlandet. Alle konsulære saker er forskjellige, og det er ikke mulig eller riktig å håndtere alle saker på samme måte. Samtidig skal forskjellsbehandling på grunn av eksempelvis etnisk bakgrunn, kjønn, religiøs tilhørighet eller seksuell legning ikke finne sted. Likebehandlingsprinsippet er nedfelt i instruksverk for konsulær saksbehandling i utenriktjenesten.

Integreringsrådgivere, som er utplassert ved enkelte norske utenriksstasjoner, yter bistand til enkeltpersoner og arbeider særskilt for å forebygge negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og æresrelatert vold. De bidrar samtidig med kompetanseheving av utenriktjenesten.

I utenriktjenestens reiseinformasjon i appen Reiseklar og på regjeringen.no er det eksempelvis informasjon om sikkerhet til norske LHBT+-personer på reise i utlandet. Utenriksdepartementet jobber for at reiseinformasjonen skal være så treffsikker og tydelig som mulig. Alle utenriksstasjoner har nylig blitt bedt om å vurdere om informasjon rettet mot LHBT+-personer på reise i deres tjenesteland kan bli enda tydeligere.

Utenriktjenesten vektlegger generelt informasjonsarbeidet om konsulær bistand, men ser behov for å nå enda bedre ut med informasjon til norske borgere som har begrensede norskkunnskaper eller som har lite kontakt med det norske samfunnet. Vi søker alternative muligheter for å spre nyttig og viktig informasjon om reise og opphold i utlandet.

Likestilling og ikke-diskriminering på utlendingsfeltet

Utenriktjenesten har tjenesteutsatt mottak av søknader om visum og oppholdstillatelser. I avtalen med tjenesteyteren (VFS Global) stilles det bl.a. krav om at lokalene skal være tilgjengelige for personer med funksjonshemninger. Videre skal tjenesteyteren ha utstyr og ressurser tilgjengelig for å kunne bistå personer som ikke er datakyndige, eller av andre grunner ikke selv kan ferdigstille søknader på internett med mer. Det stilles også krav om høy grad av profesjonalitet i møtet med brukerne av tjenestene, herunder en nulltoleranse for diskriminering av søkere. Oppfølgingen av disse vilkårene gjøres ved regelmessige kontroller av søknadmottakssenterne. Kontrollene gjøres enten av utenriksstasjonene, fra departementet, av andre Schengen-land som har tilsvarende samarbeid med tjenesteyteren eller av innleide konsulenter fra Norge.

Likestilling og ikke-diskriminering i arbeidet med kultur og protokoll

I planlegging og gjennomføring av program for statsbesøk og andre offisielle høynivåbesøk til Norge, samt offisielle kongelige besøk til utlandet, arbeides det aktivt for å integrere hensynet til

likestilling og ikke-diskriminering. Prinsipper for fremme av likestilling og ikke-diskriminering brukes som både del av målformuleringer, programinnhold og deltakelse på programelementer for besøkene.

UD har ansvar for å utstede diplomat-, tjeneste- og spesialpass til tjenestepersoner i departementene og andre deler av det offentlige. I vurderingene som gjøres av om sikkerhetsmessig behov for offisielt pass er til stede, vil seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk kunne være relevante momenter.

UD arrangerer en rekke møter for utenlandske ambassadører og diplomater til Norge med statsråder og andre relevante aktører. Departementet legger vekt på å bruke denne plattformen til å formidle norske interesser og verdier, herunder norsk politikk for likestilling og mot diskriminering. Hensyn til kjønnsbalanse vektlegges videre i utformingen av program og sammensetningen av paneldeltakere til slike møter.

Under kap. 115 *Næringsfremme, kultur og informasjon* støttes prosjekter knyttet til likestilling og ikke-diskriminering, f.eks. er samisk kultur en særskilt satsing.

Utenriksstasjonene organiserer en rekke tiltak med fokus på likestilling og ikke-diskriminering.

15 Omtale av lederes ansettelsesvilkår i statlige foretak under Utenriksdepartementet

Norfund

Daglig leder i Norfund, Jan Tellef Thorleifsson, mottok i 2021 3 177 961 kroner i godtgjørelse, bestående av kr 2 954 288 i lønn, kr 203 367 i pensjon og kr 20 305 i andre godtgjørelser.

Godtgjøring av øvrige ansatte i Norfunds ledergruppe fremkommer av note 5 i Norfunds årsregnskap for 2021. Styret fastsetter lønn til daglig leder, og daglig leder fastsetter lønn til avdelingsledere som rapporterer til ham. Ved fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte følger Norfund regjeringens retningslinjer av 13. februar 2015.

Norfunds daglige leder har en pensjonsalder på 70 år. Daglig leder har avtale om etterlønn tilsvarende seks måneders lønn, jf. arbeidsmiljøloven § 15-16. Daglig leder mottar ikke bonus.

Daglig leder har en innskuddsbasert pensjonsordning. I 2018 lukket Norfund den ytelsesbaserte pensjonsordningen for nye tilsatte, og tilbyr nå en innskuddsbasert pensjonsordning til alle nye ansatte i selskapet, inkludert ledende ansatte. Overgangen til ny ordning var frivillig. Det innebærer at Norfund i en overgangsfase har både en ytelsesbasert og en innskuddsbasert pensjonsordning. Med den innskuddsbaserte pensjonsordningen avsettes det 7 pst. av lønn fra 0 til 7 G og 20 pst. av lønn fra 7,1 til 12 G.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2022–2023) om statsbudsjettet for år 2023 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Utenriksdepartementet føres det i Prop. 1 S (2022–2023) statsbudsjettet for budsjettåret 2023 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 100–179, 3100

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken			
100	Utenriksdepartementet		
	01 Driftsutgifter	2 430 172 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	39 868 000	
	45 Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	34 166 000	
	70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader	1 220 000	
	71 Hjelp til norske borgere i utlandet	207 000	
	90 Lån til norske borgere i utlandet	360 000	2 505 993 000
103	Regjeringens representasjon		
	01 Driftsutgifter	52 830 000	52 830 000
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet		
	01 Driftsutgifter	10 656 000	10 656 000
	Sum Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken		2 569 479 000
Programkategori 02.10 Utenriksformål			
115	Næringsfremme, kultur og informasjon		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70 og 71</i>	23 809 000	
	70 Kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	27 803 000	
	71 Næringsfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	19 364 000	70 976 000
116	Internasjonale organisasjoner		
	70 Pliktige bidrag	1 419 002 000	1 419 002 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
117	EØS-finansieringsordningene		
	77 EØS-finansieringsordningen 2014-2021, <i>kan overføres</i>	2 437 000 000	
	78 Den norske finansieringsordningen 2014-2021, <i>kan overføres</i>	2 809 000 000	5 246 000 000
118	Utenrikspolitiske satsinger		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73</i>	97 387 000	
	50 Norges forskningsråd - utenriksområdet	49 600 000	
	70 Nordområdene, Russland og atomsikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	201 533 000	
	71 Globale sikkerhetsspørsmål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	6 861 000	
	72 Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	10 518 000	
	73 Klima, miljøtiltak og hav mv., <i>kan overføres kan nyttes under post 21</i>	11 385 000	
	74 Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	27 228 000	404 512 000
	Sum Programkategori 02.10 Utenriksformål		7 140 490 000
	Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet		
140	Utenriksdepartementet		
	01 Driftsutgifter	1 732 968 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	133 383 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	38 077 000	1 904 428 000
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)		
	01 Driftsutgifter	307 629 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	38 569 000	346 198 000
144	Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)		
	01 Driftsutgifter	55 422 000	
	70 Utvekslingsordninger, <i>kan overføres</i>	133 477 000	
	71 Rekruttering til internasjonale organisasjoner, <i>kan overføres</i>	50 000 000	238 899 000
	Sum Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet		2 489 525 000
	Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet		
150	Humanitær bistand		
	70 Nødhjelp og humanitær bistand, <i>kan overføres</i>	3 901 289 000	
	71 Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	430 000 000	4 331 289 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid		
	70 Fred og forsoning, <i>kan overføres</i>	420 260 000	
	71 Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, <i>kan overføres</i>	160 060 000	
	72 Stabilisering av land i krise og konflikt, <i>kan overføres</i>	144 829 000	
	73 FN og globale utfordringer, <i>kan overføres</i>	298 138 000	
	74 Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	364 700 000	1 387 987 000
152	Menneskerettigheter		
	70 Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	711 617 000	
	71 FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), <i>kan overføres</i>	197 000 000	908 617 000
153	Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn		
	70 Flyktninger og internt fordrevne, <i>kan overføres</i>	1 320 000 000	
	71 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), <i>kan overføres</i>	630 000 000	
	72 Bærekraftige løsninger og vertssamfunn, <i>kan overføres</i>	809 504 000	2 759 504 000
159	Regionbevilgninger		
	70 Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i>	577 011 000	
	71 Europa og Sentral-Asia, <i>kan overføres</i>	517 634 000	
	72 Afghanistan, <i>kan overføres</i>	445 241 000	
	73 Ukraina og naboland, <i>kan overføres</i>	1 975 000 000	
	75 Afrika, <i>kan overføres</i>	2 341 193 000	
	76 Asia, <i>kan overføres</i>	517 503 000	
	77 Latin-Amerika og Karibia, <i>kan overføres</i>	195 839 000	6 569 421 000
160	Helse		
	70 Helse, <i>kan overføres</i>	3 747 297 000	
	71 Verdens helseorganisasjon (WHO), <i>kan overføres</i>	235 500 000	
	72 FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	45 000 000	4 027 797 000
161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid		
	50 Norges forskningsråd - utviklingsområdet	206 650 000	
	70 Utdanning, <i>kan overføres</i>	1 096 798 000	
	71 Forskning, <i>kan overføres</i>	72 196 000	
	72 Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, <i>kan overføres</i>	770 714 000	2 146 358 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi		
	70 Bærekraftig næringsutvikling og handel, <i>kan overføres</i>	324 536 000	
	71 Matsikkerhet, fisk og landbruk, <i>kan overføres</i>	1 651 966 000	
	72 Fornybar energi, <i>kan overføres</i>	816 500 000	
	75 Norfund - risikokapital	438 288 000	
	76 Norfund klimainvesteringsfond - risikokapital	250 000 000	
	95 Norfund - grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	1 239 864 000	
	96 Norfund klimainvesteringsfond – kapitalinnskudd	750 000 000	5 471 154 000
163	Klima, miljø og hav		
	70 Miljø og klima, <i>kan overføres</i>	1 714 431 000	
	71 Bærekraftige hav og tiltak mot marin forurensning, <i>kan overføres</i>	223 667 000	1 938 098 000
164	Likestilling		
	70 Likestilling, <i>kan overføres</i>	203 319 000	
	71 FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>	100 300 000	
	72 FNs befolkningsfond (UNFPA)	589 600 000	893 219 000
170	Sivilt samfunn		
	70 Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	2 480 665 000	2 480 665 000
171	FNs utviklingsarbeid		
	70 FNs utviklingsprogram (UNDP)	414 400 000	
	71 FNs barnefond (UNICEF)	440 600 000	
	73 FN og multilateralt samarbeid, <i>kan overføres</i>	11 099 000	866 099 000
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette		
	70 Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	1 276 318 000	
	71 Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	988 451 000	
	72 Strategisk samarbeid, <i>kan overføres</i>	43 300 000	
	73 Gjeldslette, <i>kan overføres</i>	389 578 000	2 697 647 000
179	Flyktningtiltak i Norge		
	21 Spesielle driftsutgifter	1 623 976 000	1 623 976 000
	Sum Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet		38 101 831 000
	Sum departementets utgifter		50 301 325 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Diverse inntekter			
3100	Utenriksdepartementet		
	01 Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene	29 700 000	
	02 Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene	170 000 000	
	05 Refusjon spesialutsendinger mv.	45 040 000	
	90 Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet	318 000	245 058 000
	Sum Diverse inntekter		245 058 000
	Sum departementets inntekter		245 058 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2023 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 100 post 01	kap. 3100 post 05
kap. 140 post 01	kap. 3140 post 05

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

III

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2023 kan:

1. overskride bevilgningen under kap. 100 Utenriksdepartementet, post 90 Lån til norske borgere i utlandet, ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand.
2. overskride bevilgningene under kap. 117 EØS-finansieringsordningene, post 77 EØS-finansieringsordningen 2014–2021, og post 78 Den

- norske finansieringsordningen 2014–2021, med en samlet øvre ramme på 525 mill. kroner som følge av usikkerhet i fremdrift og valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser gjennom avtale inngått med EU.
3. overskride bevilgningen under kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken med inntil 18 mill. kroner som følge av valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser som dekkes av bevilgningen på posten.

4. overskride bevilgningen under kap. 172 Multi-laterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond med inntil 19 mill. kroner som følge av valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser som dekkes av bevilgningen på posten.
5. overskride bevilgningen under kap. 172 Multi-laterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette, med inntil 15 mill. kroner som følge av valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser som dekkes av bevilgningen på posten.

IV

Valutatap (disagio)/ Valutagevinst (agio)

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2023 gis fullmakt til å utgiftsføre/inntektsføre uten bevilgning valutatap (disagio)/valutagevinst (agio) som følge av justering av midlene ved utenriksstasjonene under kap. 100/3100 Utenriksdepartementet og kap. 140/3140 Utenriksdepartementet, postene 89 Valutatap (disagio)/Valutagevinst (agio).

V

Bruk av opptjente rentemidler

Stortinget samtykker i at opptjente renter på tilskudd som er utbetalt kan benyttes til tiltak som avtales mellom Utenriksdepartementet og den enkelte mottaker.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2023 kan gi tilsagn om:

1. støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
117		EØS-finansieringsordningene	
	77	EØS-finansieringsordningen 2014–2021	3 424 mill. kroner
	78	Den norske finansieringsordningen 2014–2021	2 733 mill. kroner
162		Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	
	70	Bærekraftig næringsutvikling og handel	100 mill. kroner
	72	Fornybar energi	100 mill. kroner

2. tilskudd til en global finansieringsordning for kvinne- og barnehelse med inntil 5 400 mill. kroner samlet i perioden 2015–2023 under kap. 160 Helse, post 70 Helse.
3. tilskudd til Vaksinekoalisjonen CEPI med inntil 1 600 mill. kroner under kap. 160 Helse, post 70 Helse, og fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån. Inntil 1 000 mill. kroner gis i direkte støtte til CEPI i årene 2017–2021, og inntil 600 mill. kroner i årene 2021–2025. Hele eller deler av disse midlene har fra 2019 kunnet gå via en finansieringsmekanisme forvaltet av Verdensbanken eller IFFIm.
4. tilskudd til Vaksinekoalisjonen CEPI med inntil 1 000 mill. kroner samlet i perioden 2022–2026 under kap. 160 Helse, post 70 Helse.
5. tilskudd til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) med

- inntil 2 000 mill. kroner samlet i perioden 2023–2025 under kap. 160 Helse, post 70 Helse.
6. tilskudd til International Finance Facility for Immunisation (IFFIm) med inntil 2 000 mill. kroner i perioden 2021–2030 under kap. 160 Helse, post 70 Helse, og fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån. Tilsagnet skal finansiere epidemi- og pandemibekjempelse gjennom Vaksinekoalisjonen CEPI.
 7. tilskudd til International Finance Facility for Immunisation (IFFIm) med inntil 4 000 mill. kroner i perioden 2021–2030 under kap. 160 Helse, post 70 Helse, og fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån.
 8. tilskudd til International Finance Facility for Immunisation (IFFIm) med inntil 1 000 mill. kroner i perioden 2021–2030 under kap. 160 Helse, post 70 Helse, og fravike Stortinget sitt vedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån.
 9. tilskudd til Vaksinealliansen Gavi med inntil 6 250 mill. kroner i perioden 2021–2025 under kap. 160 Helse, post 70 Helse.
 10. tilskudd til Det globale partnerskapet for utdanning (GPE) med inntil 1 850 mill. kroner i perioden 2021–2025 under kap. 161 Utdanning, forskning og faglig samarbeid, post 70 Utdanning.
 11. tilskudd til Education Cannot Wait (ECW) for utdanning i krise og konflikt med inntil 500 mill. kroner samlet, fordelt på 380 mill. kroner under kap. 161 Utdanning, forskning og faglig samarbeid, post 70 Utdanning i perioden 2023–2026 og 120 mill. kroner under kap. 150 Humanitær bistand, post 70 Nødhjelp og humanitær bistand i perioden 2023–2025.
 12. tilskudd til Det grønne klimafondet (GCF) med inntil 2 800 mill. kroner i perioden 2020–2023 under kap. 163 Klima, miljø og hav, post 70 Miljø og klima.

VII

Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2023 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en total ramme for gamle og nye garantier på inntil 500 mill. kroner. Forsikringsansvaret omfatter tap og skade under transport, lagring og i visningsperioden.

VIII

Toårige budsjettvedtak

Stortinget samtykker i at Norge kan slutte seg til toårige budsjettvedtak i FAO, WHO, ILO, UNIDO, OECD, WTO, IAEA, IEA, Havbunnsmyndigheten, Den internasjonale havrettsdomstolen, Mekanismen for internasjonale straffedomstoler (MICT) og for regulært bidrag til FN.

Andre fullmakter

IX

Ettergivelse av fordringer

Stortinget samtykker i at Kongen i 2023 kan ettergi statlige fordringer på utviklingsland i samsvar med kriteriene i handlingsplanen av 2004 *Om gjeldslette for utvikling* innenfor den resterende ramme på 834 mill. kroner under Eksportfinansiering Norges (Eksfin) gamle portefølje (gammel

alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til faktisk utestående beløp på ettergivelsestidspunktet inklusive påløpte renter, belastes gjeldsplanens ramme og ettergis uten bevilgning over bistandsbudsjettet. Rammen belastes ikke ved en eventuell ettergivelse av statlige fordringer på Sudan som stammer fra den norske skipseksportkampanjen (1976–1980), jf. Prop. 110 S (2012–2013).

X

Utbetaling av tilskudd

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2023 gis unntak fra bestemmelsene i stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av gitte bevilgninger på følgende måte:

1. Utbetalinger av norske medlemskapskontingenter, pliktige bidrag og andre bidrag til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av, kan foretas en gang i året.
2. Utbetalinger av tilskudd til utviklingsformål kan foretas en gang i året dersom avtaler om samfinansiering med andre givere innenfor utviklingssamarbeidet tilsier det.
3. Eventuelle utbetalinger av regjeringens gave til TV-aksjoner kan i sin helhet utbetales som et engangsbeløp.
4. Utbetalinger av tilskudd til Climate Investment Funds (CIF) kan foretas i samsvar med fondets prosedyrer for fondsoppbygging.
5. Utbetalinger av tilskudd til fond forvaltet av Verdensbankgruppen, Det internasjonale pengefondet (IMF), Afrikabanken, Asiabanken, Den interamerikanske utviklingsbanken, Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD), Nordisk utviklingsfond (NDF) og Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD) kan foretas i henhold til regelverket til det enkelte fond.
6. Utbetalinger av tilskudd til Ukraine Trust Fund for Military Career Transition forvaltet av NATO, kan foretas i henhold til fondets regelverk.
7. Utbetalinger av tilskudd til akutt nødhjelpsarbeid kan i enkelte tilfeller foretas for opptil ett år frem i tid når dette er påkrevd for å sikre raske og nødvendige investeringer.
8. Utbetalinger til Vaksinealliansen Gavi, Vaksinekoalisjonen CEPI og Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) kan foretas årlig i tråd med organisasjonens finanseringsstrategi og regelverk.
9. Utbetalinger av tilskudd til Det grønne klimafondet (GCF) kan foretas i samsvar med fondets strategi og prosedyrer for fondsoppbygging.
10. Utbetalinger under kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 72 Fornybar energi av samlet tilskudd på inntil 300 mill. kroner til garantiinstrumenter for fornybar energi i utviklingsland kan skje i samsvar med regelverket til den enkelte garantiinstitusjonen.
11. Tilskudd under kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 70 Bærekraftig næringsutvikling og handel, post 71 Matsikkerhet, fisk og landbruk, post 72 Fornybar energi, og kap. 163 Klima, miljø og hav, post 71 Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, kan utbetales til avsetning for tap ved utlåns-, egenkapital- eller garantiinstrumenter hos tilskuddsmottaker.
12. Utbetalinger av tilskudd til fondsforvalter for fellesfond i FN kan skje i henhold til regelverket for det enkelte fond.

XI

Bruk av gjeldsbrev og raskere trekk på gjeldsbrev

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2023 kan fravike Bevilgningsreglementet § 3 annet ledd ved utstedelse av gjeldsbrev i forbindelse med kapitalpåfyllinger under Det internasjonale utviklingsfondet, Det asiatiske utviklingsfondet, Det afrikanske utviklingsfondet og Den globale miljøfasiliteten.

XII

Deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonale banker og fond

Stortinget samtykker i at:

1. Norge deltar, i forbindelse med formalisering av Sør-Sudans medlemskap i Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB), i en selektiv kapitaløkning i banken, med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av til sammen UA 0,57 mill. (UA tilsvarer IMF's spesielle trekkrettigheter SDR). Innbetalingen foretas i løpet av årene 2016–2023, og belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond. Kapitaløkningen innebærer også en økning i den norske statsgarantien i AfDB med UA 8,93 mill. Garantiøkningen ble i sin helhet utløst ved første innbetaling av kapitaløkning i 2016.
2. Norge deltar i den 5. kapitaløkningen i Den internasjonale bank for rekonstruksjon og utvikling (IBRD) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av inntil USD 47,6 mill. i perioden 2020–2023, som belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken. Den norske statsgarantien i

- IBRD økes samtidig med inntil USD 354 mill. Økningen i statsgarantien vil skje i takt med de årlige kapitalinnskuddene.
3. Norge deltar i kapitaløkningen i Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av inntil USD 38,1 mill. innbetalt over perioden 2020–2025 som belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken.
 4. Norge deltar i den åttende kapitalpåfyllingen i Den globale miljøfasiliteten (GEF) med en innbetalt andel på 780 mill. kroner i perioden 1. juli 2022–30. juni 2025. Innbetalingene belastes kap. 163 Klima, miljø og hav, post 70 Miljø og klima.
 5. Norge deltar i den 12. kapitalpåfylling i Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD-12) med et bidrag på inntil 648 mill. kroner for perioden 2022–2024, innbetalt i tre bidrag på 216 mill. kroner per år. Innbetalingene belastes kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 71 Matsikkerhet, fisk og landbruk.
 6. Norge deltar i den 7. generelle kapitaløkningen i Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av UA 56,78 mill. (UA tilsvarende IMF's spesielle trekkrettigheter SDR) i perioden 2020–2027. Innbetalingene foretas i åtte like årlige beløp og belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond. Kapitaløkningen innebærer også en økning i den norske statsgarantien i AfDB med UA 889,52 mill. Garantiøkningen ble i sin helhet utløst ved første innbetaling av kapitaløkning i 2020. Forpliktelser inngås i SDR, og kronebeløpet må valutajusteres i forbindelse med årlige utbetalinger.
 7. Norge deltar i den 13. påfyllingen av Den asiatiske utviklingsbankens fond for de fattigste landene for fireårsperioden 2021–2024, med til sammen 201,1 mill. kroner. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond.
 8. Norge deltar i den femte kapitalpåfyllingen i Nordisk utviklingsfond (Nordic Development Fund, NDF) med totalt 97,3 mill. euro, innbetalt i ti årlige bidrag tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet, for perioden 2022–2031.
 9. Norge deltar i påfyllingsforhandlingene i det multilaterale fondet under Montrealprotokollen for perioden 2021–2023, og vil støtte fondet med et beløp som ikke overskrider støtten for forrige treårsperiode. Støtten for forrige treårsperiode var på totalt 54,6 mill. kroner. Innbetalingene belastes kap. 163 Klima, miljø og hav, post 70 Miljø og klima.
 10. Norge deltar i den 20. giverlandspåfyllingen av Det internasjonale utviklingsfondet (IDA20) med et bidrag på til sammen 3 294,5 mill. kroner for perioden 2023–2025, innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken.
 11. Norge deltar, i forbindelse med den 20. kapitalpåfyllingen av Det internasjonale utviklingsfondet (IDA20) for perioden 2023–2025, i det internasjonale gjeldsletteinitiativet for de fattigste landene, Heavily Indebted Poor Countries Initiative (HIPC), med et bidrag på 54,4 mill. kroner innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.
 12. Norge deltar i den 16. påfyllingen av giverlandsbidrag til Den afrikanske utviklingsbankens fond for de fattigste landene, Afrikafondet (AfDF16), med et bidrag på til sammen inntil 2 247 mill. kroner for perioden 2023–2025, innbetalt i tre like årlige beløp. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond.
 13. Norge deltar, i forbindelse med den 16. påfyllingen av AfDF16 for perioden 2023–2025, i Det internasjonale gjeldsletteinitiativet for de fattigste landene, Heavily Indebted Poor Countries Initiative (HIPC), med et bidrag på til sammen 98,6 mill. kroner til «Grant Compensation» som er kompensasjon til Afrikafondet for at land med gjeldsproblemer delvis mottar gaver framfor lån på myke vilkår. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.

XIII

Det internasjonale gjeldsletteinitiativet
(MDRI)

Stortinget samtykker i at:

1. Norge i 2023 kan utstede en bindende forpliktelse til Det internasjonale utviklingsfondet (IDA) og Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF) for Norges bidrag til Det internasjonale gjeldsletteinitiativet (MDRI) i perioden 1. juli 2031 til 30. juni 2033 for Det internasjonale utviklingsfondet og i perioden 1. januar 2033 til 31. desember 2035 for Det afrikanske utviklingsfondet.
 2. Norge deltar, i forbindelse med den 16. påfyllingen av AfDF-16 for perioden 2023–2025, i Det internasjonale gjeldsletteinitiativet (MDRI), med et bidrag på til sammen 357,5 mill. kroner. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.
 3. Norge deltar i forbindelse med kapitalpåfyllingen i det internasjonale utviklingsfondet (IDA 20) for perioden 2023–2025, i det internasjonale gjeldsletteinitiativet, Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI) med til sammen 691,8 mill. kroner. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.
-

XIV

Fullmakt til postering mot mellomværende
med statskassen

Stortinget samtykker til at Utenriksdepartementet i 2023 kan:

1. føre utlegg som skal viderefaktureres kunde og tilhørende innbetalinger mot mellomværende med statskassen.
2. føre utbetalinger knyttet til refunderbart depositum for utenriksstasjonenes leide eiendommer mot mellomværende med statskassen. Fullmakten gis for inntil 50 mill. kroner for Utenriksdepartementets totale føringer av depositum, for å ta høyde for pris- og kurssvingninger i stedlige boligmarkeder.

Vedlegg 1

Bilateral bistand i 2021

Kategori	Post	Europa		Sør-Sida		Sørstrik	Middell	Tanzania	Uganda	Dem. Rep. Congo	Sida	Andre land/regioner	Andre verk	
		160-169	170-179	180-189	190-199									
144 - Norsk senter for utviklingsarbeid (Norec)	70 - Utvekslingsordninger, kan overf.	116 843	162 603	108 000	45 500	4 881	610	778	13 500	105 070	26 316	87 374	26 491	32 759
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.	2 700	5 045	11 549	5 000		2 000		2 317	1 000	553	22 184	393 548	1 065 255
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forsøring, kan overf.	9 930	64 640	94 300	20 000					5 878	16 500	34 082	38 567	45 567
	71 - Globale sikkerhetsprosjekt og nedrustning, kan overf.													
	72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.													
	73 - FN og og globale utfordringer, kan overf.													
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.	11 600			11 800	7 952	8 900						3 000	3 000
159 - Regionutviklinger	70 - Midtsten og Nord-Afrika, kan overf.												69 657	109 909
	75 - Afrika, kan overf.	235 737	271 899	222 353	288 970	330 911	228 751	111 617	73 272	100 984	108 738	339 760	13 216	13 216
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.	71 451	5 550		28 743	22 277	27 651	27 391	1 221	951	905	120 493	9 088	232 088
161 - Utanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utanning, kan overf.	8 050	0					-938					43 947	51 059
	71 - Forskning, kan overf.	3 585		621	20 671		104	9579	2 033	1 400	1 400	23 674	61 667	61 667
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.	21 682					5 488	16 332					117 766	161 269
	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.	24 372		66	3 306	2 503	59	1 267	1 267				163 140	190 171
	71 - Matikkerhet, fisk og landbruk, kan overf.												106 766	117 877
	72 - Fornybar energi, kan overf.												10 000	10 000
163 - Klima, miljø og hav	72 - Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFI), kan overf.												26 997	26 997
	70 - Miljø og klima, kan overf.												3 593	3 593
	71 - Bærekraftig hav og tiltak mot marin forurensning, kan overf.												51 777	61 785
164 - Likestilling	70 - Likestilling, kan overf.	421	5 278	382			3 361	412		156			119 524	253 744
	73 - Sbare grupper, kan overf.	25 742	9 037	21 770	8 412	13 401	40 431	4 022	1 900	119 524	1 900	119 524	253 744	253 744
170 - Svilt samfunn	70 - Svilt samfunn, kan overf.	61 258	100 036	71 004	72 283	84 273	74 111	60 945	48 267	103 318	15 328	381 650	1 072 472	1 072 472
171 - FNs utviklingsarbeid	73 - int. rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak, FN, kan overf.								1 391				620	2 011
172 - Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	72 - Strategisk samarbeid, kan overf.												10 000	10 000
	73 - Gjeldslette, kan overf.												18 750	18 750
179 - Flyktningtiltak i Norge	21 - Spesielle driftsutgifter		4 000										1 604	5 604
188 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	73 - Klima- og skogsatsingen	165 698					1 658		23 864				676 205	867 425
51 - Risksveipen	1 - Driftsutgifter		41					678					3 525	4 244
5309 - Tilbakeløpinger	29 - Tilbakeløpinger	-90	-12 876	-114	-4 512	-525	-437	-52	-772				-53 243	-72 571
Totalt		758 978	605 975	526 563	513 913	460 742	392 668	281 938	261 457	237 880	232 699	2 776 380	7 049 192	7 049 192

Figur 1.1 Øremerket bistand¹ til største mottakerland i Afrika fordelt på kapittel og post, 2021² (i 1000 kr)

- 1 Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.
- 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Kapittel	Post	Kamerhan	Nepal	Mjanmar	Indonesia	Bangladesh	Pakistan	India	Kina	Sri Lanka	Georgia	Kore nord/øst	Kasakhstan
144 - Norsk senter for utviklingssamarbeid (Norec)	70 - Uvekslingsordninger, kan overføres.		303	1 483				1 651				11 251	14 689
150 - Humanitær bistand	70 - Nedhjelp og humanitær bistand, kan overf.	164 436		61 000		75 853	10 000	20 000		20 000		64 175	415 464
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forskning, kan overf.	10 482		3 687		4 000	3 823		174			9 587	27 761
	71 - Globale sikkerhetsprosjekt og medretning, kan overf.			7 900		2 015					4 351	19 788	30 154
	72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.			11 968		3 998	2 483		11 150	5 298		8 123	47 500
152 - Menneskerettigheter	71 - Menneskerettigheter, kan overf.		1 000									36 250	34 020
159 - Regionbevilgninger	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overf.											44 514	80 764
	72 - Afghanistan, kan overf.	463 544											463 544
	76 - Asia, kan overf.		231 828	83 919	12 010	7 000	29 400	48 613	9 067	13 100		53 454	488 391
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.		2 951										2 951
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utdanning, kan overf.		17 694	914	6 823	1 541	490	702	2 381	1 297		-212	29 802
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.		1 654	7 066				9 686	23 724	2 401		74	44 554
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.				957			1 000		319		5 051	7 327
	71 - Matikker, fisk og landbruk, kan overf.		74										74
	72 - Fornybar energi, kan overf.			1 833	3 416		43 580		3 214			1 954	53 996
163 - Klima, miljø og hav	70 - Miljø og klima, kan overf.											7 716	7 716
	71 - Beredningsnett og tiltak mot marin forurensning, kan overf.				495							34 523	35 018
164 - Likestilling	70 - Likestilling, kan overf.		-231	-40						-370		16 821	16 180
170 - Svilt samfunn	73 - Sårbare grupper, kan overf.		14 699									1 021	15 721
171 - FNs utviklingsarbeid	70 - Svilt samfunn, kan overf.	46 833	70 919	95 032	19 685	25 376	16 424	9 914	22 425	17 697		41 592	365 247
179 - Flyktningetiltak i Norge	73 - Int. rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN, kan overf.											563	563
182 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	21 - Spesielle driftsutgifter	4 400											4 400
51 - Riksvisjonen	73 - Klima- og skogsdriften			1 397	211 327				14 573			50 263	277 561
5209 - Tilbakeløp	1 - Driftsutgifter			667									667
	29 - Tilbakeløp	-278			-13	-306	-4 545	-361	-444	-34		-261	-6 241
Totalt		688 767	340 891	274 938	260 714	153 464	101 663	91 206	76 272	59 708	48 865	361 735	2 458 222

Figur 1.2 Øremerket bistand¹ til største mottakerland i Asia fordelt på kapittel og post, 2021² (1 000 kroner)

1 Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.

2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Kapittel	Post	Sjans		Palatina		Libanon		Jark		Jemen		Jordan		Iran		Madagaskar regional		Madagaskar totalt		
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.	826 641	116 960	243 522	122 251	213 155	74 962	14 400	13 000	1 624 890										
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forskning, kan overf.	4 175		2 000	-1 549		2 994		7 145	12 171										
	71 - Globale sikkerhetsoppsaml og nedrustning, kan overf.			1 943			2 994			4 936										
	72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.	53 300		160 000	85 224	1 771	99 500		100 000	500 196										
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.	5 000	39 850	7 500	2 000	4 878			15 815	75 043										
159 - Regionbevilgninger	70 - Middøsten og Nord-Afrika, kan overf.	466 999		5 000		4 200	1 695		1 691	479 585										
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utdanning, kan overf.	-800	17 384			-416				16 168										
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.			2 693	295		441			2 788										
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.									441										
164 - Likestilling	73 - Sårbare grupper, kan overf.	3 247		2 033						5 280										
170 - Svilt samfunn	70 - Svilt samfunn, kan overf.	7 704	47 599	38 256	13 012				2 442	109 414										
171 - FN-utviklingsarbeid	73 - Int. rekutteringer og tilskudd til andre tiltak FN, kan overf.	1 412		1 416		1 312				4 139										
1482 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	73 - Klima- og skogsatsingen	-870		-981	-286				-396	-2 815										
1509 - Tilbakeløpninger	29 - Tilbakeløpninger	895 149	693 850	463 381	220 907	216 238	191 677	16 095	139 697	2 837 195										
Totalt																				

Figur 1.3 Øremerket bistand¹ til Midtøsten fordelt på kapittel og post, 2021² (1 000 kroner)

- Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Kapittel	Post	Colombia		Brasil		Peru		Venezuela		Haiti		Guatemala		Guyana		Ecuador		Bolivia		Nicaragua		Kuba		Latin-Amerika totalt	
144 - Norsk senter for utviklingsarbeid (Norec)	70 - Uvekslingsordninger, kan overf.	19	-46																						
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.	26 200		63 989	12 586																				
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forskning, kan overf.	121 644		4 000																					
	72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.	10 000																							
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.	12 600	600	1 400		2 400																			
159 - Regionbevilgninger	77 - Latin-Amerika og Karibia, kan overf.	107 700	2 400	2 070	33 929	11 987																			
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utdanning, kan overf.	8 692	269																						
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.	13 095																							
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.	18 053																							
	71 - Matsikkerhet, fisk og landbruk, kan overf.																								
	72 - Fornybar energi, kan overf.																								
163 - Klima, miljø og hav	71 - Bærekraftig hav og tiltak mot marin forurensning, kan overf.		0																						
170 - Svilt samfunn	70 - Svilt samfunn, kan overf.	37 084	11 470	10 573	3 210	3 103																			
171 - FN-utviklingsarbeid	73 - Int. rekutteringer og tilskudd til andre tiltak FN, kan overf.				2 532																				
1482 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	72 - Strategisk samarbeid, kan overf.	264 895	205 667	86 241																					
1509 - Tilbakeløpninger	29 - Tilbakeløpninger	619 984	220 360	96 814	73 991	49 724	45 552	36 459	20 254	18 188	15 885	122 575	1 319 086												
Totalt																									

Figur 1.4 Øremerket bistand¹ til største mottakerland i Latin-Amerika og Karibia fordelt på kapittel og post, 2021² (1 000 kroner)

- Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Kapittel	Post	Afrika	Meksten	Asia	Latins-america og Karibia	Europa	Oseania	Totalk
144 - Norsk senter for utviklingsarbeid (Norec)	70 - Utvekslingsordninger, kan overf.	32 759	14 689	4 437				51 885
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.	1 065 255	1 624 890	415 664	137 075	61 476		3 304 159
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forskning, kan overf.	45 348	12 171	27 761	132 989			218 270
	71 - Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, kan overf.	45 557	4 936	30 154		1 514		82 171
	72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.	245 329	500 196	47 900	10 000			893 425
	73 - FN og globale utfordringer, kan overf.	3 000						3 000
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.	109 909	75 043	34 020	34 406	22 965		276 343
159 - Regionbevilgninger	70 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overf.	13 216	479 985					492 801
	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overf.			80 764		421 820		502 583
	72 - Afghanistan, kan overf.	2 312 991		463 544				463 544
	75 - Afrika, kan overf.							2 312 991
	76 - Asia, kan overf.			488 391				488 391
	77 - Latin-Amerika og Karibia, kan overf.				161 727			161 727
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.	23 088		2 951				26 039
161 - Utanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utanning, kan overf.	306 632	16 168	29 822	13 106	1 192		366 900
	71 - Forskning, kan overf.	51 059						51 059
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.	61 667	2 748	44 154	21 986			130 955
	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.	161 269	441	7 327	18 053			187 090
	71 - Matikkerhet, fisk og landbruk, kan overf.	190 171		74	63			190 307
	72 - Fornybar energi, kan overf.	117 877		53 996	1 621			173 493
	73 - Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), kan overf.	10 000						10 000
163 - Klima, miljø og hav	70 - Miljø og klima, kan overf.	26 997		7 716				34 713
	71 - Bærekraftig hav og tiltak mot marin forurensning, kan overf.	3 593		35 018	-21			38 590
	70 - Likestilling, kan overf.	61 785		16 180				77 965
164 - Likestilling	73 - Sårare grupper, kan overf.	253 744	5 280	15 721				274 744
170 - Svilt samfunn	70 - Svilt samfunn, kan overf.	1 072 473	109 414	365 247	160 361	750	8 676	1 716 921
171 - FNs utviklingsarbeid	73 - int. rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak FN, kan overf.	2 011	4 139	563	2 532		109	9 354
172 - Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	72 - Strategisk samarbeid, kan overf.	10 000			5 000			15 000
	73 - Gjeldslette, kan overf.	18 750						18 750
179 - Flyktningtiltak i Norge	21 - Spesielle driftsutgifter	5 604		4 400		9 200		19 204
182 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	73 - Klima- og skogsaksjonen	867 425	5 000	277 561	615 858	2 325	3 173	1 771 341
51 - Rikskvisejonen	1 - Driftsutgifter	4 244		667		251		5 161
5209 - Tilbaketiltinger	29 - Tilbaketiltinger	-72 571	-2 815	-6 241	-108	-1 467		-83 201
Totalt		7 049 191	2 837 191	2 438 221	1 319 086	520 024	11 958	14 956 677

Figur 1.5 Øremerket bistand¹ til hovedregionene fordelt på kapittel og post, 2021² (1 000 kroner)

¹ Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.

² Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Vedlegg 2

Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser i 2021

Kapittel	Post	Norges krets		Kjenns medhjelp		Norsk Fornybar		Red Barns Norge		Fagforbundet		Difri		Mansjansse		Caritas Norge		Styremedlemmen		Samt andre norske org.		Norske og ikke	
		96	98	96	98	96	98	96	98	96	98	96	98	96	98	96	98	96	98	96	98	96	98
144 - Norsk senter for utviklingsarbeid (Norec)	70 - Utvekslingsordninger, kan overf.	812 226	963 521	202 109	214 569												30 000		3 339	17 910	21 210		
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.	22 665		2 700	2 000			112 809									3 066			71 500	2 406 733		
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forskning, kan overf.	5 114																		69 174	104 605		
	71 - Globale sikkerhetsprosjekt og nedrustning, kan overf.	10 871	25 000																		8 114		
	72 - Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overf.	11 618																			96 600	134 471	
152 - Menneskerettigheter	73 - FN og globale utfordringer, kan overf.	11 130																			30 000	41 618	
159 - Regionbevilgninger	70 - Menneskerettigheter, kan overf.	4 998																			75 253	87 483	
	70 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overf.	4 998																			946	5 945	
	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overf.	49 952																			35 633	108 066	
	72 - Afghanistan, kan overf.	19 000	20 000	11 000																	21 000	71 000	
	75 - Afrika, kan overf.	51 564	20 000	243 189	48 451	11 000															64 162	470 148	
160 - Helse	76 - Asia, kan overf.	5 500		3 000	12 900																35 551	66 902	
	77 - Latin-Amerika og Karibia, kan overf.	17 786	3 248	1 941		9 000															19 921	51 895	
	70 - Helse, kan overf.			14 000																	2 951	16 951	
161 - Utanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utanning, kan overf.	-800																					
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.																				4 489	1 784	
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.																				6 523	22 932	
	71 - Matikkerhet, fisk og landbruk, kan overf.	-362																			2 727	2 968	
	72 - Fornybar energi, kan overf.	25 865																			25 441	25 078	
163 - Klima, miljø og hav	70 - Miljø og klima, kan overf.	26 086																					
	71 - Bærekraftig hav og tiltak mot marin forurensning, kan overf.																						
164 - Likestilling	73 - Sårbar grupper, kan overf.		9 676																				
170 - Sivil samfunn	70 - Sivil samfunn, kan overf.	65 100	74 949	222 296	167 595	232 281															142 528	4 022	
1482 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	73 - Int. rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN, kan overf.																				-1 403	38 557	
5309 - Tilbakeføringer	73 - Klima- og skogsatsingen	2 120		9 199																			
	29 - Tilbakeføringer	-1		-564		-207																	
Totalt		1 139 432	1 115 755	711 869	468 015	364 884	229 210	205 970	141 125	118 647	115 485	1 401 738	6 012 130										

Figur 2.1 Bistand gjennom norske ikke-statlige organisasjoner/stiftelser fordelt på kapittel og post, 2021¹ (1 000 kroner)

1 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Vedlegg 3

Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner og stiftelser i 2021

Kapittel	Post	WFP World resources	ClimateWorx foundation	IFP Intrafund	EPF Emergent	PKF Peace and	MDG Millennium	OH The Sustainable	ACTED Agency for	The Global Center for	Humanitarian Dialogue	Handicap International	Sum av ikke-statlige org.	Krone og lokal
144	Norsk senter for utviklingsarbeid (Norec)												25 170	25 170
150	Humanitær bistand						61 000					12 000	126 261	199 261
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid						10 000				48 400		1 21 208	169 608
													71 896	71 896
													13 949	23 949
													6 497	6 497
152	Menneskerettigheter												2 48 726	2 47 814
159	Regionbvilgninger												26 439	26 439
													100 420	100 420
								50 130					43 952	94 082
													218 199	246 199
													67 001	67 001
													2 400	2 400
													45 000	45 000
160	Helse												12 833	12 833
161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid												31 837	31 837
													81 581	81 581
													53 990	53 990
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi												7 174	81 629
													47 895	47 895
													5 476	30 476
													33 746	33 746
163	Klima, miljø og hav												30 565	53 225
													164 152	200 534
													0	222 558
164	Likestilling												573 067	904 660
170	Swilt samfunn												27 900	27 900
1482	Internasjonale klima- og utviklingsstiltak												-2 678	-2 678
51	Riksrevisjonen													
5309	Tilbakeføringer													
Totalt		162 868	97 844	77 455	71 112	71 000	70 780	50 130	50 000	48 400	48 385	2 366 852	3 114 924	

Figur 3.1 Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner/stiftelser¹ fordelt på kapittel og post, 2021² (1 000 kroner)

- 1 Internasjonale, lokale og nasjonale ikke-statlige organisasjoner/stiftelser (NGOer) i andre donorland.
- 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Vedlegg 4

Bistand gjennom multilaterale organisasjoner i 2021

Kapittel	Post	Verdensbanken			Regionale utviklingsbanker			G20+ Den globale kontekst for utviklingsprosjekter			G20+ Den globale kontekst for klimapolitikk og klimafinansiering			G20+ Den globale kontekst for migrasjon og flyktningssaker			G20+ Den globale kontekst for utdanning			Multilaterale organisasjoner				
		UNDP - Utviklingsprogrammet	IMR - Midt- og lavinntektsland	IFAD - Verdens matvareprogram	WFP - Verdens matvareprogram	IFC - Internasjonale investeringsselskaper	IDA - Internasjonale utviklingsbanker	AIIB - Asia Infrastructure Bank	BRICS - BRICS Development Bank	OECD - OECD Development Centre	UNEP - Utenriksdepartementet	UNESCO - Utenriksdepartementet	UNEP - Utenriksdepartementet	UNEP - Utenriksdepartementet	UNEP - Utenriksdepartementet	UNEP - Utenriksdepartementet	UNEP - Utenriksdepartementet	UNEP - Utenriksdepartementet	UNEP - Utenriksdepartementet	UNEP - Utenriksdepartementet	UNEP - Utenriksdepartementet	UNEP - Utenriksdepartementet		
116 - Internasjonale organisasjoner	70 - Pliktige bidrag																							
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overføres																							
	71 - Verdens matvareprogram (WFP), kan overføres																							
	72 - FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)																							
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forsøknad, kan overføres																							
	71 - Globale sikkerhetsmål og nedrustning, kan overføres																							
	72 - Stabilisering av land i krig og konflikter, kan overføres																							
	73 - FN og globale utfordringer, kan overføres																							
152 - Menneskerettigheter	70 - Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., kan overføres																							
	70 - Menneskerettigheter, kan overføres																							
159 - Regionbevilgninger	71 - FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)																							
	70 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overføres																							
	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overføres																							
	72 - Afghanistan, kan overføres																							
	75 - Afrika, kan overføres																							
	76 - Asia, kan overføres																							
	77 - Latin-Amerika og Karibia, kan overføres																							
160 - Helse	70 - Helse, kan overføres																							
	71 - Verdens helseorganisasjon (WHO)																							
	72 - FNs aidsprogram (UNAIDS), kan overføres																							
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utdanning, kan overføres																							
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overføres																							
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overføres																							
	71 - Mattrykthet, fisk og landbruk, kan overføres																							
	71 - Fornybar energi, kan overføres																							
	72 - Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), kan overføres																							
163 - Klima, miljø og hav	70 - Miljø og klima, kan overføres																							
	71 - Bærekraftig hav og tiltak mot marin forurensning, kan overføres																							
164 - Likestilling	70 - Likestilling, kan overføres																							
	71 - FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), kan overføres																							
	72 - FNs befolkningsfond (UNFPA)																							
171 - FNs utviklingsarbeid	70 - FNs utviklingsprogram (UNDP)																							
	71 - FNs barnefond (UNICEF)																							
	72 - FNs fellefond for bærekraftig utvikling, kan overføres																							
172 - Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldsløse	73 - Int. rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN, kan overføres																							
	70 - Verdensbanken, kan overføres																							
	71 - Regionale banker og fond, kan overføres																							
	72 - Strategisk samarbeid, kan overføres																							
	73 - Gjeldsløse, kan overføres																							
179 - Flyktningstiltak Norge	71 - Spesielle driftsutgifter																							
1482 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	73 - Klima- og skogsatsingen																							
5309 - Tilbakeføringer	29 - Tilbakeføringer																							
710 - Vaksiner mv.	73 - Vaksiner og vaksinasjon mot covid-19																							
Totalt		3 198 273	2 498 414	2 253 324	2 050 456	1 381 863	1 270 602	1 196 682	892 081	839 748	826 000	6 839 658	23 246 603	567	567	567	567	567	567	567	567	567	567	567

Figur 4.1 Bistand gjennom multilaterale organisasjoner fordelt på kapittel og post, 2021¹ (1 000 kroner)

- 1 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.
- 2 Norsk bistand gjennom UNDP og fondet Migration Multi-Partner Trust Fund- Office (MPTT-O) er slått sammen i denne tabellen, ettersom fordelingen mellom avtaler hvor disse er avtale-partner og iverksetter overlapper i bistandsstatistikken. I tilsvarende vedlegg til tidligere års Prop. 1 S har totalvolumet for bistand gjennom UNDP også inkludert overføringer hvor UNDP ikke er iverksetter.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Vedlegg 5

Største mottakerland av bilateral bistand i 2021

DAC Hovedsektor	Europa		Afrikanten		Sør-Asia		Sør-Siden		Sørøst		Latin		Kjeller		Andr./spesifisert		TPA/TPA-spesifisert	
	Syria	Europa	Kjeller	Afrikanten	Colombia	Sør-Siden	Sørøst	Kjeller	Latin	Kjeller	Andr./spesifisert	TPA/TPA-spesifisert	Latin	Kjeller	Andr./spesifisert	TPA/TPA-spesifisert	Latin	Kjeller
111 - Utdanning, uspesifisert	8 788	93 615	23 831	63 388	7 303	8 588	22 479	324 335	552 227									
112 - Grunntutanning	77 802	18 971	48 062	50 463	35 632	20 241	24 072	110 994	1 673 594	2 065 069								
113 - Videregående utdanning	47 815	9 320	804	1 313	23 619	-74	5 634	135 944	224 374									
114 - Høyere utdanning	30 603	8 884	5 646	5 550	5 743	22 337	147 854	226 616										
121 - Helse, generell	8 723	22 000	4 448	5 550	11 556	15 029	8 285	9 310	3 526 822	3 629 572								
122 - Primærhelse	736	36 053	2 000	3 569	10 174	3 288	43 668	10 000	6 774	229 832	235 401							
123 - Ikke-smittsomme sykdommer	19 178	1 412	10 515	344	10 499	5 869	6 416	35 170	452 164									
130 - Befolningspolitikk og reproduktiv helse	4 727	73 831	18 325	67 575	130 601	80 882	33 436	59 976	2 937 391	3 551 481								
140 - Vannforsyning og sanitær	86 537	2 700	11 588	28 209	218 930	91 311	111 821	25 000	22 900	962 182	1 494 816							
151 - Orienting forvaltning og sivil samfunn	20 175	11 599	55 550	4 336	1 373	7 751	3 252	9 705	1 471 190	12 521	582 507	835 785						
152 - Konfliktløsning og forebygging																		
160 - Sosial infrastruktur og tjenester																		
210 - Transport og lagerhold																		
210 - Kommunikasjon																		
220 - Energitilskott																		
231 - Energitilskott																		
232 - Energitilskott, fornybare kilder																		
235 - Elektriske kraftverk og kjernekraft																		
235 - Elektriske kraftverk og kjernekraft																		
236 - Oppvarming, kjøling og energidistribusjon																		
240 - Bank og finansielle tjenester																		
250 - Næringsliv																		
311 - Landbruk																		
312 - Skog																		
313 - Fiskeri																		
321 - Industri																		
322 - Mineralressurser og gruvedrift																		
331 - Handelspolitikk og reguleringer																		
332 - Turisme																		
410 - Miljøvern																		
430 - Multisektor																		
510 - Budsjettstøtte																		
720 - Nødhjelp																		
730 - Gjennopbygging og rehabilitering																		
740 - Katastrofeberedning og beredskap																		
930 - Flyktninger i Norge																		
998 - Uspesifisert																		
Totalt	895 149	7 589 778	6 883 850	6 059 975	6 199 984	6 059 975	5 765 563	5 133 913	4 663 581	4 667 742	21 631 347	27 858 849						

Figur 5.1 Største mottakerland av øremerket bistand¹ fordelt på sektorer, 2021² (1 000 kroner)

- Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid.
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk: <https://bistandsresultater.no>

Vedlegg 6**Bistand som andel av BNI i OECD/DAC-land 2021¹**

DAC land:	2021
Luxembourg	0,99
Norge	0,93
Sverige	0,92
Tyskland	0,74
Danmark	0,70
Nederland	0,52
Frankrike	0,52
Sveits	0,51
Storbritannia	0,50
Finland	0,47
Belgia	0,46
Japan	0,34
Canada	0,32
Irland	0,31
Østerrike	0,31
Ungarn	0,29
New Zealand	0,28
Italia	0,28
Island	0,28
Spania	0,25
Australia	0,22
Slovenia	0,19
USA	0,18
Portugal	0,18
Sør-Korea	0,16
Polen	0,15
Tsjekkia	0,13
Slovakia	0,13
Hellas	0,12
DAC Total	0,33

¹ Basert på foreløpig rapporterte tall fra OECD, tilgjengelig på <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/official-development-assistance.htm>

Vedlegg 7**Utviklingsbankene**

Tabell 7.1 Utviklingsbankene 2021

	Verdensbank- gruppen (IBRD, IDA, IFC, MIGA)	Den inter- amerikanske utviklings- banken (IDB)	Afrikabanken	Asiabanken	Den asiatiske investerings- banken for infrastruktur (AIIB)
Etablert	1944	1959	1964	1966	2016
Hovedsete	Washington	Washington	Abidjan	Manila	Beijing
President	David Malpass (USA)	Mauricio Claver- Carone (USA)	Akinwumi Adesina (Nigeria)	Masatsugu Asakawa (Japan)	Jin Liqun (Kina)
Antall ansatte	12 528	2 000	2 095	3 687	410
Utlån 2021	60,6 mrd. USD	13,6 mrd. USD inkl. 5,6 mrd. USD i IIC	5,0 mrd. USD	18,2 mrd. USD	9,9 mrd. USD
Antall medlemsland	189	48, hvorav 20 ikke- regionale	81, hvorav 27 ikke- regionale	68, hvorav 19 ikke- regionale	83 medlemmer, og 20 land med søknad i prosess
Norsk årlig kjernebidrag 2021	976 mill. kroner (IDA) 110 mill. kroner (IBRD)	3,3 mill. kroner (Inter- American Investment Corporation – IIC)	Bank: 88,2 mill. kroner. Fond: 694 mill. kroner	Asiabankens utviklingsfond: 50,3 mill. kroner.	Kapitalinnskudd: 195,2 mill. kroner.
Garantiansvar pr. 2021	14,8 mrd. kroner	2,5 mrd. kroner	19,7 mrd. kroner	4,2 mrd. kroner	3,9 mrd. kroner
Norsk eierandel, pst. i 2021	IBRD: 0,6 IDA: 1,10 IFC: 0,69 MIGA: 0,67	Bank: 0,17 IIC: 0,67	Bank: 1,13 Fond: 3,72	Bank: 0,34 Fond: 0,86	Bank: 0,569

Tabell 7.1 Utviklingsbankene 2021

	Verdensbank- gruppen (IBRD, IDA, IFC, MIGA)	Den inter- amerikanske utviklings- banken (IDB)	Afrikabanken	Asiabanken	Den asiatiske investerings- banken for infrastruktur (AIIB)
Valggruppe med felles styremed- lem	Sverige, Danmark, Finland, Island, Latvia, Estland, Lituaen	Sverige, Danmark, Finland, Spania, Frankrike, Østerrike	Sverige, Danmark, Finland, India, Irland	Sverige, Danmark, Finland, Canada, Nederland, Irland	Sverige, Danmark, Island, Storbritannia, Sveits, Polen, Ungarn, Romania

=====

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Media AS – 10/2022

